31
7 E
4

Digitized by Google

CL. ITALORVM ET GERMANORVM

EPISTOLAE

AD

PETRVM VICTORIVM

SENATOREM FLORENTINVM

NVNC PRIMVM EX ARCHETYPIS IN LVCEM ERVTAE

RECENSVIT VICTORII VITAM ADIECIT

ET ANIMADVERSIONIBVS ILLVSTRAVIT

ANG. MAR. BANDINIVS I. V. D.

LAVRENTIANAE BASILICAE CANONICVS

ET IBIDEM S. C. M. REGIVS BIBLIOTHECAR.

ET PVBL. BIBLIOTH. MARVCELL. PRAEFECTVS &c.

FLORENTIAE A. CIↃ. IↃ. CC. LVIII.

PRAESIDVM FACVLTATE.

FRANCISCO
MARCHIONI ET EQVITI
V I C T O R I O

ANG. MAR. BANDINIVS DIVTVRNAM FELICITATEM.

MItto ad Te, *Victori* ampliſſime, clarorum Italorum, & Germanorum Epiſtolas, ex autographis e Tua lectiſſima Bibliotheca depromtas, ad *Petrum Victorium* Se-

natorem Atavum Tuum, a viris illuſtribus, & celeberrimis exaratas, quae nunc primum, non certe ſine aliqua mea cura, & impenſa, in lucem prodeunt. Quum enim domi Tuae literarius hic, ut ita dicam, theſaurus deliteſceret, ſolusque tantorum potiri bonorum poſſes, maluiſti ea, ut es omnibus in rebus publicae utilitatis ſtudioſiſſimus, literarum cultoribus inpertiri. Quanto igitur beneficio adfeceris humanum genus, iudicent ii, qui non ſunt penitus alieni a Muſis, nec ſua tantum, propriaque commoda conſectantur. Ipſe vero, ut praeſtantiſſimorum virorum gloriae aliquo modo inſervirem, hanc, Te hortante, ſuſcepi curam, ut quam caſtigatiſſime inprimerentur.

Hoc quidquid ſit induſtriae meae argumentum Tibi unice, *Victori* optime, non maiorum tantum claritate, quam virtutum Tuarum ſplendore, dignitate nominis, ac laudibus ornatiſſimo dicatum volui; Tibi inquam, veluti omnigenae antiquitatis, & eruditionis ſcrutatori, & graviſſimo interpreti, graecis, ac latinis literis egregie exculto, quique pluribus editis ingenii Tui monimentis aeternum in literaria Rep. adeptus es nomen.

Qua-

Quamobrem mirandum non eſt, ſi BENEDICTVS XIV. Pont. undecumque Maximus Tibi curam inpoſuerit earum antiquitatum, quas in Vaticano Muſeo congeſſerat, ſeu ſibi muneri datas, cuius generis eſt collectio ſacrorum monimentorum, quae in Tuo locupletiſſimo Muſeo ad illud tempus ſervaveras, ſeu quas regio ipſe plane ſumtu collegerat: ex quo factum eſt, ut te Pontificio diplomate Praefecti, ac Curatoris perpetui titulo decoraverit (1). Plurima me ſilentio praeterire cogit ſingularis Tua probitas, atque incredibilis modeſtia, quae quum iſta aetate, moribusque horum temporum rara, & infrequens ſit, domeſtica in Te, & a natura prope inſita videtur. Vale, *Victoriae* Domus decus atque ornamentum, & me Tuae virtutis admiratorem, ut facis, ama. Dab. Florentiae in Pervigilio D. Laurentii A. CIↃ. IↃ. CC. LVIII.

(1) Hunc praeſefert titulum „ Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini Noſtri D. BENEDICTI PP. XIV. Literae Apoſtolicae, quibus pro aperitione Muſei Vaticani methodus obſervanda praecipitur, & pro conſervandis augendisque in poſterum ſacris monimentis praecipitur, & providetur. Romae MDCCLVII. Ex Typographia Camerae Apoſtolicae.

LECTORI ANG. MAR. BANDINIVS S.

NOſtra haec Epiſtolarum collectio in partes tres adcurate tributa, exhibebit Tom. I. Claror. Virorum Epiſtolas ab An. MDXXXVII. ad An. MDLXVII. Tomo Secundo Epiſtolas ab A. MDLXVII. ad A. MDLXXVII. Tertio denique Tomo reliquas omnes, easque praecipue, quae anni nota ſunt deſtitutae, uſque ad An. MDLXXXV. quo diem obiit ſuum vir plane doctiſſimus. Volumini autem primo, illa ipſa *Victorii* Vita praemittitur, quam A. MDCCLVI. Labrone apud *Sancinium* in 4. vernaculo ſermone in turbam dedimus; nunc vero a nobis in latinum converſa, eaque plurimis additamentis, & obſervationibus locupletata.

Adcedunt, praeter alia ornamenta, aeneae Tabulae duae, quarum prima vivam *Victorii* effigiem egregie delineatam, & expreſſam; altera vero numismata exhibet, quae quidem ſunt reliqua, eaque ipſa in *Victorii* procuſa memoriam. Notulas quoque in calce Epiſtolarum adiecimus, pluraque obſervatione digna, ſimul cum rerum memorabilium indice, in tertium volumen reiecimus. Epiſtolae vero tum ſtili lepore, & aurea latini ſermonis elegantia, tum rei civilis, & literariae monimentis abundantes, maximae erunt bonis literis utilitati; prodeuntque in lucem, veluti ſupplementum reliquarum *Petri Victorii* Epiſtolarum ad viros Cl. quas *Franc. Victorius* eius Nepos, Florentiae A. MDLXXXVII. in fol. *Iunctarum* uſus typographio, in medium protulit.

Praeſtat heic Epiſtolam *Franc. Victorii* Equitis eruditiſſimi proferre, quam nobis in declarationem *P. Victorii* numismatum conſcripſit, eaque eſt huiusmodi „

Le prime tre medaglie, eſſendo ſtate coniate ſu gli anni LXXIX. e LXXX. dell' età del noſtro Piero*, ſi devono riferire a gli anni MDLXXVIII. e MDLXXIX.*

La

La prima ha un ramo di Olivo col motto LABOR. OMNIA. *Queſto è preſo da* Virgilio LABOR. OMNIA. VINCIT · IMPROBVS &c. *e può alludere a quel trattato della Coltivazione degli Ulivi, che il medeſimo alcuni anni addietro aveva pubblicato, e alle altre ſue molte fatiche letterarie. Per la ſeconda, che ha Minerva coll' aſta nella ſiniſtra, e nella deſtra un ramo di Olivo alludente all' Olivo dalla medeſima piantato in Atene, ſi può vedere* Pauſania in Atticis, *e* Plinio *al Lib. XVI. Cap. XLIV. della ſua Storia Naturale. Il motto è preſo da* Virgilio *nella Georgica Lib. I. verſ. XVIII. e XIX.* OLEAEQVE MINERVA. *La terza Medaglia eſprime il contraſto ſeguito fra le due Gentileſche Deità* Nettunno, *e* Minerva *per la Città di Atene, & eſſendo reſtata vittorioſa* Minerva *per ſentenza degli ſteſſi Dei, eſſa diede il nome ad Atene, ed a queſto allude l' emiſtichio, o emblema* CONCEDAT LAVREA LINGVAE. *Di queſte parole ha parlato il* Vettori *nel Lib. V. delle Varie Lezioni al Cap. XXIV. emendando un luogo controverſo di* Cicerone. *La quarta Medaglia ſicuramente appartiene all' edizione dell' Etica di* Ariſtotele, *che ſi accinſe a pubblicarla nella ſua graviſſima età di anni LXXXV. correndo appunto l' A. MDLXXXIV. Intorno alla ſua immagine in queſta medaglia ſi legge* PET. VICTORIVS · AET. SVAE · A. LXXXV. *nel roveſcio ſi vede* Minerva *in piedi coll' aſta nella deſtra, ed al fianco la ſiniſtra, armata di elmo in teſta, e dell' egide nel petto col ſolito veſtimento alla vita, col motto* SI · MIHI · SVSCEPTVM ·

Aereum vero numiſma, cuius ectypon damus in fronte libri, humanitate clariſs. viri *Petri Ant. Seraſſi* nuper Muſeo *Victorio* adauctum eſt. In eo *Victorii* imago pileolo diſtinguitur, & poſt pectus dracunculus inſculptus cernitur, quod vel ipſius qui memoriam condidit, vel *Petri* emblema aliquod, aut pe-

peculiaris nota eſſe poteſt. Ceterum numisma in poſtica parte ſimile omnino illi eſt, quod primo loco in tab. aerea inciſum cernitur. Praeterea *Victorii* effigies exhibetur a *Paullo Frebero* (1), ab *Iacobo Boiſſardo* (2), ab *Io. Imperiale* (3), in Promptuario numismatum (4), & a *Franc. Victorio* (5). Exſtat quoque inter celebriores Iurisconſultos (6), & in Cymeliis Europae Principum (7), doctorumque Virorum. Verum praeterire non poſſum, quod in Muſeo *Victorio* Romae inſignis adſervatur tabula, in qua a *Titiano*, vel ut aliis placet a *Sante Titio*, *Victorii* effigies ad vivum expreſſa eſt. Hanc *Remellius* Regul. Canonicorum Abbas minio delineavit, eaque poſtmodum Sardiniae Regis Muſeo ceſſit.

Denique honorificentiſſimas BENEDICTI XIV. Pont. undequaque Maximi literas heic proferimus, quas nobis clementiſſimus Princeps dedit, quum ei *Victorii* Vitam, de qua ſupra meminimus, dono obtuliſſemus.

BENEDICTVS PP. XIV. Dilecte fili, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. *Riceviamo la ſua lettera de' 23. del paſſato, unitamente colle memorie appartenenti al celebre Senator* Pier Vettori. *Noi la ringraziamo, e di vero cuore ci rallegriamo con lei, che proſiegua la nobile carriera de' ſuoi ſtudi. Col materiale da eſſa preparato, reſteranno ſmentiti il* Balzac, *ed il* Tommaſio, *che con troppa ingiuſtizia hanno vilipeſa la memoria di un uomo tanto inſigne, quanto fu, e ſempre ſarà il predetto* Vettori. *Ci conſervi il ſuo affetto: reſtando col darle l' Apoſtolica Benedizione.* Datum Romae apud S. Mariam Maiorem die 7. Aug. 1756. Pontificatus noſtri anno decimo ſexto.

(1) De vitis Viror. illuſtr. Part. IV. p. 1471.

(2) Part. III. Icon. Viror. illuſtr. n. 11. p. 72.

(3) In Muſeo Hiſtoric. & Phyſ.

(4) Lugd. apud *Rovillium* 1581.

(5) In editione Epp. *P. Vict.*

(6) Impreſſa in fol. in Muſ. *Vict.*

(7) *Franc. Mar.* Vrbini Dux a *Fr. Victoria* Petri effigiem petiit, & obtinuit, ut videre eſt ex Ep. eiuſdem MSS. d. die ult. Apr. 1583.

Romae ex Museo Victorio

Digitized by Google

SENATORE PIERO VETTORI

Thom. Gentili del. *Carol. Lasinio sc.*

Digitized by Google

P. VICTORI
SENATORIS FLORENTINI
VITA
ANG. MAR. BANDINIO
AVCTORE.

* * * * * * * * * * *

I. PETRVS VICTORIVS natus eſt Florentiae anno Publicae Salutis MCCCCXCIX. V. Eid. Iulias, Hora XV. (1). Patrem habuit *Iacobum Victorium*, matrem vero *Eliſabetham*, *Petri Iacominii* filiam, in utrisque ab ultimis adceptam maioribus nobilitatem nactus (2).

(1) Ita legitur in libello Italico inſcripto „ Inſtruzione al Sig. Cav. *Salviati*, auctore *Franc. Victorio* in Biblioth. Magliab. Claſ. IX. cod. 64. „ fu nominato *Pietro*, atteſo che pochi anni innanzi, era mancato nella medeſima famiglia quel *Pietro*, del quale ha ſcritto la Vita *Anton Benivieni*. Hunc ſequitur *Io. Guidaccius* Flor. Canonicus in quibusdam memorabilibus ad *P. Victorii* vitam pertinentibus, quae MSS. extant Cod. Chart. fol. in Biblioth. Equitis *Martimedices*.

(2) *Ioſ. Blanchinius* in Praefatione ad *Victorii* opuſculum, cui titulus, *Della coltivazione delli Olivi*, multa de *Victoriae* Familiae origine, ac vetuſtate protulit, nonnulla quoque adtigit *Leonardus Salviatus* in Oratione habita in funere *P. Victorii*, & nos ipſi in Praefatione eiusdem *Victorii* Vitae praemiſſa, quae Italice prodiit Labrone 1756. 4. *Vgolinus Verinus* lib. 3. de illuſtratione Vrbis Flor. poſt *Caponiam* familiam, ita de *Victoria* loquitur „

Quin etiam ex iſto, ut fertur, Victoria Pubes
Clara toga, & bello deduxit ſtemmate ramos.
At malunt alii vicinis montibus ortos
E Gangalandis Ducibus cunabula prima
Traxiſſe, & crebrae ſumſiſſe vocabula palmae.

Digitized by Google

II. Anno aetatis VII. vixdum ineunte pater eius deceſſit, quare filii curae ſuffecta mater (1), quae tum educandae iuventutis ingenuae conſuetudo erat, omnibus cum animi, tum corporis ornamentis, quibus illa aetas inpertiri ſolet, informandum curavit (2); qui quum ingenio maxime polleret, eius animo, qui fuit integerrimus, nullaque vitii ſuſpicione adflatus (3), quicquid optimis ex artibus oblatum eſt, facile adhaeſit (4): & tam multa habuit percepta, ac cognita, ut aetatis vires puer anteiret, & docentium curas ſuperaret (5). Mathematicas diſciplinas ab *Iuliano Riſtorio* Pratenſe, celeberrimo Carmelita, mox Aſtrologiae, ut ea ferebant tempora, & Phyſices elementa adripuit (6).

III. Ar-

(1) Vixit ad annum usque MDXXVII.

(2) *Franc. Vettori* loc. c. ,, La madre fu di ſpirito molto elevato, & in ogni occaſione predicava al figlio ,, gl' illuſtri fatti degli Antenati di queſte famiglie, & particularmente di *Piero Vettori*, e di *Antonio Giacomini* cugino carnale di Lei. ,,

(3) *Ambr. Nicander* Tom. I, Epp. ad *Victor*. ,, Numquam adduci potuiſſem, ut ad te iſta doctrina, & dignitate virum tam familiariter ſcriberem, niſi me tuae illius probitatis, & humanitatis, quam in te iam inde a puero cognoveram, *Aloyſ. Caponius* - admonuiſſet - *Bernardo Victorio* olim meo maecenati, ſalutem etiam meis verbis dices.

(4) *Franc. Vettori* l. c. fu in pueritia curioſiſſimo di leggere ogni libro, vago di ſentir ragionamenti gravi, & di gran memoria in raccontar le coſe, & prediche, come madonna *Elena* ſua moglie diceva haver udito dalla Suocera, & che la memoria del fanciullo era ammirata, & ſe ne facevano gran cimenti.

(5) Tam inſatiabili diſcendi cupiditate tenebatur, ut nonnunquam diu quaeſitus, in angulo quodam cum libro latens reperiretur. *Imperial.* in Muſeo iſtor. & ex eo *Freberus* Theatr. Vir. Erud. Clar. p. 1471. & *Bruckerus* Hiſtor Crit. Philoſ. Period. III. P. I. Lib. II. Cap. III. §. XVI.

(6) *Franc. Victor.*, & ex eo *Leon. Salviatus* in oratione habita in funere *P. Victorii* ,, Udirono più giovani un frate Carmelitano, che faceva profeſſione di gran letteratura, per queſto *Pietro* lo interrogava ſpeſſo con ſottiliſſime queſtioni, per il che preſe & andoſſene in una villa, & diſſe poi

ad

III. Artem prae reliquis bene dicendi in deliciis habuit, *Franciſcus* licet *Victorius* alio puerum avocaret; eamque ob cauſſam, in Graecis auctoribus quum *Ariſtoteli* potiſſimum obſequeretur, in Latinis *Ciceroni*, fecit ille ſuarum curarum cumulum, ut eos ipſos diligenter evolveret, & quoad eius fieri poſſet, ediſceret (1). Iacebat ferme temporibus illis eloquentia, inquinate fere quisque loquebatur, nullus erat verborum delectus, nullum ſcripturae diſcrimen. Quare quum *Ariſtophanis* Comoedias aliquem ſibi commode interpretantem audire *Victorius* cuperet, *Georgium* quemdam *Rieſcium* de Podiobonitio, una cum tribus aetate paribus adoleſcentibus ſibi adeundum putavit (2). Hic vero oculorum caecitate captus, eius deſiderio facere ſatis vix potuit; ipſo enim auctoris textum legente, quae cuiusque vocis origo, qui numerus, qui caſus, quae ſignificatio aperiebat, nullus tamen erat orationis ornatus, nullae homine erudito dignae ſententiae, nulla compoſitionis, aut numerorum ratio.

IV. Ad haec acceſſit, quod quidam in ea facultate principem locum obtinentes, de alacri adoleſcentis ingenio in ſuſpicionem venerant, unde in Graecae linguae praeceptis tradendis, cum eo cautius aliquanto, quam cum aliis agendum ſibi arbitrabantur (3). Potuit tamen *Victorius* cum Latinam, tum Graecam linguam penitus adſequi, nam & *Mar-*

ad *Antonio* degli *Alberti* la cauſa, che quel Cervello non era per lui. In Biblioth. Laurentiana Pl. 89. 5. Cod. 34. extant nonnulla eiusdem *Riſtorii* Opuſcula.

(1) *Franc. Victor.* l. c.

(2) L. c. & *Salviat.* Sepulcrum *Rieſciae* familiae, una cum ſtemmate gentilitio exſtat in Baſilica veteri Laurentiana cum hac Inſcriptione SEP. NICOLAI ZENOBII DE RIESCIS ET DESCENDENTIVM.

(3) Ex *Franc. Victorio* innuimus, unum ex iis *Andream Dactium* fuiſſe.

Digitized by Google

cellum Hadrianum (1), & alios nonnullos audivit, & *Andrea Dactio* omnium maxime eſt uſus, Graecae linguae praeceptore, cui poſtmodum *Coſmus I.* M. E. D. Profeſſoris publici munus tradidit, V. circiter anno poſtquam *Victorio*, qui ex eius ſchola prodierat, eadem docendi provincia fuerat demandata.

V. Neque minus ex diutina eorum, quos ſibi ſtudiorum ſocios adiunxerat, conſuetudine, quam ex ipſa Praeceptorum voce profecerat. Praelegit enim nonnullos optimae indolis adoleſcentes patricios, partim aequales, partim natu maiores, quibuscum fere quotidie de iis, quae in publicis lectionibus tradebantur, diſputaret; unaque ſimul quaeſtiones nunc adferendo, nunc declarando, mirum, quam facili expeditaque via ad comparandum linguarum uſum ducerentur. Nomina eorum, quibuscum familiariter agebat *Petrus*, ſunt prae reliquis, *Barptolemeus Cavalcantius*, *Franc. Spinus*, *Franc. Mediceus*, *Aloyſius Alemannus*, *Ant. Albertus* (2), *Iacobus Diaccetus*, *Nicolaus Ardinghellus*, ac *Baccius Valorius* (3).

VI. Quum illam percepiſſet diſciplinam, cui puerilis aetas obſequi ſolet, A. circiter MDXIV. Piſas ſe contulit, iuriſprudentiam a viris conſultiſſimis adcepturus. Sed aeris fortaſſe inſalubritate, cui tum locus ille erat obnoxius, gravi morbo conreptus, redire domum coactus eſt (4); praeterquamquod aliud ibi

(1) *Fr. Victor.* & noſter *Petrus* Lib. I. Epp. pag. 17. V. etiam eiusdem *Dactii* ad eum Ep. T. I. Epp. a 23.

(2) Inter Epiſtolas ad *Victor.* exaratas a nobis omiſſas una extat *Ant. Alberti* dat. ex Ripulano III. Kal. Nov. MDXXVI. qua *Victorium* de ſtudiis ſuis conſuluit.

(3) *Salviat. Bocchius* in Elogiis lib. 1. pag. 46. Addit *Franc. Victor.* l. c. „ Quando havevano biſogno di aiuto nelli ſtudi, ricorrevano a *Francesco* da *Diacceto* de' *Cattani*, cognominato il Pagonazzo, il quale apertoſi pure un poco di ſtudio in Firenze leggeva le morali.

(4) *Guidoccius* & *Franc. Victor.* ll. cc.

ibi vitae diſcrimen ſubierat, ex quo tamen divina ope implorata ſoſpes evaſit: dum enim noctu per urbem incederet, in latrones incidit, a quibus pene eſt interfectus (1).

VII. Anno proximo novum Piſani caeli periculum fecit, ſed quum aeque noxium eſſet expertus, medicorum ſententia iudicatum eſt, eius corporis habitudini non bene cum ſtudiis literarum poſſe convenire (2). Quare Florentiam regreſſus, ubi convaluit, coepit, matre hortante, annos iam natus XVIII. de ducenda uxore cogitare. Conſueverant ſiquidem ea tempeſtate nobiliores adoleſcentes florente aetate matrimonium inire, Romanorum legem forte ſequuti, qua cautum erat, ne ad honores eveherentur, qui non ante annum XXV. nupſiſſent. Contra ea nupera vivendi licentia morem invexit, ut ſeneſcentes homines coeant; ex quo fit, ut illuſtriores familiae maximo Reip. detrimento in dies ad interitum perducantur. Sed ad propoſitum redeamus; *Petrus* igitur plurimis honeſtis feminis praeoptavit *Magdalenam*, *Bernardi Medicei* civis literatiſſimi, ac magnae in gerenda Rep. auctoritatis, filiam, ex nobili *Bonſiorum* gente materno genere natam. Cum ea vixit ſine querela annos L. (3) & quod vix noſtra aetate bien-

(1) *Bruckerus* l. c.

(2) Rem ita perſequitur *Franc. Victor.* l. c. „ I medici lo conſigliarono a ritirarſene alla villa di S. Caſciano, dove giunto, alla prima viſta della madre, egli diſſe que' duo verſi del Petrarca,

Rade volte addivien, che all' alte impreſe ec.

Non voglio laſciar di dire, che egli ſi reputava comunemente, che la caſa, nella quale habitò, foſſe ſotto fatale ſtella edificata, che haveſſe occulta malignità, che cauſaſſi morte, o peſtifera malattia a chi l' habitava; intanto che *Pagolo Vettori*, il quale coll' armata Pontificia guidata da lui, preſe porto a Livorno, e venuto in Piſa, alloggiò con *Piero*; udito queſto, ſi ritirò in altra.

(3) Obiit A. 1566. *Guidaccius* l. c.

bieunio ſperandum eſſet, tam diuturno annorum curſu una amborum voluntas fuit, una conſenſio. Plures ex ea liberos ſuſtulit, *Iacobo* tantum, & *Conſtantia* ſuperſtite, quorum alter cum *Magdalena* del *Bene* nupſit; alteram *Dominico Bonſio* ſpopondit, qui ob iuris prudentiam, qua omnium gratiam ſibi maxime conciliaverat, & propter ſummam ſapientiam, multiplicemque rerum uſum, magna apud ſuos auctoritate valebat (1).

VIII. Quantos in dies progreſſus bonis in artibus *Victorius* faceret, vel ex eo coniici poteſt, quod *Antonius Francinus* Varchienſis, non obſcuri nominis philologus, quum caſtigatiſſimam *Pomponii Melae*, *Iulii Solini*, aliorumque editionem typis heredum *Philippi Iunctae* A. MDXIX. in vulgus prodere moliretur, eam *Petro* dicaverit, non vulgari inſignitam praeconio (2).

IX. Quo

(1) *Franc. Victor.* qui inſuper addit „ Era tanto il deſiderio, che egli haveva delle ſcienze, che egli ricercò *Francesco Vettori* che all' hora poteva aſſai nel governo, che gli faceſſi haver licentia di andare in altro ſtudio, ma non potette haver aiuto da lui, anzi ne fu ſconſigliato.

(2) Exſtat in privata noſtra librorum congerie in 8. „ Efflagitaſti iamdiu humaniſſime *Petre*, & fere, ut *Fabius* inquit, quotidiano convicio, *Pomponii Melae* de ſitu orbis libros a nobis caſtigari, caſtigatosque noſtris typis excudi. Tuae profecto morem geſſiſſem voluntati, cui tanti te faciam, dictum autem ſit citra adulationem, quanti praeterea neminem; tum ut alicui uſui bonarum literarum ſtudioſis forem, tum &c. „ nomini tuo nuncupavimus, ut tuo patrocinio iam in vulgus prodeant, praeſertim quum ipſe utrumque fontem, tam graecum, quam latinum, non ut plerique faciunt iuvenes hac noſtra tempeſtate, qui bonis corporis fortunaeque redundant, ſummis, ut aiunt, labris deguſtaſti, at toto te corpore proluiſti, laudoque conſilium tuum, teque hortor vehementius in dies ad bona ſtudia capeſſenda, licet, ut graece aliquando loquamur, τὸν τρέχοντα ὁ τρύνειν, quum potius freno, quam calcaribus indigeas. Haec editio A. MDXXVI. ſub *Clemente VII.* Pont. ab *Iunctis* recuſa fuit, cum eadem Epiſtola nuncupatoria ad *P. Victorium*.

IX. Quo vero faciliorem ſibi Graeci ſermonis uſum redderet, *Benedictum Varchium* erudiendum ſuſcepit, cum quo arcta intercedebat neceſſitudo, nulla, ut amico ſuo morem gereret, aut laboris, aut moleſtiae habita ratione. *Varchius* ſiquidem humaniſſimo praeceptori ſuo, diuturnis diſtento negociis, quum nollet obſtrepere, eius domum per aliquot menſes, hiemali praeſertim tempore, antelucanus adibat (1).

X. Nondum XXIV. aetatis annum exegerat, quum *Paullo Victorio* conſanguineo ſuo, Pontificiae claſſis Praefecto in Hiſpaniam proficiſcenti (2) ſe comitem dedit, de illius regni moribus inviſendis, & penitus cognoſcendis ſollicitus. Quo in itinere morbo correptus, Barchinone ſubſtitit, ubi a Belgis, qui illuc confluxerant *Hadrianum* Pontificem in Italiam proſequuturi, maximis honoribus adfectus eſt (3). Interim vero, ubi per valetudinem licuit, finitima loca ad Iberum usque perluſtrans, ingentem veterum Inſcriptionum vim coegit, quas deinde domum regreſſus, ad rectam ſcribendi rationem adſequendam magno ſibi adiumento fuiſſe ſenſit (4).

XI. *Ha-*

(1) *Silvanus Razius* in vita *Benedicti Varchii* praemiſſa hiſtoriae Florentinae eiusdem *Varchii* Coloniae MDCCXXI. fol.

(2) *Franc. Victor.* l. c. „ Occorſe che i Cardinali, che havevano creato *Adriano* Papa aſſente, deliberarono di mandar *Pagolo Vettori*, che era ſtato creato Generale delle Galere da *Lione* al nuovo Papa in Hiſpagna „ *Paullus Victorius* Pontificiae claſſi praefuit ſub *Leone* X. *Hadriano* VI. & *Clemente* VII. Romae in Bibliotheca *Victoria* plures ad eum Epiſtolae, aliaque inſignia monimenta, quae ad eum pertinent, adſervantur.

(3) Ibid. Fu ſtimata da' Fiamminghi, che vi giunſero la virtù ſua & un . . . . harebbe voluto, che egli tornaſſi quà con le galere del Re, in ſulle quali il Papa venne, rimandando *Pagolo* per altra via, ma non volſe il Parente, per cauſa della ſanità. La malattia durò anche tornato che egli fu ec.

(4) Ita idem *Vict.* Epp. Lib. VII. 167. Praeterea ex *Ep.* quadam *Bal.*

XI. *Hadrianus* interim P. M. XVIII. Kal. Octobr. fato conceſſit, cui protractis aliquandiu comitiis, conſpiratione iuniorum, *Iulius* Card. *Mediceus*, ſibi *Clementis VII.* nomine adſcito, aequone, an iniquo Florentinae Reip. ſidere, ſuffectus eſt XIII. Kal. Dec. A. MDXXIII.

XII. Expletis Florentiae more inſtitutoque maiorum communis laetitiae argumentis, XI. delecti ſunt viri patricii, qui de mox ſuſcepta dignitate potentiſſimo civi, ſpecioſo gratulationis officio obſequerentur, quos inter, quum eſſet *Franciſcus Victorius*, *Petri* adfinis, faciendum ſibi eſſe exiſtimavit, ut eum, qui inviſendae Vrbis æternae incredibili deſiderio tenebatur, ſecum educeret. Peracta legatione literis, atque hiſtoriae praeſertim, una cum *Iannoctio Nerlio* (1) vacare, nullo interpellante, *Victorius* numquam deſtitit; eiusque domus, tamquam bonarum artium domicilium ab eruditis hominibus frequentabatur. Nondum erat eius aetas bene firmata, ut Reip. operam ſuam praeſtare poſſet: verum ubi eius ingenium in publicum prodiit, quod de *Hortenſio* eſt memoriae proditum, tamquam Phidiae ſignum, ſimul adſpectum, atque probatum eſt.

XIII. Iamque rumor ingruerat, Pontificem Maximum, direpta urbe, in arce cum Patribus circumvallari, atque obſideri. Quare Florentini, quod diu

Baldi Lapii, a nobis ſuo loco proferenda, conicii poteſt totius eruditae antiquitatis ſtudioſiſſimum fuiſſe *Victorium*.

(1) *Franc. Victor.* l. c. „ Conoſcendo di quanto momento erano le oſſervazioni de' tempi, & coſe paſſate, ſi meſſe a leggere attentamente le hiſtorie, & per arricchirſe di queſto bel teſoro, ſi riſtrinſe con tanta diligentia a queſto ſtudio con *Giannozzo de' Nerli*, che un raccolto, che eglino ſi propoſono di voler fare per proprio uſo delle coſe della Città, fu poi da' loro amici letto con grande ſtima,

diu exoptatam repetendae libertatis occaſionem ſibi ex tuto oblatam perſpicerent, Decemviri, quibus omnis pacis bellique cura erat tradita, Decretum publice pronunciandum tulerunt, quo *Medicei* adoleſcentes *Hippolytus*, & *Alexander*, Reip. hoſtes declarati, eorumque bonis publicatis, exulare coacti ſunt. Tum *Victorius* annum agens XXVIII. plurimos inter conſilio ac dexteritate ſpectatiſſimos viros delectus eſt, ut nulla interpoſita mora, ad foederatorum caſtra in Galliam Ciſalpinam contenderet, omnes belli exitus renunciaturus; ageretque cum *Franc. Maria* Vrbini Regulo, Venetae militiae Imperatore, dum opportuno loco ad Caſſianum caſtra poſita haberet, ut *Theodorum Trivultium* Florentinorum ſtipendiis adliceret. Quod quidem illi contra ſententiam obtigit (1), quum Venetorum copiae pro alieno commodo nunquam adſperioris pugnae aleam ſubire ſoleant. Providum tamen Iuvenis conſilium in munere obeundo, qui ſimul & utilitatibus eorum, quorum Remp. tutabatur, conſuluit, non inmerito laudarunt Decemviri, qui ad eum prae reliquis Epiſtolam publice dederunt, qua maxima *Victorio* in Reip. rebus procurandis poteſtas commiſſa eſt. Vbi vero per aetatem licuit inter Vexilliferos meruit cooptari (2). Erant ii numero XVI. quum Vrbs diviſa in IV. Regiones, quae ſingulae quatuor haberent Signiferos, peculiaribus vexillorum inſignibus, eleganti diverſarum imaginum varietate figuratis, diſtingueretur.

(1) *Varchius* Hiſt. Flor. Lib. IX. *Vict.* Epp. Lib. IX. 201. *Fr. Vict.* & *Guidac.* ll. cc. *Carol. Cappellus* in Ep. dat. D. XI Iulii 1529. MSS. in Bibl. Magliab. Claſſ. XXV. Cod. 51. Queſti Signori hanno eletto Oratore appreſſo l' Illuſtriſſimo Sig. Duca di Urbino M. *Piero Vettori* ec.

(2) *Franc. Victor.* l. c. „ creato ſubito che fu abile de' XVI. Gonfalonieri hebbe il carico di fare ſecondo il ſolito il proteſto alla Signoria „ la trattò tanto altamente, che dette ammirazione a ciaſcuno.

XIV. Hac auctus dignitate *Victorius*, cum alia multa, tum illud praeclariſſimum geſſit, quod *Nicolao Caponio* in publicis comitiis, unus ex tot graviſſimis Patribus praeſidio fuit, eidemque de fama dimicanti non defuit. *Iacobus* enim *Gherardus* a quodam *Ioachimo Serralio*, *Iacobi Salviati* apud Pontificem toti ſummae conſiliorum Praepoſiti cliente, ad *Caponium* perſcriptas epiſtolas, delapſasque eius ſinu, maligne conlegerat. His nactus materiam obtrectandi, obiurgandique Dictatoris, eo rem turbulenta vociferatione deduxerat, ut illi non ſine vitae diſcrimine perfidiae crimen inureretur, niſi *P. Victorius*, ea, qua pollebat gratia, verborum copia, & auctoritate ſe furentibus oppoſuiſſet (1).

XV. Interim Barchinone percuſſum eſt foedus *Carolum* inter Imperatorem V. & *Clementem* Pontificem, III. Kal. Quintiles, quo Caeſar Florentinae Reipublicae principem *Alexandrum Mediceum*, *Laurentii* filium inpoſuerat; utque magis adoleſcentis dignitas illuſtraretur, ei *Margharitam* filiam, ſe caelibe ſuſceptam, in matrimonium ſpopondit, aliaque pollicitus eſt, quibus Pontificis animum, ob direptam a Caeſarianis militibus Vrbem, iratum offenſumque leniret. *Franc. Carduccio* Remp. adminiſtrante, Florentini tot adverſis Gallorum caſibus perculſi animum attenderunt, ut opportuna adverſus inminentis prope belli vim praeſidia conferrent. Nec facundiſſimi quidam adoleſcentes defuerunt, qui concionibus publice habitis iuventutem ad capeſſendam inſtitutae urbanae militiae diſciplinam inpellerent. His cohortationibus univerſa pene Civitas commota, fulgentibus armis, & divite cultu elata, ſub ſingulis tribunorum vexillis inſtructa prodibat, & *Stephano Columnae* Imperatori qui-

(1) *Franc. Victor. l. c.*

quisque obtemperabat. Hos inter praecipuos *Victorius* admiſſus eſt, qui tum probe cognovit, quanta ex iis corporis exercitationibus, quibus adoleſcens, cum aequalibus ſuis operam dederat, utilitas proficiſcatur (1). Diſertiſſimam vero orationem habuit in *D. Mariae Novellae* Fano (2), qua Florentinorum militum animis ſtimulos addidit, ut totis viribus labanti patriae ſuccurrerent. Integrum fere annum libertatem conſtantiſſime propugnarunt Florentini, imperatorio nomine bellum adminiſtrante *Malateſta Baleone*, callido & forti Duce. Binis caſtris Urbem obſidebant, a citeriore parte *Aurantius*, ab ulteriore vero *Vaſtius*, interfluente Arno. At Florentini fame edomiti, tandem deditionem fecerunt, quum ipſorum auxilia, quae ad ferendam opem Piſis adventabant, *Aurantius* in Piſtorienſi agro profligaſſet.

XVI. Itaque converſa fortuna, & conſtituta Caeſarem inter, & Florentinos pace, non multo poſt *Alexander Mediceus* Reip. Princeps renunciatus eſt. *Victorius* partium ſtudio ductus, quum ſe in periculo putaret, in agrum ſuum Caſſianenſem, X. ab Urbe lapide, ad declinandam invidiam ſeceſſit, ubi Dialecticae, Philoſophiae Naturali, ac Theologicis facultatibus animum biennio adiecit, ſub *Franciſco Verino* philoſopho praeſtantiſſimo, quem ſibi comitem

c 2 adiun-

(1) Multum prae reliquis venationi fuerat addictus, ut ipſemet teſtatur Lib. IV. Epp. pag. 93. in Ep. ad *Petrum Angelium*, qui *Victorio* Poema ſuum, cui titulus *Cynegeticon* dono miſerat. *Fr. Vict.* l. c. „ Da giovanetto egli fu piuttoſto cagionevole, ma togliendo qualche poco di tempo alli ſtudi per i conſigli della madre, con gli eſercizi vi provvedde, perchè ſi ritrovava con gli amici qualche volta alla caccja, giocava al calcio, alla palla, maneggiava armi .. ſicchè mutò compleſſione, la quale con queſta regola mantenne.

(2) *Segni* Hiſtor. Flor. Lib. II. A. MDXXVIII. in Biblioth. *Victoria* Romae haec oratio adſervatur.

adiunxerat, quique ingraveſcente licet eſſet aetate, ab ipſo *Victorio* graecam linguam addidicit (1). Heic & augendae rei familiari ſedulam praebuit operam, fundumque ſuum, militum commeatu labefactatum, more veterum colendum inſtituit (2). Eſt quidem ſtudium illud, licet in *Victorio* quamdam civilium rerum moleſtiam faſtidiumque praeſeferat (3), univerſo hominum generi non ſolum utile, ſed & ſalutare; quumque plurimae artes, ac diſciplinae vitam exornent, haec una conſervat, & quaſi in vita vitam ipſam retinet. Itaque *Victorius* diligenti uſus ratione latinos de agricultura libros expolivit, ſtuduitque potiſſimum, ut oſtenderetur, quae cuiusvis plantae eſſet vis, quae cura adhibenda, ut una cum doctrina, rerum uſum utiliter proponeret, atque agrum excolentibus, quiquid quotidianis experimentis perceperat, in publicum deferret.

XVII. Interea *Clemens VII.* notae minus optimae Pontifex, diuturno ſtomachi vitio tabefactus, obiit VII. Kal. Octob. A. MDXXIV. Pontificatus A. XI. aet. LVI. male auſpicatam imperii ſui memoriam relinquens. Ex hoc primum tempore *Victorius*, Adfinium, ipſiusque *Franciſci Verini* precibus devictus, Florentiam rediit (4); utque ſibi inſerviret, & humanum genus ſingulari adficeret beneficio, cupidiſſime adgreſſus eſt, *Tullii*, & *Ari-*

(1) *Fr. Vict.* „ Richieſe M. *Franceſco Verini*, che allora per eſſer chiuſo lo ſtudio di Piſa, dove egli era Lettore, ſi ſtava ozioſo in Firenze, che voleſſi andar ſeco, & M. *Franceſco* conoſcendo la buona natura di *Piero*, accettò l' invito molto lietamente &c. *Petrus Franc. Gallianus* Ep. Dat. Romae XV. Kal. Martias MDXXXVIII. Tom. I. Epp. ad *Vict.* „ *Franciſco Verino* ſummo philoſopho, & utriusque noſtrum etiam praeceptori, multam ſalutem meo nomine dici velim.

(2) *F. V. Salviat. Bocchi* II. ec.

(3) *Cicero* de Senectute §. XV.

(4) *F. V.* „ *Franc. Verini* cominciò con gli altri parenti a pregarlo di ritornarſi alla Città per dar conto di ſe.

& *Ariſtotelis* opera in nitorem priſtinum vindicare. Huic cupiditati obſtabant vehementer, & aetas citerior, quae adeo corruptis codicibus uſa erat, ut vix qui tolerabilis eſſet ſenſus eliceretur, & licentia ſuperiorum interpretum in corrigendis bonis auctoribus, qui dum labes quasdam delere vellent, ſaepius graviores maculas invexere; aliorum denique ſiniſtrum deterrimumque conſilium, qui ex arbitrio quaecumque non intelligerent, inmutare, ac pervertere conſueverant. *Victorius* igitur *Tullii* maculas, quibus inquinabatur, nec non fuliginem illam, qua ipſum longa dies adſperſerat, ingenio ſuo abſtergere molitus eſt, incredibili cura veteres codices inquirendo, ſine quorum ope nihil fere huic rei utilitatis adferri poteſt.

XVIII. Sequutus eſt teterrimus vitae exitus *Alexandri Medicei*, cui, quum pronus, ac ſumtuoſus eſſet in libidines, fraudulenta omnis lenocinii obſequia ſolerter praeſtabat *Laurentius Mediceus*, nonnumquam Principem ab effraeni licentia intemperantem, ad ſacratas Virgines usque deducens, quibus ipse nefariis amoribus indulgebat. Tum Florentini, qui ſervitute premi inclementiore videbantur, potuiſſent ſe in libertatem vindicare, occultis praeſertim *Franciſci Victorii*, ac *Franciſci Guicciardinii* conſiliis in id conſpirantibus: at nimium inſolenti fortunae cedendum fuit. Vix enim *Alexandro* e vivis erepto, in eius locum *Coſmus Mediceus*, *Io.* ac *Mariae Salviatae* (1) filius, qui erat

(1) Vidi in Archivo *Averardi Salviati Iuliani* Ducis, ampliſſimi ac literatiſſimi Principis, orationem cum hoc titulo „ Oratione funerale fatta già & recitata nell' Accademia Fiorentina da M. *Bened. Varchi* ſopra la morte dell' Illuſtriſs. & Eccellentiſs. Sig. madonna *Maria Salviata de' Medici* madre dell' Illuſtriſs. & Eccellentiſs. Sig. Duca di Firenze.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

erat tum in Trebia Villa, XVIII. aet. annum agens, ſuffectus eſt (1).

XIX. *Victorius* inteſtina bella conflari animadvertens, ſtatuit, donec Civitas conquieſceret, Romam proficiſci (2). Eo itaque advenit A. MDXXXVII. adventante vere, & quid animo volutaret, *Nicolao Ardinghellio*, ac *Marcello Cervinio* amiciſſimis ſuis communicavit, a quibus bona ſpe dimiſſus, Ianuario ineunte, Florentiam rediit, res domeſticas compoſiturus (3).

XX. Forte exegerat per id tempus ſuas aliquot in *Tullium* caſtigationes, quibus illius ſcriptoris monimenta, ſi non integra, ſaltem huiuſcemodi effecerat, ut paullatim ſublatis maculis, reiectiſque quorumdam ineptiis, libenter legi, atque intelligi poſſint. Ac primo quidem ex occaſione quadam, caepit Epiſtolas ad *Atticum* proprio, & amicorum commodo mendis purgare (4). Quum enim apud *Barptolemaeum Cavalcantium* antiquum illud exemplar vidiſſet, ab *Angelo Politiano* laudatum (5), quod ab ignobilis cuiusdam Grammatici manibus eripuerat, ſumma cura, quae in eo diſcrepabant a vulgari lectione recenſuit. Illas vero emendationes ut publica luce donaret, quotidie ab amicis interpellabatur, ac praecipue a *Franc.*

(1) Hic incredibili quadam calliditate Florentinorum animos ita paullatim depreſſit, ut numquam adtolli amplius potuerint.

(2) In libro, cui titulus *Proſe Fiorentine* Part. IV. Vol. I. Epiſt. legitur *Nic. Ardinghello* miſſa, qua ei animum ſuum aperuit, dat. die XI. Iun. MDXXXVII. alia itidem die XXX. Iun. & VI. Iul. ad *Bened. Varchium*. Refert idem *Varchius*, parum defuiſſe, quin ipſimet *Victorio*, dum per *Salviatas* aedes incederet, caput à quodam milite fuerit amputatum. Hiſt. Flor. ſub A. MDXXXVII.

(3) Vid. *Annib. Cari* Epp. ad *Victor.* Venet. per *Bern. Iunctam* MDLXXXVII. 4. pag. 3. ſegg.

(4) *Vict.* Epp Lib. I. p. 5. huc quoque pertinet *Io. Franc. Zeffii* Ep. quae in noſtra editione occurrit p. I.

(5) Miſcellan. Cap. XXV.

Franc. Victorio (1), qui eum, ut ſub auſpiciis *Franciſci I.* potentiſſimi, ac literatiſſimi Gallorum Regis id faceret, additis ſtimulis concitabat. Quum enim ſibi Regis gratiam conciliaſſet, dum Luteriae pro patria Legati munere fungeretur, par labori praemium relaturum *Petrum* non immerito arbitrabatur. Verum ille quum numquam ſe vendidiſſet pecuniae, Francorum Regi *Nicolaum Ardinghellum* antetulit (2), qui quum ampliſſimas fortunas haberet, poſſetque domi copioſe ac laute vivere, non ea eum res tenuit, quominus ad laudem, & decus, poſthabitis omnibus commodis, properaret, anteponeretque ſolicitam, & laborioſam vitam, tranquillae, & otioſae. *Victorius* igitur amicorum precibus devictus, voluit ut eiusmodi caſtigationes ab *Iunctis* typographis inprimerentur, qui id enixe efflagitaverant (3), quique omnia *Tullii* opera magnifice Venetiis excudere moliebantur. Quae quidem ubi prodierunt (4), dici vix poteſt, quo erudi-

(1) Huic *Philippus Iuncta* caſtigatiſſimam editionem auctorum de Re Ruſtica dicavit, Florentiae impreſſam A. 1521, 4. „ Praeterea namque illud vetus familiaritatis, & clientelae vinculum, quo maiores mei Domui *Victoriae* iam tum ab ipſo exordio arctiſſime fuere coniuncti, quod unum vel me ſatis ad id hortari debuiſſet. Iure igitur cogitanti mihi iamdiu, cui maxime hos de agrorum cultu libros dicarem, tu ſolus inprimis occurriſti, qui a Senatu Flor. miſſus maximis de rebus Orator, Caeſareum Imperatoris numen, tam gravi, ac dulci oratione ad tuae Reip. vota inpuliſti, ut re bene geſta, merito te eadem ad *Iulium* prius, tum ad *Leonem* Pont. Max. rurſus Legatum miſerit, nuperque Roma rediens magna cum tuorum civium admiratione ad Chriſtianiſſimum Galliae Regem Orator iterum crearis &c. Accedit praeterea *Nicolai Angeli* Buccinenſis, tui quondam praeceptoris caſtigatio &c.

(2) Conſulendae ſunt Epiſtolae nuncupatoriae ad *Nic. Ardinghellium* praemiſſae Tomis I. III. & IV. Operum *Cicer.* ex recenſione *Victorii*.

(3) Id aperte teſtatur *Victorius* in Ep. ad *Nic. Ardinghellium* praemiſſa Tom. III. operum *Cicer.*

(4) Prodiit haec rariſſima editio, quae in Biblioth. Magliab. adſervatur, ex officina *Lucae Antonii Iunctae* Venetiis A. 1537. ſeqq. fol. ut adcurate infra in Catalogo operum *Victorii* videre eſt.

ditorum plauſu, qua *Victorii* commendatione excepta fuerint (1). Quumque bonarum artium cupidis non parum utilitatis, libris illis, adtuliſſe ſibi videretur (2); ſe quaſi teneri eſt arbitratus, eos etiam, quibus idem auctor philoſophiam, & oratorum praecepta tradiderat, meliores reddere (3). Vertebat annus CIↃ. IↃ. XLI. quum poſt Ratiſponenſia de Religione comitia, *Carolus V.* Imperator in Italiam celeriter venit, ſtatuitque cum claſſe, quam maximam aedificaverat, ornaveratque, in Aphricam navigare. Verum antequam ex Italia ſolveret, *Paullum III.* Pontificem rogat, ut ſibi ad Vrbem Lucam adeſſe velit, mutuis conſiliis de indicendo generali Concilio deliberaturus (4). Pontifex, nulla interpoſita mora, propriaeque ſaluti minime conſulens, ex Vrbe V. Kal. Octobr., egreſſus per Etruriam iter adripuit, ut breviori via Lucam adtingeret. Quo nuncio adcepto *Victorius* adventanti Pontifici, qua uberrimos Campos Peſa amnis interfluit, obviam ire non praetermiſit, ut itidem *Nicolaum Ardinghellum* ſuum (5), qui Sanctiſſimo Patri erat a ſecretis, & libellorum Magiſter, exciperet. Voluiſſet Pontifex *Victorium* honoribus auctum ſecum educere, interque ſuos familiares habere, quod tamen ne Florentinae Iuventutis inſtitutioni deeſſet, firmo ac conſtanti animo recuſavit (6). Nec multo poſt, anno ſcilicet

(1) Hoc anno *Victor Trincavella Heſiodi* opera *Victorio* inſcripſit, quae cum graeco ſcholiaſte Venetiis prodierunt in aedibus *Barthol. Caſterzagenſis* A. 1537. menſe Iun, in 4.

(2) V. Epp. Lib. I. a 9. Ep. ad *Ant. Florebellum*.

(3) Ita *Vict.* Epp. Lib. I. a 5.

(4) V. *Nic. Funſani* Ep. dat. Piſtorii VII. Kal. Sept. MDXLI. Tom. I. Epp. ad *Vict.* a 16.

(5) V. Ep. cit.

(6) *Salviat.* Orat. *Fr. Vict.* l. c. „ Era ſtato tentato dal Card, *S. Croce* per andare a ſervire con gran patti Papa *Paolo III.* il quale ci ſi rimeſſe due volte., & all' ultima paſſando per la Val d' Elſa, dove gli era andato a baciare i piedi, accolto con buona cera da Sua Santità

cet CIↃ. IↃ. XLII. Florentinae Academiae Conſul plenis omnium ſuffragiis renunciari meruit, quo quidem munere *Bernardo Segnio* lubentiſſime ceſſit (1); quippe qui in his honoris, & dignitatis inſignibus nihil commoveretur, a quibus non pauci praeſtantes viri ita ducuntur, ut etiam deſipiant.

XXI. Einde vero animadvertens multa eſſe loca, maxime in *Tullii* Epiſtolis, quae niſi aperirentur, obſcura futura eſſent, nonnulla etiam parum certa, & in variis libris varie ſcripta, quaedam ſuſpecta, alia prorſus mendoſa, quae omnino declaranda eſſent, dum quibusdam inpreſſorum impedimentis *Ciceronis* opera intermitterentur, cenſuit quasdam interim adnotationes in parvum volumen conferre, quae obſcura inluſtrarent, incerta & ſuſpecta oſtenderent, depravata & manca indicarent (2). Quibus de rebus factum eſt, ut in hoc inprobo labore IV. annos inſumſerit: dederitque in primis operam, ut quae a ſe inmutata fuerant, conſtitueret (3). Non pauci voluiſſent etiam obſcuriores aliquot locos inluſtrari, quamvis nulla ſcripturae inmutatio facta eſſet. Quare, quum ſibi proponeret aliorum potius iudiciis, quam ſuis ſtare, ſepoſuit deinceps quotidie aliquid, qua

tità ne hebbe dal medeſimo *Cervino* aſſalto grande, il quale gli diſſe per l' ultimo, che vi penſaſſe bene, perche vedrebbe coſe, che lo farebbero maravigliare, & che ſi ricordaſſe di quelle parole di Medea οἶδα γὰρ πολλοὺς.

(1) *Salvinus* in libro, cui titulus *Faſti Conſolari &c.* ad hunc annum.

(2) Huiusmodi caſtigationes Venetiis, Lugduni, & alibi excuſae fuerunt *Barptolemaeo Cavalcantio* dicatae, Vid. Ep. *Victorii* ad *Varchium* Proſe Fior. Part. IV. Vol. I. dat. 19. Luglio MDVL. Conqueſtus eſt plurimum *Victorius* cum *Seb. Gryphio*, quod hae caſtigationes non ſatis diligenter emendatae e Lugdunenſi ſuo typographio prodierint. Epp. ad *Vict.* T. I. p. 51.

(3) V. Ep. *Victorii* ad *Ant. Florebellum* Card. *Salviati* familiarem d. III. Non. Iul. MDXYXVII. V. Ep. ad *Cavalcantium* caſtigationibus praemiſſam, iudiciumque *Io. Alb. Fabricii* Biblioth. Latin. T. I. Lib. I. p. 8.

Ciceronis opera, a foediſſimis maculis, quibus inquinabantur, purgaret (1). Additus eſt etiam labor, nonnulla, quae olim animadverterat, confirmandi. Perlatus ſiquidem illi fuerat liber Venetiis a *Paullo Manutio* recens inpreſſus, Epiſtolarum, quas familiares vocant, in quo ſcholia quaedam inerant, quae contra ipſum, iudiciumque ſuum ſtudioſe facta videbantur (2): invidia ſiquidem, communi humanae gentis vitio, quod ſuae detractum ſapientiae crederet, quidquid adceſſiſſet alienae. Itaque *Victorio*, licet homo eſſet ſine factione, commodum viſum eſt, de illis rebus, in quibus reprehendebatur, iterum diſputare. Sed quum graviſſimum iudicium ſit ſecus de ſe, ſuiſque rebus iudicare, *Victorius* antequam poſteriores haſce caſtigationes in vulgus ederet, eas *Franciſci Campani*, *Franc. Robortelli*, *Donati Iannoctii*, *Ludovici* Fanenſis, *Franc. Mariae Molzae*, aliorumque doctorum hominum cenſuram ſubire maluit (3).

XXII. Dederat iam *Victorius* multa ingenii ſui monumenta, quum factum eſt, ut ex magna rerum perturbatione Florentina Reſpublica tranquilla pace frueretur. Quare agi caeptum eſt de literarum ſtudiis, quibus, ut conſuleretur, & ratio iam temporum hortari, & hominum voluntas poſtulare videbantur. Quum res multae multis de rebus

ſta-

(1) V. Ep *Vict.* ad *Franc. Campanam* d VI. Eid. Sept. MDXL. Epp. Lib. I. p. 12.

(2) *Victor.* in Ep. ad *Ben. Varchium* Proſe Fior. P. IV. Vol. I. p. 8. „ Ora intendo da voi una coſa che mi è molto nuova, che egli, ideſt *Paullus Manutius*, ſi tiene offeſo da me per certe coſe, che dice toccano lui nelle mie annotazioni. A me certo pareva, ſe non altro in queſti miei ſcritti aver conſeguito queſto, che non ſarei tenuto maledico, ne di mala natura &c. V. Ep. *Robortelli* dat. V. Kal. Febr. MDXL. Epp. ad *Vict.* T. I. p. 11.

(3) Variar. Lection. Lib. XXV. Cap. VIII. V. Ep. ad *Varch.* Proſe Fior. l. c. dat. XXI. Octob. MDXL. Ep. ad *Franc. Robertellum* dat. Kal. Febr. Lib. I. Epp. p. 14.

Digitized by Google

ſtatuerentur, quaeſitum eſt a viris graviſſimis, ut vir doctus reperiretur, qui Florentiae latinos, graecosque ſcriptores exponeret, & iuventutem optimis artibus inſtitueret. Vniverſi, quibus id mandatum fuerat, in eo maxime conſenſere, ut literariae huic palaeſtrae *Victorius* praeficeretur. Quare neceſſariorum conſilio CCC. aureorum numûm ſtipendio publice conductus, hoc nobiliſſimum delatum onus non invitus ſuſcepit (1), quod elapſis retro temporibus ſcitiſſimis undequaque viris fuerat demandatum.

XXIII. Ac primo quidem de Tuſculanis *Tullii* Quaeſtionibus praefari voluit (2); & quoniam multi graecas quoque artes ex graecis ſcriptoribus adſequi concupiverant, noluit honeſtae ipſorum voluntati deeſſe, ideoque *Sophoclem* maxime, graviſſimi, ac nobiliſſimi poematis auctorem praelegit (3). Inſequenti anno *Vergilii* Georgica, & *Ariſtotelis* libros de arte dicendi ſtatuit interpretari (4), ex quorum lectione incredibilem quamdam utilitatem erui poſſe intelligebat. Itaque in ſingulos annos, optimos tam graeci, quam latini ſermonis auctores, tanta nominis ſui celebritate declarabat, ut ad eum audiendum, non ex Etruria tantum, ſed etiam e remotiſſimis Europae plagis ſtudioſorum turba confluerct (5), quae docentis

d 2 co-

(1) V. Ep. *Petri Franc. Galliani* D. Rom. XV. Kal. Mar. MDXXXVIII. a nobis editam T. I. Epp. ad *Victor.* Id quoque habetur ex Cod. Bibl. *Magliab.* Cl. XXIX. N. 98. cui titulus „ *Repertorio di coſe attenenti al Magiſtrato Supremo di Gio. Tozzetti* p. 1. „ *Fr. Victor.* addit „ e tra gli altri andandolo a trovare *Palla Rucellai*, *e Gio. Corſi*, huomini reputatiſſimi, diſſe il *Corſi*, che queſta era ſtata una delle belle reſoluzioni, che haveſſi fatta il Duca, e *Palla* ſoggiunſe il medeſimo. Vid. etiam *Philippum Valorium* in libello inſcripto „ Termini di mezzo rilievo &c p. 9.

(2) Orat. I. p. 1.

(3) Ibidem.

(4) Orat. II. & quae ſequuntur.

(5) *Bruckerus* l. c. Tanta enim doctrinae copia, tanta dexteritate docuit, ut qui eius inſtitutione gauderent, feliciſſimi reputarentur. Vid. *Caſae* Ep. ad *P. Vict.* inter *Caſae* opera vernaculo ſermone conſcripta, ac Florentiae impreſſa A. MDCCVII.

comitate, ingenuis moribus, & ea, qua plurimum valebat eruditione ducebatur. Nec eo tantum proſpexit, ut auditores ſui graecam latinamque dicendi facultatem praeceptis addiſcerent, ſed optima veterum Scriptorum exempla, quae in dies ab interitu vindicabat, ſtudioſe ipſis proponebat, inter quae *Demetrii* potiſſimum *Phalerei* de Interpretatione liber occurrit (1).

XXIV. At quum maxima ſit eorum felicitas, qui iuventutem excolunt, ut propriam in diſcipulis imaginem intueantur, talesque induſtria, & arte ſua efforment, ut praeceptorum gloriam aeternis conſignare monimentis valeant; id prae reliquis *Victorio* contigit. Ex eius enim celeberrima ſchola non pauci prodiere, qui praeceptoris famam, ſi non ſuperaſſe, ſaltem aequiparaſſe videantur. Digni in primis noſtro praeconio ſunt, *Benedictus Varchius* (2), *Hieronymus Meius* (3), *Barptolemaeus Barbadorius* (4), *Franc. Serdonatus* (5), *Vincentius Borghinius* (6), *Ioannes Gondula* Raguſinus (7), *Ludovicus* (8), & *Sebaſtianus Antinorii* (9), *Silveſter Aldobrandinus* (10), *Iac. Marcheſettus* (11), *Hannibal Oricel-*

(1) V. Ep. ad *Franc. Davanzatum* Epp. Lib. 1. p. 22.

(2) V. *Varch.* Vitam cit.

(3) Variar. Lection. Lib. XXV. Cap. II. & Lib. XXXVI. Cap. XI.

(4) Ibid. Lib. XX. Cap. XIX. In ſchedis ſuis Claſs. IX. Cod. XIII. p. 6. haec habet *Magliabechius* „ Monſig. *Olſtenio* mi ſcriſſe, che ſtimava, che *Bartolommeo Barbadori* foſſe ſtato uno de' più intendenti della lingua Greca, che abbia mai avuto Firenze.

(5) Ibid. Lib. XXXIV. Cap. II.

(6) V. Epiſt. *Borghinii* Tom. I. Epp. ad *Vict.* p. 23. ſeqq.

(7) V. Ep. *Ambr. Nicandri* ibid. p. 38.

(8) Id eruitur ex Ep. MS. *Dion. Lippi* de qua inferius.

(9) Epp. ad *Vict.* T. I. p. 106.

(10) Ibid. a 107

(11) In Bibl. *Magliab.* Claſs. XXI. Cod. Chartae. XXIII. in 4. legitur „ *Plutarchi* ſermo de ſera numinum vindicta *Iacobo Marcheſetto* Interprete Florentino, ac *P. Victorii* infimo diſcipulo. XXII. Kal. Apr. MDXLI.

cellarius (1), *Alamannus* (2), & *Leonardus Salviati* (3), *Angeli Guicciardinii* filii (4), quorum unus forte eſt *Hieronymus Guicciardinius*, cui *Victorius Salluſtium* inſcripſit (5), *Laurentius Strozza* (6), *Simon Rocca* (7), *Franciſcus Davanzatus* (8), *Franc. Boncianus* (9), *Franc. Spinus* (10), *Frater Adamas* Flor. Eremitanus (11), *Laurentius Minorus* (12), *Io. Ant. Sero* (13), *Philippus Rodulphus* (14), *Riccardus Riccardius* (15), *Io. a Falgano*

(1) Lib II. Ep. 57.

(2) Inter Epp. MSS. nonnullae *Alamanni* leguntur ad *Victorium*, exercendi ſtili gratia, exaratae, dat. praeſertim Piſis A. MDLVII. In una vero dat. e Senzano VIII. Eid. Sept. MDLVII. haec habet „ Habeo enim te parentis loco: & nunc conquerar tecum de infortunio meo, quod mihi evenit. Sine *Borrio* enim heic ſum, quum illi neceſſe fuerit Florentiae aliquot dies permanere, ob infirmam *Iac. Salviati* valetudinem &c. „

(3) *Salviati* Orat.

(4) Epp. Lib. IX. a 198.

(5) Florentiae prodiit typis *Iunctarum* A. MDLXXVI. 8.

(6) Ibid.

(7) Epp. Lib. X. 216.

(8) In Ep. MS. *Phil. Rodulphi* ad *Vict.* dat. Pergulae IV. Eid. Aug. MDLX. „ Antequam Roma diſcederem, ut ad Pergulenſe meum proficiſcerer, apud me *Franc. Davanzatum*, tum graece, tum latine erudititſſimum accepi, ut eius opera in literis uterer „ eum mihi tuum diſcipulum agnoſcere videor. Is mihi libros *Ariſtotelis* de vita & moribus, ac *Ciceronis* libros de Oratore perdiligenter adcurateque interpretatur; Quamobrem intra duos menſes Patavium, graviorum ſtudiorum cauſſa, cogito, „ Vid. etiam Epp. ad *Vict.* T. I. p. 54. ſeqq. In Ep. quam omiſimus dat. Ferrariae VIII. Kal. Ian. MDXLVI. ait „ Nos vero, qui tui diſcipuli aliquando fuimus &c. „

(9) Id eruitur ex eius Ep. MSS. in Bibl. Laurent. Pl. XCII. Cod. 94.

(10) Ep. ad *Vict.* Tom. I. p. 41. ſeqq. Inter Epiſtolas MSS. a nobis praetermiſſas, quamplures extant eiusdem *Spinii* ad *Victorium* datae, dum in Piſana Academia gravioribus ſtudiis ſedulam operam navaret.

(11) Id adparet ex Ep. MSS. dat. Patav. IV. Non. Sept. MDXLIX.

(12) In Ep. MSS. eiusdem *Minori*, beneficia, quae a *Victorio* adceperat, fuſe commemorantur dat. Piſis Kal. Febr. MDLIII.

(13) Id innuimus ex Epp. quas omiſimus, praecipue ex una dat. VIII. Kal. Ian. MDLIV. alteraque dat. Flor. IV. Non. Dec. MDLIV.

(14) Eius exſtant plures ad *Vict.* Epp. a nobis omiſſae, ex quibus adparet inter *Victorii* diſcipulos eſſe recenſendum. Datae A. MDLVI.

(15) Cll. *Lamius* in Vita *Ricchardi* Flor. MDCCXLVIII. p. 17. Idem *Victor.* in Epp. ad Germanos, & alibi.

gano (1), *Dionyſius Lippius* (2), *Auguſtinus Paganellus* (3), *Petrus Ardinghellus* (4), *Antonius Angelius* (5), *Io. Baptiſta Nobilius* (6), *Iacominii* tres (7), *Fabius Segnius* (8), *Marcus Ant. Flaminius* (9), *Coſmus Concinius* (10), *Erophilus Flaminius* (11), *Marius Maphaeus* (12),

Ho-

(1) In Ep. MSS. dat. Maceratae XVIII. Kal. Febr. MDLXIV. ita *Victorium* adloquitur „ Quod te, cuius voce vox haec mea fluere aliquando didicit &c.

(2) *Magliab.* in Sched. Claſſ. IX. Cod. VIII. p. 10. „ Viſſe *Dioniſio Lippi* nel MDLXXXVI. e ſcriveva aſſai bene nella lingua latina. Era Piovano di Caſtel Fiorentino, ed ò manoſcritta la Zanzara di *Virgilio* tradotta dal medeſimo in verſi ſciolti.

(3) Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 153. Variar Lect. Lib. XXXVIII. Cap. VIII. Multae ſunt *Auguſtini Paganelli* Epp. MSS. exercitationis gratia ad praeceptorem ſuum exaratae. *Franc.* vero *Victorius* l. c. haec de eo memoriae prodidit „ *Agoſtino Paganelli* „ venendo a morte laſciò l' uſufrutto d' un podere, & *Piero* accettatolo, & godutolo non molto tempo, lo reſe liberamente a *Niccolò* fratello di chi l' haveva laſciato. „

(4) Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 56.

(5) Var. Lect. Lib. XXXVIII. Cap. XV. Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 72.

(6) Id patet ex eius Epiſt. MSS. ad *Victor.* XV. Kal. Octobr. MDLX. Ex Vezzanenſi ruſculo.

(7) Variar. Lection. Lib. XXXII. Cap. XIII.

(8) *Fabius Segnius* dum ruri degeret, ſe in carminibus pangendis exercebat, eaque *Victorii* iudicio ſubiiciebat, ut apparet ex eius Ep. MSS. dat. ex Suburbano V. Kal. Octobr. MDLXIV.

(9) Vid. *Flaminii* Vitam, eius Operibus praemiſſam, & Patavii editam per *Ioſ. Cominum* MDCCXXVII. p. 84.

(10) *Ant. Ricob.* in Ep. *ad Vict.* MSS. d. Patav. N. Iun. MDLXXXV. „ *Coſmum Concinium* iuvenem generoſum, egregiis animi bonis perornatum, doctrinae tuae alumnum, te ipſo auctore dignum &c.

(11) Epp. Lib. IX p. 204.

(12) Epp. Lib. VI. p. 139. & 141. In Ep. eiusdem, quam omiſimus dat. Volaterris XI. Kal. Aug. MDLXVII. haec habentur „ meque tibi in perpetuum devinctum agnoſco, atque confiteor. Paucis vero poſt diebus, ut tuis amantiſſimis, atque ſanctiſſimis praeceptis paream, ad *Ariſtotelis* Logicen me totum conferam. Inveni enim civem noſtrum *Io. Bapt. Incontrium*, philoſophorum noſtrae urbis facile principem, quem tibi bene eſſe cognitum, compertum habeo &c. „

Horatius Cardanetus (1), *Io. Bapt. Strozius* (2), *Ant. Longus* (3), *Albericus Longus* (4), *Alexand. Rinuccinus* (5), *Lucas Antellenſis* (6), *Cambius Minervetus* (7), *Belliſarius Bulgarinus* (8), *Auguſtinus Cottutius* (9), *Ant. Benivienius* (10), *Iulius Stupba* (11), *Baccius Valorius* (12), *Iac. Corbinellus* (13), *Petrus Maphaeus* (14), *Gulielmus Puccius*, *Laur. Lentius*, *Vgolinus Martellus* (15), *Marcellus Tutus* (16), *Io. Caſelius* (17),

Ar-

(1) In eius Epiſt. ined. ad *Victor.* dat. Peruſia XII. Kal. Ap. MDLXV. „ Quum Senas profectus eſſem, ut *Iacobum Griſolum* praeceptorem meum viſerem, cur non id etiam laboris ſumerem, vel voluptatis potius, ut iſtuc me conferrem, unius *Victorii* mei item praeceptoris, videndi gratia? „

(2) Vid. Epiſt. nuncupatoriam, quam *Io. Baptiſtae Strozzae* nepoti ſuo inſcribit *Io. Bapt. Strozza*, ante *Victorii* verſionem Poeticea *Ariſtotelis* Florentiae apud *Iunctas* MDCXVII. in 8.

(3) Lib. I. Epp. p. 11. & Lib. III. p. 91.

(4) Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 70.

(5) Ep. ined. dat. Piſis IV. Eid. Dec. MDLXXIX.

(6) Ipſemet id teſtatur in Epp. MSS. p. 395. dat. Romae IX. Kal. Sept.

(7) Ibid. Epp. inedit. p. 397.

(8) Inter *Victorii* diſcipulos eſſe adſcribendum videtur, ex Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 51.

(9) Ibid. Tom. 1. p. 70. at dubius locus.

(10) Ibid. p. 110.

(11) Ibid. p. 111.

(12) Ibid. p. 119.

(13) Ibid. p. 123. In Ep. ined. dat. Piſis VII. Eid. Mai. MDLIX. „ id quod iam antea ex ſermone tuo quotidiano, quem ſaepe cum familiaribus uſurpaſti compertum habeo. „

(14) Ibid. p. 134.

(15) Id erui poteſt ex Ep. ined. *Pauli Magnoli* Dat. Patav. III. Kal. Iun ſine anno Epp. ined. p. 426.

(16) In Ep. MSS. ad *Victor.* dat. Montoſoli III. Eid. Maii MDLXVI. „ Nolim te arbitrari, me oblitum officii mei, meritorumque tuorum erga me, nullas ad te literas dediſſe ex eo tempore, quo a tuo digreſſu, ideſt a tuis laribus in meum Ilicinenſe veni &c. „

(17) Id plures Epiſtolae a nobis editae teſtantur. *Io. Andr. Quenſtedt* in Dialogo de patriis illuſtr. Viror. Wittemb. MDCLIV. p. 315. „ *P. Victorium* Oratorem, Philoſophum, & Antiquarium clariſs. qui *Caſelium* communem Academiae Iuliae praeceptorem, diſcipulum habuit. „ Vidi in Bibliotheca *Stroſchiana* libellum in 4. cui titulus „ *Iacobi Burckardi* Epiſtola ad *Iu-*

„ *ſtum*

Arnoldus Arlenius (1), *Ioachimus Baſſevitius* (2), *Theopinus Rhodomontius* (3), *Andreas Noſcovius* (4), *Enricus Bremenſis* (5), *Bernardus Bugenhagius* (6), *Botuitus Nericius* (7), *Otho Haemius* (8), *Gotislobus Rotermundius* (9). *Samuel Fabricius* (10), *Ioachimus Hanaius* (11), *Cornelius Doncellinus* (12), *Io. Salcinius* Polonus (13), *Iulius a Komerſtadt* (14), *Bartholus Richius* (15), *Melchior Proetbachius*,

ſtum Chriſtoph. Boehmerum &c. de *Io. Caſelii* praeclaris erga bonas literas meritis. Wolfenbuteli MDCCVII. 4. in quo multa de *Petro Victorio*, *Caſelii* praeceptore habentur. Vid. Acta erudit. Lipſiae menſis Feb. A. MDCCVIII. p. 91. *Caſelius* in Ep. MSS. dat. Roſtochio prid. Eid. Nov. MDLXVIII. „ Scripſeram, & ad te, & ad ſodales iſtic noſtros, quorum conſuetudine periucunde uſus fueram, neque memoriam ex animo dimittere meo, aut debeo, aut poſſum, ad *Oricellarium*, ad *Ricchardium*, ad *Maphaeum*, ad *Franc.* Nepotem tuum &c. V. var. lect. Lib. XXXI. C. 23.

(1) Vid. Praefat. ad Commentar. *Demetrii Phalerei* Epp. Lib. V. p. 123.

(2) Lib. II. Epp. *Victor.* ad German.

(3) Epp. Lib. V. p. 111.

(4) Epp. Lib. VI. p. 139.

(5) Eius Ep. MSS. dat. Romae IIIX. Eid. Apr. MDLXX. incipit: Non me fefellit opinio, vir eximie, idemque praeceptor optime &c. „ Vid. Ep. Lib. VII. p. 162.

(6) Epp. ad *Victor.* T. I. p. 135.

(7) Ita in Ep. MSS. ab eo dat. Roma VI. Eid. Iun. MDLXXII. p. 270.

(8) Vid. Ep. MSS. ad *Victor.* dat. Lipſiae IV. Eid. Oct. MDLXIV. *Barth. Richius* in Ep. MSS. ad *Vict.* dat. Wolferbito MDLXVIII. ait „ *Ottonem* ab *Heim* diſcipulum tuum laudari abs te laudato viro, laetor. „

(9) Vid. Epp. ad Germanos Lib. I.

(10) Ibid. & Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 135. Quamplures eiusdem extant Epp. inter eas, quas praetermiſimus, in quibus *Victorium* ſemper praeceptorem ſuum adpellat.

(11) In Ep. MSS. ad *P. Victor.* dat. e Giverſiano XVI. Kal. Quinct. MDLXVIII. „ Nonne beneficia ea ſunt, quae a te adeepi? An non enim beneficium eſt optimarum artium communicatio &c. „ Vid. *Victor.* Epp. ad Germanos Lib. I. Epp. ad *Victor.* T. I. p. 135. 157.

(12) Epp. ad *Victor.* T. I. p. 84.

(13) Ibid. p. 161.

(14) Ibid. p. 162. & in Epp. ined.

(15) Ibid. p. 166.

ebius (1), *Daniel Schulemburgius* (2), *Io. Sambucus* (3).

XXV. Cognitum quoque eſt, *Franc. Campanam Coſmi* M. E. D. a Secretis, numquam, quoad vixit, quoties *Victorius* publice doceret, defuiſſe (4). Quod raro prorſus exemplo fecerunt & *Alexander Farneſius* (5), & *Franc. Maria* Vrbini Regulus, quorum alter, Florentia diſcedens, quum argenteum *Victorio* vas aureis nummis refertum dono miſiſſet, primo conſtantiſſime recuſavit, deinde idem munus iterum ſibi miſſum, quum non valeret pertinacius reiicere, quod ſimile quid de *Xenocrate* legerat, retento vaſe, aureos nummos remiſit (6). *Franciſcus* vero Vrbinas (7), cui

(1) In Ep. ined. *Seb. Reguli* dat. Bononiae IX. Kal. Febr. MDLVII. „ *Melchior Proetbachius*, qui tibi has literas reddidit, eſt mihi perfamiliaris: iam enim totum biennium Bononiae mecum vixit, quem novi iuvenem, divitiis, nobilitate, & doctrina ornatum. Is venit iſtuc tui fama adlectus &c. „ Ego heic publice doceo literas, quas vocant humaniores, quam ad rem magno mihi ſunt adiumento ſcripta tua, & adnotationes in graecos, & latinos auctores &c. „

(2) In eius Ep. MSS. ad *Victor.* dat. ex Marchia Brandemb. Eid. Mar. MDLXVIII. „ Animo ſaepius alpea traiiciens, memoria dulciſſimae conſuetudinis, qua doctiſſimo ſermone mentem pectusque meum frequentius erudiebas &c. „ Idem in altera Ep. dat. Bezendorpio IV. Kal. Apr. MDLXIX. „ Dulciſſimae conſuetudinis noſtrae, & colloquiorum iucundiſſimorum, quibus quum Florentiae apud te eſſem, magna cum voluptate, nec ſine fructu fruebar &c. „

(3) Praeceptorem ſuum adpellat *Victorium* in Ep. quam in *ſecundo* Tomo proferemus dat. Viennae Eid. Novemb. MDLXIX.

(4) *Bocchius* in Elog. Lib. I. pag. 47.

(5) Epp. Lib. IV. Ep. I. & XIII.

(6) *Salviat.* l. c. Rem fuſius perſequitur *Franc. Victorius*, additque „ E dal medeſimo Cardinal *Farneſe*, mutata la cauſa del dare, ha poi accettata buona ſomma, che riſguardava le Nipoti, & dal Duca di Urbino ricevè una degna Collana di oro, & prima dal medeſimo haveva ricevuto un honorato ornamento per una camera, nel quale acconciamento erano ritratte le impreſe di *Piero*.

(7) Florentiam venit poſt An. 1574. quo *Guido Vbaldus* eius Pater obiit, ut ipſe teſtatur in Commentariis de Vita ſua MSS. In Cod. *Riccard.* Pl. V. ord. II. n. 14.

mens alta inerat, & in viros doctos ſumma propenſio, aureo torque *Victorium* decoravit, aliudque addidit munus, in quo viri doctiſſimi geſta ſingulari artificio exprimebantur. Ab aliis quoque Germaniae, Galliae, atque Italiae Regibus, ac viris principibus pretioſa munera illi ultro fuere delata, eximii Codices, aurea numismata, aliaque vetuſtatis monimenta, quae deinde amicis ſuis pari, ſed inſueta in doctis hominibus largitate, conferebat (1).

XXVI. Haec dum ille cogitaret, atque ageret, *Io. Caſa* Romanae Aulae Praeſul, *Paulli III.* Pont. Max. nomine Florentiam venit, ut de decumis a clericis in ſingulos annos pro Piſanae Academiae inſtauratione ſolvendis ageret. Huic *Marcellus Cervinius* (2) ampliſſimus Cardinalis mandaverat, ut *Victorium* adiret, eumque ſuis verbis rogaret, ut promiſſi memor *M. Catonem* expoliendum (3) ſuſciperet. Quare *Caſa*, vix hominem ſalutavit, tanta in re Cardinalis procuranda, animi alacritate eſt uſus, ut *Victorius* temporis tarditatem munere aliquo duxerit compenſandam. Veteres enim ſuos in *M. Catonem* labores retractavit, ſtatuitque cunctos, qui de rebus ruſticis latine ſcripſerunt, quique in ſqualore, & ſordibus iacebant, ope *Io. Ca*-

ſe-

(1) *Salviat.* l. c. Ac revera in libris, quos ſelectiſſimos habebat, conſueverat propria manu adſcribere „ PETRI IACOBI VICTORII ET AMICORVM. Vid. eruditiſſ. Diſſertat. *Franc.* Equitis *Victorii* de Sanctis VII. Dormientib. p. 49. not. 5. Alias legitur *P. Victorii* καὶ τῶν φίλων, καὶ τῶν φίλων κτημά, Πιτρȣ τȣ̃ Βικτορίȣ, καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν, quaſi diceret, & aliorum quoque, praeter amicos. Qui quidem generoſi animi vigor, veluti hereditario iure in *Iacobum*, alioſque nobiliſſimae *Victoriae* familiae eruditiſſimos viros ad noſtra uſque tempora promanavit. Inter Carmina *Petri Gherardii* edita Flor. per *Car. Pectinar.* 1571. 8. p. 64. Carmen legitur, cui titulus „ Ad Muſas de dono *P. Victorii*.

(2) Is unus fuit ex doctiſſimis illis Patribus, qui Tridentino Concilio interfuerunt.

(3) Epp. Lib. I. p. 15. ad *Marc. Cervinium*.

ſelii (1), & *Hioachimi Baſſevitii* (2), cum antiquis Codicibus conferre (3), & animadverſionibus illuſtrare (4).

XXVII. Per id quoque tempus in eliciendis abſtruſioribus *Ariſtotelis* ſenſibus diligentiam, ac fidem omnem conſumſit, ut omnia, quae praeſertim in libris de arte dicendi (5) perobſcura, & corrupta erant, evelleret, atque extirparet. Quod ut adſequeretur, ingentem manuſcriptorum Codicum vim, & Florentiae & e multis Italiae oppidis eduxit. Duos autem emendatiores ex omnibus nactus eſt, quorum alter non ſatis antiquus, at bonus *Franciſci Puccii*, docti hominis, *Pontani* familiaris quondam fuerat; alter vero, qui reliquos vetuſtate, & fidelitate antecellebat, *Nicolai Rodulphi* Cardinalis integerrimi, atque eruditiſſimi erat (6). Veterem quoque verſionem diligenter inſpexit, & quam ſcripturam ſuo in exemplari auctor ipſius habuerit, inde recognovit. Quumque ea, multis ante ſeculis, quum *Ariſtotelis* libri integriores cir-

 cum-

(1) V. Ep. nuncupatoriam huic editioni praemiſſam, itemque *Victorii* Ep. ad *Varchium* Proſe Fior. P. IV. Vol. I. & Variar. Lection. Lib. XXXI. Cap. XXIII.

(2) Variar. Lect. Lib. XXXIV. Cap. XXII.

(3) Confer *Fabricium* Bibl. Latin. Tom. I.

(4) Tunc fortaſſe *Caſa* pro *Victorio* Bononienſibus S. Dominiei Monachis ſpopondit, ut ii vetuſtiſſimum *Euſtathii*, in *Homeri* Iliada Commentarium eidem commodarent, quum illud edere moliretur. Vid. *Victor.* Ep. ad *Varchium* Proſe Fior. l. c. quam etiam *Alexander Politus* protulit in Praefat. ad *Euſtathii* Tom. II. p. 4. Per id quoque tempus Card. *Bembus* hanc *Victorio* Ep. dedit „ Ho inteſo che avete in caſa un giovane, il quale ha recato di Germania molta parte della iſtoria di *Velleio Paterculo*, che inſino a quì non ſi aveva. Il che, ſe è vero, arei caro ſapere quanta parte di detta iſtoria è quella, che colui ha recata, e ſe fate penſiero di farla dar fuori, & vi prego a darmene un poco di contezza. Io ſono tutto tutto voſtro, come merita la voſtra molta virtù, & ſingolare dottrina. Salutatemi il *Varchi*, & ſtate ſano. Alli V. di Febr. MDXLVI. di Roma. *P. Card. Bembo.*

(5) Eos publice praelegit Annis MDXL. e MDXLI. V. e. Ep. ad *Varch.*

(6) V. Praef. ad Lectorem.

cumferebantur , confecta fuiſſet ; invenit illam plerumque concordem cum optimo Codice , de quo ſupra meminimus . Praeterea multis in locis , ubi de lectionis varietate , ac de ſententiarum obſcuritate ambigebatur , iudicio optimi ac doctiſſimi viri *Franc. Medicei* utebatur , qui operis huiuſce formam inpolitam adhuc & rudem viderat , quidque ſibi de tota re , plurimisque ipſius partibus videretur , cum eo amiciſſime contulit (1). Prodiit itaque *Ariſtotelis* liber de arte dicendi , Graece , & Latine cum ampliſſimis *Victorii* commentariis A. CIↃ. IↃ. XLVIII. (2) *Coſimo Mediceo* inſcriptus , quem Praeſuli opulentiſſimo praetulit , qui ut ſibi operis huiuſce nuncupationem aucuparetur , duo aureorum numûm millia *Victorio* obtulerat (3).

XXVIII. Inter haec venit ad eius manus *Euripidis* Electra , quae diu ſitu carieque obſita latuerat . Quare ei viſum eſt illam ab interitu vindicare , & ad *Nicolaum Ardinghellum* mittere , ut ſi ita cenſeret ,

(1) Id teſtatur in Praef. ad Lector. *M. Ant. Antimachus* vir bonis ornatus literis , quum *Victorii* explicationes in hos *Ariſt.* libros vidiſſet , Epigramma graecum in Auctoris laudem conſcripſit , quod a *Franc. Davanzato* adcepit *Victor*. Epp. ad *Victor.* T. I. p. 61. V. etiam Ep. *Io. Bapt. Giraldii* ibid. p. 85.

(2) Editionem hanc A. MDLXXIX. recudit *Victor.* Magno Etruriae Duci *Franciſco* nuncupatam . His aliisque *Ariſtoteli* pene conrupto beneficiis conlatis , maximum interpretis nomen adſequutus eſt . V. *Ant. Teiſſerum* Elog. des Hommes ſçavants T. I. *Bocchi* l. c. inter *M. Ant. Flaminii* Carmina , carmen in operis huiuſce laudem legitur .

(3) *Franc. Victor.* l. c. ,, Della roba non ne appetì mai , anzi recusò qualche volta de' donativi : apparſe queſto manifeſtamente , quando egli ſcriſſe ſopra la Rettorica , perchè un ricchiſſimo Prelato , che era in Firenze , & vedeva quanto queſta fatica era deſiderata , perchè poco ſi leggeva queſto libro , & i duoi primi erano reputati difficiliſſimi , & il terzo inintelligibile , & perocche ciaſchuno lo vedrebbe , harebbe voluto , che *Piero* , gliela indirizzaſſi , & ne fece tanta diligentia , che gli offerſe dumila ſcudi di donativo , ma per queſto non fu rimutato .

ret, aliis legendam, ac formis quoque excudendam daret. E tenebris autem hanc tragoediam primum eruerunt eruditi adoleſcentes cives noſtri *Barptolemaeus Barbadorus*, ac *Hieronymus Meius*, e vetuſtiſſimo Codice inter medias eius Poetae fabulas interiectam, quum vetera exemplaria, ut iam editas multis erroribus confectas cum illis conferrent, undique conquirerent, ac ſedulo pertractarent (1). Ceterum Romae excuſa fuit, *Nicolao Ardinghellio* nuncupata, literis datis Kal. Maii A. CIↃ. IↃ. XLV. Non defuere tamen, qui crederent, fabulam hanc fuiſſe a *Victorio* ex ingenio confictam; at multis adlatis rationibus, ac veterum teſtimoniis, quam ii vehementer aberrarent, omnibus palam fecit (2).

XXIX. Interim vero animadvertens, ſuos Graecarum Literarum ſtudioſos laborem omnem ac moleſtiam libenter ferre; tantumque iam profeciſſe, cognitis oratoribus, ac poetis, ut gravioribus rebus percipiendis ea lingua ſcriptis idonei viderentur, ſuum eſſe putavit, illos ad eas literas veluti manu deducere, quibus non linguam tantum expolire, ſed con etiam pectusque excolere, atque omni virtute cumulare poſſent. Huic rei perficiundae *Ariſtotelis* libros de Vita & moribus, elegantiſſime ſcriptos, aptos eſſe iudicavit (3). Quumque *Ariſtotelis* excuſi li-

(1) Id eruitur ex Ep. a *Victorio* huic editioni praemiſſa Epp. Lib. I. p. 19. V. *Fabricium* Bibl. Graec. Lib. II. C. XVIII. Acta Eruditor. Lipſiae A. MDCCI. p. 503.

(2) Vid. *Nicandri* Ep. T. I. Epp. ad *Victor.* p. 39. eiusdemque reſponſum Epp. Lib. I. p. 19.

(3) In MSS. Cod. *Magliab.* Cl. XXIX. Cod. 98. inſcripto „ Repertorio di coſe attinenti al Magiſtrato Supremo di *Gio. Tozzetti* p. 118. „ haec habentur „ Elezione di *Piero* di *Iacopo Vettori* nel dì 10. Aprile MDXLVIII. a leggere per anni tre due lezioni; l' Etica di *Ariſtotile* nella lingua greca, & un Poeta, o Oratore a ſuo beneplacito con ſalario di ducati 3000. l' anno. V. Epp. Lib. I. p. 28.

libri mendoſiſſimi eſſent, noluit eos uno tempore tot tantisque moleſtiis confiictari. Quare quae potuit vulnera ſanavit, curavitque, ut ſublatis maculis, A. CIↃ. IↃ. XLVII. nitidiores inprimerentur: non pauca enim verba, ac totas ſententias reſtituit: nonnulla etiam, quae quum ſcholia, & declarationes quondam fuiſſent, inportunae in verborum ſeriem inrepſerant, e non ſua ſede exturbavit (1).

XXX. Haec dum a *Victorio* magna cura, ac diligentia aguntur, *Coſmus Mediceus*, de ornanda inſtruendaque Vrbe, item de tuendo, ampliandoque imperio ſolicitus, *Bernardo Taſſo* Architecto uſus (2), Porticum tranſverſo columnarum ordine undique permeabilem, adverſus omnem caeli contumeliam negotiantibus in foro extruxit. Quare ne tanti beneficii memoriam ulla obliteraret vetuſtas, *Victorio* ut inſcriptionem ibi conlocandam exararet, mandatum eſt (3). Praeterea idem munificentiſſimus Princeps Laurentianam Bibliothecam a *Clemente VII.* Pont. Max. inceptam iam fere abſolverat (4). Hinc nondum editos Codices, nitidiſſimis formis ſtudioſis hominibus ſolicitus impertiri, *Laurent. Torrentinum* e Germania Florentiam evocavit, ut typographicam officinam conſtitueret; ac *Victorio* poſtmodum auctor fuit, ut veteres Graecos, ac Latinos ſcriptores ope huius pretioſiſſimae ſupellectilis in publicum deferret. *Victorius*, ut tam honeſtae Principis ſui voluntati obſequeretur, qua-

(1) V. Ep. cit.

(2) *Bocchius* in libro, cui titulus „ *Bellezze di Firenze ec.*

(3) Vt Principis ſui voluntati faceret ſatis, decem diverſas Inſcriptiones exaravit, quae in authographa *Victorii* Ep. ad *Coſmum Mediceum* leguntur in Cod. Chartae. *Magliab.* Cl. XXV. n. 112.

(4) Celeberrimae huiuſce Bibliothecae hiſtoria a nobis vernaculo ſermone conſcripta vertente hoc anno, ut ſpero, in lucem prodibit.

quatuor interim *Porphyrii* libros de non caedendis, devorandiſque animantibus edidit, alterumque itidem ipſius libellum adiecit, quo quaeſtiones nonnullae ſubtiles graveſque de divinis rebus ex *Platonis* decretis continentur, necnon declarationes *Michaelis Epheſii* in quatuor libros de partibus animalium (1).

XXXI. Supra milleſimum agebatur A. DXXXXIX. quum *Io. Mar.* Cardinalis a Monte *S. Sevini* renunciatus eſt Pont. Max. ſibi *Iulii III.* nomine adſcito. Incredibile dictu eſt, qua laetitia *Victorius* pro vetere ſuo erga illum amore & obſervantia adfectus fuerit, quare literas Pontifici dare, quibus de adepta ſuprema dignitate gratularetur, non praetermiſit (2). Exinde vero, quum moris eſſet noſtrae Civitatis ſtatim Pontifice maximo declarato, ad eum Legatos mittere, qui doceant, ſe fore in eius poteſtate, & rata habere iudicia ac ſuffragia ſummorum Antiſtitum in aliquo ex ipſorum ordine, Sacris Chriſtianis praeficiendo, *Coſmus Mediceus*, *Victorium* in eorum numero eſſe voluit (3), illique potiſſimum, ut apud Pontificem verba faceret, ac de rebus graviſſimis ageret, demandavit (4). Multas inter, quas habuit conciones, ex-

(1) Vid. Epp. Lib. II. 31. ſeqq.

(2) Ep. Lib. II. p. 34. Eam quoque refert *Oldoinus* in additionibus ad *Ciacconium* T. III. p. 750. Haec inter maximo dolore adfectus eſt *Victor.* ex interitu *M. Ant. Flaminii*, qui incidit in XII. Kal. Mart. A. MDL. dum annum aetatis ageret LII. Quare ſibi temperare non potuit, quin amiciſſimi viri caſum cum *Reginaldo* Card. *Polo* defleret. Vid. *Flam.* Vitam, & *Victor.* Ep. ibi editam editionis Patavinae ſupra memoratae.

(3) *Ammirat.* Hiſtor. Florentin. ad hunc annum, Epp. ad *Vict.* T. I. p. 75. 79.

(4) *Coſmus Mediceus*, *Iulii III.* fratri *Balduino* oppidum Etruriae S. Sabini marchionis titulo liberaliter donavit. Cui rei perficiundae multum operae *Victorius* contulit, ut ex his *Franc. Victorii* verbis patet „ Fu egli molto ben veduto da tutta la corte, ed il Papa ſteſſo, il quale deſiderava, che il Duca deſſi a' ſuoi nipoti la Signoria del Mon-

extat oratio luculenta & inſignis, gratusque adeo Pontifici ea de cauſſa, Pontificiaeque familiae fuit, ut aureo torque donari, tituloque Equitis, & Comitis inſigniri meruerit (1).

XXXII. Praeſtat heic ipſas *Iulii* Pont. Epiſtolas proferre, quae ſunt huiusmodi,,

Iulius PP. III.

Dilecte fili ſalutem, & Apoſtolicam ben. Quum tu nuper a dilecto filio nobili viro *Coſmo Medices* Reipublicae Florentinae Duce unus ex ſex Oratoribus per eum electis ad Nos ſalutandos ac venerandos, obedientiaequae officium nobis, & Sedi Apoſtolicae de more praeſtandum miſſus, cum laude, & dignitate id munus cum ceteris tuis collegis executus fueris, luculentamque, ac tua doctrina, & fama dignam orationem coram nobis in Senatu noſtro habueris: ex quo iudicium dicti Ducis in te eligendo, tuamque virtutem in electione ei ſatisfaciendo, valde probavimus, volentes aliquo inditio noſtram tibi benevolentiam etiam cauſa dicti Ducis, quem omni amore proſequimur, exhibere, licet ex tuo genere ſplendeas, & virtute propria fulgeas, ut tamen tuis ornamentis etiam noſtra accedant, huiusque tuae ad Nos legationis, & noſtrae in te dilectionis gratam memoriam conſerves, te, quoad vixeris, Sacri Palatii noſtri, & Aulae Lateranenſis Comitem, Aurataeque Militiae Equitem cum omnibus alio-

Monte a S Savino ſua patria, come poi ſegul, ordinò a *M. Federigo Donati* ſuo medico, e intimo confidente, che ſotto preteſto di andare a viſitar *Pietro* la ſera ſteſſa, che e giunſono in Roma, come litterato amico ſuo, gli diceſſi nel progreſſo del ragionare, che non paſſava ſenza ammirazione, che il Duca non haveſſe preſa ſubito queſta reſoluzione, e *Piero* ſolo ne dette conto a Firenze, e trattò il negozio. Vid. etiam *Fortunium Cronica Monſavineſe Firenze per il Sermartelli* 1583. 4. *Cap. XXI.*

(1) *Franc. Victor.* l. c.

ſtorum Palatii, & Aulae huiusmodi Comitum, & eiusdem Militiae Equitum privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, praerogativis, honoribus, antelationibus, favoribus, gratiis, indultis, ac facultatibus, etiam Doctores in quacumque licita facultate, praevio examine, & trium Doctorum aſſiſtentium votis iuratis, ac Notarios publicos, Tabelliones, & Iudices, recepto prius ab eis ſolito fidelitatis iuramento, creandi, ac quosvis illegitimos, defectum Natalium undecumque, & quomodocumque provenientem patientes, absque tamen praeiudicio venientium ab inteſtato, legitimandi, ita ut ad omnes dignitates, gradus, ordines, & officia publica & privata, perinde ac ſi de legitimo matrimonio nati eſſent, admitti poſſint auctoritate Apoſtolica tenore praeſentium facimus, conſtituimus, & deputamus, Tibique aureum Torquem in ſignum Equeſtris Militiae, ac dignitatis donamus, & tam illo, quam calcaribus auratis, enſeque, & cingulo militari, ceterisque equeſtris militiae inſignibus uti poſſe concedimus. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, legibus, ſtatutis, & conſuetudinibus, & iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die iiii. Maii M.D.L. Pontificatus Noſtri Anno Primo (1)

Blo. el. Fulgin.

XXXIII. Multa autem habuit *Victorius*, quae ad hominum animos conciliandos plurimum valere conſueverunt; nam praeter ingenii vim, & in forma ſum-

(1) *Extra*. Dilecto Filio Petro Victorio Sacri Palatii noſtri, & Aulae Lateranenſis Comiti, & Auratae Militiae Equiti. Exſtat in Bibl. *Vict*.

ma quaedam oris ſpecies ac dignitas inerat, & in ſtatura decor; mira quoque in moribus ſuavitas, lenitasque amabilis, dulcisque cum ſermo, tum tota vitae, cultusque conſuetudo mitis, ac clemens. Plenus itaque decoris, & laudis, paullo poſt adventante autumno Florentiam revertitur (1). At Romani aeris inſalubritate, moleſta gravedine correptus, in Decimano ſuo per dies aliquot ſubſtitit, ut valetudini ſuae ſub clementiſſimo caelo conſuleret (2). Exinde vero ubi Florentiam advenit, menſe Septembri, *Clementis* Alexandrini libros a ſe purgatos omnium primus e Codicibus Laurentianae Bibliothecae ad vitam quodammodo revocavit, a *Marcello Cervinio* doctiſſimo Cardinale, cui opus obtulit, ad id potiſſimum incitatus (3): ipſe enim ampliſſimus Cardinalis, una cum *Guilielmo Sirleto* (4) ſedulam curam inpenderat, ut idem auctor integrior nitidiorque in manus eruditorum veniret, nactusque prae reliquis e Bibliotheca *Rodulphi Pii* Carpenſis vetuſtiſſimum exemplar Protreptici, ac Paedagogi, ſcriptori pereunti, ac pene iam tenebris obruto lumen adtulit (5).

XXXIV. *Cle-*

(1) Redeunti *Victorio* Senis obviam proceſſit *Salluſtius Piccolomineus* V. Epp. Lib. II. p. 38.

(2) V. *Vict.* Ep. ad *Salluſtium Piccolomin.* Dat. ex decim. Eid. Sept. Lib. II. Epp. p 40.

(3) Magnificae huius editionis exemplar in pergameno excuſum exſtat in Bibl. *Magliab.* Vid. Ep. ad *Marc. Cervinum* operi praemiſſam. Epp. Lib. II. p. 38.

(4) Variar. Lection. Lib. *XIV.* Cap. XVIII.

(5) L. c. Prodiit primum *Clemens* Alexandrinus Flor. typis *Laur. Torrentini* hoc anno, de quo ita loquitur Epp. ad Germanos Lib. I. p. 13 Omnem enim olim machinam adhibui *Torrentino*, ut inpellerem hominem ad *Clementem Alexandrinum* formis excudendum: quod vix ille, ſpiſſeque fecit, ſaepe opere intermiſſo, ut non ſemel deſperarim, me umquam finem eius rei viſurum. Quum autem poſtea aliquando ſuadere ipſi caepiſſem, ut aliis Graecis Scriptoribus inprimendis incumberet, numquam quod ſtudui, ef-

XXXIV. *Clementem Alexandrinum* ſubſequuta ſunt *Xenophontis* Athenienſis ἀπομνημονεύματα, quod ipſi ad auditores ſuos ab omni labe vitioque purgandos ob ſententiarum gravitatem apta maxime videbantur; exprimitur enim in eo libello imago vitae *Socratis*, vel potius ſanctiſſimae morum diſciplinae perfectiſſimum exemplar proponitur (1). Praeterea *Platonis* aliquid Epulaſum ipſis adpoſuit; utque verborum elegantiam, numerosque ſcriptoris doctiſſimi deguſtarent, ſumſit e multis ſermonem habitum a *Socrate* de amicitia, quem omnibus ad vitam honeſte, iucundeque traducendam adcommodatum arbitrabatur (2).

XXXV. Paullo poſt *Ariſtotelis* libros de optimo ſtatu Civitatis ab innumeris pene ſordibus expurgavit, eosque ad *Io. Caſam* Beneventanum Archiepiſcopum dono miſit, quem voluit tamquam arbitrum, atque exiſtimatorem facere iudicii, ſedulitatisque ſuae (3). Perturbato Chriſtianae Reip. ſtatu *Alexander Farneſius* ampliſſimus Cardinalis Florentiam venit (4), ut toto animo ſtudiis bonarum artium incumberet: & multos quamvis ſecum haberet eruditos, & eloquentes viros, *Victorium* tamen in ſubſidium vocavit, quo cum optimos graecae, ac latinae linguae auctores legeret, ac volutaret (5). Tam honeſtae Cardinalis voluntati inſervire ſatagens, lectionemque graviſſimorum ſcriptorum adiuvare, *Demetrii*

efficere potui. Recuſus fuit Heidelbergae typis *Hieronymi Commelini* A. 1592. in fol, curante *Friderico Sylburgio*, qui doctiſſimorum hominum, inprimisque *Victorii* adnotationes addidit. *Victorius* enim *Clementem* a ſe editum, notisque marginalibus illuſtratum, quem pro nova huius ſcriptoris editione, quam moliebatur, paraverat, lubentiſſime poſtmodum *Sylburgio* muneri dedit, ut ipſemet teſtatur in Ep. nuncupatoria, in Praefat. & fuſius oper. pag. 353.

(1) Epp. Lib. II. p. 41.

(2) Ibid.

(3) Ep. ad *Caſam* data eſt Eid. Quinct. MDLII.

(4) V. *Io. Bapt. Hadrianum* Hiſtor. Flor. Lib. VIII.

(5) Epp. ad *Victor.* T. I. p. 84.

Phalerei Commentarium, quo adcurate elocutionis partes, ſimulque vitia eiusdem, ut facile caveri poſſint, traduntur, eodem *Alexandro Farneſio* auſpice, ad fidem veterum Codicum in vulgus dedit Florentiae A. CIƆ. IƆ. LII. (1).

XXXVI. Liceat mihi hoc loco in medium proponere, quae pro evulgatione Florentinorum Pandectarum *Victorius* geſſit. Extat in Gazophylacio Magni Etruriae Ducis vetuſtiſſimum illud Pandectarum exemplar quadratis ſcriptum literis, quod eſſe illius Codicis, quem *Iuſtinianus* in Italiam miſerat Archetypon, eruditi olim, atque in his *Chriſtoph. Landinus*, ac *Marſ. Ficinus* ſuſpicabantur. Illud Piſis adſervabatur, quum, ut ferunt, Amalphi prius omnem ſupra memoriam fuiſſet. Einde adceptum Piſani magnum foris nomen, marique imperium obtinentes, quod *Innocentium II.* Pont. Max. & *Lotharium* Caeſarem II. inſtructa claſſe adverſus *Normannum Rogerium* adiuviſſent, egregiae navatae operae monumentum retulerunt. At Florentini per *Ginum Caponium*, A. S. MCCCC[illegible]VI. Piſis in poteſtatem Populi Florentini redactis, illud in perenne relatae victoriae monumentum Florentiam tranſtulere. Poſtera autem aetate *Laelius Taurellius* animadvertens, *Coſmum* relictas a Maioribus ſuis literarias opes nolle in tenebris iacere, ut Principi ſuo, non ſolum opera forenſi, ſed etiam bonis in literis excitandis indulgeret, alta mente concepit, ut egregius, ac venerandus liber in lucem emitteretur. Quare *Laelii*, & *Franciſci Taurellii* filii cura, atque iti-

(1) Ita *Victor.* in Ep. nuncupatoria dat. Flor. Eid. Aprilis MDLII. quae conſulenda Epp. Lib. II. pag. 45. Conſtat Auctorem hunc apte annum MDXLVII. *Vict.* edidiſſe, ut auditorum ſuorum commodis inſerviret, quum magna eſſet penuria *Aldini* exemplaris Epp. Lib. I. p. 23.

itidem *Petri Victorii* induſtria (1) qui graece potiſſimum tradita, quae frequentiſſima ſunt, recenſebat, opus X. Annorum, Florentiae typis *Laurentii Torrentini* quam emendatiſſime prodiit (2).

XXXVII. Nova quoque laudis adceſſio facta eſt *Victorio*, editis XXV. libris variarum Lectionum, quos e reconditis Graecorum literis, tamquam ex uberrimo omnium ſcientiarum fonte depromſit (3). Quum enim quosque latinae linguae ſcriptores diligenter evolveret, & in legendo plura animadverteret, quae aut expreſſa de Graecis ſcriptoribus videbantur, aut eorum doctrina poterant adiuvari, alia quae non ſatis fuerant ab interpretibus declarata, aut librariorum oſcitantia corrupta, ne aliquando perirent, ſervato ordine, quod in notando olim ſequutus fuerat, in unum congeſſit, & auſpice *Alexandro Farneſio* ampliſſimo Cardinale, in turbam dedit (4). Ex nonnullis Ro-

(1) *Io. Nicotius* in Ep. ined. Dat. Nemauſi IV. Eid. Apr. 1551. „ Id vero eſt te curaturum ad me Pandectas, quas tum *Torrentino* dare cogitabas „.

(2) Vid. Ep. *Franc. Taurelli* ſplendidiſſimae huic editioni praemiſſam, & Ep. ipſiusmet *Victorii*, ad poſteriores XIII. libros variar. Lection. Praeterea in caſtigation. in *Colum.* de Re Ruſtic. p. 70. adfirmat, ſe diu Florentinas Pandectas easque editas pertractaſſe „ Non exemplar ipſum ſemper conſului, ſed habui excuſos formis libros, quos cum antiquis illis *Ang. Politianus* ſtudioſe contulerat, eosque quantum mihi commodum fuit pertractavi. Illi enim quoque publici ſunt „ Ceterum rariſſima haec editio cum notis MSS. *Ang. Politiani* exſtabat *Victorii* aetate in Bibliotheca Laurentiana, ex qua ſuperiorum Cuſtodum incuria ablata eſt, mea autem diligentia reperta, ut ſpero, Caeſareae Bibliothecae reſtituetur. Hanc iacturam vehementer indoluit *Brenman.* Hiſtor. Pandect. Lib. IV. Cap. I. p. 317. *Mencken.* in Vita *Politiani* p. 308.

(3) Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 92. *Io. Bapt. Arcucius* Ep Dat. Neap. III. Non. Martii 1559. Menda aliquot, quae in hoc opere irrepſerant, amice cum *Victorio* communicavit Epp. ad *Vict.* l. c. p. 119.

(4) Ep. dat. VII. Kal. Sept. MDLIII. Einde vero A. MDLXVIII. Alios XIII. libros Var. lect. edidit 4. quos *Ferdinando Medices* conſecravit.

Ep.

Romanis legibus heic reſtitutis, adparet, *Victorium*, unum fuiſſe ex iis, qui criticae Iurisprudentiae vel fundamenta iecerunt, vel ad hanc nobiliſſimam facultatem adſequendam, facem iis, qui ſubſequuti ſunt, praetulerunt. Qua quidem in re, vel ſocii, vel *Victorii* aemulatores fuere *Ant. Auguſtinus* (1), & *Iac. Cuiacius* (2), quorum primus Florentiam venit, ut pretioſiſſimos Legum Codices Laurentianae praeſertim Bibliothecae excuteret, alter vero eius libros, ut antiquas emendaret leges, ſtudioſiſſime conſulebat.

XXXVIII. Per id quoque tempus habuit in animo diligentia, ac ſtudio ſuo tollere menda, quae in politiſſimis *Cornelii Celſi* ſcriptis viſuntur, & in eo uti auxilio, atque auctoritate vetuſtiſſimi illius Codicis, qui in Bibliothecae *Mediceae* ſacrario adſervatur. At quum audiſſet *Sighiſellium* quemdam Bononienſem, doctum & adcuratum virum in eo plurimum elaboraſſe, adfirmaretque ſe brevi vigilias illas ſuas editurum, ne laudi, atque honori ipſius videretur invidere, abiecit omnem illam ſuam cogitationem, & quidquid potuit operis ad eam rem perficiundam, illi ultro praebuit (3).

XXXIX. Men-

Ep. d. XIV. Kal. Ian. MDLXVIII. 4. de his fuſe loquitur in Ep. ad *Ioachim. Camerar.* Epp. ad Germ. Lib. II. p. 81. & in Ep. ad *Caſel.* ibid. p. 83. Denique omnes Variar. Lection. libros in unum volumen redegit, protulitque typis *Iunctarum* A. MDLXXXII. fol. Opus hoc ad libros usque L. producere animo volutavit, ut adparet ex Ep. ad *Didacum Covaſruviam* Ep. Lib. VIII. p. 173. *Franc. Victor.* l. c. ,, Aveva animo di condurſi fino a cinquanta, & aveva preparato nalla mente belliſſimi luoghi, ma impiegato in ſtudi più gravi, non gli è venuto fatto di metterlo ad effetto.

(1) V. Epp. Lib. V. p. 112. Lib. VI. p. 145.

(2) Variar. Lection, Lib. I. Cap. XV. Obſervat. *Cuiacii*, & alibi. Praeterea maxima *Victorium* inter ac praeſtantiſſimos illius aevi legum interpretes conſuetudo intercedebat, inter quos honoris gratia recenſendi ſunt *Ant. Auguſtinus*, *Laelius*, & *Franc. Taurelli*, & *Didacus Covaſruvias*.

(3) Vid. Ep. ad Germ. Lib. II. p. 78. Ep. ad *Georg. Fabricium* dat. Flor. Eid. Ian. 1568.

XXXIX. Menſe Octobris A. CIϽ. IϽ. LIII. in Senatorum numerum *Victorius* admiſſus eſt. Erant ii quadraginta octo, apud quos numeratis ſuffragiis componendae Civitatis, declarandique Principis ſumma erat poteſtas, ut imago quaedam deploratae libertatis ſupereſſet (1).

XL. Florebat Romae temporibus illis *Marcellus Cervinius* ampliſſimus Cardinalis, is, qui poſtquam *Iulius III.* e vivis exceſſit, Pontifex Maximus factus eſt D. V. Eid. Aprilis. Tanto imperio, ac poteſtate obtenta, ut initium rerum, actionumque ſuarum ab illuſtri aliqua laude duceret, faciendum ſibi eſſe exiſtimavit, ut quibus in terris homines eſſent doctrinae laude praeſtantes, illos ultro ad dignitates eveheret. Quare *Victorium* inprimis, quo cum familiariſſime vixerat, ad ſe ſtatim venire iuſſit. Multas enim viri optimi, magnasque animi dotes maximi fecerat, tum vero apertum ſimplexque hominis ingenium, ſuae ipſius voluntati, atque naturae conſimile, ac par, plurimum ſemper adamaverat. His proſpere cedentibus, *Victorius* tanta eſt voluptate perfuſus, ut difficillimi temporis acerbitatem ingenti conſolatione leniret. Itaque venia a Magno Duce inpetrata, ubi Romam advenit (2), dici vix poteſt, quibus ef- fu-

(1) Videnda eſt Ép. quam hac occaſione *Victorius* ad *Iacobum Guidium* Magni Ducis a Secretis exaravit die XXIX. Octobr. MDLIII. Prof. Fior. Part. IV. Vol. I. n. 13. *Franc. Victor.* l. c. Una extat inter Epp. a nobis praetermiſſas *Laur. Minori* ad *P. Victor.* dat. Piſis V. Kal. Ian. 1553. qua ei de adepta Senatoria dignitate gratulatur. Inc. „ Minime mirum tibi debet videri, ornatiſs. *Victori*, quod nondum tibi gratulatus fuerim ampliſſimam illam totius Civitatis noſtrae dignitatem, qua tu pro tuis maximis, ingenuisque animi dotibus cum ſumma omnium bonorum laetitia, Opt. Principis noſtri liberalitate, auctus, atque honeſtatus fuiſti &c.

(2) *Franc Victor.* l. c. „ Deliberò di andare a Roma, & fu queſto con buona gratia del Duca, la qua-

fuſiſſimi animi ſignificationibus a doctiſſimo Pontifice exceptus fuerit.

XLI. Iamque, inclinatione temporum fortunaeque perterritus, Romae conſiſtere moliebatur *Victorius* honorificentiſſimo muneri Praefectus Pontificiarum literarum, quas Brevia vocant (1). Durum autem eſt, & arduum admodum in terra gravi, & aſpera ſervitute oppreſſa quempiam exoriri, qui animum erigat ad honeſta ſtudia, ac toto pectore virtutem ſequatur, ac colat (2). Vt autem res altius repetatur, Senenſis Populus ad *Henricum* Gallorum Regem defecerat, urbe & arce pulſis Hiſpanorum praeſidiis, quod a *Didaco Hurtado Mendoco* in ea Civitate Imperatoris procuratore, arx aedificari caepta fuiſſet, ut facilius Senenſes in officio, & *Caroli V.* obſequio continerentur. Audita Senarum defectione Neapolitanus Prorex *Petrus de Toleto*, iuſſu Caeſaris A. MDLIII. quum ſumma iam hyems inſtaret, in Etruriam XX. millia peditum miſerat, quo ipſe etiam Neapoli ſolvens, adnavigavit. Poſt varia Gallos inter & Caeſarianos certamina, quum omnia direptionibus, incendiis & caedibus per Etruriam delerentur, *Iulius III.* Pont. Max. Viterbium adceſſit, ut ex bel-

quale apparſe manifeſtamente, perche eſſendo egli de' Capitani di Parte, il Duca per ſuo moto, volſe, che *Iacopo* ſuo figliuolo gli ſerbaſſi l'ufizio, & perchè il viaggio per terrà era pericoloſo, volſe che andaſſi con *D. Giovanni Mandric*, che era Imbaſciatore dell' Imperatore, & andava per mare.

(1) L. c. Furono coſa maraviglioſa i ſegnalati favori, che gli fece, volendolo a ragionar ſeco, non oſtante il cumulo de' negotii, & ammettendolo alle più ſegrete parti delle ſue ſtanze, intanto che molti cominciavano a ricercarlo, come intercesſore. Il Papa trattava di volergli dare la Segreteria de' Brevi. Vid. huius Pont. Vitam a *Polidorio* conſcriptam, in qua pluries de *Victorio* mentio incidit Romae MDCCXLV. 4. Item *Vict.* Ep. ad Card. *Rob. Nobilium* Epp. Lib. III. p. 55. ad *Ioannem Caſam* ibid. p. 56. ad *Guilielm. Sirletum* ibid. Lib. VI. p. 138. Lib. IX. p. 221.

(2) Epp. ad German. Lib. I. Ep. II.

bellantium nutu urbem ſequeſtram adciperet, finemque diſcordiis inponeret. Caeſariani, mortuo Prorege, rerum omnium, pecuniaeque praeſertim egentiſſimi, Montis Illicini obſidionem ſolvunt; Cardinalis Ferrarienſis, qui Senarum imperio praeerat, aliquot initis conditionibus, exceſſit, & *Iulius* Pont. re infecta, Romam revertitur. *Coſmus Mediceus* opportuniſſimam hanc nactus occaſionem, Senis ultimam adtulit ſervitutem; nam quod Ilva ſuae ditionis inſula a Galliae Rege peteretur, *Carolum* Imp. Gallis infenſum, ad inſtaurandum Senarum bellum, ſe laboris ſocium pollicitus, ſollicitare non deſtitit. Bellum itaque non ſine literarum iactura, ineunte anno CIↃ. IↃ. LIII. Senenſibus intulit, qui tandem fame coacti, Kal. Maii A. CIↃ. IↃ. LIV. in Caeſaris, & einde in eiusdem *Coſmi* poteſtatem redacti ſunt.

XLII. Sed, ut unde diſceſſimus revertamur, *Marcellus II.* Prid. Kal. Maias, quae rerum humanarum viciſſitudo eſt, apoplexi conreptus, paullatim omnes ſenſus amiſit, ac ſequenti nocte diem obiit ſuum (1). Haec autem gravis plaga ut *Victorium* confecit, ita animos bonorum omnium maxime perturbavit. Quare amicis ſuis valere iuſſis, Roma deceſſit non ſine lacrymis, & pluribus diebus in agro Piceno peragrando conſumtis (2), licet potentiſſimi Reges (3) ipſique Bononienſes eum ad ſe quisque magnis propoſitis prae-

(1) V. Epp. ad *Victor.* T. I. p. 105. a 108.

(2) Piſauri occurrit *Io. Caſae*, qui Pontificiis literis Romam evocabatur. Vid. Praefat. *Victorii* ad *Caſae* Latina Monim. *Io. Bernard. Gualandius* in Ep. a nobis omiſſa dat. Prid. Kal. Quinctil. 1555. ex Valle Umbroſa haec habet „ Qua dies aliquot, quum Foroſempronio ſuperiore anno pertranſiſti, &c.

(3) Ex *Victor.* Ep. ad *Io. Bapt. Giraldum* Dat. Flor. VI. Kal Quinct. 1564. T. I. p. 101. eruitur a Sabaudiae Duce ad Montis Regalis Academiam evocatum fuiſſe „ Tu vero laeto

miis adliceret, maluit ad Patriam ſibi cariſſimam demigrare [1]. Ibi agrorum culturae rurſus animum adplicuit, quum praecipue *Guilielmus Sirletus* ei ſuas aliquot in veteres Geoponicos animadverſiones miſiſſet, quos non ſecus ac de latinis fecerat, caſtigare *Victorius* ſedulo cogitaret [2].

XLIII. Per haec tempora Florentiam adventavit *Enricus Stephanus*, *Ruberti* filius Pariſienſis typographus, probus adoleſcens, ac omni politiori literatura ſupra aetatem inſtructus. Divertit ille in *Victorii* domum, graviſſimo teſtimonio *Bernardini Maphaei* Cardinalis ornatus, qui pro ea, qua bonarum artium ſtudioſos benevolentia complectebatur, ipſum *Victorio* mirifice commendaverat [3]. Tum ei *Stephanus* ſuave, lepidumque *Anacreontis* Carmen, a ſe in antiqui libri tegmine forte inventum, quod heic proferimus, dedit muneri.

Λέγουσιν αἱ γυναῖκες
Ανακρέων γέρων εἶ:
Λαβὼν ἔσοπτρον, ἄθρει
Κόμας μὲν οὐκέτ' ἔσας:
Ψιλὸν δέ σου πρόσωπον.
Εγὼ δὲ τὰς κόμας μέν,
Εἴτ' ἐισὶν, εἴτ' ἀπῆλθον,
Οὐκ οἶδα: τοῦτο δ' οἶδα,
Ως τῷ γέροντι μᾶλλον
Πρέπει τὰ τερπνὰ παίζειν,
Οσῳ πέλας τὰ μοίρης.

XLIV. Con-

animo iſtic vive, & magnis iſtius regionis commodis libens fruere: ego certe tibi adfirmo, ac vere ſincereque praedieo,, niſi aetas mea iam gravis impediret, ac ſi id per Principem noſtrum facere mihi liceret ,, me libenter ad iſtum conſeſſum, gregemque doctiſſimorum virorum, ad quem etiam invitatus ſum, concurſurum fuiſſe.

(1) *Franc. Victor.* l. c. *Salviat.* & *Bruckerus* ll. cc.

(2) V. *Victor.* Ep. ad *Sirletum* dat. VI. Martii MDLVI. Proſ. Fior. Part. IV. Vol. IV. L. VII.

(3) Var. Lect. Lib. XX. Cap. XVII.

XLIV. Contra ea *Victorius* humaniſſimo hoſpiti donavit *Aeſchyli* Athenienſis tragoedias a ſe purgatas. Erant enim ad ea tempora corruptae undique ac debiles, quin & plurimae iam perierant, & nonnullae, quae erant reliquae, foediſſimis mendis ſcatebant. Ex iis itaque turpes maculas eluit, & omnium primus integram *Agamemnonem* repperit, cuius fabulae prima tantum pars, atque ea quidem puſilla circumferebatur (1). Nec quidquam omiſit, quod ad eius reſtitutionem faceret. Vbi enim adcepit, Romae in Bibliotheca *Alexandri Farneſii* ſummi Cardinalis *Aeſchyli* inveniri volumen, in quo haec fabula legeretur, eam a ſe deſcriptam, a *Guilielmo Sirleto*, poſtmodum ampliſſimo Cardinale, conferendam cenſuit. Quod vero in hoc munere obeundo comes *Victorio* fuit eruditus ac ſtrenuus iuvenis *Barptolemaeus Barbadorus* (2), ita & ipſum participem laudis, quam ex hac diligentia conſequeretur, habere voluit.

XLV. Quantum olim ſtudium, fidemque in *Tullii* Epiſtolis ad familiares emendandis adhibuerit, iam ſupra meminimus. Commodum autem illi fuit, poſt tot annorum ſpatium eidem operi incumbere. Exſtat in *Medicea* ad *D. Laurentii* Bibliotheca antiquiſſimus harum Epiſtolarum liber, cuius iampridem auctoritate uſus fuerat. Ad eum inprimis rediit, ac veteri ſcribendi ratione ſervata, praeſtantiſſimum exemplar A. MDLVIII. nitidiſſimis formis expreſſit (3). Eſt autem paene vetuſtatis illius, cuiusmodi pauca reperiuntur

 pri-

(1) Haec *Victor.* teſtatur in Ep. huic editioni praemiſſa, quae prodiit ex officina *Henrici Stephani* MDLVII. 4. Vid. Ep. ad *Ioachimum Camerarium* Lib. I. Epp. ad Germanos Ep. I. in qua fatetur *Laur. Torrentinum* hoc *Victorii* opus excudere renuiſſe.

(2) Comment. ad Poetic. *Ariſt.* Lib. I. p. 161.

(3) Epp. Lib. III. p. 69.

priſcorum hominum monumenta, non tantum e charta, fragilique hac materia, verum & e lapidibus caementisque conſtructa. Quid enim tanta temporis longinquitas non conficit, atque conſumit?

XLVI. Iacebat praeclarum *Ariſtotelis* opus de arte Poetarum, nec alios adhuc ſui amatores nactus fuerat, praeter *Georgium Vallam*, *Alexandrum Paccium*, *Franc. Robortellum*, & *Vincentium Madium*, qui illud vel latine verterant, vel cum antiquis libris contulerant, vel ſingulas ipſius ſententias ſtudioſe perpenderant. Hinc *Victorius* incredibili ductus ſtudio, optimum ſcriptorem adiuvandi, quum olim diligenter libros eius de arte dicendi legeret, atque illuſtraret, eodem tempore huius libelli obſcuritate perſpecta, non alienum duxit, ipſi quoque aliquid lucis adferre. Quod quidem opus, uberrimis commentariis locupletatum, *Coſmo Mediceo* auſpice, A. MDLX. publica luce donavit (1).

XLVII. Kal. Quinctil. A. CIↃ. IↃ. LXI. ſummopere eſt delectatus vario & eleganti Poemate, a *Petro Angelio Bargaeo* de venatione conſcripto (2), quod vix formis excuſum ad *Victorium* ſibi amiciſſimum miſerat, ut acre eius iudicium, antequam illud in turbam daret, experiretur (3). Praeterea quum *Pius IV.* Pont. Max. poſt inſtauratos Chriſtianorum mores, animum ad urbis ornamenta convertiſſet, officinam conſtituere libris Sanctorum Patrum adcurate, & integre in-

(1) Fol. typis *Iunctarum*, a quibus iterum A. MDLXXIV. recuſum fuit V. Epp. ad Germ. L. IV. Ep. 10.

(2) *Victorii* potiſſimum officiis apud Etruriae Ducem, *Bargaeus* Profeſſoris eloquentiae munus in Piſana Academia obtinuerat V. Epp. ad *Victor.* T. I. p. 73.

(3) Prodiit Lugduni apud *Seb. Gryph.* Videnda eſt *Victorii* ad *Bargaeum* Ep. Lib. IV. p. 43. quae etiam recuſa fuit ante eiusdem Poematis editionem Florent. ex typographio *Iunctarum* A. 1568. 8.

imprimendis cogitavit. Quare *Alexander Farneſius* maximus Cardinalis *Victorium* conſuluit (1), ut ſibi quae ad id paranda eſſent, amice communicaret (2). Per id quoque tempus, ut *Amulio* Cardinali viro doctiſſimo morem gereret, *Plutarchi* opera ſedulo recognovit, ipſique dono dedit (3).

XLVIII. Haec

(1) Proferenda eſt Ep. quae exſtat in Biblioth. *Victoria* Romae „

Magnif. M. Pietro.

Occorre, che N. S. vorrebbe drizzare una ſtampa qui in Roma, & trattandoſi dell' ordine, & modo, che in ciò ſi averia da tenere, averei a caro intendere il parer voſtro; per il che vi piacerà darmene avviſo, & ſcrivermi minutamente la ſpeſa „ e deſidererei parimente, che mi deſte conto delle condizioni, con che il *Torrentino* entrò in tale impreſa coſtì, & tutto mi ſarà caro intendere quanto più toſto, per poter tirare queſta materia innanzi, la quale è molto a cuore a S. Santità. Aſpetto adunque una riſpoſta, e con tutto il cuore mi vi raccomando. Di Roma alli 22. di Febbraio 1561.

Voſtro il Card. Farneſe.

(2) Anno 1564. haec officina publico literarum commodo referata eſt. V. *Oldoin.* in addit. ad *Ciaccon.* T. III. p. 881.

(3) In Ep. *Silvii Antonian.* qui poſtmodum Card. fuit, dat. 21. Martii 1562. MS. Romae in Biblioth. *Victor.* „ Monſig. Illuſtriſs. Card. *Amulio*, il quale ama, & ſtima VS. grandemente, deſidera quanto dir ſi poſſa quel ſuo *Plutarco*, emendato da lei in tanti luoghi. Ex alia Ep. ibidem *Symonis Paſquae* Epiſcopi Sarz. „ Il Sig. Oratore del Sig. Duca voſtro, mi à portato le correzioni ſopra li Opuſcoli di *Plutarco*, quali mi ſono ſtate tanto chare, quanto coſa poteſſi al preſente ricevere; ne dubito VS. avergli durato grande fatica, come per la ſua mi ſcrive, e per queſto maggior obbligo ne tengo a Voſtra Signoria deſiderando .... ne quella dubiti ſi abbia a comunicare a perſona alcuna, giacchè io veggo queſta eſſere voſtra volontà. Io ſtarò bene aſpettando il fine di queſto ſacro Concilio &c. Di Trento alli 23. di Marzo 1562.

D. V. Signoria

Quanto Fratello il Veſcovo di Sarzano.

Adſervantur in Bibl. *Victor. Plutarchi* Opuſcula LXXXXII. &c. ex editione *Aldi Pii* M. R. Venetiis menſe Martii M. D. IX. in fol. Graece tantum excuſa cum plurimis MSS. *Victorii* adnotationibus, cuius nomen ita adſcribitur „ *Petri Victorii καὶ τῶν φίλων*. Itemque *Plutarchi* Vitae illuſtr. Viror. Venet. in aedib. *Aldi* MDXIX. fol. cum MSS. eiusdem *Victorii* animadverſionibus.

XLVIII. Haec inter graviſſima quaedam controverſia ſuborta eſt de ſummo gradu honoris, *Coſmum* inter magnum Etruriae Ducem, & *Alphonſum* item Ferrarienſium Principem (1); alterum ſocerum, alterum virum ſororis *Maximiliani* Imperatoris, qui eiusmodi quaeſtionis Iudicem ſe aequiſſimum praebuit. *Victorius* interim Principis ſui cauſſam tueri non deſtitit, collegitque ſcripto quodam argumenta plurima, quibus docuit, id honoris Florentinae Reip. eiusque Principi iure ac legibus non poſſe eripi (2). Quumque multum de ea re in utramque partem diſputatum eſſet, ſtatutum eſt ante Caeſaris tribunal eſſe cauſſam dicendam. Quare *Ludovicus Antinorius* (3) ad *Maximilianum II.* Imperatorem orator ab Etruriae Duce renunciatus eſt, qui ſecum *Belliſarium Vintam* adduxit. Vtrosque, quos plurimum adamabat *Victorius*, dimiſit non ſine literis ad *Io. Cratonem* Archiatrum Caeſaris datis, quibus itidem Principis ſui cauſſam Viro amiciſſimo commendavit.

XLIX. At nihil magis incertum eſt rebus humanis, nihil quod tam facile dilabatur, ac fluat; dumque proſperior videtur fortuna, eo magis in noſtrum pertinax exitium ludit. Quod quidem Decembrio menſe A. MDLXII. experta eſt *Medicea* Familia.

Quum

(1) Cauſſa agebatur, an Ducis Ferrarienſis Legati, Reip. Flor. Ducis Legatos praecederent.

(2) *Victorii* opuſculum, quod extat in Bibl. *Magliab.* hunc praeſefert titulum „ De maxima dignitate *Coſmi Medicis* Ducis Reip. Florentinorum, ac Senenſium, qua demonſtratur, ipſum vincere in hoc certamine honoris aemulum ipſius *Alphonſum Eſtenſem* Ducem Ferrarienſium. In fine haec leguntur „ Ego *P. Victorius*, Patricius Florentinus, & Senatorii ordinis, Auratae quoque Militiae Eques, Comes item Palatinus manu propria ſubſcripſi, & obſignavi &c. Alii quoque Germaniae, Galliae, atque Italiae praeſtantiſſimi Iuriſconſulti Magni Ducis cauſſam propugnarunt, ut videre eſt in citato Volumine Biblioth. *Magliabechianae*.

(3) Vid. Epp. ad German, Lib. II. p. 84.

Quum enim *Ioannes* Cardinalis & *Gratias*, *Medicei* Fratres in ſaltibus, luſtrisque Piſanis cum canibus verſarentur, ſuborta lis eſt inter utrosque; animique ita exarſere, ut confertis manibus *Gratias*, *Ioannis* coxam pugione tranſegerit: quo vulnere adfectus, pauſlo poſt ad Labronis portum naturae conceſſit, dum annum aetatis ageret XIX. Hoc caſu audito, dici vix poteſt, qua ira exarſerit *Coſmus*, pia licet uxor nil praetermiſerit, quo eius animum iratum offenſumque leniret. Tum forte ſanctiſſimi dies adpropinquabant, quibus Sacerdotes memoriam recolunt acerbiſſimae Chriſti necis, qui ſalutem nobis ſuo interitu dedit: quum ideo ſibi blandiretur ea de re Magni Ducis animum poſſe amoliri, *Gratiam* ad patris pedes veniam inploraturum adduxit. At truculentus homo ſalutari uxoris conſilio nequaquam ſe inflexit, atque ut exitiali propoſito deſerviret, extracto breviore gladio infeliciſſimi iuvenis pectus transfodit, quo horrendo adſpectu percuſſa mater, exanimis humi procubuit, & obiit.

L. *Ioanni*, & *Eleonorae Toletanae* in Laurentiana Baſilica more inſtitutoque maiorum parentari decretum eſt, alteri ad VII. Kal. Dec. alteri ad IV. Kal. Ianuar. Itaque *Victorio* inpoſitum eſt onus utrosque elegantiſſimis orationibus laudare, in quibus rem acerbam, ac omnibus paene ſeculis inauditam, atrocitatem caſus, omnem aliam fortunae iniquitatem ſuperantis, diſſimulare coactus eſt (1). Nam quum propter rerum omnium copiam, atque adfluentiam, plerumque Principes, humanae naturae vitio, nimium ſibi indulgeant, mul-

(1) Exſtat rariſſima quaedam collectio Latinorum, Etruſcorumque poematum in obitu *Ioannis*, ac *Gratiae*, necnon *Eleonorae Toletanae*, in unum congeſta ab *Ludovico Dominico* Flor. MDLXIII. 4. Ibi legitur *Victorii* carmen, vulgo *Sonetto* nuncupatum, Vid. & Ep. *Victor.* ad *Iordanum Vrſinum* Epp. Lib. IV. p. 105.

multosque ob eam cauſſam circa ſe habeant adſentatores viles, inperitos, callidos, longe ab illis perterrita refugit veritas, cuius ignoratione inperia exiſtunt ſaeva, ignava, inimica virtuti, plena turpitudinis, plena calamitatis.

LI. Interim vero voluptatem maximam *Victorius* ſenſit, humaniſſimis adceptis literis ab *Io. Alberto* Megapolenſi Duce, cui ſuos in *Phalereum* Commentarios dono miſerat (1). Familiari ſiquidem conſuetudine utebatur, non eiusdem *Ioannis Alberti* modo, ſed & *Ioachimi Friderici* Brandemburgenſis Marchionis, cum quibus literarium commercium diutius coluit. Favebant enim utrique totis viribus, atque opibus virtuti, ac bonis artibus; quod quidem infrequens, & raro omni aetate contigit, ut qui valde inſtructi ſunt externis bonis, iidem animum ornare, atque expolire ſummopere ſtudeant. Einde vero libenter audivit *Victorius*, *Guilielmum Sirletum*, *Caroli* Card. *Borromaei* officiis, itemque *Angelum Nicolinium* a *Pio IIII.* P. M. in ſummorum Card. collegium fuiſſe admiſſos (2).

LII. Iamque ab A. CIↃ. IↃ. LVI. fuerat inmatura morte praereptus *Io. Caſa*, quem inter, & *Victorium* arcta, plurimisque confirmata officiis conſuetudo interceſſerat (3). Quare quum aliter nequiret vir probus & in-

(1) Epp. ad German. Lib. I. p. 20. 39. ſeqq. Epp. ad *Victor.* T. I. p. 135. 145.

(2) Epp. *Vict.* Lib. V. p. 125. ſeqq. & noſtrae edit. T. I. p. 150.

(3) Exſtat elegantiſſima *Ant. Benivieni* ad *Victorium* Ep. de morte *Io. Caſae* D. Piſis Non. Dec. 1556. a nobis omiſſa. Ex ea, quae ſequuntur, excerpſimus „ Percuſſerat atrox nuntium aures, literarum columen, virtutum domicilium, Civitatis noſtrae lumen extinctum eſſe „ quando aliquis emerget, cui tam facile ſuccedat, ſuaviſſimis verſibus eruditorum aures demulcere, qui vetuſtum ſeculum repraeſentet, noſtratibus poetis certet? Addas auctoritatem, gratiam, dignitatemque viri, quamquam melius fortaſſe fuit ulcus hoc non adtingere; quum enim numquam ad eam dignitatem, quae illi omnium con-

ingenioſus antiquae amicitiae ſervire, hac una quae reſtabat via deeſſe ei nullo pacto voluit. Curavit enim ut Latina *Caſae* monimenta, tam vincta, quam ſoluta conſcripta oratione A. MDLXIV. efferrentur in lucem (1). Editioni praefuit *Annibal Oricellarius*, huius praeclari viri e ſorore natus, qui etſi eſſet ſuo nomine nobiliſſimus, non mediocri tamen ſibi laudi duxit hoc edito monimento ſe dignum tanta ſanguinis, egregiaeque virtutis coniunctione praeſtare. Prodiit iterum hoc eodem anno, *Victorio* curante, ex officina *Iunctarum* *Ariſtotelis* de Arte Poetica liber, duobus voluminibus comprehenſus, quorum primum Graeca verba, alterum latina praeferebat.

LIII. At dum literis, muſisque vacaret A. CIↃ. IↃ. LXV. *Franciſcus*, *Coſmae I.* filius, Magnus Etruriae Princeps, cum *Ioanna* nupſit, nata Hungariae, ac Bohemiae Regina, *Ferdinandi I.* F. Auguſti, & *Maximiliani* item II. Imperatoris ſorore (2). Ea occaſione grandia publicae laetitiae argumenta Florentini dederunt. Nonnulli enim, in quibus *Victorius* (3) pompam hanc

conſenſu debebatur, evectus fuerit, videtur, eamdem adverſam fortunam expertus eſſe, quam reliqui omnes ornati, atque honeſti viri quotidie experiuntur „ nihil ei aliud ad ampliſſimum ſacerdotium defuit, quam ſummus ille dignitatis apex, quem quidem ſaepe indignis ultro delatum audimus &c. In Bibl. *Magliab.* Cl. VII. n. 346. Cod. exſtat, in quo *Io. Caſae* carmen legitur ad *P. Vict.* quod etiam legitur Tom. IV. Oper. *Caſae* p. 21. edit. Venet. itemque nonnullae eiusdem *Victorii* Epiſtolae:

(1) *Io. Caſae* Latina monimenta, quorum partim verſibus, partim ſoluta oratione ſcripta ſunt. Flor. ex officina *Iunctar.* 4. Heic nonaullae *Victorii* ad *Caſam* Epiſtolae, ac *Caſae* eiusdem carmen ad *Victor.* occurrit. V. Epp. Lib. I. p. 116. Adſervantur in Biblioth. *Victoria* Romae „ Rime e Proſe di M. *Giovanni* della *Caſa*. Venezia per *Niccolò Bevilacqua* MDLVIII. 4. cum adnotationibus MSS. *P. Victorii*.

(2) *Ex P. Victorii* Ep. ad *Coſmum Mediceum* Dat. Eid. Aprilis MDLXV. adparet, optimum Principem ſui huius magni, ac ſolidi gaudii *Victorium* participem reddidiſſe.

(3) Librum edidit de laudibus *Ioannae* Auſtriacae Flor. in officina *Iun-*

hanc omnem ludorum, & gaudia fauſtiſſimi thalami celebrarunt, alii picturis, formiſque luculentiſſimis civitatem exornarunt, alii denique omni genere ſpectaculorum populum oblectarunt. Ipſe *Pius IV.* Pont. Max. *Carolum Borromaeum*, ſororis filium, ſummum Cardinalem, & poſt obitum inter ſuperos relatum, ut fauſtiſſimis nuptiis divinam opem rite adprecaretur, Florentiam miſit. Dici vix poteſt quanta fuerit laetitia perfuſus *Victorius*, qui pluries ampliſſimum Cardinalem adiit, eique poſtmodum *Terentii* fabulas, a ſe expolitas, & impreſſas, una cum *Faerni* eiusdem *Caroli* Cardinalis familiariſſimi emendationibus, dedicavit (1).

LIV. Au-

Iunctarum MDLXVI. 4. quem *Francisco Mediceo* Coniugi dedicavit. Haec Oratio habetur etiam in Collectaneis orationum gratulatoriarum Hannoviae typis *Wenchelianis* apud heredes *Io. Aubrii* A. MDCXIII. p. 321. Italice quoque traducta Flor. prodiit A. MDLXVI. 8. apud *Iunctas*.

(1) Prodiit haec nitidiſſima editio Flor. typis *Iunctar.* A. 1568. 8. Ep. D. *Caroli* ad *P. Victorium* adſervatur Romae in privato *Victoriae* Familiae ſacello, atque eſt huiusmodi.

Molto Magnif. Signore.

Io ero già prima grandemente affettionato alle virtù & honorate qualità di VS. conoſciute da me, parte per la relazione & teſtimonio di molti valenthuomini, e parte per le ſue virtuoſe fatiche, che la fanno chiara, & nota a ciaſcuno, ma hora ſi è accreſciuto oltremodo l' affettione ch' io li portavo, havendo veduto la ſingolar bontà, & amorevolezza ſua verſo la memoria del noſtro *Faerno*, la quale ella è ſtata cagione di ravvivare, procurando, che il *Terenzio* corretto da lui ſi ſia ſtampato coſtì in bella forma, & bene emendato, mercè della ſua diligenza. Ch' ella poi habbia volentieri preſo queſta moleſtia per farne piacere anco a me, queſto non pur mi move ad amarla, ma me li fa molto obligato, e la certifico, che non ſolo io, ma noſtro Signore anchora ne ſentirà grandiſſima ſatisfattione, come quello che amò il *Faerno*, quanto ſi poſſa dire. VS. ſi perſuada, ch' io ho ricevuto da lei queſto dono con quel lieto animo, che merita, & la ringratio pur aſſai della bella, ma troppo amorevole Epiſtola verſo me, & in ogni occaſione, ch' io potrò, deſidero che gli effetti le facciano fede dell' animo, e amor mio. Et Dio Signor

LIV. Audivit & hoc eodem anno *Leonardum Salviatum* copioſa, & ornata oratione laudantem *Benedictum Varchium*, qui non ſine literarum iactura naturae conceſſerat. Multis ſiquidem honeſtis artibus *Varchius* inſtructus erat, neque ullam, quam non adtigiſſet, diſciplinam reliquerat. Quantumvis licet triſte illud officium, ac luctuoſum eſſet, gaviſus tamen eſt ſummopere *Victorius*, tot ingenioſos adoleſcentes, ut piis *Varchii* manibus parentarent, conveniſſe (1).

LV. Vertebat annus MDLXVI. quum *Pius V. Ghiſilerius*, tenui natus familia, poſt *Pii IV.* obitum D. VII. Eid. Ianuar. Cardinalium novem ac quadraginta ſuffragiis, vir integer atque ſeverus, renunciatus eſt ſummus Pontifex. *Victorius*, ut novi Principis gratiam iniret, ei luculentiſſimam de bello ſuſcipiendo contra Turcas orationem inſcripſit (2). *Coſmus* vero Etruriae Dux *Angelum Guicciardinium* (3), *Franciſci*, illius *Guicciardinii*, qui Hiſtoriam condidit, fratris filium, una cum aliis nobiliſſimis viris oratorem ad Pontificem miſit, ut publice, totoque Cardinalium ordine adſtante, excellens ſui Principis ſtudium profiteatur, polliceaturque ſe omnia facturum quaecumque imperaſſet: ac profecto, Pontifice hortante, centum millia aureorum Galliae Regi commodavit, & cohortes aliquot in hereticos ſubſidio dedit. Quum enim

h 2 mens

gnor noſtro la conſervi felicemente in ſua ſanta gratia. Di Roma li 2. di Giugno 1565.

Di VS.

Per farli piacer
il Card. Borromeo.

Infra. M. Piero Vettori

Extra. Al Molto Magnifico Signore honorando M. Piero Vettori „ Fiorenza „

(1) Epp. Lib. III. pag. 133. Ep. ad *Mar. Columnam* dat. Prid. Kal. Febr. MDLXV.

(2) MSS. auctogr. in Bibl. *Magliab.* Cl. XXX. n. 46.

(3) Eum Card. *Sirleto* commendavit *Victor.* Ep. D V. Kal. Mai. MDLXVI. Lib. VI. p. 137. item *Fulvio Vrſino* ib.

mens data eſſet a Deo huic optimo Pontifici, ut reconciliaret animos Chriſtianorum regum, ac populorum, ipſosque poſtea ad bellum gerendum contra immaniſſimum hoſtem excitaret, huius laudis, ingentisque gloriae *Coſmus*, quantum humanis conſiliis praevideri poteſt, comes, ſociusque fuit. Quem autem fructum tulerit, tanta ipſius ſedulitas, auxiliaque magna, quae miſit ad maxime pium ſalutareque bellum adminiſtrandum, praeclariſſimamque einde victoriam, quod factum eſt, adipiſcendam, neminem latet.

LVI. Praeterea, quum erga ſuſpectos de Religione ſe *Pius* ſeveriſſimum exhiberet, eosque per Italiam undequaque conquireret, ab Etruriae Duce petiit, & obtinuit *Petrum Carneſeccam* Florentinum Canonicum, eruditione, ac principum aura ſuperbientem, eoquod pravorum dogmatum reus in cauſſa Religionis ageretur. Quare eum a ſacri Palatii Praefecto Romam adductum, menſe Auguſto A. CIↃ. IↃ. LXVII. capite plexum, non ſine amici *Victorii* maerore (1), flammis abſumſit. Quod vero virtute ſua, atque incredibili ſagacitate *Coſmus* imperii fines protulerit, paeneque univerſam Etruriam ſuae ditionis fecerit, quum & Florentinorum lati & opulenti imperii, & Senenſium itidem magni, ac fructuoſi Dux foret, ac vocaretur, viſum eſt *Pio* Pontifici ſummis ipſum honoribus, & ampliore Magni Etruriae Ducis titulo honeſtare (2). Itaque, ut Principi de ſe optime merenti

(1) V. T. I. Epp. ad *Victor.* p. 128. 130.

(2) His de rebus eo unice *Coſmus* proſpexit, ut a Pontifice Magni Ducis titulum obtineret. Ac revera voti compos eſt factus, & Pontifex coronam *Coſmo* inponendam his verbis inſcribi mandavit, PIVS V. PONT. MAX. OB EXIMIAM DILECTIONEM, AC CATHOLICAE RELIGIONIS ZELVM, PRAECIPVVMQVE IVSTITIAE STVDIVM DONAVIT. Vid. etiam Orationem a *Victorio* habitam in funere eiusdem *Coſmi*.

renti gratiam faceret, *Michaelem Bonellium*, Cardinalis Alexandrini fratrem, Florentiam miſit, qui tantae dignitatis inſignia, ſceptrum, coronam, pallium deferret.

LVII. Fatis hoc eodem anno in *Victorium* saevientibus (1), eius uxor interiit, cum qua L. annorum ſpatio coniunctiſſime vixerat (2). Verum, ut ipſemet teſtatur, quamvis imbecillis, & ſenex, dolori reſtitit, nec ſe confici luctu, ac dolore paſſus eſt (3). Nullis enim adverſis virtus obruitur, quin etiam ſua interdum vi erecta frangit adverſae inpetum fortis, eaque praeſtat ipſa per ſe incommodo adcepto, quae ne ab incolumi quidem fortuna praeſtari poſſe videbantur.

LVIII. Latebat in theſauris *Mediceae* Bibliothecae antiquus liber *Hipparchi*, quem, quum olim primum legiſſet, eum huius ſcriptoris ſubtilitas inpulit, ut ipſum cum iis, qui cognitionem habent ſtellarum, conferret. Verum antequam illud inpreſſori daret, quia audivit in Vaticana Bibliotheca eiusdem ſcriptoris exemplar alterum cuſtodiri, dedit operam, ut hic e *Mediceo* expreſſus, cum eo diligentiſſime conferretur. *Achillis* itidem *Tatii* duo exemplaria non parum diſcrepantia inter ſe nactus eſt (4). Reddita quoque ei Roma fuerunt, una cum *Achille*, ſcripta quaedam mutilata veterum aliquot doctorum hominum, qui ſtudio ac labore ſuo, aut *Arati* Poema, aut hanc ſcientiam ſiderum illuſtraverant; & illa ipſa praeterea ple-

(1) Ex Ep. *Ioachimi Frider.* March. Brandemb. a nobis edita Epp. Tom. I. p. 168. adparet ſaeviente hyeme Anni 1567. morbo, neſcio quo, *Victorium* laboraſſe.

(2) Epp. Lib. VII. p. 153. Epp. ad German. p. 102.

(3) Ibid. pag. 106.

(4) Epp. Lib. VI. p. 136. 150. ſeqq. *Franc. Vettori* „ Non laſciò di guſtare quella parte dell' aſtrologia, che riguarda l' agricoltura, & la navigazione, & ebbe cognitione delle ſtelle aſſai buona, & per queſto leſſe con diligentia i *Phenomeni* di *Arato* &c.

plena macularum ; quae tamen quum haud penitus inutilia iudicaſſet , multis in locis reſtituta , Graece tantum in lucem protulit (1): *Coſmo Mediceo* Florentinorum Duci , atque Senenſium nuncupatum eſt opus (2) , cui etiam de olearum cultura librum inſcripſit (3) , in quo nobilis huius arboris ferendae , ac brevi uberem einde fructum percipiendi , eiusdemque longo temporis ſpatio conſervandae , veram rationem , multis initis obſervationibus , tradidit . Silvas enim receſſumque ſuum Caſſianenſem , in quo pacatam tranquillamque vitam ſemper traduxiſſet , frequens adibat (4) , ut agris ſuis conſerendis ſedulo incumbe-

(1) Promiſit ea poſtmodum Latine edere ibid. p. 152. In Biblioth. *Vict.* MSS. exſtat Ep. *Alexandri Farnesii* Card. quae eſt huiusmodi „

Molto Magnif. Meſſer Pietro.

Con mio grandiſſimo piacere ho veduto il nuovo libro d' *Hipparco*, che mi havete mandato „ Mi ricordo , che l' anno paſſato , mi comunicaſte alcune correzioni , e riſcontri di autori , che havevate fatto ſopra *Lucrezio* , quando vi tornaſſe bene farmene copia , mi ſarebbe molto cara , & in queſt' ozio , che mi trovo hora in Caprarola , la vederei volentieri , però ve ne priego , come di coſa , che ne ſon deſideroſo & ſtate ſano . Di Caprarola A. XXX. d' Agoſto MDLXVII.

Tutto voſtro il Card. Farneſe.

(2) Epp. Lib. VI. pag. 150.

(3) Primum prodiit A. MDLXIX. apud *Iunctas* in 4. iterumque A. MDCXXI. Einde Ann. MDCXXII. cum aliis de Agricultura opuſculis , ac denique A. MDCGXVIII. curante *Ioſ. Blanchinio*. Epp. ad Germ. L. III. p. 99. in Ep. ad *Caſel.* haec habet *Vict.* „ Narrabo tibi me ſcripſiſſe libellum de cultura olearum , fructibusque magnis & multis , quę capiuntur ex hac nobili ſtirpe , & quaſi confeciſſe ἐγκώμιον ipſius , atque illum , ut communior ſit , patrio noſtro ſermone .

(4) Id ex *Victorii* , & amicorum Epp. adparet. *Guido Ferrerius* Card. Ep. ad *Vict.* D. Viterbii III. Eid. Oct. 1568. „ Quum ego diebus elapſis ex balneo Lucenſi aquarum calidarum ſponte naſcentium rediens , ad villam *Alex. Cribellii* Card. quae non longe a tua abeſt , diverteriſſem , iure optimo in Epiſtola , quam ad eum ſcripſiſti , iucunditatem , quam dum illic es , recenſes , ac etiam laetitiam , quae te , omnesque incolas illius regionis , ex eius adventu cepit , enarras , & demum in eius praeconia inrumpis &c. „ Quin etiam illuc plurimi nobi-

beret (1). Tanta vero laus, hoc edito opere, Auctori obtigit, ut ex Hiſpania illud perquiſierint (2), & ipſe *Maphaeus Barberinus*, poſtmodum *Vrbanus VIII.* Pont. Max. conſcripto Epigrammate commendaverit (3).

LIX. Dum haec cogitaret, atque ageret maxime *Petrus*, neſcio qua id potiſſimum ratione contigerit, per univerſam Europam de eius morte rumor increbuit. Vnde factum eſt, ut *Hugo Blotius* Belga, qui poſtmodum Caeſaris a Bibliotheca fuit (4), IV. Kal. Apr. ad *Victorium* literas dederit, veniam petiturus, quod eius imaginem eo inſcio, ſui licet erga ipſum amoris cauſſa, in aere incidendam curaverit (5). Quum olim ſide-

biliſſimi alienigenae, ut *Victorium* inviſerent, divertebant, ut ex iisdem Epp. patet. Exemplo ſit Ep. *Ioachimi Baſſevitii* Dat. Senis Prid. Kal. Sept. 1568. Epp. MSS. p. 185. „ Redierunt huc ſalvi - *Ant.* Comes in Ortenburg, & ipſius vitae, ſtudiorumque moderator *Seb Rottinger* I. V. C. & *Bartholdus Luedeke*, quibus nuper literis meis aditum ad te patefeceram. Mihi vero ſtatim paene ex ipſis equis, non ſolum de ſingulari humanitate, qua Florentia primum Filius tuus, & tu ipſe poſtea in villa tua ad S. Caſſianum eos complexus es. „

(1) Variar. Lect. Lib. XXXIV. Cap. XXI. Epp. Lib. VI. p. 134. in Ep. ad *Ludov. Beccatellum*. In Ep. ad *Io. Caſelium* Epp. ad German. Lib. III. p. 101. itemque ad *Io. Cratonem* Lib. II. p. 95.

(2) Epp. Lib. VII. p. 163.

(3) Inter *Vrbani VIII.* Poemata Romae MDCXXXI. p. 200.

(4) *Foppens* Biblioth. Belgic. P. I. p. 491.

(5) Haec imago adſervatur Romae in Muſeo *Victorio* cum hac epigraphe PETRVS VICTORIVS FLORENTINVS ANNVM AGENS LXXX. inferius legitur „ *Hugo Blotius* Belga hanc *P. Victorii* imaginem, ſtudii erga ipſum ſui cauſſa, in aere incidendam curavit MDLXXIV. Inciſoris nomen additur, qui eſt *Cornelius Cort*, de quo *Orlandius* in Abecedario Pictorico, & *Baldinuccius* meminerunt. Errat tamen in *Victorii* aetate deſignanda. In Ep. *Blotii*, quam ſuo loco proferemus dat. Vienna IV. Kal. Apr. 1575. haec habentur „ Detulerunt ad me ſuperioribus proximis diebus *Io. Crato*, & *Io. Sambucus* accuſationes tuas, te *Blotio* mortuum iam haberi, per eum tui imaginem, inſcio te, nec quidquam tale ſuſpicante, in aere inciſam, & iam paſſim divulgatam eſſe, praeſertim cum in imaginis inſcriptione te integro luſtro ſeniorem vera aetate feciſſet.

Digitized by Google

ſidelis liber Epiſtolarum *Ciceronis* ad *Atticum* in *Victorii* manus devenisset, incredibili cura cum ipſo vulgaria contulit exemplaria, ſubſtulitque A. MDLXXI. einde innumeras paene foediſſimas maculas: praecipue vero praeſidio illius exemplaris egregiam retulit laudem, in graecis vocibus, totisque ſententiis eius ſermonis reſtituendis. Quam multae autem lacunae illic eſſent, aut verba graeca parum apte expreſſa, facile omnes diiudicabunt, qui Epiſtolas has ante id tempus exaratas in manus ſumſerint. Et quoniam extitere poſtea eruditi, & ingenioſi viri, qui & ipſi non parum operae poſuerunt in iisdem Epiſtolis recenſendis, multis calamo exaratis libris undequaque collectis; illi tamen ita integrum, ac fidele exemplar nanciſci numquam potuerunt. Quia vero liber hic, quem una cum *Octavio Pantagatho* Ferrariae ſubſpexerat *Ben. Accoltus* Cardinalis, non penitus cognitus antea *Victorio* fuerat (1), neque itidem *Angelo Politiano*, qui de eo honorifice mentionem fecerat (2), rurſus, poſt ſpatium XXXV. annorum, ad eumdem librum confugit, ut ſtudioſorum voluntati in hoc munere obeundo penitus faceret ſatis: eſt autem *Franciſci Petrarcae* manu exaratus, ab eoque reliqua profluxiſſe exemplaria *Victorius* non immerito ſuſpicatur (4). Vt vero inſigne hoc vetuſtatis mo-

(1) V. Ep. huic editioni praemiſſam Epp. Lib. VII. p. 165.

(2) Miſcellaneor. Cap. LIII.

(3) Haec rariſſima editio *Franciſco* Magno Etruriae Principi nuncupata eſt. Prodiit A. 1571. adſervaturque in Bibl. *Victoria* cum titulo „ *M. Tullii Ciceronis Epiſtolae ad Atticum, ad M. Brutum, ad Q. Fratrem e Bibliotheca Petri Victorii*.

Excuſum in fine libri eſt vetuſtiſſimum S. C. Romae inventum, cuius, Latini primum facti, maxima pars interiit; in graecum autem idem ſermonem converſum, paene integrum ſervatum eſt: de hoc S. C. ita *Petrus Victorius* „ Erat mihi commodum hoc S. C. in declarationem quamdam meam intexere, verum quia nondum illae abſolutae ſunt, non

monimentum, quod delicias ſuas nuncupare conſueverat, a temporum iniquitate vindicaret, una cum antiquis Graecis, Latiniſque Codicibus, quos ſibi ſtudioſiſſime comparaverat, ſtatuit illud in Bibliothecae *Mediceae* ſacrario collocare.

LX. Anno circiter MDLXXIII. aegre admodum ferebat *Victorius*, *Boccaccii* opus, quod Decameron nuncupatur, licet ad arbitrium prudentiſſimorum hominum emendatum, Romanis Fidei Quaeſitoribus non placuiſſe (1). Quumque eos novas ferre in *Boccaccium* cenſuras animadverteret, multum operae poſuit, per *Guilielmum Sirletum*, ne elegantiſſimas fabulas lectitare religioni amplius ducerent (2). At *Victorium* ipſum loquentem audiamus, qui has ad *Sirletum* Epiſtolas dedit „

Monſignore mio Reverendiſſimo.

Perchè io ſò quanta è l' autorità della Signoria Voſtra Reverendiſſima in ogni coſa, e meritamente, non ho voluto mancare di fare queſto ufizio ſeco; e raccomandarle il fiore, e la colonna della noſtra lingua, cioè la maggior opera del noſtro M. Gio. Boccaccio,

non putavi diutius ipſum poſſe deberi ſtudioſis veteris memoriae, quare heic adfixi: omnem enim locum opportunum eſſe duco, rebus tradendis, quae prodeſſe poſſint optimis ingeniis. Miſit autem ad me praeclarum monimentum *Fulvius Urſinus*, vir reconditae doctrinae, atque omnis antiquitatis bene peritus, quam, quibuscumque rebus poteſt illuſtrat, poteſt autem multis, & magnis. Quale autem inventum eſt in parietinis Urbis, tale ipſum damus, ſumma cum fide, & diligentia expreſſum.

(1) Huiusmodi editio prodiit Florentiae A. 1573. 4. eiusque cenſores a Pont. renunciati fuerunt *Vinc. Borghinius*, *Petrus Franc. Cambius*, *Seb. Antinorius* Vid. *Mannium*, Illuſtrazione del Decamerone Parte III. Cap. X. Eorum autem animadverſiones, & ſcripta autographa in Laurentiana Bibliotheca recondita ſunt.

(2) Proſe Fior. Part. IV. Vol. IV. Data eſt Ep. ad *Sirletum* VI. Febr. MDLXXIII.

caccio, *la quale ritraggo, che ſi tenta coſtì di nuovo lacerare. Come ella può avere udito queſti nobili ingegni, i quali preſono la cura di riſtamparla, ſi ſono governati intorno a ciò con gran fede, e oſſervata in tutto, e per tutto quella cenſura, che crederei, che aveſſe avuto a baſtare. Ora ſe ſi cerca di trarne tutto quello, che vi è di vano, e piacevole, non vi rimarrà nulla, perchè finalmente elle ſon favole, e, come ſi chiamano, Novelle, nelle quali però è queſto di buono, che aiutano a paſſar tempo a molti, che pure ha biſogno la vita noſtra di qualche traſtullo per medicina di tanti travagli, che ſi ſopportano in eſſa.,, Merita conſiderazione ancora la difficoltà di condur queſta impreſa, perchè io tengo inpoſſibile oggi a trarla di mano agli affezionati di eſſa, i quali ſono infiniti, e forſe ſarebbe il meglio non metter mano in impreſe sì malagevoli a condurre, che non pare a molti peccare a leggere un libro, il quale è ſtato comportato, e conceſſo che ſi vegga da tanti e tanti Papi; ma non voglio toccare nuovi argomenti in difendere, che non ſia bene di nuovo proibirla, poichè è ſtata conceſſa da Capi gravi, e ſeveri,, Io ſecondo l' età, nella quale mi trovo, ſto molto bene, e ſeguito di ſtudiare più che faceſſi mai. Noſtro Signore Dio conſervi la Signoria Voſtra Reverendiſſima felicemente. Di Firenze alli 6. di Febbraio 1573.*

Di VS. Illuſtriſſima

Amorevoliſs. Servitore
Pietro Vettori.

LXI. A. MDLXXIV. XI. Kal. Maias *Coſmas I.* Magnus Etruriae Dux naturae conceſſit, quum imperaſſet A. XXXVIII. Vir, qui, ut virtutibus eluxit,

xit, ſic vitiis eſt obrutus. Principi funus indictum in Laurentiana Baſilica, & *Victorius* potiſſimum delectus eſt, qui XVI. Kal. Iunias orationem diſertiſſimam pronunciaret (1). Quin & eodem anno, iterum ibi oratoris munere functus eſt, quum piis *Maximiliani II.* Imperatoris manibus iuſta perſolverentur (2).

LXII. Contigit hoc tempore, quo difficillimum opus in VIII. libros *Ariſtotelis* de optimo ſtatu Civitatis ederet (3), ut *Iunctis* typographis Florentinis commodum eſſet excudere ea quae ſuperſunt *C. Criſpi* monimenta. Amore, quo politiſſimum ſcriptorem proſequebatur, mirifice captus, effecit, melior ut opera ſtudioque ſuo redderetur. Vt vero tutius hoc faceret, duos antiquos Codices e *Medicea* Bibliotheca depromſit, quos una cum altero ipſius vetuſtiſſimo exemplari Langobardicis literis exarato contulit, quod iampridem in eodem munere obeundo uſurpaverat.

(1) Vid. Ep. ad *Caſelium* qua ei orationem hanc dono miſit, adfirmatque ſero huic muneri obeundo delectum fuiſſe. Epp. ad Germ. L. III. p. 125.

(2) Eam *Erneſto* Bavarico, cuius ad *Victor.* Epiſt. ſuo loco proferemus, nuncupavit, cum quo Florentiae familiariter egerat. Hanc vero orationem in vernaculum ſermonem tranſtulit *Franc. Bocchius* Flor. hoc eodem anno inpreſſam.

(3) Prodiit G. & L. ſub auſpiciis *Franciſci* M. E. D. fol. Iam ab anno 1569. opus urgebat, ut pater ex Ep. ad *Caſelium* dat. Eid. Dec. 1569. Epp. ad Germ. Lib. *III.* p. 99. Quum enim tu mihi, & alii plures amici ſuaſeritis, ut adgredias ad opus illud multatum vigiliarum, conerque explicare libros *Ariſtotelis* de optimo ſtatu Civitatis; ſcio nunc me nihil aliud moliri, incumbereque in eam curam toto animo. Nullum enim ſino diem praeterire, quo non aliquid notem, quod eo faciat, eruamque aliquid e tam magno cumulo difficultatum. Ib. in altera ad *Caſ.* Ep. D. Non. Mart. 1574. p. 24. Vrgeo enim opus illud magnum, quod ſuſcepi fortaſſe non ſatis prudenter, totoque animo in eo occupatus ſum. Aetas autem gravis me admonet, ut properem. Quare omnia hora, quae mihi eripitur, exiſtimatur a me tardare illam curam.

LXIII. Interim vero *Victorium*, ac univerſos Florentinos exhilaravit adventus *Herneſti*, Norici Dynaſtae filii (1), & *Andreae* Auſtriaci, *Ferdinandi* Archiducis Auſtriae filii, & Magni Etruriae Ducis adfinis, qui a *Gregorio XIII.* Pont. Max. An. CIↃ. IↃ. LXXVI. in ſacrum Senatum cooptatus, Romam ſuae dignitatis inſignia adcepturus proficiſcebatur. Quin & communis gaudii particeps *Victorius* fuit, quum inſequenti anno filius Magno Duci natus eſt, cui *Philippo* nomen inditum, & ingentis laetitiae argumenta, ludis feſtisque indictis, univerſa Civitas dedit. At quoniam nulla eſt voluptas, quae dolore careat, paullo poſt anno videlicet CIↃ. IↃ. LXXVIII. IV. Eid. Aprilis *Ioanna* Regina, Magni Ducis uxor, praegnans interiit, incredibili ſui deſiderio Coniugi, Florentinis, atque univerſae Etruriae relicto (2). Einde vero diſertiſſimam orationem in Laurentiano Templo

(1) *Seb. Sanleonin.* Ep. ad *Vict.* MSS. a nobis ſuo loco edenda Dat. Flor. IV. Non. Oct. 1576. „ *Herneſtum*, Norici Dynaſtae filium, in eius ad Vrbem noſtram adventu, *Franc. Medices* Princeps noſter officioſiſſimus, obſequii gratia tibi commendavit. *Is* quum te comite ad Caſtelliam villam iter haberet, nullumque Caſtellianos hortos laudandi finem faceret, ea de re a me tertio Actionum *Coſmianarum* libro tam amoeni ruris laudator introducitur. Eamdem fortaſſe orationem, quam de tam exacto illius viridarii ſtudio tecum habuit, ſingulis alternis quatuor carminibus a me deſcriptam, ad Te itidem mitto &c. Vid. *Coſmianar.* Action. Lib. III. p. 81. Flor. typis *Georgii Mareſcotti* 1578. 4. ubi p. 79. aliud legitur carmen, cuius argumentum eſt „ Oppido Sancaſſiani in agro Peſiano, non longe a Florentinis moenibus conſtituto a M. *Coſmo Medice* validiſſimis propugnaculis munito. Doctiſſimus *Petrus Victorius*, quum in ſuo propinquo rure Decimano, per menſem Septembris, animo, corporisque viribus recreandis indulgeret, prudentiſſimum magni Ducis conſilium in oppido muniendo laudare introducitur.

(2) Huc referenda eſt anonimi Ep. quam profert clariſs. *Lamius* in Vita *Riccardii*, quae incipit „ Ain Tu? vivit & valet *Victorius* noſter? & magnus ſenex pulcherrimis literarum monimentis patriam ſuam illuſtrare pergit, O gratum mihi, o iu-

plo *Victorius* dixit, quum iuſta piis *Maximiliani II.* Imper. manibus perſolverentur (1).

LXIV. Audita interim *Gregorii XIII.* Pont. Max. effuſa erga humaniores literas voluntate, non potuit *Victorius* non magnopere commoveri. Etenim ut Graecus ille ſermo antiquus, & eruditus a pueris, & a propriis eius gentis, & alienigenis perdiſceretur, Collegium erexit omnibus rebus abſolutum, quae ad tam eximium opus conducere videbantur. Eo ſiquidem intenderat ſapientiſſimus Pontifex, ut einde emergerent homines, qui ſtudio, diligentiaque ſua Chriſtianam pietatem altius eveherent, & praeſtantiſſima Graecorum Patrum ſcripta Graece, & Latine, nitidiſſimis formis exprimerent (2). *Victorius* igitur optimo Pontifici ardentiores ſtimulos per literas addidit, operamque ſuam omnem huic rei perficiundae pollicitus eſt (3), longa licet, graviſque ſenectus ob-

eundum nuntium! nam ſuperioribus menſibus, quae nolebamus, heic de illo ſparſa erant. &c. Ea autem Ep. auctor, quem *Lamius*, *M. Ant. Muretum* fuiſſe arbitratur, Elegiam de obitu *Ioannae* Reginae ad *Riccardum* miſit. Quod, ut credam, non facile adducor, animadvertens, graviſſimas *Muretum* inter, ac *Victorium* noſtrum ſimultates interceſſiſſe, ut ex editis, edendiſque Epiſtolis liquido patet.

(1) Edita eſt in calce Epp. p. 60.

(2) Vid. *Vict.* Ep. ad *Gregorium XIII.* Epp. Lib. VIII. p. 190.

(3) Hinc *Gabriel* Card. *Paleottus* ita *Victorium* ad Eccleſiaſtica ſtudia excolenda hortatur Ep. MSS. D. Bonon. XVII. Kal. Nov. MDLXXVII. Quod ſi tu ipſe, doctiſſime *Victori*, cuius multiplicem eruditionem, orationiſque gravitatem & elegantiam omnes admirantur, praeclarum iſtud ingenium ad hiſtoriam Eccleſiaſticam conſcribendam, aut ad ſacros faſtos, ſive ad Sanctorum vitas, quos Florentia genuit, aut qui aliunde oriundi iſthic conquieſcunt, ſive ad inſigniora omnia, quae ad Chriſtianam pietatem pertinent, & in ditione Magni, & Sereniſſimi Etruriae Ducis viſuntur, in unum colligenda, atque exornanda, ſeu ad ſelectiores aliquot homilias *S. Baſilii*, *Nazianzeni*, *Chryſoſtomi*, latine reddendas; ſive ad *Epiphanii* libros, qui doctiorum poſtulant auxilium, vertendos, & ſcholiis illuſtrandos, ſive ad maiora alia, quae tuo ſe ingenio, divina tibi adſpirante gratia,

obſtaret (1). Maximi ſiquidem Pontifex ſemper *Victorium* fecerat (2), qui eum non ſemel Romam ampliſſimis conditionibus evocaverat (3). Hinc quum *Iacobus Boncompagnus* Sorae Dux, itemque Romanae militiae Imperator, cum eodem Pontifice arcta adfinitate coniunctus, Florentiam veniſſet, ut Principis infantis (4), de quo ſupra meminimus, ſacra initia exornaret, multis ſibi ipſum officiis devinxerat (5).

LXV. Prodierunt hoc eodem anno & *Io. Matthaei Toſcani* carmina, quibus doctorum hominum, qui longo temporis ſpatio in Italia floruerunt, ac *Victorii* in primis laudes, ac naturae dotes ſummopere extulerat (6), itemque *Victorii* eiusdem Epiſtolarum

tia, offerent, adgredienda, te convertetis; nae ſacroſancto labentis vitae tuae curſum ſigillo obſignabis, glorioſumque tui ad omnem poſteritatem exemplum relinquens inmortalem tibi in caelis triumphum comparabis. Videnda eſt *Victorii* ad eum Ep. Lib. *VIII*. Epp. p. 194.

(1) Haec tamen de ſua proſpera ſenectute habet in Ep. ad *Gulielm.* Card. *Sirletum* Epp. Lib. IX. pag. 212. „ Narrabo nunc, quae grata vehementer tibi futura ſpero, me valere, integroque admodum corpore eſſe, ut ſenem, vel potius plusquam ſenem; totoque animo verſari in meis veteribus ſtudiis, quibus potius addidi aliquid, quam ipſa remiſerim &c.

(2) Praeſtat heic prae reliquis Ep. proferre, quae MSS. legitur in Biblioth. *Victoria* Romae „

M. Magn. Sig. come fratello.

Havendo la Santità di N. S. fatto ſtampare il Concilio Fiorentino in greco, m' ha ordinato che ne mandi uno a VS. che ſo certo ne haverà piacere per la buona mente, che vede di Sua Beatitudine, & per farſele parte, come a degno Cittadino di quella nobil Città, di sì ſanta opera, che vi ſi fece dello Spirito Santo. Iddio noſtro Signore conſervi VS. e le dia ogni contento, & proſperità, come io le deſidero, & la prego, con offerirmele pronto al ſolito ad ogni ſuo ſervitio. Di Roma a 20. di Gennaio 1578.

Come Fratello Gul. Card. Sirleto.

(3) *Salviat.* l. c.

(4) Obiit Kal. Mart. 1582.

(5) Epp. Lib. IX. p. 199. Ep. ad *Iac. Boncomp.*

(6) Peplus Italiae *Io. Matthaei Toſcani* opus, in quo illuſtres viri Grammatici, Oratores &c. quotquot tre-

larum ad Germanos libri tres (1), quos *Io. Caſelius* non ſine optimi praeceptoris ſui laude, ſtudioſe collegerat. Haec enim in Epiſtola ad *Ioachimum Fridericum* Marchionem Brandeburgenſem huic editioni praemiſſa, de *Victorio* honorifice praedicavit „ Quum conſtituiſſem apud me hos tres Epiſtolarum *P. Victorii* ad Germanos miſſarum libros edere, idque profiteri valde etiam cuperem, in tuo potiſſimum eos nomine, *Ioachime Friderice*, Princeps illuſtriſſime, apparere volui. Putabam enim, eos tibi prae omnibus deberi, qui inter omnes, ad quos illae exaratae ſunt, principem locum teneas: inſuper ex longo intervallo novum veteris meae in te obſervantiae ſignum hac ratione edere volui. Sed librum hunc futurum tibi gratiſſimum omnino mihi perſuadeo, tum quia ſunt heic digna lectu omnia, pleraque iucunda, multa vitae utilia, quod quum multi politi homines animadverterent, non contenti exemplis aliquot Epiſtolarum, omnium editionem flagitarunt, quam perpetuo publicae utilitati negare nolui, facilioremque me praebui, ut longe plures elicerem, tum quia in viris doctrina recondita, & vera virtute excellentibus plurimi facis, & colis *Petrum Victorium*. In quo te recte facere ſi oſtendere velim, multa de viro illo praeſtantiſſimo dicenda forent, quae omnia vere poſſum dicere: neque non & id feci alias, & faciam in poſterum ſaepius: nunc e ceteris hoc unum referam: nullum in Italia vidiſſe me hominem aeque *φιλογέρμανον*, uti ille eſt, cuiusmodi paucis an-

trecentis ab hinc annis tota Italia floruerunt, recenſentur. Luteciae ex officina *Frid. Morelli* 1578. 8. ibi occurrit *P. Victor.* elogium Lib. IV. p. 182. Vid. ad eumdem *Toſcanum Victorii* Ep. Lib. VIII. p. 195.

(1) 8. Huius rariſſimae in Italia editionis unicum exemplar extat in Bibl. *Victor*, Romae.

ante ſeculis fuiſſe *Raphaelem Maphaeum* ipſe, & alibi, & Volaterris, quum eius Pronepotes, mihi amiciſſimi adoleſcentes me domi ſuae humaniſſime exciperent, audivi: itaque & quotidie illius aedes a Germanis frequentabantur. Germanos, inquam, ſemper ſuſpexit *Victorius*, alieniſſimus a morbo invidiae, quae ut cibus eſſe fertur pleriſque mortalium, fortitudinis Germanicae, itemque integritatis ſummus & amator, & praedicator. Merito igitur noſtrae gentis ſtudioſiſſimum hominem veneramur &c. Roſtochio Kal. Mart. A. MDLXXVII. (1).

LXVI. Alienis inſuper commodis inſervire ſatagens; multa, quae ad nobiliſſimae *Gondiae* familiae hiſtoriam contexendam pertinent, ſtudioſe collegit (2). egit-

(1) *Paulus Meliſſus* in Ep. MS. ad *Vict.* Dat. Senis XIIX. Kal. Ian. ſine anno „ Libros tres Epiſtolarum tuarum ad Germanos ſcriptarum in lucem a *Caſelio* editos audivi, idque Catalogus nundinar. Francof. abunde teſtatus eſt. Subdubito, utrum id te inſciente factum: quare me de eo certiorem facias oro. Annum praeterea natalis tui mihi ſignificari velim. „

(2) In Bibl. *Victor.* Romae adſervantur Epp. ad *Victor.* ab *Alberto Gondio* Retzii Duce datae. Ex una D. Pariſiis D. XXV. Martii 1579. haec habentur.

Monſieur

J' ay eſté advertis, par mon Couſin le Sr. *Iehan Baptiſte Goudy* de la peyne, qu il vous a pleu prendre pour moy, au faict qui s' eſt offert par de la pour faire les preuves de la nobleſſe de notre Maiſon, meſmes j' ai veu ce que vous en avez dict, lorsque vous en aves eſtè requis en iuſtices. J' ay eſtè de tout temps affectionné aux vertus qui reluiſent en vus, & les quelles ne ſont pas moins reconnues en ce royaume, que aux autre pays, qui m' ont incitè a honorer & vous, & votre nom. &c. Ex altera D. ibid. XXIII. Martii 1580.

Monſieur

I' ay eſtè amplement adverty par mon Couſin le Sr. *Iehan Bapt. de Gondy* de la bonne volonté que aves monſtré en la preuve de la nobleſſe de notre maiſon, & auſſy j' ay veu par vos depoſitions la peine & la diligence dont aves uſé a rechercher les aliances, & degres, qui la concernoient, une partye des quelles nous eſtoient incogneues, occaſion

egitque A. MDLXXVIII. cum *Gulielmo* Card. *Sirleto* de *Nicolai Machiavelli* operibus recenſendis, ſublatisque iis, quae Romanam Eccleſiam offenderent, in lucem denuo proferendis (1).

ſion qui ma meu vous eſcrire la preſente pour vous en remercier tres affectueuſement & vous offrir tout ce que j'auray de moien pour m'en revancher ou me voudres emploier & me reſentant avec ceulx de notre maiſon, obliges a ce faire d'auſſy bon coeur, que je me recommande a voz bonnes graces pryant Dieu, Monſieur, vous donner en ſantè longue vie avec l'accompliſſement de vos deſirs. De Paris ce xxiii. jour de Mars 1580.

Votre entierement mellee & plus affectionné amy. *De Gondy.*

A Monſieur
Le Seigneur *Pierre Vettorj* Gentilhomme Florentin A Florence.

Monſieur

J'ay eſtè adverty, par mon Couſin le Seigneur *Iehan Baptiſte Gondy* de la peyne qu il vous a pleu prendre pour moy, au faict qui s'eſt offert par de la, pour faire les preuvrs de la nobleſſe de notre Maiſon, mesmes J'ay veu ce que vous en aves dict lorsque vous en aves eſtè requis en juſtice. J'ay eſtè de tout temps affectionné aux vertus qui reluiſent en vous, & les quelles ne ſont pas moins reconnues en ce royaume, que aux autres pays, qui m'ont incité a honorer, & vous, & votre nom. Mais maintenant, eſtant adjouſtè a ce que deſſus, l'obligation particuliere, je n'ay volu faillir de vous en remercier tres affectueuſement, & vous prier de penſer que la ou je pourray, j'employeray tousjours mon pouvoir, en tout ce qui pourra toucher a vous, & aux voſtres, & de quoy je vous prie en faire eſtat, vous aſſeurant, que vous aves en ces quartiers un amy, qui deſire vous monſtrer qui vous eſt treſaffectionné amy. Et en cet endroict je prie Dieu, Monſieur, vous donner en ſantè longue & heureuſe vie, avec l'accompliſſement de vos deſirs. De Paris ce xxv. Mars 1579.

Votre entierement meilleur amy & plus affectionné a vos ſervices. *De Gondy.*

A Monſieur
Le Seigneur *Pierre de Vettorj.*

Hiſtoria *Gondiae* Familiae Pariſiis excuſa fuit Ann. MDCCV. curante *Corbinellio* Vol. II. 4.

(1) Prof. Fior. T. IV. Vol. IV. L. XXI.

Monſignor mio Illuſtriſs.

Egli è paſſato lungo tempo, che io non ho ſcritto alla Signoria Voſtra Reverendiſſima per eſſere in tutto que-

LXVII. Quamquam vero in liberales diſciplinas *Victorius* toto animo traheretur, non tamen interea ſolicitam domeſticae rei curam neglexit. Vt enim ſapientiae ſtudium viro ingenuo, & liberali, ita haec prudenti, gravique homine digna eſt. At nondum in tam longa vita re quapiam adverſa fuerat conflictatus, impetumque in ſe fortunae maiorem ſenſerat, quam de exitu litis cuiusdam, qua reliquum anni tempus moleſtum ac luctuoſum ei fuit (1). Lugubrem hunc

queſto ſpazio viſſuto in grandi affanni, come forſe Ella può avere inteſo, i quali però non ſono ancora terminati. Queſta ſono ſtato forzato a ſcrivere per ſodisfare a due Nipoti di *Niccolò Machiavelli*, l' uno nato di un ſuo figliuolo, l' altro d' una ſua figliuola, il quale è genero di *Iacopo* mio. Queſti due, ciaſchuno di eſſi di buon ingegno e lettere, anno con gran diligenza lettè, e eſaminate le opere del loro avolo, e dicono di averle ben purgate, e levatone tutto quello, che poteſſe diſpiacere alla S. Romana Chieſa. Io già non le ho viſte, nè poſſo far fede, che la coſa ſtia così; ma ſtimo bene, che trattone tutto quello, che poteſſe nuocere alla vita Criſtiana, il darle di nuovo fuora emendate, e viſte prima, e approvate da VS. Reverendiſſima non poteſſe eſſere ſe non di giovamento a chi ſi diletta delle memorie antiche, perchè egli fu uomo di grande ingegno, e molto pratico nelle coſe del mondo, e io ſentiva dire in que' tempi, che elle uſcirono fuora, che egli aveva inſegnato cavar vero frutto dalle ſtorie, e maſſimamente in que' ſuoi diſcorſi ec. Di Villa a S. Caſciano li 17. di Maggio 1578.

Di VS. Illuſtriſs. e Reverendiſs.

Serv. affezionatiſſimo
Pier Vettori.

(1) Ad Cauſſam dicendam Romam miſit *Franc. Victorium* nepotem ſuum, quem his literis *Sirleto* Cardinali commendavit. Proſ. Fior. l. c. Lett. XXII. „ *Franceſco* mio nipote porgerà queſta alla Signoria Voſtra Reverendiſſima che viene coſtì per conto di una noſtra lite per aiutarla, come giurisconſulto, che egli è. Fra le prime commiſſioni, che egli à da me, è di ſalutarla, e baciarle la mano. Non poſſo fare, che contro a mia voglia, ſcrivendo a VS. Reverendiſs. non tocchi qualcoſa delle mie grandi avverſità, e comincio ὕστερον πρότερον. Queſto buon giovane era allevato, ed inſtrutto per ſervire codeſta Corte „ ora in ſul voler tentare queſta fortuna ci è mancato per morte un' altro mio Nipote di età di anni 17. „ l' altro grave male è, che *Iacopo* mio, un anno fa, maritando una ſua

hunc caſum ſubſequuta eſt mors *Petri* ſuaviſſimi nepotis ſui, quem dum vix annum aetatis ageret XVIII. omnibus ingenii dotibus cumulatum immatura morte ſublatum deflevit (t).

LXVIII. Habuit interim *Victorius* unde tot adverſos fortunae caſus ingenti aliqua conſolatione leniret. Namque, ut traditum a me eſt, quum *Ioanna* Regina diem obiiſſet ſuum, *Franc. Mar.* M. E. D. *Blancam Barptolemaei* filiam *Capelliam* feminam Ve-

 netam

ſua figliuola, fu ingannato, e tradito da un ſuo amico fedeliſſimo, e la dette con groſſa dote, e tutte le buone parti dell' animo, e del corpo a uno ſtupido, e furioſo prima, e poi, come è noto a tutta la Città. E queſto è ora quello che noi ſiamo dietro di diſſolvere queſto matrimonio, pieno di miſerie per noi, e di vergogna, e la cauſa ſi agita coſtì, come intenderà, o forſe à già inteſo VS. Reverendiſſ. A queſto io non mi poſſo accordare, perchè è ingiuria troppo atroce, e che ſi tira dietro tutti i pericoli e danni. La mia nipote è con eſſo noi in caſa, e ſtette pochi giorni col falſo Marito, *rediitque integra* &c. di Villa a S. Caſciano li 12. di Ottobre 1578.

Servit. affetionatiſſimo
Pier Vettori.

Cauſſam praeterea commendavit *Ant. Vaccae* I. C. celeberrimo, cuius ad *Vict.* officioſiſſima extat Ep. MS. D. Rom. Eid. Feb. 1579. Ex Ep. D. 8. Apr. adparet, quod voti ſui compos eſt factus, ſolutumque eſt Matrimonium, ſententia lata a Sacrae Rotae Romanae Auditoribus. Vid. Proſe Fiorentine l. c.

(t) Epp. Lib. IX. p. 198. *Fr. Victor.* l. c. De' nipoti maſchi fece con gran diligentia ſtudiare a *Franceſco*, & conſiderato, che a queſti tempi lo ſtudio delle leggi è più in pregio, che gli altri, vedendo l' inclinazion di lui vi compiacque, che vi attendeſſi, & l' amò ſtraordinariamente. Ne ebbe un altro, che ſi chiamò *Piero* di ammirabile memoria, & maniera, & ingegno ſingulariſſimo, al quale conoſciute le ſue gran doti, inſegnava con ogni affetto di amore, & di età di anni 18. l' aveva condotto a termine, che leggeva con gran facilità i Poeti Greci, & in quella lingua, e nella Latina faceva verſi molto lodati,, ma il vaiolo pernizioſo male l' ammazzò l' A. 18. di ſua vita. *Matthaeus Corvulus* huius optimi adoleſcentis acerbam mortem deflevit Carmine, quod ad *Victor.* miſit, una cum literis MSS Dat. Senis Eid. Mart. 1578. *Albertus Bolognettus* Pontificius apud M. E. D. Legatus *Victorii* dolorem lenire conatus eſt. Epp. Lib. IX. p. 197. Vid. & Ep. ad *Ang. Guicciard.* ibid. p. 198.

netam patricii generis uxorem duxit. Incredibili omnium ordinum laetitia, ludis, ſpectaculis, & muneribus editis hae nuptiae, utrisque poſtmodum nefaſtae, celebratae ſunt. Tum *Victorius* opportuniſſimam occaſionem nactus, Principi ſuo Commentaria in libros *Ariſtotelis* de arte dicendi dedicavit (1). Illos enim quum olim animadverteret a vetuſtate, & inſcitia ſuperiorum temporum foediſſimis maculis contaminatos, officii ſui eſſe ratus eſt, tanto malo, ſi ulla ratione poſſet, mederi. Itaque conquiſitis multis vetuſtis exemplaribus, fideque eorum diligenter perſpecta, quae vera ratio eſt delendi maculas ex antiquis auctoribus, ſtuduit menda, quae varii generis, eorum nitorem inquinarant, tollere, ac declarare. In quo quidem plurimum illi laborandum fuit, ut exempla, quibus auctor uſus fuerat in ſententiis ſuis confirmandis, & teſtimonio optimorum ſcriptorum roborandis adſequeretur, quum conciſe illa, & obſcure poſita ab eo forent. Legendi ideo illi fuerunt cuncti paene antiqui poetae, atque oratores, unde illa ſumta erant, & huc translata, ſuisque locis illuſtrandis apte adplicata (2).

LXIX. Erant hae curae, cogitationesque *Victorii*, procurabatque ille in dies commoda Reipublicae literariae, quum repente incredibili adfectus eſt voluptate, humaniſſimis adceptis literis ab *Henrico III.* Gallorum Rege, cui opus obtulerat a ſe recens in vulgus traditum (3). Quid enim ei uſu venire potuit, ho-

(1) Ep. dat. Florent. XI. Kal. Sept. 1579.

(2) L. c. & in Ep. ad *Petrum Gondium* Epiſcopum Pariſienſem Epp. Lib. IX. p. 208.

(3) Proferendae a nobis heic ſunt Regis ipſius literae, quae ſunt huiuſmodi.

Sr, Vettori.

J'ay receu les livres, que m'avez faict preſentez par mon Couſin le Mareſcial

honeſtius, & ad gloriam adipiſcendam praeclarius, quam laudari, & ferri in caelum a ſapientiſsimo Principe, & quod Galliae Regum proprium fuit ſemper ac familiare, ſummo amatore eorum, qui nomen aliquod in ſtudiis literarum ſunt conſequuti (1).

LXX. Haec inter, quum deſiderio non parvo teneretur pervulgandi ſcripta quaedam Graecorum veterum, per literas interpellavit (2) *Petrum Ant. Iacominium Tebalduccium Malaſpinam*, qui Lugduni utiliter gerebat negociationes, ut videret, an in ea tellure, in qua florebat Graeca lingua, & eruditio, aliquis eſſet, qui curam hanc ſuſcipere vellet. Ei interim miſit duas nobilium Oratorum Vitas, a *Dionyſio* illo *Halicarnaſſeo* conſcriptas, *Iſaei* videlicet, qui *Demoſthenem* erudiverat, & *Dinarchi*, magni & ipſius nominis oratoris; quas ex unico vetuſto *Mediceae* Bibliothecae Codice exſcripſerat (3). Mox variarum Lectionum Libri XXXVIII. omnes ſimul Florentiae ab *Iunctis* Typographis magnifice excuſi ſunt (4).

LXXI. Saeviente hyeme, A. MDLXXXIII. vires paene omnes *Victorius* amiſit, ac ſua licet intermit-

ſcial *de Retz*, les quelz m'ont eſtè fort agreables, tant par le rapport qui ma eſtè faict de vous, la connoiſſance que jay de votre ſcavoir, que pour la tres grande affection que portez a mon ſervice. A ceſte cauſe j'ay bien voulu vous en remercier, & vous faire entendre, que en conſideration de votre bonne volonté, & de voz qualitez, je vous feray toujours plaiſir, la ou l'occaſion ſe preſentera, & en cet endroict je prieray Dieu, Sr. *Vettori*, vous avoir en ſa garde. Eſcript a Paris. Le vint jour de Mars 1580.

HENRY.

Deneufuille S.

(1) Vid. *Vict.* ad Galliar. Reg. Epp. Lib. IX. p. 209. & Lib. X. p. 123.

(2) Epp. Lib. IX. p. 210. Proſ. Fior. P. IV. Vol. IV. L. 26.

(3) Excuſae ſunt Lugd. A. 1580.

(4) Flor. 1582. fol.

mittere ſtudia coactus fuerit (1), *Antonium Benivienum* inpulit, ut *Petri Victorii* Senioris adfinis ſui vitam literis commendaret. Quod quidem onus ſibi inponi ſummopere gaviſus eſt, eamque eodem anno in medium protulit (2). Quin & *Scipionis Admirati* lucubrationes libenter legit, atque probavit, praecipue vero quod in opuſculo, cui titulus *Parallela*, inter alia, ea laude *Victorias* adficiebatur, ut *Iſocrati* Atheniensi Oratori aequipararetur, qui dum annum aetatis ageret LXXXIV. librum abſolutiſsimum edidit, cui Panathenaico titulus eſt. Quum enim *Victorius* hoc anno ad parem devenisſet aetatem, ſuas in libros *Ariſtotelis* de moribus declarationes abſolvit, & auſpice *Franc. Mar. Roboreo* Vrbini Duce (3) in turbam dedit. Ceperat iam a plurimis annis hoc *Ariſtotelis* opus verſare (4), & quo magis partem ipſius aliquam prae ma-

(1) Vid. Ep. ad Card. *Sirletum* D. XXVI. April. 1583. Prof. Fior. l. c. num. XXIII. *Latinus Latinius* Tom. II. Epp. Viterbii 1567. 4. nonnullas ad *Victorium* dedit. Earum una Dat. X. Kal. Ian. 1583. ita incipit „ Noli mirari, *Victori* eruditiſs. ſi ſeptuagenarius quum ſim, nullaque paene ſcribendi facultate praeditus, ad Te, nunc tandem, annum ſupra LXXX. agentem, ut latine ſcriberem, adductus ſum.

(2) Typis *Iunctar.* 4. Plurima ibi *Petri* noſtri laudum encomia occurrunt, praecipue vero in Ep. nuncupat. ad *Baccium Valor.* & in eadem vita p. 78. ſeqq. Vid. & cit. Ep. ad Card. *Sirlet.*

(3) Dat. eſt Ep. Flor. VIII. Kl. Octobr. 1584. incipit „ Vere laetus, fauſtusque mihi fuit dies ille, quo Tu, Sereniſſime Princeps, Florentiam veniſti, viſendi Magni noſtri Ducis cauſſa, & de communibus, publicisque rebus una cum ipſo colloquendi: quum enim ego tempore illo anni, valde apto, vel neceſſario potius, poſt maximos calores, corpore reficiendo ruſticarer, poſcente te hoc, ſubito evocatus ſum, in urbemque redire iuſſus, quod feci libenter „ Statim autem ut veni mihi mandatum fuit, ut tibi obſequerer, ac voluntati tuae cunctis in rebus parerem „ Accedere voluiſti ad vetuſtam, & copioſam omnis generis ſcriptorum *Mediceam* Bibliothecam „ in quo honeſto conſilio explendo; & digno omni nobili, et praeſtanti Perſona, ego operam meam praebui fidelem, & accuratam, ob veterem meum uſum, & tractationem ipſius &c.

(4) V. Epp. Lib. IX. p. 213.

manibus tenebat, adcurateque legebat, eo magis amore illius incendebatur, & quam uberes einde fructus ex eiusdem lectione percipi poſſent, intelligebat. Quum igitur aliquid ita ſe profeciſſe exiſtimaverit, voluit experiri, an in eo declarando ſtudioſis bonarum artium adoleſcentibus aliquid prodeſſe poſſet. Itaque in dies creſcente eius deſiderio optima alendi ingenia, labores, quos in tam inprobo conatu ſuo ſuſtinuiſſet, cenſuit publicandos. Vnum vero in primis arduum, ac moleſtum illi fuit, valde repugnans illud quidem conatibus his, & honeſtis ſtudiis, ſenectus ſcilicet ſumma, & gravis (1). Huic tamen incommodo ſuccurrit vetus amicus ſuus, ſingularis ingenii vir *Carolus Oricellarius*, quo cum alia multa *Ariſtotelis* monimenta perlegit, & in hoc, quod ſeorſim ſibi *Victorius* declarandum ſuſceperat, ille quoque ſtudio ſuo, ac diligentia non mediocrem illi opem tulit (2).

LXXII. Quum vero eo in opere *Victorius* idoneam eſſet occaſionem nactus laudandi *Gregorium XIII.* Pont. Max. qui perturbatum anni ordinem correxit, in eo loco, ubi mentio ab *Ariſtotele* fit *Eudoxi Cnidii* mathematici, qui multa e faſtis vitia ſuſtulit, id quod etiam *Iulius* Caeſar praeſtitit in maxima poteſtate rerum omnium, atque imperio conlocatus, has ab humaniſſimo Pontifice Epiſtolas retulit „

Gregorius PP. XIII.

Dilecte Fili ſalutem, & Apoſtolicam Ben. Quidquid unquam Dei gloriae cauſa cogitavimus, conatique ſumus, divinae Bonitati acceptum ferimus; Noſtram ve-

(1) Vid. Epp. ad Card. *Sirletum* & ad *Baccium Valorium* Prof. Fior. l. c. E. 33.

(2) Id *Victor.* fatetur in operis Praef. ad lectorem.

vero in eo laudem nullam agnoſcimus, memores praecepti Apoſtoli, Dominique noſtri Ieſu Chriſti. Neque enim ſumus ſufficientes cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt; ipſe enim dat velle, & perficere pro bona voluntate. Rebus vero perfectis ſic ſentiat de ſe quisque, fateaturque, ſervi inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus. Quamobrem eas laudes, quas nobis tribuis, nactus ex Anni correctione occaſionem, nos, ut ſcribis, ad caelum ferendum, tribue Deo coeli, atque ora, ut conſilia, rationes, conatusque noſtros omnes dirigat ad ſui nominis gloriam, ſanctaeque Eccleſiae ſuae amplitudinem. Erit hoc nobis gratiſſimum. Amamus pietatem tuam, laetamurque te iſta aetate, integra, optimaque valetudine uti, inque ſcribendo, & ſtudiis literarum verſari quam maxime. Datum Romae apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die vj. Novembris MDLXXXiiij. Pontificatus Noſtri Anno Decimo tertio

Ant. Buccapadulius (1).

Tum forte cuſum eſt numisma maximi moduli, in quo *Victorii* effigies ad vivum exprimitur, literis circum ductis, quarum talis eſt ſententia, PET. VICTORIVS · AET. SVAE · AN. LXXXV. Altera vero in parte numismatis ſtat Minerva, tali inſcripto verſiculo SI MIHI SVSCEPTVM. *Victorii* enim eruditionem adeo Graecia omnis, & Latium admirabatur, ut eruditi ea aetate viri, veluti decertarent inter ſe in eius laudibus ad coelum usque efferendis, quae quidem non incertae inpotentisque fortunae munera, ſed fructus fuere uberrimi magnae cuiusdam, & corroboratae virtutis.

LXXIII. Re-

(1) *Extra.* Dilecto Filio *Petro Victorio*. Adſervatur Romae in Bibl. *Vict.*

LXXIII. Recrudeſcente hyeme A. MDLXXXV multorum menſium intervallo adverſa valetudine cepit conflictari, quae eius vires maxime labefactavit, nec potuit amplius indulgere veteri ſuae vitae inſtituto (1). Quare iuſſu Magni Ducis, qui *Victorium*, incredibili proſequebatur (2) benevolentia, ab onere docendi publice deſtitit. In reliquis autem, quibus premebatur angoribus, illud praecipuum erat, quod deinceps legere, ac ſcribere, niſi magna cum difficultate valeret; dum enim annum aetatis ageret LXXXVI. ſe alterius oculi lumine repente captum animadvertit (3). Tandem ſub autumni exitum, ingraveſcente in dies morbo, ſe iam deceſſurum ſentiens, Sanctiſſimis Eccleſiae Sacramentis praemuniri voluit (4). Quamvis admonitus ab amicis eſſet, ut

(1) Vid. *Victorii* Ep. ad *Alex.* Card. *Mediceum* Lib. X. p. 224. & Ep. ad *Ant. Riccobonum* D. X. Kal. Quinctil. 1585. ibid. p. 225.

(2) Inter Epp. MSS. *Dionyſ. Lippi* in Bibl. *Magliab.* Cl. VIII. Cod. XII. Chartac. fol. in Ep. ad *Rodulphum Bardium* p. 44. „ Nonne *P. Victorius*, qui omnium literatorum noſtris temporibus literatiſſimus habetur, ſatis tibi exemplo eſſe poteſt, quem nulli fere audiunt, nulli maximam eius doctrinam ſequi videntur „ quique a Principe noſtro omnium prudentiſſimo, doctorumque virorum amantiſſimo, in ſinu, ut aiunt, atque in oculis geſtatur. Vid. Ep. a *Franc. Victor.* editioni Epp. praemiſſam ad *Franc.* M. E. D.

(3) V. Ep. *Franc. Victor.* Editioni Epp. praemiſſam.

(4) Ita rem narrat *Franc. Vict.* l. c. Alla fine ful principio di Decembre ſi fermò in caſa affatto, per cauſa di un piè, che gli dava gran dolori, de' quali fu ſenſitivo, del quale pure quaſi guarì, & i medici ne ſperavano bene, e trattavano di condurlo alla primavera, tanta era gagliarda la virtù vitale, che per il polſo appariva, & l' animale, e l' intelletto ſvegliato. Ma egli, o per la Paſqua, che ne veniva, o perchè Iddio, il quale aveve ſempre temuto, l' aiutaſſi, ſi volſe la Domenica del dì 15. confeſſare, & avendolo fatto nel letto, pregato dal Confeſſore, che non ſi levaſſi, volſe con molto ſtento a poco a poco uſcir del letto, & penitente con grande attrizione volſe colle ginocchia in terra fare orationi, & rimandato per il Sacerdote chieſe di nuovo, & hebbe in quella poſitura l' aſ-

ſibi parceret , quum maximis doloribus angeretur , ſurrexit e lecto tamen , flexiſque genibus , atque in caelum oculis intentis , divinum Numen implorans , ſacra dape refectus eſt . Hoc pacto , creſcente ſemper vi morbi, remediiſque omnibus incaſſum adhibitis , vir doctiſſimus , & inſignis fato ceſſit , animamque efflavit A. MDLXXXV. XV. Kal. Ianuar. quum ſeptimum & octogeſimum annum ageret (1). Gravis iactura eius obitu nobiliſſimis in artibus facta eſt . Publicis ideo lacrymis ſua aetas luxit (2); patria vero, quacumque ratione potuit, funus ipſius honeſtavit, & quam moleſta ſibi optimi viri mors fuiſſet , quem anteactae vitae curſus , & omnigenae eruditionis ſupellex ubique locorum , & gentium ſatis commendaverant, palam fecit. Elatus eſt *Victorius* in Templo S. Spiritus , ubi gentilitio in tumulo poſitus, in pace quieſcit (3).

Eo

l' aſſoluzione , & eſſendo indebolito per una mala notte, che ebbe nel 16. giorno , la quale però non lo atterrò tanto , che non voleſſi tentare di mangiar levato il martedì mattina , nel qual moto patì aſſaiſſimo , e fu la notte ſeguente a 12. ore ſopraggiunto da un ardentiſſima febbre ., & ripreſane una il mercoledì alle 24. ore che poco dopo lo meſſe in tranſito : ſi mantenne con maggior maraviglia de' medici inſino al 18. del giorno ſeguente nel qual punto ſpirò nell' anno dell' età ſua LXXXVII.

(1) *Iac. Thuanus* in Hiſtoria ſummis laudibus *Victorium* extulit, ubi de eius morte agit ſub hoc anno . Omnes ferme ſcriptores hallucinantur in tradendo anno mortis , & aetatis *P. Victorii* : immane tamen quantum peccet *Iulius Nigrius* , qui in Hiſt. Florent. Scriptor. *Victorii* vitam producit ad A. uſque MDCXX. & ultra , ei orationes nonnullas adſcribens , quae a *P. Victorio* iuniore, *Alexandri* Senatoris fratre editae fuerunt , de quo Vid. *Salvinum* in Faſtis Conſular. Acad. Flor.

(2) *Dionyſ. Lippius* in Epp. MSS. in Bibl. *Magliab.* Cl. VIII. Cod. XII. p. 80. ita de *Victorii* morte , cum *Seb. Antinorio* conqueritur „ Quantam iacturam Florentina iuventus ex *P. Victorii* tam repentino , tamque inopinato diſceſſu fecerit , tu ipſe , qui omnibus doctiſſimis eius lectionibus , literatiſque ſermonibus interfuiſti , atque ex ipſis maximum fructum percepiſti , quique de hac re mecum ſaepius egiſti , & doluiſti , etiam optime cognoſcere potes &c.

(3) Ob magnificentiſſimae Eccleſiae ornamenta , inſigne aliquod monimentum aeternae *Victorii* memoriae ab heredibus adhuc non eſt poſitum .

Eo doctiſſimorum virorum, atque ingens nobilitatis concurſus, honeſtandi funeris gratia, convenit, & e loco ſuperiore *Leonardus Salviatus*, D. Stephani Eques, orationem de laudibus eiusdem diſertiſſimam habuit (1). *Franc.* vero *Bocchius* duas orationes diſſimili argumento, diſſimilique ſtilo, eiusdem rei cauſſa, conſcripſit, curavitque ut typis inpreſſae, ederentur (2).

LXXIV. *Franciſcus* Magnus Etruriae Dux, nuntio adlato de *Victorii* obitu, aegre admodum illum tulit, declaravitque quanti hominem feciſſet, omni genere liberalitatis uſus cum *Victoria* Familia. Ceteri vero probi viri per univerſam Europam, qui aliquando doctrinam illius inbiberant, ſingularisque hominis probitatis ſpecimen aliquod adceperant, publicam illam cladem defleruntt. Quum enim multiplici doctrina, magnoque ingenio uteretur, *Victorius*, inprimis religioni, ac pietati ſemper inſerviit. Nullius ſuſcipere inimicitias, neminem laedere, aut ulciſci, etſi quis iniuria ſit laceſſitus (3), unam eſſe ex omnium laudum genere ingenii gloriam exiſtimavit. Excepit ille

eru-

(1) Orazione funerale del Cav. *Lionardo Salviati* delle lodi di *Pier Vettori* Senatore, e Accademico Fiorentino recitata pubblicamente in Firenze per ordine della Fiorentina Accademia nella Chieſa di S. Spirito il dì XXVII. di Gennaio MD. LXXXV. nel Conſolato di G. B. *Deti* dedicata alla Santità di N. S. Papa *Siſto V.* Firenze per *Filippo*, e *Iacopo Giunti* MDLXXXV. 4. Ex Ep. nuncupatoria ad *Franc. Panigarolam* adparet, *Sixtum V.* plurimi *Victorium* feciſſe.

(2) Flor. per *Georg. Mareſcottum* 1585. 4. V. Elogior. Lib. I. p. 46.

(3) *Marcus Ant. Muretus* maximis iniuriis pluries *Victorium* adfecit. Eius tamen partes ſuſcepit *Carolus Sigonius*. Vid. *Vict.* Epp. Lib. IV. p. 75. & Tom. I. Epp. ad *Vict.* p. 127. *Franc. Victor.* l. c. Volendo un Ser *Lodovico* da S. Gimignano, maeſtro riſpondere a certe coſe ſcritte contro alli ſcritti di *Piero*, egli ne lo diſtolſe, perchè credeva, che ſi poteſſi credere, che fuſſi fatto per opera ſua. V. Ep. ad *Franc. Campanam* Epp. Lib. I. p. 12.

eruditos homines ſemper, dummodo vita honeſtiſſimi eſſent, Gallos potiſſimum, & Germanos, ceteroſque Tranſalpinos homines, qui relictis laribus in Italiam conceſſerant (1), ut ipſum inviſerent (2), hilari animo, tantaque comitate, & Florentiae, & in Villa ſua Caſſianenſe complectebatur, ut propriis relictis commodis, aliorum commoda intueretur (3). Et ſane cenſebat ita fieri oportere: quicumque enim doctrinae ſtudiis incumbimus, quaſi quodam amoris vinculo conjuncti inter nos eſſe debemus, & putare honeſta quadam ſocietate teneri: fuit tanta animi benignitate praeditus, ut nemo dum peteret ab eo aliquid, abiret triſtis. Quibus operam ſuam ſemel eſſet pollicitus, fidem in eo religioſiſſime ſervabat; ut ſaepe eruditorum, aut tenuium hominum cauſſa, ad viros principes iterum, & ſaepius adire non dubitaverit; quum id praecipue Chriſtiani eſſe officii contenderet, id maxime hominum genus auxilio iuvare, quod maxime opis, & auxilio egeret (4). A Pontificibus, & a potentiſſimis Europae Regibus, ſummis adfectus honoribus, nunquam ſe extulit, quamvis cognitum illi eſſet „ Etruriae Ducibus magnae fuiſſe gloriae „

(1) Epp. Lib. III. p. 71.

(2) Ex iis unus fuit *Th. Britannus*, ut videre eſt, ex Ep. MS. quam Fr. *Adamas* Eremitanus *Victorio* Praeceptori ſuo dedit Patavii IV. Non. Sept. MDXLIX. *Ioannes* quoque Epiſcopus Noviodunenſis Epp. ad *Vict.* Tom. I. p. 65. aliique quampluri- mi, ut paſſim ex Epiſtolis patet.

(3) Lib. VI. p. 137. Ep. ad *Fulvium Urſinum* „ Ex meo viae Romanae propinquo rure, hoc capio commodi „ quod ſaepe, quum illic ſum, ubi ſane ſum libenter, praeſertim Septembri menſe, ab eruditis aliquibus viris, qui illac praetereunt, ſalutor &c. Vid. & ſeq. Ep. ad Card. *Sirletum*.

(4) *Ambroſ. Nicander Victorium* exorat, ut in aliqua Academia docendi munus conſequeretur Vid. T. I. Epp. p. 9. item *Albericus Longus* ibid. p. 15. *Antonius Angelius Bargaeus* Epp. ined. p. 396. item *Marcus Gandulphus* Ep. MS. dat. Bonon. Eid. Nov. MDLXXII. *Iac. Laureus* Epp. ad *Vict.* T. I. p. 67. & alii, qui in Epp. paſſim occurrunt.

riae, quod hominem tam eximium, ac prope ſingularem in ſinu foverent, eumque beneficiis auctum complecterentur (1). Ad ultimam usque ſenectutem legere, & commentari ſine ullo potuit impedimento (2), licet aliquando imbecilla valetudine fuerit uſus (3). Quicumque in Graecis, vel Latinis ſcriptoribus eruendis, atque inluſtrandis operam dabant, *Victorium*, veluti aliquod ex tripode oraculum adire conſueverant (4).

LXXV. Hinc ea aetate praeſtantiſſimi viri *Victorii* laudes, & vincta, & ſoluta oratione ſummis laudibus extulerunt. Praeter enim eos, quorum teſtimoniis in *Victorii* Vita conſcribenda uſi ſumus, innumerabiles ferme ſcriptores de eo honorifice meminerunt; quos inter honoris cauſſa nomino *Dionyſium Lippium* Collenſem (5), *Chunradum Publianum* a *Specks Win-*

(1) *Fr. Victor.* l. c. *Bocchius* l. c.

(2) *Fr. Victor.* ,, Le fatiche ſue nelli ſtudi furono grandiſſime, perchè fino a duoi anni fa, che era nelli 85. ſi levò innanzi giorno molte hore ,, per i gran freddi innanzi giorno non hebbe mai nello ſtudio fuoco, levavaſi ſenza lume, & andava in remotiſſime parti della caſa ad accenderlo &c.

(3) V. Epp. L. VI. p. 137. Ep. ad *Bernardin. Briſegnum* Epp. ad German. Lib. I. p. 14. Ep. ad *Ioachim. Camerarium*. Ibid. Ep. ad *Ioachim. Hanium* p. 49. ibid.

(4) Epp. Lib. VII. p. 165. ,, Sciant omnes, me ſemper quicquid potuerim adminiculi omnibus, qui poſſent illuſtrare ſuis vigiliis optimos ſcriptores, praebuiſſe &c. ,, Ac revera *Io. Sambucus Victorii* implorat auxilium ad *Dioſcoridis* Commentarios reſtituendos Ep. MS. Dat. Viennae MDLXX. item *Petrus Perna*, ut novam omnium *Ariſtot.* operum editionem adornaret Ep. MS. Dat. Baſileae II. Martii MDLXIX. item *Marc. Ant. Antimachus*, quum *Demetrium Phalereum* de elocutione latinum facere moliretur. *Io. Gualandius* Vmbroſae Vallis Monachus *Victorium* patronum advocavit in eos, qui ei vitio vertebant, quod Tullianam Phraſim nimium ſcrupuloſa cura aemularetur. *Paullus Spinula*, *Victorii* iudicio ſubiecit ſuam *Salluſtii* verſionem Etruſca lingua. Epp. T. I. p. 136.

(5) Inter eius Poemata Graeca, & Latina MSS. penes clariſs. *Bened. Monetam* IC.

Winckell (1), *Ant. Gigantem* (2), *Bened. Varchium* (3); qui eum graecis, & latinis carminibus commendarunt. Praeterea recenſendi ſunt *Seb. Sanleolinus* (4), *Nic. Audebertus* (5), *Petrus Albinus* (6), *Auguſtinus Paganellius* (7), *Antonius Renerius* (8), *Io. Math. Toſcanus* (9), *Iulius Ronconius*, & *Io. Ludovic. Valmaranus* (10), *Octavius Boldonius* (11), *Io. Imperialius* (12), *Hadrianus Turnebus* [13), *Iac. Aug. Thuanus* (14), *Andreas Schottus* (15), *Iacobus Cuiacius* (16), *Conradus Rittershuſius* (17), *Gaſpar Scioppius* (18), *Th. Aldobrandinus* (19), *Raphael Colombanus* (20), *Arnoldus Milius* (21),

Ga-

(1) Legitur in Ep. MS. ad *Victorium* data Eburi Moravior. *X*. Kal. Iul. MDLXXXI. quam ſuo loco proferemus.

(2) Epp. Lib. VI. p. 135.

(3) Inter Carmina V. illuſtr. Poet. Flor. apud *Iunctas* MDLXII. 8. ibi etiam legitur *Franc. Vinthae* Carmen de Arni adluvione ad *Pet. Victorium*.

(4) Coſmian. Action.

(5) Vna cum Ep. MS. Dat. Bonon. Eidib. Febr. MDLXXVIII.

(6) Poemate MS. in Bibl. *Vict.* Romae.

(7) Phaleucio MSS. cum Ep. Dat. ex Villa Marciana XII. Kal. Sept. MDLXIV.

(8) Epigrammate, ut conſtat ex Ep. MS. Dat. ex oppido Prato III. Kal. Sextil. 1573. Alia quoque carmina in idem argumentum exaravit V. Epp. T. I. p. 117.

(9) In Peplo Ital. Lib. IV. cap. 182.

(10) Vid *Io. Imperial.* in Muſeo Hiſtoric. & Phyſic. Ven. apud *Iunctas* MDCXL.

(11) Conſulenda eſt Epigraphe p. 430. Romae MDCLXX. fol. eiusdem Extemporalium Rhetoric. ibid. MDCLXXIV. 4. Elog. in fronte libri. Item eiusdem Extemporal. Rhetoric. pars altera Romae MDCLXXVI. In Epigraph. extemporal. appendicula p. 18. ſeq.

(12) Loc. cit.

(13) Adverſarior. L. XIX. p. 28.

(14) Ad A. MDLXXXV.

(15) Vitae comparatio *Ariſt.* & *Demoſth.* Aug. Vindelic. MDCIII. p. 162. ſeq. in Tullianis Quaeſtion. Lib. I. p. 81. & alibi.

(16) Obſervat. Iuris Lib. I. C 15.

(17) In notis ad *Malch.* de Vit. *Pythag.* Ambergae MDCXI. 8.

(18) In ſuſpect. Lection. Lib. V. Ep. 17. ad *Io. Caſel.*

(19) In notis ad *Diog. Laert.* p. 98.

(20) In not. ad *Longum* p. 94.

(21) In Ep. nuncupat. ad *Marcum Velſerum*, *Sepulvedae* operibus praemiſſa.

Gaſpar Barthius (1), *Henricus Stephanus* (2), *Iuſtus Lipſius* (3), *Franc. Robortellus* (4), *Antonius Riccobonus* (5), *Hier. Mercurialis* (6), *Michael Poccianttus* (7), *Euphroſynus Lapinus* (8), *Leonard. Salviatus* (9), *Robertus Titius* (10), *Horatius Lombardellius* (11), *Iac. Gaddius* (12), *Ant. Poſſevinus* (13), *Io. Bapt. Ricciolius* (14), *Franc. Sanſovinus* (15), *Nic. Caſſarus* (16), *Io. Cinellius* (17), *Th. Lanſius* (18), *Marius Creſcimbenius* (19), *Fr. Mich.* a S. Ioſeph (20), *Daniel Georg. Morhoſius* (21), *Iac. Bruckerus* (22), *Mannius* (23), *Salvinus Salvinius* (24), *Ioſeph Blanchinius* (25), *Iulius Nigrius* (26), *Io. Lamius* (27).

Non

(1) In *Rutil.* p. 186.

(2) In Caſtigation. ad *Maxim. Tyrium* p. 358.

(3) Variar. Lect. Lib. II. p. 25.

(4) De arte Critica in Theſ. Critic. *Gruteri* T. I.

(5) In Lib. I. Rhetoric. *Ariſt.* pag. 2.

(6) Var. Lect. Lib. III. C. XII.

(7) In Catal. Script. Flor.

(8) In Vita *Franc.* a *Diacceto*

(9) In Ep. nuncupatoria ad *Franc. Panigarolam*, praemiſſa orationi, quam habuit de *P. Victorii* laudibus, qua ab eo petit, ut ipſam ſuis verbis *Sixto V.* P. M. offerat.

(10) Locor. Controv. Lib. VI. Cap. XVIII. Lib. X. Cap. XV. p. 266. Flor. apud *Sermartellum* MDLXXXIII. 4. & in adſertion. ſuor. Locor. controv. Cap. V.

(11) In opuſculo inſcripto *Fonti Toſcani*.

(12) Elogium ei luculentum conſcripſit Elogior. p. 224.

(13) In Elencho commentator. Ethicae, & Rhetoricae *Ariſt.*

(14) Chronolog. Reform. T. III. in cat. viror. illuſtr.

(15) In Chronolog. univerſ. ad A. MDXXXIII.

(16) Sub die VIII. Decemb. MDLXXXVI.

(17) Biblioteca Vol. Scanſia VI.

(18) In conſultat. de Principatu inter provinc. Europae, in orat. pro Italia inter viros doctiſſimos *Victorium* enumerat.

(19) Iſtoria della Volgar Poeſia Lib. XI.

(20) In Bibliogr. critic. ſacra, & proph. Matriti MDCCXLI.

(21) In Polihiſtore T. I. Lib. V. C. 1. §. 5.

(22) Hiſtor. Critic. Phil. T. IV. Period. III. P. I. Lib. II. Cap. III. §. XVI.

(23) In ſerie Florentinor. Senat. p. 110. Flor. 1722.

(24) In Faſtis Conſular. ubi de *Bernardo Segnio* loquitur.

(25) In Praefatione opuſculo *Victorii* praemiſſa, cui titulus *della Coltivazione degli Olivi* Flor. recuſa A. MDCCXVIII. 8.

(26) Iſtoria delli Scrittori Fiorentini.

(27) In Vita *Richardi*.

Non defuere tamen qui iniuriis *Victorium* inpeterent, ut *Marcus Ant. Muretus* (1), *Ioſephus Scaliger* (2), *Ludovicus Balzacius* (3), & *Iacobus Tommaſius* (4).

LXXVI. Rebus autem geſtis ab eo, dum vixit enarratis, nunc quae monimenta ingenii reliquerit, fructusque otii ipſius indicabo.

SIGILLVM ARG. P. VICTORII

ROMAE IN MVSEO VICTORIO

IN-

(1) Vid. ſupra p. 83. not. 3.

(2) In *Scaligeriana* prima *Victorium* laudat, in altera vero ipſum vocat *vulgare ingenium*.

(3) Lib. III. Ep. 20. e 21. ad *Chapellain*. Dat. 1738.

(4) De Plagio N. 31

Digitized by Google

INDEX OPERVM P. VICTORII.

I. *MArci Tullii Ciceronis opera, omnium quae hactenus excuſa ſunt caſtigatiſſima, nunc primum in lucem edita: Venetiis in officina Lucae Antonii Iunctae MDXXXVII. fol.* editio rariſſima. In hoc volumine, quod *Nicolao Ardinghello* inſcribitur, *Rhetorica* continentur, & conſtat pagg. 366. Adcedit Index omnium, qui hactenus excuſi ſunt, locupletiſſimus, & caſtigatiſs. eorum, quae digna notatu viſa ſunt.

T. II. *M. T. Ciceronis Orationes habet ab Andrea Naugerio Patritio Veneto, ſummo labore, atque induſtria in Hiſpanienſi, Gallicaque legatione, excuſſis permultis Bibliothecis, & emendatiores multo factas, & in ſuam integritatem ad exemplar Codicum antiquorum longe copioſius reſtitutas ibid. MDXXXIV. fol. pagg.* 840. *Leoni* X. Pont. Max. dicata eſt eiusmodi editio ab *Andrea Navagerio:* ſequuntur eiusdem Epiſtolae duae, quarum una *Petro Bembo*, altera *Iacobo Sadoleto* inſcribitur.

T. III. *M. T. Ciceronis Epiſtolarum libros continet ex pervetuſtis exemplaribus accuratiſſime poſt omnes, quae hactenus editae ſunt excuſiones recognitarum ibid. MDXXXVI. pagg.* 554. Hunc quoque *Nicolao Ardinghello* ſuo dedicavit *Victorius*. In calce voluminis adpoſitae ſunt „ ſex Epiſtolae ad *Brutum*, nunc primum a Germanis inventae, quae num *M. Tullii Ciceronis* ſint, legentium iudicio videndum relinquitur.

T. IV. *Complectitur opera Philoſophica nuper ad fidem vetuſtiſſimorum exemplarium diligentiſs. recognita.*

gnita. *Ibid.* *MDXXXVI.* *fol.* ad *Nic. Ardinghellum* ſuum p. 550. adcedunt explicationes ſuarum in *Ciceronem* caſtigationum ibid. MDXXXVI. ad *Bartholomaeum Cavalcantium* p. 79. Editio nitidiſſima „ & caſtigatiſſima ad fidem MSS. Cod. *Mediceorum* præſertim recognita. Ex hac reliquae omnes *Ciceronis* editiones profluxerunt „ unde elegantiſſimus *Graevius* ait in Praef. in easdem Epiſtolas „ quod uni *Victorio* plus *Cicero* debet, quam reliquis omnibus, qui in eo perpoliendo tempus ſtudiumque poſuerunt „ Vid. & *Ian. Gruterum* in notis ad Lib. IX. ad familiar. Ep. XVI. *Fabric.* Biblioth. Lat. Lib. I. Cap. VIII. p. 152. ſeqq.

II. *M. T. Ciceronis Opera. Ex Petri Victorii codicibus maxima ex parte deſcripta, viri docti, & in recenſendis authoris huius ſcriptis cauti, & perdiligentis: quem nos induſtria quanta potuimus, conſequuti, quaſdam Orationes redintegratas, tres libros de Legibus, multo quam antea meliores, & reliquias de Commentariis, qui de Republica inſcripti erant, magno labore collectas, undique, deſcriptaſque libris, vobis exhibemus.*

Accedunt *Eiusdem Victorii Explicationes ſuarum in Ciceronem Caſtigationum*, &

Index rerum, & verborum. Pariſiis ex officina Roberti Stephani MDXXXIX Tom. II. in fol. maiori. Editio maximi pretii, & rariſſima; *Victorii* deinde caſtigationes ſunt recuſae in editione *Ciceronis* Lugdunenſi, cum hoc titulo „

III. *Petri Victorii Explicationes ſuarum in Ciceronem caſtigationum apud Seb. Gryphium Lugd. MDXL.* 8. p. 553. cum Ep. ad *Bartholomaeum Cavalcantium* ſuum, & ſeparatim ibidem A. MDLII. 8. p. 701. In hac editione adceſſerunt poſteriores *Victorii* in Epiſtolas ad diverſos caſtigationes; in hiſque pag. 676. pur-

purgat ſe a plagii crimine, quod ei *Paullus Manutius* inpegerat tum alibi, tum ad Lib. III. Ep. 8.

IV. *Poſteriores Petri Victorii Caſtigationes in Epiſtolas, quas vocant familiares: apud Seb. Gryphium Lugduni MDXLI.* in 8. pagg. 132. ad *Franciſcum Campanum* literis datis VI. Eid. Sept. MDXL.

V. *Marci Catonis, ac M. Teren. Varronis de re Ruſtica libri per Petrum Victorium ad veterum exemplarium fidem, ſuae integritati reſtituti. Lugd. apud Seb. Gryphium MDXLI. & MDXLIX.* Praeeſt Ep. nuncupatoria ad *Marcellum Cervinium* Dat. XII. Kal. Quinctil. MDXLI. Tom. III. 8. quorum primus conſtat paginis 226. ſecundus pag. 491. tertius pag. 184. Sequuntur deinde enarrationes vocum priſcarum in libris de re Ruſtica per *Georgium Alexandrinum* &c. Pariſiis recuſi ſunt cum novis *Victorii* additamentis cum hoc titulo „

VI. *Libri de Re Ruſtica &c. per Petrum Victorium ad veterum exemplarium fidem, ſuae integritati reſtituti. Paris. ex officina Rob. Stephani, typographi Regii. MDXLIII.* in 8. Tomi III. In fine primi Tomi exſtant.

VII. *Petri Victorii Explicationes ſuarum in Catonem, Varronem, Columellam Caſtigationum. Ib. ex Officina Rob Stephani typographi Regii MDXLIII.* p. 140.

VIII. ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΗΛΕΚΤΡΑ. *Euripidis Electra nunc primum in lucem edita Romae MDXLV.* 8. p. 30. literis dat. ad *Nic. Ardinghellum* XXIX. Febr.

IX. *Ethic. Ariſt.* ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ. ΒΙΒΛΙΑ ΔΕΚΑ. ARISTOTELIS *De moribus ad Nicomachum filium libri decem Florentiae apud Iunctas MDXLVII.* 4. p. 69. 4. iterum recuſa ab *Iunctis* fuit A. MDLX. 4.

X. *Petri Victorii Commentarii in tres Libros Ariſtotelis de arte dicendi. Poſitis ante ſingulas declara-*

tiones Graecis verbis Auctoris. Florentiae in Officina Bernardi Iunctae MDXLVIII. In fol. pag 637. Inſcriptum eſt opus *Coſmo Medici Duci Florentinorum*, literis datis *Florentiae Idib. Sept. MDXLVII.* Sequuntur, Praefatio ad ſtudioſos, Capita ante operis declarationem animadvertenda, ac triplex Index: alter veterum auctorum loca ab *Ariſtotele* citata, alter ſingula totius operis argumenta, tertius Graecas voces exhibet. Prodiit rurſus ex *Iunctarum* typogr. A. MDLXXIII. fol.

XI. Πορφυρίου φιλοσόφου, περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων βιβλία τέσσαρα. τοῦ αὐτοῦ τῶν πρὸς τὰ νοητὰ ἀφορμῶν. Μιχαὴλ ἐφεσίου. σχόλια εἰς τέσσαρα τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ ζώων μορίων. *Porphyrii Philoſophi de non necandis ad epulandum animantibus Libri IIII. Eiusdem ſelectae brevesque ſententiae, ducentes ad intelligentiam, quae mente noſcuntur. Michaelis Epheſii Scholia in IIII. Libros Ariſtotelis de partibus Animantium. E Medicea Bibliotheca Florentiae* MDXLVIII. In fine *Impreſſum Florentiae. In Officina Bernardi Iunctae Anno Domini MDXLVIII.* In fol. pag. 119. Accedunt, *Victorii Epiſtola ſtudioſis Graecarum artium, Graeco ſermone ſcriptarum*, aliquot eiusdem in *Porphyrium* adnotationes, ac Praefatio. In Libri fronte exhibetur Ianua patens, cum pluteo libris referto. In epyſtilio legitur Inſcriptio PVBLICAE VTILITATI. quod ipſum Laurentianae Bibliothecae veſtibulum innuere videtur.

XII. *Petri Victorii Commentarii longe doctiſſimi in tres Libros Ariſtotelis de arte dicendi, nunc primum in Germania editi, cum locuplete rerum & verborum in iisdem memorabilium Indice. Baſileae ex Officina Ioannis Oporini, anno ſalutis humanae* MDXLIX. *Menſe Martio* in fol. pagg. 436. absqne Operis dedicatione *Coſmo Medici Duci Florentinorum*, Praefatione, & rerum Indice ad finem adiecto. Prodiit rurſus Floren-

rentiae apud *Iunctas* MDLXXIX. fol. *Graevius* in libro, cui titulus *Cohors Muſarum* p. 337. ubi agit de *Ariſtotelis* Rhetorice, de hoc opere honorifice meminit.

XIII. *Petri Victorii Oratio habita ad Iulium III. initio Pontificatus ipſius, cum Ducis ſui nomine, una cum aliis quinque nobiliſſimis viris Orator ad eum miſſus eſt. Florentiae apud Laurentium Torrentinum MDL.* in 4. pag. 17. Exſtat etiam in *Victorii* eiusdem Epiſtolarum, & Orationum Libro recuſa pag. 35.

XIV. ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ἅπαντα. Ex Bibliotheca *Medicea* p. 347. fol. *Clementis Alexandrini opera omnia graece Florentiae cudebat Laur. Torrentinus A. MDL.* fol. In fine legitur „ Lectori dabimus propediem praeſtantiſſi„ mi ſcriptoris huius opera converſa in linguam lati„ nam a viris doctiſs. qui ſummo ſtudio laboreque tibi „ navarunt operam, ut plenius, ac uberius huiusmodi „ theſauri fructum percipere poſſis. Vale. Et revera latina verſio prodiit ibid. A. MDLI.

XV. *Platonis Dialogus de Amicitia Florentiae apud Iunctas MDLI.* 8. Ep. dat. Civibus ſuis graecarum artium ſtudioſis Kal. Febr.

XVI. Ξενοφῶντος ἀπομνημονευμάτων πρῶτον. *Florentiae MDLI.* In fine *Florentiae apud Iunctas MDLI.* in 8. pag. 208. Data eſt Ep. nuncupatoria *Civibus ſuis Graecarum artium ſtudioſis. Florentia IV. Non. Novembr. MDLI.*

XVII. Δημητρίου Φαληρέως περὶ ἑρμηνείας. *Demetrii Phalerei de elocutione. Florentiae apud Iunctas MDLII.* in 8. p. 96. *ad Alexandrum Farneſium S. R. E. Cardinalem Vicecancellarium. Florentia Idib. April. MDLII.* Praemittitur adcurata eiusdem *Victorii* diſquiſitio de Operis huiuſce Auctore.

XVIII. Api-

XVIII. Ἀριςοτέλους πολιτικῶν βιβλία ὀκτὼ. *Ariſtotelis de optimo ſtatu reip. Libri octo. Florentiae apud Iunctas MDLII.* in 4. pag. 204. *ad Ioannem Caſam Archiepiſcopum Beneventanum. Florentia Idib. Quinct. MDLII.*

XIX. *Petri Victorii Variarum Lectionum Libri* XXV. *Florentiae. Excudebat Laurentius Torrentinus MDLIII.* in fol. pag. 410. *ad Alexandrum Farneſium S. R. E. Cardinalem Vicecancellarium* litteris dat. *Florentiae VII. K. Sept. MDLIII.* Accedit Index Capitum, item alius inſigniora loca auctorum Graecorum & Latinorum exhibens, tum tertius rerum ac vocum memorab.

XX. *Digeſtorum ſeu Pandectarum Libri L. ex Florentinis Pandectis repraeſentati. Florent. in Officina Laur. Torrentini Ducalis typographi MDLIII.* T. II. fol. Ex Ep. *Franc. Taurelli* ad *Coſmum* I. Florentinorum Ducem haec habentur „ Graece vero tradita, quae frequentia ſunt, ut quam emendatiſſima prodirent, vir ut ſcis omni doctrina praeditus gloriaeque tuae inprimis ſtudioſus *Petrus Victorius* operam dedit.

XXI. ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ. Ζ. προμηθεὺς δεσμώτης, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, πέρσαι, Ἀγαμέμνων, Χοηφόροι, Εὐμενίδες, Ἱκέτιδες. Σχόλια εἰς τὰς αὐτὰς Τραγῳδίας. *Aeſchyli Tragoediae. VII. quae cum omnes multo quam antea caſtigatiores eduntur, tum vero una, quae mutila, & decurtata prius erat, integra nunc profertur. Scholia in eaſdem, plurimis in locis locupletata, & in paene infinitis emendata P. Victorii cura, & diligentia. Pariſiis. Ex Officina Henrici Stephani MDLVII.* 4. pag. 395. Denuo recuſae ſunt Londini curante *Th. Stanleio* MDCLXIV. fol. Vid. Ep. ad *Ioachim. Camerarium* Lib. I. Epp. ad German. Ep. I.

XXII. *M. T. Ciceronis Epiſtolae ad familiares Flor. apud Iunctas MDLVIII.* 8. Praeeſt Lectori monitum dat.

dat. Flor. Kal. Sextil. ut videre eſt Epp. Lib. III. p. 69. Hanc tamen editionem nondum vidi.

XXIII. *Petri Victorii Commentarii in primum Librum Ariſtotelis de Arte Poetarum; poſitis ante ſingulas declarationes, Graecis vocibus auctoris; iisdemque ad verbum Latine expreſſis. Acceſſit rerum, & verborum memorabilium Index locupletiſſimus Florentiae in Officina Iunctarum Bernardi filiorum MDLX.* in fol. pag. 308. *ad Coſmum Medicem Ducem Florentinorum, ac Senenſium.* Praemittitur Praefatio ad Lectorem, ac duplex Index. Prodierunt iterum ibidem ex Typographio *Iunctarum* anno MDLXXIII.

XXIV. *Petri Victorii Commentarii in Librum Demetrii Phalerei de Elocutione, poſitis ante ſingulas declarationes, Graecis vocibus auctoris: iisdemque ad verbum latine expreſſis. Additus eſt rerum, & verborum memorabilium Index copioſus. Florentiae in Officina Iunctarum Bernardi F. MDLXII.* in fol. p. 268. *ad Alexandrum Farneſium S. R. E. Cardinalem Vicecancellarium* litteris dat. Florentia VI. Id. Sext. MDLXII. Accedit Praefatio ad Lectorem, & Index ſuperius. Rurſus ibidem prodierunt apud *Philipp. Iunctam* MDXCIV.

XXV. *Oratio funebris de Laudibus Ioannis Medicis S. R. E. Cardinalis, habita VII. K. Dec. MDLXII. a Petro Victorio in aede Divi Laurentii Florentiae. Florentiae apud L. Torrentinum MDLXII.* in 4. p. 13. una cum *Victorii* Ep. *Paulo Iordano Vrſino* dat. Florentiae IV. Kal. Dec. MDLXII. Exſtat quoque in Concilio Tridentino editionis Lovanienſis p. 477. & in Conciliis *Labbaei* Tom. XIV. col. 1644.

XXVI. *Laudatio Eleonorae Coſmi Medicis, Floren. ac Senen. Ducis, uxoris, quae habita eſt IV. Kal. Ian. Florentiae a Petro Victorio, in aede Divi Laurentii. Florentiae apud Laurentium Torrentinum MDLXII.* in 4. p. 12.

pag. 12. una cum *Victorii* Ep. *Coſmo Medici Duci Florentinorum, ac Senenſium. Florentiae IV. Non. Ianuarii.* Hanc Orationem Italice vertit *Nicolaus Minius. In Fiorenza appreſſo i Figliuoli di Lorenzo Torrentino MDLXIII.* in 4. pag. 15. una cum Etruſco Epigrammate *Alexandri Coſmi de Pazzis*, & Ep. nuncupatoria *Nicolai Minii „ Al molto Mag. & Onorato M. Vincenzo Malpigli Gentiluomo Luccheſe* dat. *di Firenze il dì XI. di Gennaio MDLXII.*

XXVII. *Io. Caſae Latina monimenta, quorum partim verſibus, partim ſoluta oratione ſcripta ſunt. Florent. ex officina Iunctar. MDLXIV.* 4. p. 206. Inter *Marii Columnae* carmina, *Bargaei* Carminibus adiecta Flor. MDLXVIII. 8. p. 446. *Marii* eiusdem, ac *P. Victorii* duo leguntur Phaleucia in huius editionis laudem.

XXVIII. Ἀριςοτέλους περὶ ποιητικῆς. *Ariſtotelis de arte poetica. Ad exemplar Libri a Petro Victorio correcti. Florentiae apud heredes Bern. Iunctae MDLXIV.* in 8. p. 63. Graece tantum, & latine ſeparatim Florentiae apud *Iunctas* MDCXVII. 8. p. 81. Praemittitur Ep. *Io. Bapt. Strozzae* ad *Io. Bapt. Strozzam* nepotem ſuum.

XXIX. *P. Terentii Comoediae vetuſtiſſimis Libris, & verſuum ratione a Gabriele Faerno emendatae. Florentiae apud Iunctas MDLXV.* 8. editio nitida, & accuratiſſima, curante *P. Victorio*, ac *D. Carolo Borromaeo* Card. dicata. Recuſa fuit Heidelbergae apud *Commelini* A. MDLXXXVII. 8. Exſtat in Bibl. *Victoria* Romae.

XXX. *Petri Victorii Liber de Laudibus Ioannae Auſtriacae, natae Reginae Vngariae, & Boemiae. Florentiae in Officina Iunctarum Bernardi FF. MDLXVI.* in 4. pag. 28. ad *Franc. Medicem Florentin. ac Senenſ. Principem* litt. dat. *Flor. XIV. Kal. Maias MDLXVI.*

XXXI. Ἱππάρχου Βιθυνοῦ τῶν Ἀράτου καὶ Εὐδόξου Φαινομένων ἐξηγήσεων βιβλία γʹ. Τοῦ αὐτοῦ ἀςερισμοί.

Ἀχιλ-

Ἀχιλλέως Στατίου προλεγόμενα εἰς τὰ Ἀράτου Φαινόμενα. Ἀράτου βίος καὶ σχόλια παλαιῶν τινῶν εἰς τὸ αὐτοῦ ποίημα. *Hipparchi Bythini in Arati & Eudoxi Phaenomena Libri III. Eiusdem liber Aſteriſmorum. Achillis Statii in Arati Phaenomena Arati vita, & fragmenta aliorum veterum in eius Poema. Florentiae, in Officina Iunctarum Bernardi Filiorum MDLXVII.* in fol. pag. 123. *ad Coſmum Medicem Ducem Florentinorum, ac Senenſium.* Sequitur Praefatio ad Lectorem.

XXXII. *Petri Victorii Variarum Lectionum* XIII. *novi Libri. Florentiae excudebant filii Laurentii Torrentini, & Carolus Pettinarius ipſorum ſocius MDLXVIII.* in 4. pagg. 254 *ad Ferdinandum Medicem S. R. E. Cardinalem* litteris dat. *Florentia XIV. Kal. Ian. MDLXVIII.* Sequitur Index rerum, quae in ſingulorum Librorum capitibus continentur, tum alius rerum memorabilium, ac denique tertius Scriptorum Graecorum, & Latinorum. Excuſi ſunt hi libri iterum Florentiae apud *Iunctas* Anno MDLXIX. in 4.

XXXIII. *Trattato di Piero Vettori delle Lodi, e della Coltivazione degli Ulivi. In Firenze appreſſo i Giunti MDLXIX. All' Illuſtriſſimo & Eccellentiſs. Signore il Signor Duca di Firenze & di Siena* in 4. p. 89.

Rurſus ibidem ex typographio *Iunctarum* annis MDLXXIV. MDCXXI. MDCXXII. 4. ac denique An. MDCCXVIII. typis *Ioſephi Mannii* 4. curante *Ioſepho Blanchinio* in lucem prodiit.

XXXIV. *M. T. Ciceronis Epiſtolae ad Atticum, ad M. Brutum, ad Q. Fratrem e Bibliotheca P. Victorii Florent. apud Iunctas MDLXXI.* 8. *Franc.* M. E. Principi nuncupata eſt haec rariſſima editio, quae exſtat in Muſeo *Victorio* Romae.

XXXV. *M. Terentii Varronis Opera quae ſuperſunt. In Lib. de Ling. Lat. a Ioſepho Scaligero recognita, &*

appendice aucta. *In Libros de Re Ruſt. Notae eiusdem Ioſ. Scal. non antea editae. His adiuncti fuerunt Adr. Turn. Comment. in Lib. de Lingua Latina : cum Emendationibus Ant. Auguſtini. Item P. Victorii Caſtigationes in Lib. de Re Ruſtica. Pariſiis Anno MDLXXIII. excudebat Henr. Stephanus* in 8.

XXXVI. *Oratio Petri Victorii habita in funere Coſmi Medicis Magni Ducis Etruriae in aede Divi Laurentii XVI. Kal. Iun. MDLXXIV. Cum privilegio. Florentiae ex Officina Bartolomaei Sermartelli* in 4. p. 40. Iſcripta eſt Oratio *Illuſtriſſimo atque Excellentiſſimo Principi Erneſto Bavario. Florentiae Prid. Non. Iun.* MDLXXIV. Ipſam Italice vertit *Franc. Bocchius. In Fiorenza appr. Giorg. Mareſcotti* MDLXXIV. in 4. p. 44.

XXXVII. *C. Salluſtii Criſpi Coniuratio Catilinae, & Bellum Iugurthinum. E Bibliotheca Medicea. Florentiae apud Iunctas MDLXXVI.* in 8. p. 178. Ep. nuncupatoriae hic eſt titulus „ *Petrus Victorius Hieronymo Guicciardinio Sal.* Dat. *Florentia Kal. Sept.* MDLXXVI.

XXXVIII. *Oratio Petri Victorii in Maximilianum II. Caeſarem mortuum ; habita Florentiae in Aede D. Laurentii, prid. Id. Novem. MDLXXVI. Florentiae ex Officina Iunctarum.* in 4. pag. 26. Inſcripta eſt *Erneſto, Archiduci Auſtriae* litteris dat. *Florentia Kal. Decembr. MDLXXVI.* Hanc *Petrus Deius* Italice redditam ſequenti titulo in lucem edidit „ *Orazione di M. Piero Vettori in Lode di Maſſimiliano II. Imperadore, morto. Recitata nella Chieſa di S. Lorenzo il dì XII. di Novembre MDLXXVI. tradotta da Piero Dei in lingua Fiorentina. In Firenze appreſſo i Giunti* in 4. pag. 20.

XXXIX. *Petri Victorii Commentarii in VIII. Libros Ariſtotelis de optimo ſtatu civitatis. Poſitis ante ſingulas declarationes Graecis verbis auctoris : iisdemque*

ad

Digitized by Google

ad verbum latine expreſſis. Acceſſit rerum, & verborum memorabilium Index pleniſſimus. Florentiae apud Iunctas MDLXXVI. in fol. pag. 698. Inſcripti ſunt *Franciſco Medici Magno Etruriae Duci*. Adcedit Praefatio ad Lectorem, Index praedictus, tum alius Graecorum verborum, tertius tandem auctorum, quorum teſtimoniis utitur.

XL. *P. Victorii Epiſtolarum ad Germanos Miſſarum Lib. III. nunc primum editi ab Ioanne Caſelio cum privilegio Caeſareo ad annos VI. Roſtochii excudebat Iacobus Lucius A. MDLXXVII.* 8. p. 127. Haec autem editio rariſſima *Friderico* March. Brandemburgenſi nuncupatur, ac liberalitate *Franc.* Equitis *Marmii Victoriae* Bibliothecae adaucta eſt. Denuo eiusmodi *Victorii* Epiſtolae recuſae ſunt in libro inſcripto „ *Opus Epiſtolicum exhibens Ioannis Caſelii Epiſtolas ad Principes, Nobiles, Viros celebres, Propinquos, Cives, ac familiares &c. Francofurti Ann.* MDLXXXII. 8. Ibid. p. 266. *Io. Caſelii Epiſtolarum Liber. V. Epiſtolae ad Petrum Victorium nobilem Florentinum, & huius ad illum.* P. 166. tres *P. Victorii* leguntur Epiſtolae ad *Ioachim. Frideric.* March. Brandemburgenſem. Heic *Caſelius* Praeceptoris ſui elogium addidit, quod quum nimis propere conſcripſiſſet, menda aliquot inrepſerunt, unde in illud obſervationes quasdam *Franc. Victorius* edidit, easque cum *Caſelio* amice communicavit [1].

n 2 XLI. *Pe-*

(1) MSS. in Bibliotheca *Victoria* Romae. Ante *Victorii* Elog. hoc *Caſelii* monitum legitur „ *Benevolo Lectori*. Laudationem *P. Victorii* longe optime de bonis literis ad omnem poſteritatem meriti, propediem dabimus. Vale. *Io. Caſelius*. An id revera *Caſelius* praeſtiterit, mihi adhuc compertum non eſt. Haec autem, quoad ſciam, unica editio, quum ad me curante humaniſſimo equite *Franc. Victorio* perferretur, malo fato deperdita eſt.

Digitized by Google

XLI. *Petri Victorii Commentarii in tres Libros Ariſtotelis de arte dicendi. Poſitis ante ſingulas declarationes, valde ſtudio & nova cura ipſius auctas, Graecis verbis auctoris, iisque fideliter Latine expreſſis. Cum vetere exquiſito indice, cui multa addita ſunt, modo animadverſa. Florentiae ex Officina Iunctarum. An. MDLXXIX.* in fol. pag. 756. cum Ep. *Franciſco Medici Magno Duci Etruriae* dat. *Florentia XI. Kal. Sept.* MDLXXIX. aliisque, ut in Editione A. MDXLVII. ſupra adlata.

XLII. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ Ισαῖος καὶ Δείναρχος *Vitae Iſaei & Dynarchi a Dyoniſio Halicarnaſſeo ſcriptae, quae nunc primum ſtudio, ac diligentia P. Victorii prodeunt ex vetuſtiſſima, & optima Medicea Bibliotheca. Lugduni apud Io. Tornaeſium typographum Regium* MDLXXXI. 4. exſtat in Biblioth. *Victor.* Romae.

XLIII. *Petri Victorii Variarum Lectionum Libri XXXVIII. ad Alexandrum Farneſium S. R. E. Cardinalem Libri XXV. ad Ferdinandum Medicem S. R. E. Cardinalem Libri XIII. Quorum Librorum veteribus editionibus addita ſunt quaedam, pauca variata. Florentiae apud Iunctas* MDLXXXII. in fol. pag. 456. absque nuncupatoriis literis dat. Florentia VII. Kal. Septemb. MDLIII. ac duobus elenchis, altero rerum ſingulis librorum capitibus contentarum, ſcriptorum altero, cum Graecorum, tum Latinorum.

XLIV. *Petri Victorii Commentarii in X. Libros Ariſtotelis de Moribus ad Nicomachum. Poſitis ante ſingulas declarationes Graecis verbis auctoris: iisdemque ad verbum latine expreſſis. Acceſſit rerum, & verborum memorabilium Index pleniſſimus. Florentiae ex Officina Iunctarum MDLXXXIV.* in fol. pag. 616. absque Operis Dedicatione *Sereniſſimo Franciſco Mariae Du-*

Duci Vrbinatium, Dat. *Florentiae VIII. Kal. Octobr.* MDLXXXIV. Praefatione ad Lectorem, ac Indice memorato ad finem adiecto.

XLV. *Petri Victorii Epiſtolarum Libri X. Orationes XIV. Et Liber de Laudibus Ioannae Auſtriacae*. *Florentiae apud Iunctas* MDLXXXVI. in fol. pag. 226. Epiſtolae: Orationes vero &c. pag. 72. absque Ep. nuncupatoria *Sereniſſimo Franciſco Medici Magno Etruriae Duci*, Dat. *Florentiae XVI. Kal. Mai. MDLXXXVI.* & Indice eorum, ad quos miſſae ſunt. Heic egregie delineata, & aeri exculpta *Victorii* effigies cernitur cum Epigraphe „ *Petrus Victorius aet. ſuae an. ag. LXXXVII.* & infra legitur „ *Quis pingere laudes.*

XLVI. *Petri Victorii Liber de maxima dignitate Coſmi Medicis, Ducis Reip. Florentinorum, ac Senenſium, qua demonſtratur ipſum vincere in hoc certamine honoris aemulum ipſius Alphonſum Eſtenſem Ducem Ferrarienſium.* In fine legitur „ *Ego Petrus Victorius, Patricius Florentinus, & Senatorii Ordinis, Auratae quoque militiae Eques: Comes item Palatinus, manu propria ſubſcripſi, & obſignavi.* pag. 25.

XLVII. *P. V.* Carmina exſtant inter Carmina ill. Poetar. Italor. Flor. MDCCXIX. Tom. X. p. 495. & inter *Marii Columnae*, Poemata *Bargaei* carminibus adiecta Flor. apud *Iunctas* MDLXVIII. 8. p. 446.

XLVIII. Epiſtolae duae ad *Io. Caſam* inter Epp. Clarorum Viror. ab *Io. Michael Bruto* conlectas P. I. 19.

XLXIX. Ep. ad *Reginaldum Polum* ibid. p. 239. & in Patavina Carminum *Flaminii* editione MDCCXXVII. p. 309. in qua adcedit etiam *Barptolemaei Ricci* Ep. ad *Victor.* de *Flaminii* morte.

L. *Io. Caſae* Carmen, & Epiſtolae ad *Victor.* itemque eiusdem *Victorii* reſponſa leguntur Tom. IV. operum *Caſae* edition. Venetae MDCCXXVII.

P. VI-

P. VICTORII OPERA MSS.

LI. *Praefationes variae in Ciceronem, Demoſthenem, Ariſtotelem, & Virgilii Lib. IV. Aeneid.*

LII. *Argumenta in Euripidis Tragoedias.*

LIII. *Euripidis Phaeniſſae cum notis MSS. P. V. Euripidis* ΙΩΝ

LIV. *Argumenta, ſeu Praefationes in Sophoclis Tragoedias.*

LV. *Commentaria in Ciceronem de Oratore, in Ciceronis Orationes.*

LVI. *In Demoſthenis Olynthiacas, & Philippicas Orationes.*

LVII. *In Horatium, & Virgilium.*

LVIII. *Commentaria in Plutarchi Opuſculum „ de his, qui ſero a Numine puniuntur, & contra Epicurum, ne ſuaviter quidem vivi poſſe ſecundum Epicuri placita.*

LIX. *Plutarchi opuſcula LXXXII. Ven. in aedibus Aldi menſe Martio MDIX. fol. &*

LX. *Eiusdem vitae illuſtrium viror. ibid. menſe Auguſto MDXIX. cum notis MSS. & obſervationib. Pet. Victorii.*

LXI. *De bello ſuſcipiendo contra Turcas ad Pium V. Pont. Max.* Exſtat etiam in Bibliotheca *Magliab.*

LXII. *Orazione fatta alla militare Ordinanza Fiorentina l' An. MDXXIX.*

LXIII. *Viaggio di Annibale per l' Italia.*

LXIV. *Parole di Lingua Toſcana raccolte dal Boccaccio, Dante, Petrarca, Aldobrando, Bembo ec.*

LXV. *De variis ſpeciebus cantuum Chori a Tragicis adhibitis in fabula Obſervationes.*

LXVI. *Canti di Dante confrontati con Euripide, Virgilio ec.*

LXVII. *Se-*

LXVII. *Selecta ex variis Auctoribus Graecis T. II.*

LXVIII. *Selecta ex variis Auctoribus Latinis T. II.*

LXIX. *Poeſie varie di P. V. Latine, e Toſcane.*

LXX. *Rime, e Proſe di Monſig. della Caſa. Ven. per Niccolò Bevilacqua MDLVIII. cum not. MSS. P. V.*

LXXI. *Scholia in Homerum Vid. Epp. ad Vict. T. I. p. 134. & Ep. Io. Sambuci ad Victor. Epp. ined. p. 201.*

Exſcripſerat quoque *Victorius* quae ſequuntur Opuſcula, ut ea typis in vulgus prodiret.

LXXII. *Dionyſii Halicarnaſſei Oratio de examine ſermonis.*

LXXIII. *Michaelis Pſelli de Pluvia, Fulgure, & Tonitru.*

LXXIV. *Rhetorii Expoſitio XII. Signorum Zodiaci.*

LXXV. *Leonardi Arretini de Repub. Florentinor. ad Nic. Card. Graece* „

LXXVI. Latinae Virorum Claror. Epiſtolae ad *P. Vict.* Tom. III. fol.

LXXVII. Epiſtolae Italicae Tom. XV. fol. Harum nonnullae excuſae ſunt in libro inſcripto „ *Proſe Fiorentine ec.*

LXXVIII. Ep. ad *Franc. Medicem* M. E. Principem „ Inc „ Audieram ſaepe „ Flor. XVI. Kal. Dec. MDLVII. in Bibl. *Magliab.* Cl. VII. Cod. 346. p. 81.

LXXIX. Ep. ad *Alamannum Salviatum* Inc „ Dilexi equidem „ Flor. V. Kal. Dec. MDLVII. ib. p. 82.

LXXX. Ex Ep. ad *Georg. Fabricium* dat. Eid. Ian. MDLXVIII. Epp. ad Germanos Lib. II. innuimus, multum operae *Victorium* poſuiſſe, in *Celſi* de medicina libris purgandis: ac revera politiſſimi ſcriptoris duae ſuperſunt vetuſtae editiones in Muſeo *Victorio* Romae cum notis marginalibus eiuſdem. Nonnullos veteris Eccleſiae Scriptores ſe velle expolire, atque inluſtrare *Stanislao Hoſio* Card. per literas ſignificavit Epp. *Victorii* Lib. VII. p. 161. *Io.*

Io. vero *Cinellius* in Etruria literata MSS. in Biblioth. *Magliab. Victorio* adtribuit „ Paradigma de IV. linguis Orientalibus. Ipſi quoque perperam libellum adſcribit, cui titulus „ *De Vrbis Romae regionibus & locis*, *Th. Pope-Blount* in celebriorum auctorum cenſura.

Vincentius Martellius tres *Victorio* Epiſtolas miſit in collectione Epp. XIII Claror. Viror. Ven. per *Comin.* de *Trino* MDLXIV. 8. item *Annibal Carus*, ut videre eſt inter eius Epp. p. 7. 9. 12. 23. 73. 135.

Victorii vetuſtiſſimam papyrum evulgavit vir cl. *Scipio Maffeius* in Hiſtor. diplom. n. XIV. p. 172. cuius etiam meminit *Franc.* eques *Victorius* in Hiſtor. VII. Dormient. p. 70.

Pag. LV. huius Vitae, ubi ſcriptum eſt = Sanctiſſimi dies adpropinquabant = acerbiſſimae Chriſti Necis = *legatur* = Sanctiſſimi dies recurrebant = optatiſſimi Chriſti Adventus.

Digitized by Google

CLARORVM ITALORVM ET GERMANORVM *EPISTOLAE* AD PETRVM VICTORIVM.

EPISTOLA I.

IO. FRANC. ZEFFIVS P. VICTORIO S.

Thomas Iuncta, qui in purgandis bonis auctoribus, quos inprimendos curat, ſibi ipſi numquam ſatisfacit, poſt noviſſimam Epiſtolarum ad Atticum, tuo nomine, editam inpreſſionem, nactus earumdem Epiſtolarum volumen, adcurate per Reverendiſſimum *Benedictum Accoltum* Ravennae Cardinalem, caſtigatum, me impulit, ut quae in eo diverſa a tua lectione reperirem, volumini, quod una cum his literis ad te miſi, adſcriberem: quod ea lege ſuſcepi, ut non iudicio, ſed calamo laborarem, tantumque abeſt, ut mutatum aliquid de tua lectione velim, ut de ea re cogitare, nedum iudicare noluerim. Suſcepta namque illius codicis, non perpetua ſingularum Epiſtolarum lectione, ſed ſola linearum adfectarum, cum iſto tuo conlatione, quod non reſponderet, adpoſui. Tuum nunc erit, & ſingula perpendere, & congrua, ſi

qua erunt, adprobare; idque, ut commodius praeſtare poſſis, noveris, illum caſtigatum codicem, Aldinae inpreſſionis eſſe an. MDXXI. excuſae; & caſtigationes in eo adpoſitas, fere omnes, aut vetuſti codicis, aut P. literae nota eſſe praemunitas; & ne te hactenus ſuſcepti laboris poeniteat, etiam illud ſcito, me multo plura in eo correcta, quae tuae lectioni ſunt congrua, inveniſſe, quam quae nunc iſti volumini per me ſint adſcripta. Iucunde itaque hoc extremum munus obeas, ut quas *Thomas* includere enchiridiis meditatur, exiguo hoc tuo labore purgatiſſime prodeant. Dum haec ad te ſcribo, ſubit meae iacturae recordatio, non ſupellectilium, non veſtium, non pecuniarum, non denique vulgatorum librorum, harum enim rerum ſuperflua, ſunt negligenda, neceſſaria vero obvia; ſed volumina aliqua non vulgata mihi periiſſe doleo, lucubratiuneulas meas, mihi ſublatas queror; at informes, at rudes, at inconcinnae, & ineptae erant, & hoc illud eſt, quod me maxime angit, ea eiuſmodi adparere, quae ipſe, aut perfeciſſem, aut certe perfregiſſem. Erant ſane multa, quae, quum datum a litibus fuiſſet ocium, ſelectis ſeminibus, igni deſtinaveram, quae utinam cum ſeminibus nunc pereant, erant tamen aliqua, quae ſupremam manum expectabant: ut *Virgilii Marcelli* laudatio, miſcellanearum *Politiani* compendium, epiſtolarum volumen, declamationes aliquot. Erant

prae-

praeterea patrio ſermone adlocutiones plures, comoediae duae, ad *Franc. Petrarchae* imitationem odae ſex, & triviales multae: quae omnia, quum facilius in praeſentia deplorari, quam inquiri poſſe intelligam, conclamemus. Vnum tamen eſt, quod neque conclamatum, neque iuri ceſſum, ſed omni amicorum ope mihi inventum velim, *Horatium* ſcilicet per me adcuratiſſime purgatum; enchiridio enim iſtic inpreſſo, & pecorino tergore involuto, multos per annos, multis, probatiſſimiſque conlatis codicibus, omnem eorum variam lectionem adnotaveram; tum altero eiuſdem inpreſſionis adcepto, pro arbitrio, quam probarem, repoſueram, & ne pars aliqua ſuſcepti laboris deperiret, neve inpoſterum ulli in inquiſitione, ſed in ſola electione foret elaborandum, varias lectiones adnotaveram, & cuncta denique excuſioni diſpoſueram. Dices, quorſum apud me de tuo elaborato *Horatio* tam dearticulata querela? eo ſcilicet, ut tu, qui in eadem arena laboras, propenſius inquiras, & facilius invenias. Te igitur pro tuo in bonas artes ſtudio, oro atque obteſtor, ut tum tua, tum amicorum induſtria, & cura mihi inventum cures. Quod ſi effeceris, & mihi rem gratiſſimam, & eius ſtudioſis perutilem, praeſtiteris. Vive, & vale.

Nonis Iun. MDXXXVII. Venetiis.

II.

PETRVS FRANC. GALLIANVS P. VICTORIO S. P. D.

Duplex cauſa fecit, *Petre* ſuaviſſime, ut ad te has literas darem. Memoria primum praeſentiſſimi officii tui erga me, uxoremque meam, quam, quum a nobis iampridem diſcederes, meo nomine ſedulo ſalutaſti, cuius tibi tunc habui, & nunc etiam ago gratias. Deinde, quod publice te profiteri latinas literas audio, de quo, ut utilitatem praeteream, cui etſi non eſt inhiandum, non eſt tamen contemnenda; propter muneris certe dignitatem, tibi valde gratulor. Etenim perpulchram exerces palaeſtram; & in eo agone verſaris, unde Florentinae Civitatis iuvenes, non doctrina ſolum, ſed optimis etiam moribus, legendo poſſis inbuere, quibus ſi temporum rationem obſtare dixeris, quo reddantur meliores; ne deteriores fiant, quantum poteris, curabis. Eam habes etiam provinciam, quae eo tibi honeſtior videri debet, quo, & *Franciſcus Diaccetus*, vir ipſe quoque genere & literis nobilis, iam antea obtinuit; & ita, ni fallor, adminiſtravit, ut illius viri recordatione, ei, qui illi ſucceſſerit, inluſtrior videri poſſit. Reliquum eſt, quod te facturum certe ſcio, ut omnes vires tuas, ita in rem intendas, ut alios non ſolum ad uberrimum doctrinae fructum promoveas; ſed etiam nominis tui famam, quantum fieri poteſt, extollas; quod bene augu-

gu-

gurabor, ſi fervere Academiam intellexero. *Franciſco Verino*, ſummo Philoſopho, & utriuſque noſtrum amantiſſimo, & quod prius dicere volueram, etiam praeceptori, multam ſalutem meo nomine dici velim, ac plurimum commendari, rogarique impenſe, ne ipſum mei capiat oblivio. Si literas, quas abs te mutuas expecto, a doctis, magniſque viris legi non adſpernaberis, in obſcuro deliteſcere non permittam. Tu interim me ineptum, ac rudem aequius feras. Vale. Me tibi totum commendo.

Romae XV. Kal. Martias MDXXXVIII.

III.

M. CASALIS GEMINIANENSIS P. VICTORIO S. P. D.

Quum primum his paucis diebus domum iſtinc reveni, *Aonio Paleario* tuis verbis plurimam ſalutem nuntiavi: quae illi res, tam grata fuit, ut dicere non queam. Quare e veſtigio mihi diligenter mandavit, ut, ſi ad te forte ſcriberem, nomine te ſuo adcurate reſalutarem. Id quod, quum ipſi perlibenter promiſiſſem, nunc multo libentius praeſto. Quam velim, mi *Petre*, vos inter vos cognoſcatis! experiremini, mihi crede, re ipſa, vera eſſe, quae alteri de altero vera praedicavi. Sed vide, quid fecerint eiuſmodi ſalutationes. Anſam mihi inde, quaſi iure meo datam, ad te ſcribendi ſum ratus, nimis parum forſan cogitans, non eſſe me tanti, ut

cum

cum tali viro literis agere debeam. Ceterum ſi hoc inter pares dumtaxat, & aequales fiat, quam raro, & inſolenter eveniet! tu vero, quando alicuius ad te ſcripta leges, quum omnibus tantum anteeas, quantum homo homini poteſt! Non do hoc auribus tuis; quod ſentio, loquor, & meapte natura facio. Sed haec hactenus. Dixiſti mihi, poſteaquam te ſalutavi, ac de multis inter nos, ut adſolet, collocuti fuimus, opera iſtic tua, ſi quum mihi uſuveniret, uterer arbitratu meo, futurum, ut me abs te mirifice amari intelligerem: qua de re maximas tibi etiam nunc gratias ago, maiores habeo, nam relaturum me, adfirmare non poſſum. Vnum interim non ignores, ingrati me omnium maxime animi crimen horrere, facturumque pro virili parte, ſi quid in me beneficii contuleris, ne te facti poeniteat. Vehementer igitur te etiam atque etiam rogo, *Franciſci Campani* viri praeſtantiſſimi virtuti, fidei, felicitati, *Marcum* tuum fraterne commendes: quandoquidem, ſi mihi, non nervos contendendo, ſed paululum pro auctoritate ſua adnitendo, apud divinum Principem iſtum praeſto fuerit, potero brevi, ita ſpero, Florentiae ſatis commode eſſe. Quae etenim eius eſt haereditaria, innataque, & inſita liberalitas, ab hinc menſes prope ſeptem largiturum ſe nobis pollicitus fuit, quae ad cultum, & ad victum ſuppeditent. Si hoc mihi tranſegeritis, licebit quandoque dulciſſimo conloquio veſtro, &

con-

congreſſu perfrui: quod quidem adſecutus, *Craſſum* divitiis ſuperabo, atque omnium vicos, ut ille dixit, & prata facile contemnam. Vale.
Colle Tertio Nonas Decemb. MDXXXVIII.

IV.

AMBROSIVS NICANDER P. VICTORIO S. P. D.

Numquam adduci potuiſſem, ut ad te iſta doctrina, & dignitate virum tam familiariter ſcriberem, niſi me tuae illius probitatis, & humanitatis, quam in te iam inde a puero cognoveram, *Aloyſius Caponius*, iuvenis, & eruditus, & tui ſtudioſiſſimus, dudum admonuiſſet; quem quidem, licet hortatorem habuerim, tua tamen elegantiſſima, ac plane divina ſcripta, quibus tu *Ciceronem* optimum, ut ille ait, dicendi Magiſtrum, ut Minerva ſuum Vlyſſem „ *Od.l.6.v.229.*

——— θῆκεν Διὸς ἐκγεγαυῖα
Μείζονά τ' εἰσιδέειν, καὶ πάσσονα κὰδδὲ κάρητος
Οὔλας ἧκε κόμας ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας

nitidum, ac formoſum latinis hominibus reddidiſti, me maxime a ſcribendo deterrebant; ſunt enim eiuſmodi, ut illa viri etiam doctiſſimi admirentur, ſubſpiciant, ſuiſque laudibus in caelum evehant, in quibus variam eruditionem, reconditos ſenſus, peracre iudicium, illum denique diſciplinarum omnium orbem facile quis adgnoſcat: pro quo tuo ſingulari in omnes doctos beneficio, quantum tibi latina Reſpublica

Digitized by Google

ca debeat, neminem prorſus ſcire arbitror, niſi qui laborioſam aliquando conferendi exemplaria provinciam ſubierit. Ego, ut quod ſentio, dicam, nihil utilius, nihil magis ex uſu ad *Ciceronem* inluſtrandum, edi hac aetate poterat; ubi neſcio, an tui ingenii acumen, an multiplicem rerum omnium ſcientiam magis admirer: certe a doctiſſimis viris utrumque celebratur. Perge, mi *Victori*, & iſta divinae tuae eloquentiae felicitate nomen Florentinum, quod iam multos annos iacuerat, tui magnitudine ingenii adtolle; ſpero enim fore, ut tibi multo plus tua patria, quam ſuis olim *Politianis*, *Acciaiolis*, *Marcellis* ſit debitura. Sed de his parcius οὐ βούλομαι κολακευειν δοκεῖν σοι. Venio nunc ad me. Ego heic a clade Romana, quam Caeſariani adtulerunt, hucuſque, mercede publica docens, me continui; hoc tamen anno, pueros inſtituendi labore faſtidito, conquieſcere, meque ad mitiora ſtudia traducere decrevi: cupiebam publicam lectionem in aliqua inſigni urbe conſequi. Quare te per literas orare volui, ut ſi quem iſtic locum mihi, poſt te, eſſe videris, vel Civitatum finitimarum aliquam opima conditione praeceptorem ſibi diſquirere intellexeris, des operam, ut id tua adſequi ope valeam; faciam equidem, ne tui te unquam in me officii poeniteat; nemo enim ſtudium, aut officium in te colendo meum deſiderabit; qua in re, quod confici per te poſſit, plurimum

qui-

quidem potes, pro tua humanitate me certiorem facere, haud gravabere. *Karolus Gundius* iuvenis, & noſtrarum literarum ſtudioſus, & diſcipulus noſter, haud poenitendus, tibi multam ſalutem dicit; huius ego, & *Antonii Vgolini* Quaeſtoris optimi, & integerrimi, & *Bindini Altovitae* liberalitate, mea heic foveo ſtudia: tu ſi me amas, *Ioanni Bulgarino*, iuveni erudito, meis verbis plurimam dices ſalutem.

Paene, quod praecipuum erat, praeterii. Grammaticus quidam, *Tulliam*, *Ciceronis* filiam, tribus nupſiſſe viris acerrime contendit, nullo quamvis auctore, probet; ego niſi *C. Piſo* alius ſit a *Craſſipede*, duos tantum fuiſſe *Tulliae* viros adſero, tu in utrius noſtrum ſententiam pedibus eas, me fac amabo certiorem, cuius reſponſum *καθάπερ χρησμὸν ἕξω*. Vereor ne tibi iam videar inpudentior: lib. 5. epiſtolarum ad *Att.* epiſtola 12. ubi erat *de ſtrue ſalinarum*, tu emendaſti: *deſtrues alterum*, incidi in exemplar, ubi erat ſcriptum, *de ſervis ſalinarum:* hanc caſtigationem, an ipſe probes, ad me reſcribas, velim. Vale, *Victoriae* domus ornamentum, meque in tuae ſinum benevolentiae ſponte currentem ſuſcipe.

Ancona XV. Kal. Iun. MDXXXIX.

P. S. Nactus ſum nuper marmoream tabellam, graecis characteribus inciſis, vetuſtatis quoddam monumentum, quos deſcribendos, & tibi mittendos curavi. Puto eſſe Τοῦ *γυμνασίυ ψήφισμα:*

ſunt tamen ibidem quaedam notae ignotae mihi, quas obeliſco in margine notavi, tu quod adyta, & intima Graecorum penetralia frequentas, quid de illis ſentias, ſignificabis; ignoſces tamen, ſi tibi homini vehementer occupato audeo id oneris inponere. *Bernardo Victorio* ſeni, olim meo Maecenati, ſalutem etiam meis verbis dices, cui me, ut de meliori nota commendes, iterum atque iterum rogo.

V.

FRANC. ROBORTELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Perlegi literas tuas, quas ad *Facchinum* noſtrum miſiſti magna cum animi mei voluptate, tum quia poſt multum temporis mihi tecum conloqui videbar, tum quia formam ſtudiorum tuorum in illis expreſſam vidi. De *Aonio* (1) quod ſcribis, eſt mihi curae: hominem plane amamus, & admiramur, ob ſingularem doctrinam, & ingenium. Exemplaria, quae efflagitas *Ciceronis* antiqua, quotquot habemus, mittemus, & iam tibi in hac re praeclaram operam mihi navaſſe videbor; incidimus enim in libros *de legibus*, *de officiis*, *de amicitia*, *de ſenectute*, *in oratorem* eiuſdem, & *Brutum;* orationes quoque non paucas fideliter, uti mihi videntur, ſcriptas. Haec nos iniuſſu eorum, qui dedere, mittere noluimus; adloqui homines hos non potuimus, quod Luca abe-

(1) Scilicet *Paleario*.

aberant. Dabimus tamen operam, ut ad te propediem veniant. Tu interim nos ama, & vale.

Luca IV. Kal. Ianuarias MDXXXX.

VI.

IDEM P. VICTORIO S.

Perlegi poſteriores adnotationes tuas in epiſtolas *Ciceronis*, quas Familiares vocant, atque in iis ſingularem doctrinam tuam, & admirabilem, tum in rebus inveniendis, tum diiudicandis induſtriam ac diligentiam, etſi multo ante haec mihi erant perſpecta, quod recognovi, plane iucundum fuit. Tu prorſus unus es, mi *Victori*, qui *Ciceronis* ſcriptis hac aetate lumen adtuliſti. *Pauli* quoque *Manutii* adnotationes legi; in quibus nihil plane aliud efficere voluit, quam, ut in nonnullis locis explicandis, quos tu fortaſſe, data opera, ſic enim ego te defendere ſoleo, ut nimis apertos, praetermiſeras, te diligentior, ac in emendandis acutior fuiſſe videretur. Verum Αὐλαίου τὸ πλῶμα πρέπει δ' Ἡρακλέα νικᾶν Τὸν Διός. Ἀργείων ἁ πάλα ὐ λιβύων. Ego, mi *Petre*, facit meus in te amor, ut tecum nihil diſſimulem, non poſſum non laudare, & ſententiam animi tui, & induſtriam, quam totam in *Ciceronis* ſcripta emendanda contuliſſe videris; dignus eſt enim plane *Cicero*, in quo doctiſſimus quiſque, & graviſſimus vir operam ſuam conlocet. Verum illud μηδὲν ἄγαν, ἄγαν με

τέρπει. Satis mihi videre in hoc elaboraſſe, neque ullus eſt profecto, qui te in hac re ſuperarit, aut poſthac ſuperare poſſit. Si quid igitur amori noſtro tribuis, & omnium bonorum de te opinioni, ne patiare, quaeſo, in gravioribus rebus diutius a doctis operam deſiderari tuam. Habes animum optimis quibuſque inbutum diſciplinis: nihil eſt in omni ſcientiarum, & artium genere, tam abditum, quod tu iamdiu non perſpexeris. Quid multis? Tu hac aetate *κατὰ τὴν ἐγκύκλιον παιδέιαν ὐδενὸς δεύτερος*. Adpelle igitur animum ad hoc ſcribendi genus, in quo multo maiorem laudem conſequere; nam per Deum inmortalem, nonne vides, vel mediocri ingenio praeditum hominem, modo in varia incidat *Ciceronis* librorum exemplaria, ſi non veram, ſaltem veriſimilem elicere lectionem? Ego, ut de aliis taceam, librum habeo, in quo diverſae multorum, & antiquorum ſane codicum lectiones in Epiſtolas ad *Atticum*, *Brutum*, & *Q. Fratrem* a doctiſſimo viro magna cum fide conlectae continentur. Contuli cum tuis ſaepe aliquot; tuas, quum maxime probarem, hae tamen non diſplicebant; atque, ut rem apertius cognoſcas, ſubieci heic aliquot.

Lib. I. ad *Att.* in epiſt. quae exorditur: *Vereor ne putidum ſit &c.*

Quid in omnibus literis in Pompeiana laude.

In meo = *Quid meis orationibus & literis in Pompeiana laude.*

In

In eadem = *Vſque iſtinc exauditum puto.*
In meo = *Iſtuc uſque hinc.*
Lib. 4. epiſt. 3. *Q. Fratris liberalitati pro facultatibus noſtris ne omnino exhauſtus eſſem, illo recuſante ſubſidiis amicorum reſpondemus.*
In meo = *Ne omnino exhauſtus ſit.*
In eadem = *Eo conſcio omnia: illi fieri querebantur.*
In meo = *Meo conſilio omnia fieri querebantur.*
In eadem = *Miranda virtus eſt, nova quaedam divina mitto.*
In meo = *Miranda virtus, nova quaedam, ac divina.*
Lib. 10. in ep. 10. *Me caecum, qui haec antea, &c. Ego vero vehiculo, ſi navis non erit.*
In meo = *Ego vero raticula, ſi navis non erit.*
Paulo poſt in epiſtola: *Et res ipſa, &c. Chloelium Catelli.*
In meo = *Clodium Catellam.*
In eadem = *Tamen nec dubitemus an & nos cum periculo venditemus, qui cum coniuncti ne cum praemio quidem volumus eſſe.*
In meo = *Tamen dubitemus ne an & non etiam cum periculo non dicemus qui cum conditione tum praemio noluimus eſſe.* Verum de his ſatis: nam cum volueris librum ad te mittemus. Haec ut ab homine non docto, ſed tui amantiſſimo profecta ſunt, ita adcipias velim.

Redeo ad tuas poſteriores explicationes. Locum ubi declaras *Quinctiliani* (1) illum, ut dicis, obſcuriſſimum *Clytaemneſtram quadrantariam;* ut primum vidi, animum adrexi, ſperans fore, ut in-

(1) *Inſt. orator. lib. VIII. c. 6.*

induſtria tua, & conſequens, quod eſt ibidem, declararetur = *choam in triclinio*, *in thalamo nolam* = hoc enim obſcuriſſimum ſemper iudicavi. Tu ſi quid habes ſuper hoc, adde; iure enim optimo requiri a te debet, quod huic finitima declaras.

Quadrantariam putarem legendum *quadrantiam*, niſi ambiguitas oriretur in ſignificatione vocis in recto *quadrantia*. *Plutarchi* verba ad hoc pertinentia addas velim ex *Cic.* vita πολλὴ δὲ ἦν δόξα καὶ ταῖς ἄλλαις ἀδελφαῖς πλητιάζειν τὸν κλώδιον, ὧν Τερεντίαν μὲν Μάρκιος ὁ ῥὴξ, κλωδίαν δὲ μετελλος ὁ Κέλερ εἶχεν, ἣν κυαδραντίαν ἐκάλουν ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον, ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε. τὸ δὲ λεπτόταλον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κυαδράντην ἐκάλουν. Hoc dixi, ut aliquid dicerem, quando id tantopere efflagitas. In tuis nihil reprehendat οὐδ' αὐτὸς Μῶμος.

Mitto ad te *Cic.* codices duos, alterum de officiis, amicitia, ſenectute, paradoxis: alterum de legibus. Hunc contuli cum vulgatis, atque in eo ſane multa offendi, quae magis probanda videntur. Alios mittam, quibus maxima orationum *Ciceronis* pars, & libri omnes de oratoria facultate continentur: quum tu hos remiſeris, quod brevi, ut facias, te vehementer rogo; poteris enim adhibere anagnoſtem aliquem, qui excerpat, ſi quid erit excerpendum. *Petrum Carneſeccam* noſtrum, velim a te aliquanto honorificentius nominari in illa

ex-

explicatione, ubi *Vbaldinii* ſit mentio. Totus ſum in vertendo *Athenaeo*, & iam duos, non infeliciter, uti mihi videtur, libros verti. Cupio opera tua manuſcriptum aliquod mihi dari exemplar, ne mihi tantopere, tamque diu ſit laborandum. Vale, & *Verinum* doctiſſimum philoſophum ex me ſalvere iube.

Luca v. Kal. Februarias MDXL. (1)

VII.

M. ANT. ANTIMACHVS P. VICTORIO S. P. D.

Multis, ac iuſtis de cauſſis *Albericum Longum* Salentinum, virum plane, mea quidem ſententia, morum probitate, ſingulari in utriuſque linguae ſtudiis doctrina, vitaeque integritate praeſtantem, multi facio, hominique in amore plurimum tribuo. Is in praeſens, quum ad vos eo conſilio proficiſcatur, ut iſtic commoretur, ubi ipſum, ſi non honorificam, honeſtam ſaltem vivendi conditionem, te auctore, nactum eſſe audio, eum tibi tantopere commendo, uti maiori cura, ſtudio, diligentia, aut magis ex animo, nemo aliquem commendare poſſit; nam ei ob eximias animi dotes, atque virtutes, quibus vir optimus cumulate praeditus eſt, bene cupio, & de eius uſu atque honore non parum ſollicitus ſum. Itaque quidquid huic, & virtutis gra-

(1) *Vid. Victorii reſponſum Lib. I. Epiſtolar. Petri Victorii Flor. apud Iunctas MDLXXXVI. p.* 14.

gratia, & amoris mei cauſſa pro virili tua commodaveris, erit mihi vehementer gratum, tibique, ut ſpero, non iniucundum: agnoſces enim hac in re peragenda, te nec operam, nec oleum perdidiſſe, & *Longum* una cum *Antimacho* tibi deditiſſimo, amicitia tua non indignum exiſtimabis. Vale.

Ferrariae Kal. April. MDXL. (1)

VIII.

F. NICOLAVS FVNSANVS AVGVSTINIAN. P. VICTORIO S. D.

Multorum heic nunciis, & ſermonibus pervulgatum eſt, nec non frequentibus ad Reverendiſſimum *Puccium* literis ſaepe iactatum, quod iſtic loco percelebri, & quo ſubinde tabellarii, hinc inde pervolant, veriſimile eſt non minus, & fortaſſe prius, & certius, percrebuiſſe, ſummum Pont. ut adventanti Caeſari de maximis rebus, atque adeo totius orbis tranquillitate, & ſalute congrediatur quamprimum Lucam per agrum Senenſem, atque noſtrum, decreviſſe proficiſci. Qui ſane nuncius, etſi tibi homini literato, & ocioſo, pro communi omnium utilitate iucundus eſſe debet, tamen ea re maxime non ingratum arbitror contigiſſe, quia in tanto caetu, atque adeo luce, & celebritate, magnorum, & clarorum virorum ampliſſ. Praeſul

(1) *Reſpondit Victorius III. Eid. April. lib. I. Epp. p. 12.*

ſul *Nicolaus Ardinghellus* amiciſſimus tuus, tum quia Sanctiſſimo Patri eſt a ſecretis, tum quia pro magiſtro libellorum hoc tempore etiam munus ſubſtinet, cum primis haud dubie ſit adfuturus. Qui cum pro veſtra non ſolum dulci inter vos, & pro optata conſuetudine, ſed etiam editis voluminibus nota omnibus, & pervulgata benevolentia vos congreſſuros omnino exiſtimem, operae precium duxi, quod nimium iam ſaepe, & ob id invitus, & cum pudore facio, tibi pro me ſcribere, & quacumque datur, ne mihi defuiſſe videar, uti occaſione. Nam, ut omittam, quod reclamante natura, atque iratis diis, & hominibus, tamdiu, tam fruſtra, tam infeliciter, in hoc infauſto verſor ordine, iam annus elapſus eſt, ex quo dum provinciam tueor, dum fidem praeſto, dum pro communi libertate, atque omnium fortunis me obiicio truculentiſſimis tyrannis, exul, inops, omni dignitate atque ornamentis ſpoliatus, acerbiſſimo, atque iniquiſſimo utor Patriarcha. Quo quidem, quum nihilo aequiore, aut molliore me in poſterum uſurum confidam, ni rempublicam prodere, aut officium deſerere velim; tentandum mihi eſt, ſi qua tandem hominis inportunitatem, & ſaevitiam, potentioris alicuius praeſidio, te adiutore, & patrono declinare poſſim. Quamobrem, quum in tanto fortunae faſtigio *Ardinghellus* tuus, non tam multorum opera egeat, quam

multis praeſidio eſſe ſolitus ſit; compertumque habeam quantopere ille tua cauſſa velit, peto abs te mirum in modum, pro noſtra veteri, & multis, ac maximis abs te officiis confirmata ſemper amicitia, ut quod alias ſponte tua, quoties vellem, pollicitus es, te facturum; commendatione tua me illi concilies, homini, cui ſi me in clientelam, atque adeo in familiam tradas, opera mea, ſi non praeclara, & inſigni, at qualicumque, certe fideli & ſedula uſuro. Neque mea referre arbitror, quo habitu amplitudini eius inſerviam, dummodo mei tutelam, & patrocinium ille ſuſcipiat, operamque praeſtet, ne quod mihi cum *Gaddio* Cardinali contigit, ridendus iis iterum veniam corvus Aeſopicus, quos ringi potius, & uri, meo quopiam maiore commodo, & felicitate optarim. Demum hoc a te ita agi volo, ſi tibi in animum inducas, ut id libenter agas, nec non, ſi ex tua meaque dignitate id fieri poſſe arbitrabere. Nam totius rei ſcopus hic eſt, tantum peculii hoc poſtremo labore comparare, quantum homini ſtudioſo, qui tecum Florentiae in literis conſeneſcere optet, ſufficiat. Vale.

Piſtorii VII. Kalen. Septembris MDXLI.

IX.

IX.

SEBASTIANVS CORRADVS P. VICTORIO S. P. D.

Etſi negotio, cui mea me patria duos ab hinc annos Venetiis revocatum praefecit, ita ſum nunc inplicatus, ut neque rem privatam curare, neque amicitias veteres colere, neque novas comparare poſſim; tuae tamen me tantum tenet deſiderium, ut id amplius ferre neque poſſim, neque velim; praeſertim quum, & ego ſciam, te ea doctrina excultum eſſe, ut nemini in ea re cedas, & omnes praedicent ea humanitate praeditum, ut omnes ea ſuperes. Quod ſi forte tibi temerarius, & inpudens videbor, vel quod ego tibi prorſus, ut arbitror, ignotus, id audeam ſperare, quod omnes cupiunt, vel quod homo ne mediocriter quidem literatus, virum literatiſſimum, & eruditiſſimum interpellem, atque idipſum literis hiſce, quae & in ſummis occupationibus, & quoquomodo ſint ſcriptae; tu & pro tua facilitate huic meae cupiditati plane incredibili veniam dabis, & pro tua prudentia eo me magis dignum iudicabis, qui, quod cupio, inpetrem, quo meae literae minus erunt fucatae. Peto igitur abs te, atque ita peto, ut nihil maiore ſtudio poſſim petere, ut me in ore tuo eſſe patiaris. Quod ſi inpetraro, ut ſpero, & opto, dabo operam, vel efficiam potius, ne te unquam meae obſervantiae poeniteat. Atque

ut

Digitized by Google

ut me hominem cum ſimplicem & apertum, tum blanditiarum omnium prorſus inimicum eſſe cognoſcas, agam tecum pingui, ut aiunt, minerva: mutuo abs te amari cupio. Nemo unquam, mea quidem ſententia, paucis plura eſt eloquutus. Ego vero, quum intellexero, me voti mei compotem eſſe factum, tum tibi pluribus explicabo, qui meus ſit in te amor, & obſervantia, quidque de te paene quotidie ſoleam de ſuperiore loco praedicare. Nunc, ut iſta tua tantopere optata amicitia iam frui incipiam; utque tibi hac ſaltem ratione aditum patefaciam, quo tu poſſis idem liberius, ſi forte uſuvenerit, a me petere, velim pro eo amore, quo ſi nondum *Corradum*, at literas, & literatos omnes proſequeris, me certiorem tuo commodo facias, quo pacto haec pauca, quae infra ſcripſi, in tuo libro, quem tantopere laudas, & mihi, & omnibus probas, legantur. Id erit mihi gratiſſimum. Vale.

Dat. prid. Kal. Oct. MDXLII. Regio Lepidi.

X.

WOLFANGVS DE VERTER THEODORI FIL. P. VICTORIO S. P. D.

In amore, *Victori*, quid deceat ſemper obſervare, ſane hercule eſt per quam difficile, idque cum multas ob cauſſas, tum illam maxime, quod, quo vehementior, & ſincerior eſt, hoc

hoc plus ei confidimus, & nihil non licere nobis perſuademus. Adcidit idem mihi hoc tempore, qui, quum te tantum amem, quantum merito tuo debeo; maiorem amoris, quam pudoris rationem mihi habendam putem. Etenim & profitendo, & ſcribendo occupatiſſimo tibi obſtrepere, pudor ipſe, vel religio potius vetabat; contra vero amor, nihil horum amico, verendum admonebat. De quo tamen ſic habeto, me reſiſtere quoquo modo potuiſſe cupiditati meae, niſi id ut facerem, res etiam publica hortata eſſet, cuius, Dii immortales! quantum intereſt, ut divina illa veterum monumenta, quae apud Principem tuum repoſita ſunt, in publicum aliquando, te auctore, proferantur! quam ad rem, quum ita praeclare animatus ſis tu, ut intelligere coram ipſe potui, alio, quam te ipſo, hortatore non eges. Declaras enim profecto, quum *Ciceronis* nobis epiſtolas primus reſtituis, quanto ardore ad haec ſtudia feraris; quam operam ſi in reliquis quoque huius auctoris libris a te flagitarem, nimius fortaſſe ſim, qui non amiſſorum modo a te, ſed eorum etiam, quos habemus, reſtitutionem in integrum petam; facerem tamen cum publico hoc etiam bono, tum laudis tuae cupiditate incredibili, quam tu tantum in dies augebis, quantum ad inchoatum opus porro addideris. Ad utrumque igitur more magis, quam quod ita neceſſe ſit, ad-

hor-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

hortor te etiam atque etiam; alterum in voluntate tua poſitum, alterum, de quo prius, cum Principe tibi tuo commune, qui certe & domeſtico exemplo admonitus, & aetate iſta, quae adpetens gloriae eſt, adcenſus, & vero auctoritate motus tua, tantam laudem nolet negligere, atque ut velit, talibus tamen viris partam tot laboribus famam quaſi invidere, tantoque nos omnes emolumento privare videri; eſſet ſane alienum a dignitate illa. Vides, quanta res agatur, & quanta ſe offerat tum benemerendi de genere humano, tum retinendae dignitatis veſtrae occaſio, qua ſi ita utere, ut facturum te pro tua in tuos pietate confido, praeterquamquod te dignum feceris, orbem terrarum ſummo beneficio tibi obligabis. Monumenta illa vetuſtatis, quae emendata apud te ſunt, rogo, ſi moleſtum non eſt, ad me transmittas, idque amicitiae tribuas; tum ſi quid aliud, quod ad ſtudia haec noſtra ornanda tibi aptum videbitur. Decretum illud apud D. *Galli* portam abiens non inveni. Legem operis antiquiſſimam, quam coram polliciti ſumus, adcipis a *Fabritio* noſtro adcurate deſcriptam, quam tibi gratam confido fore, & quia verbis elegans eſt, & veterum in omni re diligentiam oſtendit. Vale.

Ex Patavio Prid. Nonas Iulii Anno MDXLIII.

XI.

XI.

ANDREAS DACTIVS P. VICTORIO S. P. D.

Ex quo καλὲ σύντ:χνε, Dei optimi maximi, & noſtri Principis benignitati viſum eſt, ut qui meliores annos tribuimus ſtudioſae iuventuti erudiendae, etiam ſenectutis, qualeſcumque ſunt, tecum inpendamus, noſtra intereſt, quod utriuſque commodo fiat, ut demandatam nobis provinciam in commune bonum communibus auſpiciis regamus, & communicatis conſiliis, praeſentes, quid agendum ſit deliberemus; in quam ſententiam, ſi bene te novi, facile iturum confidimus: quod ſi aliter, quacumque ratione ſentias, non te pigeat, qua hora, quos auctores interpretaturus ſis, tuis literis ſignificare; ego, ut olim Praeceptoris munere, quatenus mihi licuit, functus videor, ita ab aequiſſimi Collegae officio non diſcedam. Vale, & nos, ut facis, ama.

Ex Florentia xv. Kal. Novemb. MDXLIII. (1).

XII.

VINCENTIVS BORGHINVS P. VICTORIO S. P. D.

Neque occupationibus meis factum eſt, *Petre Victori*, nec mehercule pigritia, quominus, poſteaquam Florentia diſceſſi, aliquid ad te, quem

(1) *Reſpondit Victorius ex Decimano ſuo XII. Kal. Nov. lib. 1. Epiſtolar. p. 17.*

quem ſemper officioſiſſime colui, literarum dederim. Sed me partim, ut verum fatear, verecundia, partim etiam timor a ſcribendo retraxit; & quamvis nullam ſatis idoneam, & veram cauſſam eſſe putem, quae me abducere ab officio meo debuerit, ego tamen is ſum, qui quum ad te mihi ſcribendum eſſe cogito, virum, quod libere per te quaeſo proferre liceat, omnium noſtrae aetatis doctiſſimum, diſertiſſimumque; deterret me pudor quidam iudicii tui, ineptus fortaſſe, & puerilis, ſed tamen ita deterret, ut numquam mihi tantum diſcrimen, & quaſi ingenii periculum adire viſus ſim. Quid quaeris? nihil omnino reperio, quod non dico tuo iudicio ſatisfacere, id enim non valde mirandum eſſet, ſed ne meo quidem, quod facile quidvis concoquit, vel mediocriter probari poſſit. Quid enim adferre habeam iuvenis vix primis literis tinctus, & omnium paene rerum inperitus, quod cuiuſvis mei ſimilis, nedum politiſſimas tuas aures, vel eruditione, vel dicendi ſuavitate retineat. Sed his omiſſis, *Ariſtoteleos* illos commentarios, quos ſi iam perpoliſti, brevi, ut puto, videbimus, avidiſſime expecto, & quum omnia tua mihi ſemper, non iucunda ſolum, verum etiam admirabilia viſa ſint, haec tamen poſtrema, ea fore non dubito, quae omnes ſpes meas facile ſuperare debeant. Si enim in his, ut ita dicam, praeludiis, quae vix ornamenta recipiunt,

piunt, & quae tu, quum iocari vis, nugas adpellas, ea ineſt, & copia rerum, & ſermonis elegantia, & ingenii atque artis magnitudo, ut neſciam quidnam in hoc genere perfectius inveniri poſſit: cerno iam animo, & cogitatione, quanto ea, quae in manibus habes, ornatiora, atque illuſtriora futura ſunt. Eos tamen me ſatis tempeſtive viſurum tibi perſuadeas, ſi quum tibi commodiſſimum erit, videre contigerit. Ceterum ſuperioribus diebus, quum paullulum otii nactus eſſem, tuos in *M. Catonem*, & *Varronem* labores magna cum voluptate, nec minore certe cum utilitate perlegi. Dii boni, quam multa ibi nova, quam rara! quanta porro antiquitatis notitia, quantum iudicii in tuis illis ſcriptis continetur! Profecto hoc verum de te dicere poſſum, quod, niſi memoria fallit, a te de alio, neſcio quo pronuntiatum eſt = eruditiſſimi viri, labor maximo me labore levavit = eam enim operam in eis purgandis conlocaſti, eamque fidem, & diligentiam adhibuiſti, quae cum ipſis neceſſaria erat, tum vero omnibus antiquitatis ſtudioſis, qua & ego pro mei ingenii modulo valde ſemper delectatus ſum, iucundiſſima, ſi grati eſſe volent, omnino erit. Sed ad rem. Quum eos legerem, notavi inibi quaedam, quae ad te referre deſiderabam. Sed de ceteris alias; etſi per negocia mea licebit, brevi ut puto, coram videbimus. Vnum nunc *Varronis* (1) locum adferam,

(1) *Lib. III. c.* 11.

oppido, eum intellexiſſe putat. Loca certe, ſi ita eſt, quin illud eſſe poſſit non inpediunt, quum Aquino, & Caſſino propius abſit, quemadmodum ex aliis illis oppidis, Ferentino, & Fruſinone, quae adhuc permanent, nomenque ferme priſtinum ſervant, intelligere poſſumus. Sed tu hoc videbis, & quum ſemel caepi locum *Suidae*, in quem caſu, quum alia quaererem, incidi, non alienum viſum eſt his adnectere, ſi forte aliquid faceret ad locum, qui eſt in VIII. ad *Atticum*, ubi de *Dionyſio* agitur in epiſtola: *cum ante lucem VIII. Kal. &c.* Tractatur autem a te in prioribus Adnotat: *πολλὰ μάτην &c.* eſt autem in dictione Πολλαὶ ἀπειλαί. Πολλὰ δὴ μάτην ἔπη θυμῷ κατηπείλησαν, ἀλλ᾽ ὁ νοῦς ὅταν αὐτοῦ γένηται φροῦδα τ᾽ ἀπειλήματα. & quamvis veteris veſtigia lectionis, quam tuo beneficio adepti ſumus, ad verba *Suidae* adcommodari vix poſſe videantur; ſi tamen ſenſum, quam verba ſpectare malumus, magnam inter ſe, niſi ego valde fallor, habent ſimilitudinem. Verum enim vero, & hoc ipſum, & ſuperiora illa, ante per te fortaſſe vidiſti. Sed tamen hanc meam diligentiam pro tua humanitate in bonam partem adcipies: vel etiam, ſi ita vis, me ridebis, qui te tantum, ac talem virum ineptiae meae ſpectatorem eſſe voluerim, & tantum non geſtum in ſcena egerim, ſpectante longe elegantiſſimo *Roſcio*. Neque vero

D 2 me

me fugiebat, quamvis ſim ineptus, ut ſum, ἐπιφυλλίδας ταῦτ' εἶναι καὶ στωμύλματα. Verum quid agerem, erat animus omnino ſcribere, & literas inanes mittere ſubpudebat: poſthac equidem dabo operam, ut paullo cautius, aut ſi mavis pudentius, ad te ſcribam. Sed de his ſatis. Ego, ut tandem aliquid de me dicam, in ea ſtudia, quae tibi coram expoſui, quanta maxima poſſum diligentia incumbo, omneque tempus, quod mihi a ceteris occupationibus datur in iis conſumo; ſed, quod doleo, minimo certe cum fructu. Nec me putes id modeſte magis, quam vere dicere. Mallem id quidem, ſed id, cuius optime mihi conſcius ſum, diſſimulare non poſſum; praeſertim quum huius rei cauſſa, proclivis, & aperta ſit: ea enim me deficiunt, quae his ſtudiis utilitates maximas praebere conſueverunt: congreſſus nempe, & familiaritas doctorum virorum. Si enim per paucos, eruditos illos quidem, & quantum eorum aetas patitur, diſertos, mihi certe amiciſſimos iuvenes, dempſeris, maxima eſt in his locis a politioribus hominibus ſolitudo. Atque utinam, quemadmodum tuis doctiſſimis ſcriptis & humaniſſimis conloquiis ad haec excitatus ſum; ita in eis te, quod ſemper cupidiſſime expetivi, doctore uti potuiſſem; non audeo equidem profiteri, me aliquid ſumma tua eruditione & diligentia confecturum fuiſſe; pertentaſſem certe, & fortaſſe, ſi non ingenio,

ali-

aliquid tamen ſtudio, labore, cupiditate, Deo bene favente, perfeciſſem. Verum enimvero, ut nihil aliud, *Victorio* me in diſciplinam tradidiſſe, nonnihil forte gloriae; permultum quidem voluptatis adtuliſſet. Cum uno enim, mihi crede, ſermone tuo, amplas illas beatorum, & opulentorum fortunas deliciaſque non confero. Sed quo frui praeſente non licet, abſentem certe deſiderio, & cogitatione complector, totoſque dies tecum in tuis libris dulciſſime conloquor; quo fit, ut ſiquid ſcio, quod ſentio quam ſit exiguum, & prope nihil, ſed fac eſſe aliquid, id totum tibi uni, tuiſque laudatiſſimis laboribus adceptum referam. Vale, doctiſſime *Victori*, atque id tibi certo perſuadeas, mihi ſecundum optimum, & mei amantiſſimum fratrem, te eſſe cariorem, aut iucundiorem neminem. *Victorium* tuum, paterna virtute, claritate, eruditione digniſſimum pervelim meo nomine ſalvere iubeas; & delicias tuas, *Oricellarios* fratres, & amicos omnes, & in his praecipuos *Marcelli* filios, & *Garbum* noſtrum. Tu iterum vale, & ſalve, & me, qui te unice amo, diligito.

Mantua Non. Ian. MDXLIIII. (1)

XIII.

(1) *Conſulenda eſt Victorii ad Borghinum Ep. data IIII. Eid. Febr. Epp. Victor. lib. I. p.* 17.

XIII.

IDEM P. VICTORIO S. P. D.

Quum optatiſſimas literas tuas perlegiſſem, doctiſſime *Petre*, quibus me pro tua incredibili humanitate longe honorificentiſſime adcipis, etſi, nec decipi poſſe acutiſſimum virum, nec εἰρωνεύεσθαι graviſſimum arbitrabar, quum tamen me ipſe reſpicerem, & quam longe ab eis ornamentis abeſſem pulchre intelligerem; quaerebam ipſe mecum, quid nam egregia illa praedicatio de mea laude ſignificaret; ut enim eam veram agnoſcere nullo modo poteram, ita nec penitus repudiare, nec iudicium tuum, quod in ceteris omnibus rebus longe optimum amplector, una cogerer condemnare. Quod feciſſem profecto, ſi eas laudes in veri iudicii, ac teſtimonii, & non potius in amoris loco, ponendas eſſe iudicaſſem. Sicut enim eius, quem non ames, etiam ſiquid eruditum adtulerit, inſulſum videri plerumque ſolet, id quod nonnunquam ſcimus, ipſi uſuveniſſe *Ciceroni*; ita ſi quempiam nacti ſimus nobis egregie carum, huius mediocria dicta, non ſolum optima, laudibus in caelum efferre conſuevimus. Quod quidem ſi ita eſt, non tam laetus ſum, ut iuvenis ille *Naevianus* abs te, *Petre*, laudari laudato viro, quam omnium humaniſſimi, doctiſſimique ſummum erga me amorem expertum eſſe. Cuius quidem in multis rebus alias,

nunc

nunc vero inſigne quoddam indicium in tuis ſuaviſſimis literis perſpiciebam. Atque id quidem ego tanti facio, ut nullos honores, nullas populares auras cum hac tua benevolentia comparandas putem. Tibi ergo, quod hoc animo in me ſis, maximas gratias & ago, & habeo; quod vero me tam candide, & effuſe laudas, ideſt, ut ego interpetror, quaſi acutiſſimis ſtimulis admotis, ad veram me virtutem & laudem cohortaris; dabo operam pro viribus, ut in ea re reſpondeam expectationi tuae. Quod ipſum, quum antea valde cuperem, nunc, quando te id tantopere velle animadverto, perſequar etiam ſtudioſius: quamvis illud vereor, ut id optare multo facilius ſit, quam praeſtare. Ita enim ex omni parte maximis occupationibus, iiſque longe horum ſtudiorum alienis inpedimur, itaque ab omnibus, quae ad hanc facultatem parandam ſpectant inparati ſumus, ut portenti ſimile ſit, quemquam ex hoc vitae occupatiſſimae genere ad aliquam eloquentiae laudem adſpirare. Perſaepe itaque beatos illos iuvenes iudico, qui tecum vivunt, tuaque humanitate, eruditione, ſapientia adſiduiſſime perfruuntur; atque ab iis, hortor, magna quaedam exſpectes, quibus ita omnia ad votum contigerunt, ut non tam ipſis occaſio, quam ipſi occaſioni, niſi incredibilia quaedam confecerint defuiſſe videantur. A me vero quid ſperes, qui, ut ſumma habe-

rem

rem cetera, quae revera minima ſunt, temporis quidem certe vix ſatis habeo, ut unum optimum auctorem, non modo perdiſcere, ſed ne perlegere quidem otium ſit? verum nolo me putes his difficultatibus deterritum, intermittere ſtudia literarum, in quibus etſi non multum temporis ponere poſſum, cupiditate tamen diſcendi, qua paucis omnino concedo, curo diligenter, ne ullus dies ab aliqua exercitatione vacuus praetercurrat. Itaque horis ſubſecivis aliquid exercendi ſtili gratia ſcribo, porro autem plurima lego: & horum omnium ea ratio eſt, ut ad ipſum *Ciceronem*, quem iampridem, te auctore, adripui, me totum adplicem, atque in eo ſtatuam, non ſolum eloquentiam, ſi qua hoc ingenio, & hoc ocio comparari poteſt, verum etiam politiorem eruditionem debere quaerere. Verboſius de his tecum ago, quod, quum bonam epiſtolae tuae partem in his ſermonibus conſumpſiſſes, ſummamque ſtudiorum tuorum mecum benigniſſime communicaſſes, non vacare culpa mihi viſus eſſem, ſi in reſpondendo paullo indiligentior fuiſſem. Sed ſatis de his dictum ſit. Quae vero de *Barbari* editione ad me ſcripſiſti, falſa fuiſſe puto; nam id dedita opera, quum Venetiis agerem, perveſtigaram. Sed fac eum emiſiſſe; quidnam cauſſae eſt, quamobrem editionem tuam interturbare debeat? Praeterquam enim quod ea ratio ſcribendi a commen-

men-

mentariis longiſſime abeſt; talis eſt tua eruditio, tale ingenium, tale, dicam te invito, quod ſentio, genus ſcriptorum tuorum, ut nihil ab illo debeas periculi ſubſpicarij: tantumque abeſt, ut mihi probaris ea continenda eſſe, ut etiam praegeſtiam vos ſimul committere, quum fretus doctrina, & diligentia, quae in te ſumma eſt, non dubitem ex hac contentione ſtudiorum veſtrorum, tua multis partibus elegantiora viſum iri, teque ex ea re, magnam apud omnes gloriam adepturum. Iam vero quod tibi libros nobiliſſimi Philoſophi corrigendos, explicandoſque ſumpſiſti, hoc eius generis eſſe puto, quod & tibi aeternae laudi, nobis vero ingenti utilitati futurum ſit: & quum omnis Philoſophia frugifera cenſeatur, magnaque adiumenta non ſolum ad animi cognitionem, ſed etiam ad eloquentiam adferat, id inprimis eius eſſe arbitror, quae de moribus agit; eamque praecipuam matrem eſſe benefactorum, beneque dictorum. Poſtremo quae mihi de *Ciceronis*, & *Varronis* locis reſcripſiſti, & probata mihi mirum in modum, & grata fuerunt. De illis vero ad te ſcripſi; indicabo tibi nunc malitiam meam, non ut ſtudium meum oſtentarem, aut aliquam diligentiae laudem apud te adipiſcerer, quem tamen ſubinde ingenii mei theatrum adpellare ſoleo; ſed ut ea occaſione doctiſſimas tuas epiſtolas elicerem. Cuius quidem rei, niſi forte tibi mo-

leſtus interveni, nihil eſt, quod me poeniteat; recepi enim χρυσᾶ χαλκείων. Verum poſthac occupationum tuarum rationem ſubducam diligentius, ne tibi quod minime velim, malo ſit humanitas tua. Superioribus diebus literas ad te Venetiis dedi, ſimulque veteres quaſdam lectiones orationum *Ciceronis* miſi, quas tibi redditas eſſe vehementer opto, & quod ſine tua moleſtia fiat, ſcire quid de illis ſentias. Ceterum ego valeo, & te valere, cum tui cauſſa, tum omnium noſtrum maxime cupio. Valebis igitur, & *Victorio* tuo plurimam ſalutem dices, & amicis.

Mantua VII. Kal. April. MDXLIIII.

P. S. Scripta Epiſtola ſuperiore, quam inopia tabellarii, plurimos iam dies retineo, alteras tuas, ſed eas perbreves, & patrio ſermone ſcriptas adcepi, quibus Venetis meis literis reſpondebas; iis ego etiam breviter, ſed romane reſcribam, & in hac re quam probari tibi admodum ſentio, morem geram deſiderio tuo. Atque, ut ab eo, quod in ea primum eſt, ordiar, lectiones illas, quales quales ſunt, putabam ego quoque te antea vidiſſe: ſed quum *Thomas Iuncta* noſter, an eas tecum communicaſſet non ſatis commeminiſſet, & nemini omnino copiam earum ſe feciſſe adfirmaret valde adſeveranter, praeterea obnixe a me contenderet, ut eas ad te mitterem; non putavi committendum, ut ſi forte non legiſſes, tibi diutius ignotae eſſent,

quum

Digitized by Google

quum id nullo negocio facere poſſem ; commodum ſiquidem neceſſarium quemdam ſuum Florentiam mittebat . Iudicium vero tuum , quod de illis facis , ego quoque probo , in eamque ſententiam per me, ubi primum eas legere potui, facile diſceſſeram . Nec tamen id me a mittendo deterruiſſet , dummodo novas eſſe putaſſem , quum nullus fere liber ſit ita malus , ut nihil ab eo utilitatis capere poſſimus . At tu perhumaniter facis, qui voluntatem ipſam boni conſulas , nec tam quid praeſtiterim , quam quid praeſtare voluerim , ſpectandum ducas . Sed quid eſt, mi *Petre*, quod de re *Barbari* , leniter me pungis , & pene dixi, mecum expoſtulas? An ego ſi eius rei, vel tenuem rumorem inaudiſſem , non ſtatim te certiorem feciſſem, imo vero omnia quaecumque ea eſſent , ad te perferenda curaſſem ? Male, male exiſtimas ita vivam, optime *Petre*, de animo meo , ſi putas exiſtimationem tuam cuiquam cariorem eſſe, quam mihi; ſed ut ſcripſi, quum id diu , adcurateque quaeſiſſem , nihil de ea re , non modo cognoſcere , ſed ne ſubodorari quidem potui . Quod ſane , an eo adciderit, quod hoſpes illic quum eſſem, & hominum , & rerum omnium inperitus , a quibus oportebat , id expiſcari nequiverim ; nec adfirmare animus eſt, nec negare : negligentia certe, aut laboris fuga commiſſum non eſt. Sed quid eſt , Dii boni! quod haec res te

tam ſollicitum habeat? videre mihi nunc videor aeſtus animi tui, teque huius rei exitum exſpectantem, nullum periculi genus non timere. At vereor interdum, ne plus aequo timidus videare: non quod me lateat, modeſtiam ſummis laudibus a praeſtantiſſimis Philoſophis ornari ſolitam, nec cuiquam vitio dari, ſi de ſe, quam modeſte, ſubmiſſeque ſentiat; ſed quod etiam praeclare exiſtimem iudicaſſe *Ciceronem*, quum ſcripſit illud γνῶθι σεαυτὸν, non ad arrogantiam ſolum minuendam eſſe dictum, ſed etiam, ut bona noſtra norimus: quae quidem verba ſi paullo attentius cogitabis, non ita contrahes, ac demittes animum, ſed potius, quod verum eſt, reputabis; quum ſummam diligentiam adhibueris, eruditionem vero, & ingenium ad eam rem adtuleris, quantum nos experti iampridem, admiratique ſumus, non quantum tu, quae eſt tua modeſtia, iudicas: futurum etiam, ut fortuna tibi ſecunda comitetur, quae fere numquam a virtute diſiungitur, quantumvis eas imperitorum error capitales inter ſe inimicitias exercere fabuletur. Haec cogitans, mi *Petre*, bono animo eſſe debes; aut enim nemo, quod magis credo, aut ſi quis tibi negotium faceſſet, quum omnibus rebus ſuperior ſis, ab omnique doctrina inſtructior, maxime, mihi crede, eum ſuae ineptiae poenitebit. Tu vero, non ſolum priſtinam tuam gloriam, nominiſque celebri-

tatem,

tatem, qua nunc praecipue flores, facillime ſubſtinebis, verum etiam in dies clarius augebis, & latius. Sed quid ago? Vereor equidem, ne modeſtiam meam, dum de modeſtia loquor, deſiderare cogaris, qui te talem, & tantum virum, & eruditionis, & prudentiae gloria excellentem tam libere monere auſus ſim. Sed peccandi licentiam ipſe mihi praebuiſti, qui me ita humaniter, amanterque conplexus es, ut de omnibus, tamquam cum altero me, audeam tecum loqui. Et certe ſi huc reſpexeras, non male a te in prioribus literis dictum fuit, amorem ingenii mei luminibus obſtruere, nec me verum ſentire permittere; in hac enim re perfacile decipi poſſe fateor, nec tantum tribuere, quantum deberem, intelligo: eſt autem humanitatis tuae, has meas ineptias in bonam, ut facis, partem adcipere, amorique huius erroris cauſſam adtribuere. Illud vero mihi ignoſcas pervelim, quod tardius tuis literis reſcribo. Raro enim mihi adcidit, ut habeam qui iſtuc proficiſcantur; quum vero hominis poteſtas erit, cui literas committere audeam, numquam intermittam. Vale iterum, & me ama.

Idib. April.

XIV.

XIV.

AMBROSIVS NICANDER P. VICTORIO S. P. D.

Ioannes Gondula, Civis Raguſinus, amicus ſummus meus, nuper tuus factus, tuarumque virtutum admirator, quum hinc a me diſcederet, illud in primis mandatum a me adcepit, ut te frequenter viſeret; futurum enim illi dixi operae precium, tua uti conſuetudine, unde, non ſolum recondita literarum arcana, verum etiam probatiſſimorum ornamenta morum facile ſibi educere poſſet; addidi etiam, non omnino operam luſurum, ſi id iter, te tantum videndi, tecumque conloquendi cauſſa ſubſcepiſſet; quorumdam enim longe te inferiorum fama per multos ex ultimis orbis partibus nonnumquam Romam adtraxit: quare ſi ſaperet, quum ſibi per negocia licuiſſet, te adiret, tecum eſſet, teque adcurate, & attente, quum poſſet, dicentem audiret; fore enim illi pollicebar, ut auctior, ac locupletior doctrina, exemplis, rerumque reconditarum varietate ad nos reverteretur. Is modo, & de meo mihi conſilio gratias agit, & tua nihil ſibi iucundius iſtic conſuetudine perſancte iurat, qui ſuperioribus ad me diebus *Electram* tuam ἐκ τῶν βιβλιοτάφων σκοτίας ſumma cura, & diligentia receptam tuo nomine ad me miſit, quam ego ſtatim avidus perlegi, ſed adcidit, ut poſtridie quam adceperam, *Hermodorus Li-*

tar-

tarchus, ſumma mihi familiaritate coniunctiſſimus, vir ſane graecus, graecarumque literarum, ac noſtrarum doctiſſimus, Anconam ab urbe veniret, eſt enim Cardinalis *Salviati* ἀναγνώστης qui ad me divertit; quumque multa ultro citroque de rebus urbanis dicta eſſent, ad *Electram* venimus, ubi induſtriam ille tuam in complectenda literaria Republica ſummis laudibus extollebat, cupereque ſe mirifice aiebat, quem ex ſcriptis noſſet, de facie etiam cognoſcere, narrabatque ſui Principis iuſſu chalcographis operam dediſſe, quo limatior, purgatiorque Romae prodiret; quumque eam pomeridianis ſtudiis legerimus, permultis ac graviſſimis ſententiis refertam deprehendimus. Οἰκονομία vero, ut tu ſcribis, haud ſane conſtabat; dubitandum tamen ex multis graecis auctoribus minime cenſebamus, quin ea eſſet *Euripidis*; & *Hermodorus* adſerebat legiſſe ſe apud *Stobaeum*, ſi recte meminiſſet, editas olim eiuſmodi tragoedias, & comoedias diſſimili exitu, ut tragoediae, non ſemper luctuoſo fine, comoediae vero non ſatis laeto clauderentur: quidquid id ſit, phraſis ipſa *Euripidis* dignoſcitur, ob quam, & ob *Ciceronis* officinam illuſtratam, debent tibi, debebuntque docti omnes plurimum. Ego vero, quem tu tanto munere honeſtaſti, tantum me tibi debere fateor, ut ne ſolvendo quidem eſſe umquam me poſſe ſperem; dabo tamen operam, quod ad me

adti-

adtinet, ne ullum in me officium, aut debitam in te obſervantiam deſideres. Extremum illud eſt, ut tibi meum *Gondulam* commendem ea commendatione, qua in epiſtolis nulla gravior, aut de meliori eſſe nota poſſit; nam praeterquamquod virum optimum atque honeſtiſſimum, quique tua dignus ſit amicitia, tibi devinxeris, in me ſummum beneficium contuleris, ſi tuorum ipſorum amicorum numero adſcripſeris. Vale. Kalend. Aug. MDXLV.

P. S. Scripta iam Epiſtola expedire mihi viſum eſt, quae ſit *Lua* Mater (1), & te tamquam oraculum conſulere, de qua *Livius* in octavo primae decadis limine meminit, quis etiam ſit *Seſcenaris bos* (2) apud eumdem quintae decadis primo, non longe a principio; ignoſces tamen, ſi tua illa ſacratiora ſtudia his nugis interpellabo, permultos enim claros viros conſului, a quibus certi aliquid nondum adcepi, nam quod *Diomedes* grammaticus ſcribit, nihil mihi ad rem facere videtur. Tu

pro

(1) *Erat Dea quaedam apud veteres, a luendo exſpiandoque nomen ſortita, quae praeerat luſtrationibus, & luſtris. Vid. Turnebum Adverſ. lib. XVI. c. XX. & L. XXIII. C. XXIII.*

(2) *Conſule Pitiſcum in Lexico antiquit. Romanar. V.* Bos Seſcenar. *De hoc meminit Livius XLI.* 15. *ſed locus videtur a libraris conruptus, & ſcribendum duobus literis inmutatis* bovis ſexcenarii, *hoc eſt, ſexcetarum librarum, qui grandior erat praecipue in Itali*

pro tua ſingulari humanitate, ſi quid dignum te inveneris, de eo me certiorem facito. Vale (3).

XV.

FRANC. SPINVS P. VICTORIO S. P. D.

Plurimam tuo nomine ſalutem mihi ſane merito gratiſſimam adcepi a *Hieronymo Baccello*; nihil tamen ei te mandaſſe adfirmavit, de eo codice, quem magnopere *Remigius* a te flagitabat eis literis, quas una cum meis his diebus ad te dedi; quod me non parva moleſtia adfecit, namque in maiorem modum reformido, ne meorum incuria, ad te delatae non ſint, quamvis diligentiſſime cuidam propinquo meo mandaverim, ut eas tibi reddendas curaret: quum vero, nec mihi, nec *Remigio* ullum reſponſum dederis, non parum anxius ſum, ſi enim redditae tibi fuiſſent, compertum habeo, nullo te pacto hanc praetermiſiſſe occaſionem, quin nobis aliquid ſaltem ſignificares; quamobrem tuae erunt partes, me ſi eas non adceperis, certiorem facere, ut eaſdem ad te rurſus reſcribere, & *Remigius*, & ipſe etiam poſſimus. Quod autem ad noſtram Academiam pertinet, audivi his diebus *Robortellum*; quia facile ex eius lectione arbitrabar argumentum

(1) *V. Victorii reſponſum D. ex agro decimano XII. Kal. Septembr. MDXLV. lib. 1. Epp. p. 19.*

ad te ſcribendi me excerpere poſſe, non quia ullo pacto ſperarem eiicere me poſſe aliquid dignum, quod a me tibi ſignificaretur; nec mea quidem me fefellit opinio; occurri enim, quum ſpecies illas τῆς ποιητικῆς explicaret, inter quas τὴν αὐλητικὴν, καὶ κιθαριστικὴν *Ariſt.* enumerare non te fugit, quare alteram, τὴν κιθαριστικὴν inquam adfirmavit prorſus eamdem eſſe τὴν λυρικὴν exemplo quodam *Pollucis*, qui dixerat λύραν ἐκιθάρισεν, & quibusdam aliis parum, ut ipſe diiudicare poteram ad id confirmandum adcommodatis. Quum vero quod genus eſſet poematis τὴν αὐλητικὴν oſtendere vellet, diligentiſſime declaravit τῶν αὐλῶν τὴν δύναμιν & quantum commoviſſent olim animos hominum, enarrare maxime laboravit, & in hoc denique praecipuam curam, & omne ſtudium ſuum conlocavit, multaque citavit exempla; utriuſque vero antiquitatem comprobavit, quod earum mentionem faceret *Cicero pro Murena*, quum ait eos, qui citharaedi eſſe non poterant, auloedos fieri ſolere. Praeterea quum venit; ubi *Ariſtoteles* harum ſpecierum differentias tradit, & inquit διαφέρουσι δὲ τρισὶν, ἢ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα ἢ τῷ ἕτερον. Tria haec, inquit ille, intelligite, ἁρμονίαν, λόγον, καὶ ῥυθμὸν; quum vero dico ῥυθμὸν, intelligo numerum, quum vero numerum, ſaltationem illam, qua olim agitabantur in ſcena; exemplo autem id confirmare non potuit, id quod ei non parum eripuit laboris; explodebatur

enim

enim maximis ſibilis, ut ceteris omnibus quotidie fere contingit, non quia aliquis adeſſet, qui haec ſtomachari poſſet; ad eam vero partem explanandam ἢ τῷ γένει ἕτεροι, ἢ τῷ ἕτερα ἢ τῷ ἕτερον numquam ſe contulit; itaque ſtatim percepi, operam me luſurum potius, ſi eius lectionibus interfuiſſem, quam ullam ex eis utilitatem me elicere poſſe; conſtitui igitur hanc mihi lectionem ſatis eſſe debere: te vero facile ex his coniicere poſſe quidquid in ceteris partibus difficilioribus facturus ſit, pro comperto habeo. *Portius* vero ille Philoſophus initium ſuarum lectionum fecit ſex. Id. Novemb. maximo omnium concurſu; eius vero oratio tendebat ad meteora *Ariſtotelis*; quum autem finem feciſſet, a plurimis reclamatum eſt *anima*, *anima*, coactus itaque aegre, tertium de anima adgreſſus eſt; eiuſmodi vero illius fuit oratio, ut minime hominum exſpectationi reſponderit. *Quiricus* autem tuus conſtituerat, quemadmodum certiorem te feci, interpetrari VIII. ethicorum; quia tamen *Lazari* adventus heic quotidie increbreſcit, adhuc initium non fecit, ſed primum Iliadis tantum interpretatur, mediocri admodum concurſu. Ego vero non parvas quotidie cum *Remigio* denique habeo concertationes; publice vero, niſi paucula quaedam, ei adhuc contradicere non auſus ſum, dicere enim, aliis tacentibus, quam inexperto difficile ſit, minime te fallit. Res denique meae

in dies melius, quam ſperarem in principio, mihi ſuccedunt; ille vero in Poſterior. Analyt. omnibus quidem, & mihi in primis ſatisfacit, id quod etiam in Phyſica auſcultatione contingebat: ita tamen quorumdam invidorum perfidia factum eſt, ut hodie mandatum a Principe habuerit, ut ei omnino ſuperſederet, & λογικῇ πραγματείᾳ tantum incumberet, quod maxima eum moleſtia adfecit; id autem adhuc ipſe non video, maiorem ne mihi utilitatem adlaturum ſit, an detrimentum; perſuadere tamen interim illi conabor, ut mihi commentarium περὶ ἑρμηνείας interpretetur, ſi adſequi potero, & comitem mihi reddere adgrediar *Hieronymum* (1) noſtrum, quod tum mea cauſſa facio, tum etiam ipſius; non enim parum eum me incitare poſſe confido. Cura ut valeas, & me, ut amas, ama. Piſis IV. Id. Novemb. MDXLV.

XVI.

IDEM P. VICTORIO S. P. D.

Reddidi literas tuas poſtridie quam a te adceperam, *Remigio*, viro mehercule omnium, te ſemper excipio, humaniſſimo, quibus ab eo perlectis ſummam benevolentiam, mirumque erga me praeſetulit amorem, totum denique mihi ſe praebuit; itaque profuerunt, id quod etiam in dies magis magiſque ſentio, mihi in maio-

(1) *Is eſt Hieronymus Meius, de quo ſuo loco diſſeremus.*

maiorem modum literae tuae. Gratulor tibi igitur, te maximum in me beneficium praeſtare potuiſſe. Ego vero tibi, cui tantum debeo, laetor, quotidie aliquam mihi ſe offerre occaſionem plurimum debendi; id enim, quum aliud non poſſim, magnopere cupio. Ille vero mihi ad te literas dedit, quibus te rogare ex ipſius verbis animadverti, vehementerque flagitare ὄργανον illud, quod iſtic domi meae mea eſt negligentia; quare ſcripſi ad meos, ut ad te quamprimum deferrent, ut ſi tibi videretur, ei gratificari poſſes: quod abs re, ut opinor, minime foret; quum enim eadem e meo libro elicere eum poſſe illi adfirmarem, percepi librum potius, quam emendationes ipſas eum deſiderare. Legit autem Poſter. Analyt. & quod minime voluiſſem τὴν φυσικὴν ἀκρόασιν; omne etenim ſtudium ſuum in hac lectione ponit, & valde ἀμελῶς, ut ipſe etiam profitetur τὴν ἀποδεικτικὴν interpretatur: adcedit, me facere non poſſe, quin utriſque adſim lectionibus, & aliquid etiam temporis in ea πρότερον καὶ ὕστερον animadvertenda, ſi ita loqui licet, amittere, id quod inſtituto meo non parvo eſt inpedimento, omnino tamen operam me non luſurum confido. *Robortellus* autem tuus legit *Ariſtotelem* περὶ Ποιητικῆς, quem ego quidem nondum audivi; in ea vero apud eruditos eſt opinione, ut adfirment hac in re, ſicut in aliis omnibus, ita enim aiunt, plurimum ſibi adrogare,

gare, quem quum audivero, quidquid ex eo te dignum elicere potero, tibi cumulate ſignificabo; arbitror tamen magnum mihi laborem id non adlaturum; audiam etiam, quum per occupationes licuerit *Quiricum Strozzam*, qui, ut tu mihi etiam praedixiſti, interpretatur octavum Ethicorum, ut tibi quidpiam ſignificare poſſim. Ego ſane adhuc optime valui, & ut mihi videor, aer heic plurimum mihi convenit. Piſis Prid. Non. Novemb. MDXLV.

XVII.

LEONARDVS TANCIVS P. VICTORIO S. P. D.

Quo tempore Florentia diſceſſi, non ſatis mihi conſtabat rerum mearum exitus quis futurus eſſet, idque in cauſſa fuit, cur te inſalutato, quod alias minime decuit, Romam conceſſi. Scito igitur me tam bonis, ut puto, avibus anchoram ſolviſſe, ut mihi videar litaſſe Neptuno. *Nicolaus* enim *Rodulphus* ampliſſimus Cardinalis me non prius vidit, quam perbenigne in familiam ſuam adſcivit, quippe dato mihi in patrem *Donato Giannotto*, quem ſibi loco fratris habere adſeverabat, nepotis mihi locus ex fratre relinquitur; vide quam nequeam conatibus meis non gratulari. *Donatus* hic fortunae meae prora & puppis te plurimum diligit, colit, obſervat; quumque in tui mentionem, quod ſaepe fit, aliquando incidiſſemus, deſiderat enim

enim vehementer rhetoricen aliquando tuam legere, mihi viſus eſt adfirmare, te ſolitum quandoque ad eum ſcribere, rem prorſus mihi gratiſſimam. Spero enim, ſi provinciam iſtam recipias, ut me ſibi tuo nomine commendatiſſimum habeat, & teſtimonio tam gravi mediocrtatem meam augere volueris, futurum eſſe, ut non parum mihi adiumenti adferas, ut enim ille acer, qua eſt ſingulari humanitate praeditus, & per ſe currat in mea vota, ſi tamen horteris, fortius iturum arbitror; equis enim etiam currentibus adclamatio ſolet addere velocitatem. Iſtum igitur officium, etiam atque etiam rogo, ne deferas; ego enim, ſi quid eſt, quod tibi mea opera confici poſſit, vel erit in poſterum, nihil umquam refugiam, idque non vulgari dicacitate polliceor, ſed ingenuo ingenio praeſtabo. Verum te proculdubio ſtudiis occupatiſſimum longius non detinebo. Interim *Angelum Guicciardinum* meum inter alios patronum ſalvere iubeo. Tu vale, & me ama literarum columen, & decus Patriae. Romae Kal. Ianuariis MDXLVI.

XVIII.

HIERONYM. SCHREYBER NORIMB. P. VICTORIO S. P. D.

Aliquot iam menſes elapſi ſunt, vir clariſſime, ex quo literas tuas verae humanitatis, & amoris in me plenas adcepi; & quidem ad eas iam

iamdudum, reſpondiſſem, niſi commodi alterius internuncii occaſionem exſpectare voluiſſem, ut vel ea ratione meis plus adcederet gratiae. Neque id te conſilium meum inprobaturum ſpero, quem ſcio animo vere philoſophico, non tam ea communibus his mutuis officiis, quam ipſorum animorum, & quod omnium longe maximum videtur, ſtudiorum, totiuſque vitae coniunctione aeſtimare; eam ob cauſſam non ero longior in mora hac qualicumque magis anxie excuſanda, ſed ad rem ipſam venio. Natalis tui tempus mihi gratiſſimum fuit, qui aliquot iam annis ſoleo conligere talia diligenter, non quod magnam illis prognoſticis fidem habeam, ſed quia naturae & ingeniorum diverſitatem in variis exemplis conſiderare iucundiſſimum eſt, cuius varietatis ratio ſine dubio ad ſuperiorem aliquam, & minime materialem cauſſam referenda eſt, quidquid ſit de ſuperſtitioſis praedictionibus ceteris. Literas tuas ad amicos quoſdam miſeram, qui *Wolfango Werter* traderent; ſed ille paullo ante in Gallias abierat; eo poſtea miſſas, & omnino redditas eſſe mei reſponderunt. Qui vero fiat, quod ipſe nondum reſpondeat, ignoro. Fuit Venetiis diebus praeteritis *D. Miniates* Florentinus, Frater Ordinis de Monte Sacti Oliveti, tibi ut audio, optime notus; eum multis de cauſſis adloqui cupiebam, ſed quum quinta huius menſis die, eius inviſendi cauſſa, Monaſterium

ſanctae

Sanctae *Helenae* adceſſiſſem, ipſe eodem diè mane diſceſſerat. Ita ſubito converſandi cum illo, variiſqne de rebus interrogandi omnis erepta eſt occaſio. Quod ſi apud vos nunc eſt, ut ſpero, Florentiae, eum meo nomine amanter ſalutabis, & rogabis, ut per ocium ad me ſcribat, ut quod coram nos fortuna noluit agere, per literas interim conemur, donec aliqua nos iterum coniungat occaſio. Ego enim, Deo favente, anno ſequenti verſus Gallias proficiſcar, ſed vos prius, ſiquidem ſanitatem, & vitam conceſſerit Omnipotens, inviſam. Novarum rerum, ſiquid ſcire voles, ex hoc viro audies, qui recens iam venit ex Germania, eo tantum, ut viros eruditos paſſim per italiam videret; eum tibi non commendo prolixius, quod ſciam te ſponte ſtudiorum, ac virtutis ſectatores liberaliter iuvare. Bene, ac feliciter vale, vir doctiſſime, & me amare non deſine tui certe nominis, quoad vivam, ſtudioſiſſimum. Raptim Patavii XIIII. Kal. April. MDXLVI. Salutem tibi adſcribere iuſſit *Cornelius Gittardus*, qui hodie hinc iter parat verſus patriam.

XIX.

AMBROSIVS NICANDER P. VICTORIO S. P. D.

Ioannes Gondula utriuſque noſtrum amicus, tuique ſtudioſiſſimus, oſtendit mihi particulam

literarum ad ſe *Ioannis Bulgarini*, in qua *ἐγκώμιον* quoddam, quod ad te iampridem miſeram graecis literis ſcriptum, iterum a me tuo nomine poſtulabat, cuius rei argumento *Demetrii* cuiuſdam *Diodoti* *ὑλιάσματα* mittebat. Sed quum vellem id quod tantopere cupiebat facere, incidi in graviſſimam *πλευρίτιδα*, qua Dei Opt. Max. gratia liberatus, deſiderio eius caepi ſatisfacere. Mitto igitur ad te lapidis parii venerandae cuiuſdam vetuſtatis exemplar fideliſſime, & caſtigatiſſime deſcriptum, quem e Graecia ipſa advectum mercator quidam dono mihi dederat; ſed fuit illud donum *μινιαῶθύδιον*. Nam ubi id Carporum Cardinalis reſcivit, illico a me per literas enixe, ut ad ſe eum mittam, contendit, cui negare neque honeſtum, neque tutum videbatur: miſi ergo ad ipſum lapidem aegerrime a me avulſum, cuius tibi formam, menſuram, characteres exactiſſime in hac charta deſcripſi; ſed ſunt quaedam minus mihi ibi intellecta, quae ſunt verſiculo xv. & xvi. ΕΙΣΤΟ $\overline{\mathrm{K}}\,\overline{\mathrm{E}}$ L ΚΑΙ $\overline{\Xi}\,\overline{\mathrm{K}}$ L ΚΑΙ $\overline{\mathrm{H}}\,\overline{\mathrm{K}}$ L & in calce ΕΙΣ ΤΟ $\overline{\Theta}\,\overline{\mathrm{K}}$ L quae tamen per te fieri mihi pervia cuperem. Quare ſcribe oro, quod ſentias; tuum enim de hac re iudicium, Delphicum putabo reſponſum; ſed & in *Demetrio Diodoto* illud me excruciat, *ὑλίασμα ἐκ τᾶς διμηνυ Καρνίυ ἑξήκοντος παλᾶ*. Vellem qui, & quare *δικηνον* dicat, per te certior fieri; te enim cui nihil eſſe in literis abditum, aut occultum

certo

certo ſcio haec facile enucleare poſſe non ignoro. Vale & *Bulgarino* meis verbis ſalutem dicito, tibi *Gondula* noſter ſalutem multam inpertit. Ancona Pridie Kal. Maias MDXLVI.

XX.

SEB. GRYPHIVS P. VICTORIO S. P. D.

Non ita pridem, quum in tui mentionem incidiſſemus, doctiſſime *Victori*, admonitus ſum ab homine utrique noſtrum amiciſſimo, graviter te conqueſtum eſſe, tuas in *Ciceronem* caſtigationes non ſatis diligenter emendatas ex officina noſtra prodiiſſe (1). Quare quum iam de iis denuo ad praelum revocandis animo agitarem; ne iterum in eumdem lapidem inpingerem, conſultius facturus videbar, ſi re adhuc integra, de eo te per literas facerem certiorem. Gratiſſimum itaque mihi feceris, humaniſſime *Victori*, ſi quum primum per occupationes tuas tibi licuerit, exemplar aliquod manu tua emendatum ad me dare non graveris: in quo fideliter imitando, nos eam & curam adhibebimus, & diligentiam, ut de noſtra in poſterum negligentia merito conqueri non poſſis. Quod ſi quid inciderit, in quo noſtra tibi opera uſui eſſe poſſit, velim me eum eſſe exiſtimes, a quo omnia viciſſim expectare & poſſis, & debeas. Interim, ut aliquod

 tibi

(1) *A. MDXL.* 8.

tibi animi non ingrati ſpecimen praeberem, libellos aliquot, minimis, ac non, ni fallor, inelegantibus typis per nos excuſos *D. Lucantonio Ridolpho* amico noſtro non vulgari ad te perferendos commiſi: quem, ut hoc oneris pro ſolita ſua humanitate alacriter ſuſcepit, ita & ſumma diligentia, fideque exequuturum non dubito. Id vero quidquid eſt munuſculi, eſt autem ſane quam exiguum, tuaque amplitudine prorſus indignum, non tam ex rei pretio, quae tua eſt humanitas, quam ex animo offerentis te aeſtimaturum confido. Quid multos iam annos moliamur de omnibus in *P. Vergilium* commentariis emendatius, elegantioribusque typis excudendis, ex iis literis, quas ad *D. Aemilium Ferrettum* dedimus, hominem doctiſſimum, multiſque nominibus mihi coniunctiſſimum, facile poteris agnoſcere. Verum quum rem tam arduam ſine probatiſſimorum exemplarium praeſidio tentandam non exiſtimarem, cum doctorum omnium, tum tuam inprimis, quem acerrimum ſemper antiquitatis indagatorem fuiſſe adcepimus, hac in re opem mihi duxi inplorandam. Quare ſi quid hoc in genere nobis commodare queas, ſummam & a nobis privatim, & publice a ſtudioſis omnibus gratiam iniveris, ſi id, quidquid eſt, praeclaris hiſce noſtris conatibus non invideris. *Servium* iam, adhibitis pleriſque manuſcriptis exemplaribus non infeliciter reſtituimus. De *Aelio Donato*

iam

iam deſperare caepimus : ex paraphraſi *Tiberii Donati* duos adhuc libros manuſcriptos deſideramus, *Probi* nihil prorſus habemus, praeter exigua quaedam in eclogas fragmenta : quem tamen ſummis ſtudioſorum omnium votis audimus deſiderari : nec adduci poſſum, ut credam, reliqua eius ſcripta interiiſſe, quum plurima ex iis teſtimonia ab *Io. Pierio Valeriano* videam citata. Quae quum ita ſint, omni hoc contentione a te peto, ita ut maiore cura, maiore animi labore petere non poſſim, ut ſi quo ea aliunde pretio erui poſſint, eius me quam primum facias certiorem. Tantum enim abeſt, ut quidpiam gratuiti officii deſiderem, ut vel libentiſſime quidquid aequum videbitur eo nomine ſim perſoluturus. Vale vir clariſſime. Lugduni Kal. Iul. MDXLVI.

Excudimus nunc *Martialem*, *Catullum*, *Tibullum*, *Propertium*, *Lucanum*, *Lucretium*, *Iuvenalem*, quos cum *Perſio*, ad nundinas Auguſti expediemus. Poſtea dabimus & omnia *Ciceronis* opera eadem forma; praeterea & *Titi Livii* decades cum *Polybio*, *Suetonium*, *Q. Curtium*, *Val. Maximum*, *Iuſtinum*, & eorum omnium te faciemus participem. Vale.

XXI.

XXI.

FRANCISCVS DAVANZATVS
P. VICTORIO DOCTISS. ATQ. OPT. S. P. D.

Quam memor, benevoluſque ſim tui, vel ex hoc cognoſcere potes, quod etſi nihil a te mihi literarum remittitur, quum ad te ſcribo, tamen neque ad te literas dare nactus opportunitatem, neque meis de rebus te certiorem facere propterea deſiſto. Quod ſi in tanto meo amore, tantaque memoria illud non ſubvererer, ne meae te literae obtunderent, nihil profecto vel alacriori adgrederer animo, quam ad te ſaepenumero ſcribere, quamquam meorum quoque ſtudiorum occupationes, nec paucae, nec modicae ſunt. Illud autem miratus ſum, & adhuc non mirari nequeo, quum ad te ſuperioribus menſibus literas miſerim, quibus amorem, & obſervantiam erga te meam incredibilem plane teſtabar, ne tamen verbum quidem ad eas abs te mihi reſponſum fuiſſe: praeſertim quum tua ſumma humanitas, tuaque ſumma diligentia mihi ſatis perſpecta fuerit. Ego Patavio diſceſſi, & Ferrariam veni, ut heic manerem, propterea quod meorum ſtudiorum rationes hoc potiſſimum poſtulare mihi videbantur. Nam quum mea intereſſet hoc anno libros *Ariſtotelis* περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, aliquem publice docentem audire, neque eos ibi propter depravatam illius Academiae conſue-

ſuetudinem aliquis hoc anno interpretaturus eſſet; cognoviſſem autem Ferrariae eos *Vincentium Magnum* virum, tum iudicio pollentem, tum doctrina ſatis excultum interpretaturum eſſe; nihil antiquius mihi fuit, quam me quamprimum in hanc urbem conferre; tametſi illius urbis commoditas, aeriſque ſalubritas, & ſuaves amicorum convictus conſuetudineſque, ut ibi remanere vellem, me non parum adhortabantur. Sed tam magnum eſt deſiderium meum, quo ad literarum ſtudia inflammatus ſum, ut hoc mihi propoſuerim, me nullas neque corporis commoditates, neque animi voluptates tanti facturum eſſe, ut eas ſtudiorum meorum utilitati anteponendas eſſe exiſtimem. Sin autem illud fieri poſſet, ut ubicumque tu eſſes, ibi ego poſſem alicui magni nominis Philoſopho operam dare, nihil equidem vel tam beatum, vel tam optatum mihi adcidere poſſe arbitrarer, quod cum hoc conferendum putarem. Tua enim ſumma doctrina tuaque diligentia cum ſummo in politioribus literis iudicio coniuncta, ita tenaciter in memoria mea reſidet, ut neminem in eo ſtudiorum genere vel praeſtantiſſimum virum audiam, qui te mihi non inferior eſſe videatur, quod certe non tam nimio amori tribuendum eſt, quam veritati. Quare nihil facere libentius ſoleo, quam in ſermonibus quotidianis, & coram quibuſcumque hominibus cum honorifi-

cen-

centiſſime de te loqui, tum etiam ſi opus fuerit tui defenſionem ſuſcipere. Igitur tantum de me tibi te polliceri velim, me omnibus in rebus, quae ad te pertinebunt, ita praeſtiturum eſſe, ut nihil operae, nihil diligentiae, nihil denique mihi ipſi parcam, dummodo tibi me inſerviturum eſſe intelligam. Neque mihi aliquid gratius unquam facere poteris, quam ſi meam in te fidem, meamque erga te benevolentiam quam diligentiſſime explorabis; ita enim haud vereor tibi compertum fore, me nullo ſimulationis, aut adulationis fuco, quem quantum fieri poteſt fugio, haec tibi polliceri. Quod reliquum eſt *Iacobo* tuo plurimam meo nomine te dicere ſalutem velim. Vale. Ferraria Pridie Eidus Novembris MDXLVI. (1)

XXII.

PETRVS ARDINGHELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum te ſaepe inviſere conſueſſem, dum Florentiae manerem, ut aliquid tecum communicarem, in quo nonnihil dubii haberem, & ea, quae ignorarem, mihi explanares; nollem quum iam permultos dies me nunquam videris, & iſtinc diſcedere me velle tibi non adfirmarim, apud te in ſubſpicionem hominis negligentiae, & tuae erga me ſummae benevolentiae parum memoris, venire. Qua de re id ma-

(1) *Reſpondit Victorius IV. Kal. Dec. lib. 1. Epp. p. 19.*

maxime reformidans, etſi ea, qua ſupra omnes homines praeditus es, humanitate facilitateque talis de me opinio in mentem tuam venire poſſit, hos ad te paucos verſiculos, quam optime poſſem, ſcribere ſum adgreſſus, idque cum exercendi mei cauſſa feci, tum etiam, ut ſiquam de me malam, aut dubiam exiſtimationem haberes, malam, his literis omnino delerem, atque extinguerem, dubiam vero tibi clariorem, atque illuſtriorem redderem: ac primum, quibus in locis ſim, quidque agam ſcito. Quum Florentiae viderem Bacchanalia adeo languida, tacitaque eſſe parata, ut nullo pacto in dubium mihi venire poſſet, plus voluptatis, huc ſi proficiſcerer, quam iſtic ſi permanerem, me non eſſe capturum; paucis diebus poſtquam a publica lectione vacaſti, in Spicianum adcedere decrevi, ut huius temporis magnam partem honeſtioribus animi, & corporis remiſſionibus conſumerem. Itaque huc veni, ubi & lectiones, quas nobis publice expoſuiſti, quam optime poſſum, memoria repeto, & venationi, & aliis huiuſcemodi exercitationibus operam do, poſt paucos tamen dies Florentiam rediturus: ſiquid vero interea mihi adciderit in his lectionibus, quod ignorem, aut dubitem, te per literas certiorem faciam, quum optime pro comperto habeam, quae tua eſt humanitas, te non ſolum omnia, quorum declarationem tuam deſideraro, diligen-

tiſſime mihi eſſe explicaturum ; verum etiam mearum literarum errata, quae multa procul dubio erunt, adcurate caſtigaturum. Sed quum his literis nihil aliud habeam, quod ad te ſcribam, finem dicendi faciam, ſi hoc tantum addidero, me te optime valere vehementer cupere, & quomodo res, quae ad inpreſſionem tuae Rhetoricae pertinent, ſe ſe habeant, ſcire. Vale, ac me, ut ſemper feciſti, unice ama. Dat. e Spicciano Kal. Febr. MDXLVII. (1)

XXIII.

FRANCISCVS DAVANZATVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum quiddam in praeſenti evenerit, in quo tua mihi utendum ſit opera, hoc equidem quod optabam ſcribendi argumentum praetermittere nullo pacto volui. Id autem quid ſit, iam cognoſce. *M. Antonius Antimachus*, vir cum latine bene eruditus, tum in graecis literis ita verſatus, ut nullam aliam noſſe linguam videatur: quum eas heic multos publice docuiſſet annos, tandem ſenectute confectus, ut id muneris deponeret, ſuae aetatis rationem poſtulare arbitratus eſt. Sed ardens eadem adhuc, qua prius, literarum ſtudioſos adiuvandi cupiditate, conſtituit quidem librum, quem περὶ τῆς ἑρμηνείας *Demetrius Phalereus* ſcriptum reli

(1) *Victorii reſponſum Dat. Non. Febr. legitur lib. 1. Epp. p. 29.*

reliquit, latinum facere. Quum autem eam rem egregie ſe praeſtare ſine aliquo emendatiore codice, iis, qui veteris ſunt inpreſſionis, non poſſe intelligeret, adcepiſſetque a me, te eum librum quinque ab hinc circiter annis iſtic formis fideliter excudendum curaſſe, ac publice deinde fuiſſe interpretatum: quoniam quantum tu veterum ſcriptis in ſuum priſtinum reſtituendis ſplendorem, recteque intelligendis valeas, ipſe non ignorat; a me etiam atque etiam petiit, ut & unum eius auctoris exemplar ex iis, quae ſupra dixi, nec enim ea heic venalia reperiuntur, ſibi compararem, & ſi alias, praeter eas quae ſunt una cum libro per te divulgatae, caſtigationes haberes, ut eas a te exigerem, ſibique traderem. Se, ſi hoc gratum ſibi feceris, non vulgarem, neque mortalem tibi relaturum gratiam, ſed eiuſmodi pollicetur, quae omnibus in diuturnum fortaſſe tempus mortalibus huiuſce tui erga ſe beneficii teſtimonium factura ſit. Cui cum pro eius doctrina, & probitate, tum pro ea, quae cum ipſo mihi interceſſit neceſſitudine ſatisfacere cupiens, promiſi me omnem operam quam diligentiſſime daturum eſſe, ut tu hac in re, quantumcumque poſſes, ei commodares, meque id tua inprimis fretum humanitate, & in me benevolentia navaturum, & effecturum eſſe confidere. Quamobrem totam volui hanc tibi rem ſignificare, non tam,

ut meum erga hominem officium extaret, quam ut parva cum tua moleſtia, & ſine ullo, ni mea me fallit opinio, incommodo, tibi amicum minime contemnendum conciliarem. Mihi quidem pergratum feceris, ſi praeſtiteris, ut vir hic intelligat, & me tibi amicum eſſe, & meas apud te literas aliquid habuiſſe ponderis. De tuis partis laboribus quid denique egeris, quum multos menſes nec abs te, nec ab alio nihil cognoverim, me ſollicitum eſſe ſcito. Vale, & me ama.

Ferraria Kal. Aprilis MDXLVII. (1)

XXIV.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Quum antea ſubvererer ne propter maximas tuas in ſtudiis literarum occupationes, ſi nimis ſaepe ad te ſcriberem, tibi moleſtus eſſem, omnis mihi praeciſa eſt dubitatio, lectis tuis literis amantiſſime ad me ſcriptis. Quanti enim facere me putas, illud quod eſt in prima parte epiſtolae tuae? = quare te, hoc ſcire volo, tuas mihi ſemper literas, quibuſcumque de rebus ſcriptas gratiſſimas fore = Equidem ſic velim tibi perſuadeas, idipſum gratius, iucundiuſque mihi adcidiſſe, quam ſi ipſas tuas in *Demetrium* caſtigationes, quas tam magna contentione a te petieram mihi miſiſſes. Qua in re excu-

(1) *Reſpondit Victorius XVI. Kal. Mai. lib. 1. Epp. p. 22.*

Digitized by Google

excuſationem tuam, cur mihi morem non geſſeris, qua ita humaniter erga me uſus es, facile, & libenter adcipio, ſi tu eius auctoris non ſolum nonnullas obſcuriores ſententias, ut in aliis facere conſueviſti, ſed etiam integrum librum in latinum ſermonem convertiſti: ſin minus, non video profecto, quid ea tuae exiſtimationi res obſutura fuiſſet, ſi de iis ei commodaſſes, qui quidquid in eo exemplari corrigeret, id omne tua opera, tuaque in ſe benignitate perfeciſſe fateretur; atque etiam in ſuis ſcriptis non ſine magna tuarum virtutum praedicatione tui nominis mentionem facturus eſſet. Hoc autem quin ex illa priori mea epiſtola colligeres, non vereor; quum eum pares tuo beneficio gratias ſe tibi relaturum mihi pollicitum eſſe, tibi adfirmarem. Attamen, ut ut res ſe habeat, tua humanitate fretus, adduci non poſſum, ut credam, te niſi valde iuſta cauſſa, quae tamen me lateat, inpulſum, meae petitioni minime ſatisfeciſſe. Liber autem Τοῦ Δημητρίυ περὶ ἑρμηνείας, quem mihi miſiſti, etſi non alia de cauſſa, hac tamen, quod a te veniret, mihi gratiſſimus fuit. Nec velim te admirari, me in eo deceptum eſſe, quod crederem, te id exemplar, antequam formis excudendum curaſſes, mendis expurgaſſe: nam & hoc veriſimile mihi videbatur, & quo tempore iſtic de eo inprimendo agebatur, ego in Galliam profectus ſum;

ut

ut nec Florentiae adeſſe, nec te eum interpretante, intereſſe potuerim. Sed de his hactenus. Tu ſi aliquod in meis epiſtolis, aut τῆς ὀρθογραφίας, aut alius cuiuſpiam rei ἁμάρτημα, quod vel inprudentia, vel mea fortaſſe inſcitia commiſſum eſſet, deprehenderis, id, qui tuus eſt in me amor, rogo te, vel ὀβελίζῃς, vel emendes: ne ſi illae aliquando in aliquorum manus, qui ſint in reprehendendo ſeveriores, incidant, me male fortaſſe in ea re adcipiant. Cura ut valeas, & ad me, quantum tuae occupationes ferunt, tam ſaepe ſcribas.

Ferraria IV. Idus Maii MDXLVII.

XXV.

LEONARDVS TANCIVS P. VCTORIO S. P. D.

Gratulor tibi, mi *Petre*, quod ea ſis & doctrina & morum elegantia, ut qui te ſemel utuntur familiariter, divelli nulla loci diſtantia a tuo amore, nulla amplius fortuna, memoriam tui nominis oblivione delere poſſint; id ego, praeterquamquod in me ipſo experior, de quo in praeſentia nihil attinet dicere, facile etiam perſpicere potui ex ſumma in te benevolentia, quam omni oratione ſignificat Reverendiſſ. tuus, idemque, abſit adulatio, quavis laude digniſſimus *Nicolaus* Cardinalis *Ardinghellus*, apud quem ſuperioribus diebus quum coenarem in hortis *D. Agathae*, ſum

Digitized by Google

ſum illi certus conviva, ex quo hunc locum incolit, cuius mihi curam demandavit Reverendiſſimus Cardinalis *Rodulphus* Dominus meus, Roma diſcedens, in primis nobis ſermo, iſque multus, de te fuit; multa interrogat univerſe, illud proprie, quam crebras ad te literas dare ſoleam: reſpondentem me ſemel tantum ſcripſiſſe, ut Romam veni, graviter reprehendit, ac quaſi *Cynthius* alter, aurem vellit. Excuſo, *Victorium* non eſſe ex conſuetudine aliorum aeſtimandum, ſed uſque adeo remotum natura, vel ſingulari quadam doctrina potius, ab inanibus caeremoniis, ut apud eum valde offendat, qui quacumque captata occaſiuncula ſcribat: ad haec ille perbenigne, ut ſolet omnia, duce ſe, mihi praebiturum argumenta reſpondit; primum, ut te de eius in te voluntate certiorem faciam, ſive potius te iam de illa certiſſimum confirmem; de qua ſic tibi perſuadeas velim, ſic iudices, eum veteris neceſſitudinis gratia tibi coniunctiſſimum, plurimum quoque intelligere, ac profiteri eo nomine ſe tibi debere, quam quod in te ſemper extitit amoris erga illum, id omne in *Petro* eius fratris filio ornando oſtendas, animum profecto pluſquam paternum in eum gerens; quamobrem gratias tibi ingentes agit, iubetque his literis, hoc tibi teſtatum relinquam, nullum ſcilicet neque officium neque ſtudium eius deſideraturum te ubivis; etſi multo

multo notior, atque illuſtrior eius in te animus eſſet, ſi una Romae eſſetis, quo, mihi crede, nihil ei optatius. Venio nunc ad alterum, quod tecum agere iuſſus ſum. Libri Politicorum *Ariſtotelis*, quibus ille, quantum licet per maximas occupationes, hoc ipſo tempore operam impendit, adeo corrupti habentur, ut ſine copia meliorum Codicum intelligi non facile poſſint. Tu vero, ut ille perſuaſiſſimum habet, librum tuum cum vetuſtis exemplaribus conlatum, plurimis purgaſti mendis, quocum ſi alium eiuſdem typi, & inpreſſionis contuleris, atque ad eum perferri curaveris, per illi gratum feceris; quod ſi iſtud quidquid eſt oneris poſſit illi tua fortaſſe occupatio denegare, neque enim me fugit quantus ſit labor abſolvendi ea, quae in libros *Ariſtotelis* de arte dicendi conſcripſiſti, aliaque ſtudia, vix tibi capiendi cibi ocium relinquant, amabo te, confice, ut illius voluntati ſaltem per alium ſatisfiat; cui ut me obſequi velle intelligat, hunc ipſum librum manu *Marſilii Ficini* exaratum, nonnulliſque adnotationibus illuſtratum, quem iſtic habere ſoleo, libenter illi obtuli. Sed haec hactenus: ſcio, cui ſcribam. Vale, & de me ſic adcipe, nihil eſſe, quod non tua cauſſa velim.

Ex Vrbe x. Kal. Sextilis MDXLVII.

XXVI.

XXVI.

FRANCISCVS DAVANZATVS P. VICTORIO S. P. D.

Quam magna virtutis ſit vis ex hoc vel facile intelligi poteſt: *Antimachus*, vir integris non minus moribus, quam bonis ornatus literis, quum ſuperioribus diebus quaedam ex tuis explicationibus, quas in *Ariſtotelis* περὶ τῆς ῥητορικῆς libros a te compoſitas nuper in lucem edidiſti, legiſſet, doctrinam iudiciumque, quo, illae conſcriptae ſunt admiratus, tam magno tui incenſus eſt amore, ut poſt illarum lectionem, ſtatim ad epigramma illud graecum, quod a me tibi miſſum te adcepiſſe nuper ex tuis literis intellexi, in tuam laudem ſcribendum ſe contulerit. Hoc quidem eruditio tua in *Antimacho* effecit; contra vero illius ingenium, & non incultum, ut arbitror, epigramma, te ita, ut ex tua epiſtola coniecturam facere poſſum, adfecit, ut hominem, quamvis tibi penitus ignotum, amore tamen proſequi coactus ſis. Nam nullis provocatus a me literis, a quibus quidem abſtinueram, ne tuas aures obtunderem, dediſti ad me tuas, in quibus mirifica quaedam, non modo grati, verum etiam benevoli erga ipſum animi veſtigia extitere: ita factum eſt, ut qui ne de facie quidem inter vos noveratis, mutuae virtutis amore, vel ex longo locorum intervallo, in amicitiae vincula conceſſeritis. Ego vero, ut tu mihi

mandaſti, & gratias illi tuo nomine diligenter egi, & te ei pro iis benevolentiae ſuae erga te ſignis, quae tibi oſtendit, non parum debere, ſignificavi. Sed qui meus eſt in te amor, & obſervantia, maximopere tibi, mi *Victori*, gratulor, qui tamquam alter Hercules, tot monſtris, charybdibus, & hydris, quae opus illud tam egregium divini Philoſophi a paucis adiri ſinebant, victis; totque mendis, ſordibuſque, quae illud occupaverant, dilutis, ita planum, nitidumque reddidiſti, ut ab omnibus iam, qui illius ſcientiae deſiderio tenentur, tractari, & facile intelligi poſſit. Nam id te latere nolim, iſtas tuas vigilias ita ab iis, qui heic ſunt, doctiſſimis viris probari, ut a cunctis uno ore laudibus in caelum efferantur. Vale. XVI. Kal. Febr. MDXLVIIII.

XXVII.

IACOBVS LAVREVS P. VICTORIO S. P. D.

Facit elegantia tuorum ſcriptorum, quibus quotidie fere damus operam, & iucundiſſimae conſuetudinis ſuavitas, quae ad nos perfertur, ut non verear id per literas tecum agere, quod mihi omnium eſſet hoc tempore gratiſſimum. Cuius mei facti audaciam, non enim appello inpudentiam, ſi rei ipſius, quam petimus, aequitate metitus fueris, nihil me tibi temere ſcripſiſſe exiſtimabis; praeſertim quum

te

te talem naturae tuae integritas effinxerit, ut etiam non petentes ſtudiorum officiorumque tuorum magnitudine tibi devincire ſoleas. Res eſt eiuſmodi. Quum pueriles aetatis partem, & adoleſcentiam prope omnem in Romanorum, Graecorumque ſcriptorum monimentis conſumſerim, meorumque laborum teſtes adſint doctiſſimi viri, & ii praecipue, quorum integritas, & doctrina tibi vehementer probatur; ornatiorem, tutioremque fore me putavi, ſiquem aditum ad honeſtiorem aliquam provinciam virtutis mihi tuae lux aperuiſſet. Nam quum heic decennium ſtudia mea, veluti tenebris ſepulta, iacuerint; propterea quod diutius opinione, puerilis aetatis moderatores fuimus, nunc tandem in lucem prodire iuſſimus, ita tamen, ut praeſidio tuo, ceterorumque tui ſimilium inniti debeam. Nuper e graeco in latinum vertimus *Aelianum* de varia hiſtoria, edendumque curavimus, quem libellum, niſi putarem ad vos perveniſſe, haberes domi, mei in te amoris, perpetuaeque obſervantiae indicium. Adiunximus ad hunc *Pindari* oden, non graecam, ſed heroicis verſibus conſcriptam. Quam quidem lucubrationem, ſi ad vos non perlatam intellexero, dabo operam, ut propediem perferatur. Sumus quotidie familiariter cum *Franciſco Robortello*; is operam mihi ſuam, & ſtudium pollicetur, puto diligenter facturum omnia. Tu tamen, cuius laus iampri-

dem in conſpectu totius Italiae poſita eſt, celerius, & commodius, ſi volueris, nam poſſe confido, rebus noſtris proſpicies. Quare a te maximopere pro ſingulari tua in omnes benevolentia, peto, & quaero, ut quoniam de Romanis, Graeciſque hominibus praeclare meritus es, tuaeque liberalitatis magnitudine libenter omnes fruuntur; nos quoque auctoritate, & gratia tua conſervatos velis: & ſi quam tibi Dii inmortales ornandi noſtri occaſionem obtulerint, non graveris me certiorem facere. Interim cupio ex te ſcire, quid ſibi velit *L. Catilina* in iis literis, quas ad *Q. Catulum* dedit. Locus eſt = per liberos tuos rogatus, aveto = Quaecumque de his verbis ſenſeris, omnium certiſſima putabo. Vale. Dat. Venetiis Pridie Kal. Martii MDXLVIIII.

XXVIII.

IO. EPISCOPVS NOVIODVNENSIS P. VICTORIO S. P. D.

Literae tuae, quo diutius a me fuerunt expectatae, eo mihi gratiores, ac iucundiores adciderunt. Sed tantum abeſt, ut ardens illa cupiditas, qua teneor videndi tui, ſit per illas literas extincta, ut multo etiam fuerit accenſa vehementius. Quocirca decrevi omnino, quum paullum ab inmenſis occupationibus, quibus adſidue diſtineor, reſpirare licuerit, Florentiam me conferre, ut te, quem iamdiu abſen-

tem

Digitized by Google

tem toto animo ſum complexus, coram intueri poſſim, & gratas audire, & reddere voces. Interim legendis tuis in *Ariſt.* rhetoricam commentariis me oblectabo. Qui quidem commentarii ita mihi probantur, ut nihil illis abſolutius fieri poſſe exiſtimem; nec quiſquam eſt omnino eorum, qui in *Ariſtotelem* aliquid conſcripſerunt, qui tibi, neque dicendi copia, neque ſubtilitate, & acumine diſputandi, ſit meo iudicio conferendus. Quamobrem, *Victori* doctiſſime, te magnopere hortor, ut quod in rhetoricen feciſti, idem etiam in reliquos illius Philoſophi libros praeſtes, & Peripateticorum diſciplinam, quae latinis literis nequaquam eſt hactenus pro dignitate tractata, tuis ſcriptis illuſtres. Poſtulant hoc a te bonarum literarum ſtudioſi, quibus tu deeſſe, quum tibi & ocium, & facultas abunde ſuppeditent, minime debes. Poſtulat patria tua, in qua quondam grecae, & latinae literae, iniuria temporum plane demortuae, revixerunt, & nunc maxime *Coſmi* optimi Principis virtute vigent. Da igitur hoc ſtudioſis, da patriae ipſi, & memineris, tuae virtutis eſſe publicae utilitati conſulere. Vale, & me quibuſcumque rebus tibi uſui eſſe poſſim, ſcito ſemper promtum, ac paratum fore. Bononia IX. Kal. Iun. MDXLIX. (1)

XXIX.

(1) *Extat Victorii reſponſum XVII. Kal. Ian. lib. II. Epp. p. 33.*

XXIX.

SEBASTIANVS REGVLVS P. VICTORIO S. P. D.

Albericus Longus, vir ſingulari eruditione & bonitate praeditus, hac ad te tranſiens pro ſua humanitate me publice profitentem audivit, & apud me pranſus eſt, qui mihi quaerenti, cur nunc Florentiam iret, reſpondit, ſe a te accerſitum, iſtuc venire. Tum ego hominem ſtatim complexus, tantam ſum illi fortunam, tantum honorem gratulatus, qui & in iſta urbe, nunc omnium bonarum artium ſtudiis florentiſſima, & tecum, & apud te, & a te vocatus, ſit commoraturus; tum ille, inquit, ſic eſt profecto, ut dicis, mi *Regule*; ego enim Ferrariae de doctiſſimis illis viris audivi, *Petrum Victorium*, eum unum eſſe, qui ſcriptis ſuis, oratione, pecunia & publice, & privatim, omni denique ſtudii, & officii genere bonarum artium ſtudioſos omnes proſequatur. Tum ego haec eadem ex multis Bononiae me audiſſe adfirmans, quam ſim in te ſingulari & animo, & officio expoſui; tibique me adceptum referre plurima, quae meis auditoribus ſingulis diebus interpretor, quos item ſermones de te, & de ſuperiore, & ex aequo loco habuerim, ac habeam ſaepe, tuique nominis auctoritate, ac fama nixus quam multa explicem, narravi, cuius rei teſtes inquam ſunt mei omnes diſcipuli. Tu vero *Auguſtinum Cottutium*

tutium adoleſcentem tui ſtudioſiſſimum, locupletiſſimum teſtem habes. Tunc addit *Albericus*: laudo te, mi *Regule*, qui tantum virum, tantum ames, voloque des ipſe ad *Victorium* literas, ac animum illi tuum declares. Facile me accenſum inflammavit, effecitque, ut has ad te mitterem mei in te animi, ſummaeque obſervantiae indices, quas eo, quo mittuntur, adcipies animo, meque poſthac in tuorum clientium numero habebis. Non enim vereor, ne tu exiſtimes haec tuis a me auribus dari; quippe qui te optime noris, omnium amore, ſtudio, laude & obſervantia digniſſimum, & qui te non amant, tuam iſtam ſingularem eruditionem ſummae probitati coniunctam non admirantur, non colunt, non obſervant, eos invidos, malevolos, omnis humanitatis, & rationis expertes eſſe intelligas. Vale, & *Regulum* tuum in clientelam tuam quaeſo recipias Bononia IV. Idus Iulias MDXLIX.

XXX.

PETRVS ANGELIVS P. VICTORIO S. P. D.

Abhinc octo annos Venetiis quum eſſem, tuarum virtutum laudibus, quae paſſim ab omnibus praedicabantur, ad te colendum, & obſervandum inflammatus, unas literas ad te dedi: quibus benevolentiam tuam, cuius ineundae ſtudio & cupiditate quadam incredibili ar-

ardebam, mihi conciliarem, id quod abs te nonnulli alii etiam ante me conſequuti eſſe dicebantur. Sed, aut literae illae ſcilicet interciderunt, ac ad te nequaquam perlatae ſunt, aut tu negotiis, & publicis, & familiaribus inpeditus, gravioribuſque in ſtudiis occupatus, ad eas reſcribere numquam potuiſti. Sed utcumque res ceciderit, ego certe, ne quotidie tibi moleſtus obſtreperem, & eamdem, ut dicitur, cantilenam ſaepius canerem, expectandam mihi eſſe aliquam occaſionem ſtatui, qua, quod vehementer cupiebam, adſequi maxime poſſem; eam nunc me habere mirum in modum laetor: magnam vero partem tua eſſe effectum opera, ut habuerim, triumpho, & gaudeo. Nam praeterquamquod te eum eſſe non ignoro, cuius eruditioni, ac iudicio tantum a literatis hominibus tribuatur, quantum ſcilicet alii optare vix audeant, ut de eo heic deligendo, qui rhetoricam, & poeticam publice doceret, nihil niſi auctoritate tua confectum ſit. Fuit etiam mihi renunciatum, te pro tua ſumma humanitate, & modeſtia, quum id abs te petitum eſſet, reſpondiſſe, non omnino indignum exiſtimare me, ad quem hoc interpretandi munus potiſſimum deferretur. Id vero tuae humanitati, ſi datum a te eſt, gaudeo mihi tam iuſtam, ac paene neceſſariam ſcribendi ad te occaſionem oblatam; ſin autem tuo erga *Antonium* fratrem meum amori voluiſti

id

id largiri, valde laetor, eſſe cur ego tibi duabus de cauſſis, & quidem maximis, & iuſtiſſimis gratias agam: una, quod *Antonio* tantum tribueris, quantum ne ille quidem abs te poſtulare auſus eſſet: altera, quod eum me eſſe tibi perſuaſeris, quem ſi non maxime commendandum, quod quantum in hoc genere poſſem perſpectum non haberes, non tamen plane contemnendum eſſe duxeris. Hoc ego ita ſum delectatus, nihil ut prius mihi faciendum eſſe decreverim, quum primum ſtudia literarum prolata heic fuiſſent, quam tibi per literas gratias agere, petereque a te, quae tua eſt humanitas, mihi ut talem te inpertires, qualem iis, qui tuam amicitiam vehementer expetunt, praebere ſemper conſueviſti: exiſtimareſque me, qualis ego cumque ſim, tibi totum eſſe addictum, & conſecratum. Id quod cum privatim, tum publice ſuperioribus annis, dum Regii literas profiterer & graecas, & latinas, ſaepiſſime ſum teſtatus. Sed quoniam haec pro re nata ficta eſſe facile exiſtimari poſſunt, quum occaſio dabitur, efficiam profecto, ut intelligas huic quidem muneri doctiorem fortaſſe, diligentiorem autem, tuique magis obſervantem, praefici quidem certe potuiſſe neminem. Vale.

Piſis VI. Kal. Ianuarias MDL. (1)

(1) *Conſ. Victorii reſponſum Epp. lib. II. p.* 41.

XXXI.

FRANCISCVS ROBORTELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum de te in coetu honeſtiſſimorum, & doctiſſimorum hominum amantiſſime loquerer, ac de tua ſingulari doctrina meum illud quotidianum praedicarem ἄλλοι δ' ὡς σκιαί; ecce mihi adferuntur literae tuae refertae omni ſuavitate, quae me incredibiliter delectarunt, quod intellexi me a te mirabiliter amari, cupereque te amorem illum noſtrum veterem, quem iſtic ſemel ſuſcepimus non ſervare ſolum ſemper, ſed etiam in dies magis augere: ac inmortaliter ob hoc ipſum gaudeo, ſemperque gaudebo. Nam quod ego plurimi aeſtimo, iam a te habeo; tanti vero eſt, ut quum tuum in me amorem, maximis quibuſque honoribus, qui aut ſperari a me, aut expeti poſſunt, parem eſſe ſemper duxerim, omnibuſque utilitatibus facile antepoſuerim, nullum maiorem ex Etruria fructum, ac laudem reportaſſe videar, quam amicitiam tuam. Lectis igitur literis tuis, omnes, qui ibi aderant, quod liquidius de tua erga me voluntate iudicaſſent, adplauſerunt, quem ego plauſum omnium theatrorum vocibus, & ſignificationibus antepono; eſt enim eorum, qui me ſincere amant, & quibus, ob hoc ipſum, ante magis placere me intelligebam, quod tuarum virtutum eſſem perquam ſtudioſus. Suaviſſima vero mihi fuit recordatio

vete-

veteris noſtri amoris, multo etiam ſuavior cogitatio, futurum eſſe hunc, quantum in te eſt, nam ego nihil magis opto, amorem perpetuum. Atque utinam mihi in iſtis locis diutius ſuavitatis tuae, & doctrinae fruendae cauſſa eſſe licuiſſet. Porro ad ſcribendum tua illa invitatio, quam blanda, quam fraterna, quam ſuavis? Homo non ſim, niſi te in ſinu ſemper feram, & in amore non modo reſpondeam, ſed omni genere officii te ad me amandum provocem. At eris mihi quidem certe ſemper in ſinu, neque diſcingar unquam, ac quando praeſens iſtic tecum, ut ante, conloqui non poſſum, fruar cogitatione, & tuae humanitatis, & iſtius urbis, ac regionis totius ſimul amoenitatis, quae mihi in deliciis ſemper fuit. Haec ego a te invitatus magis, quam quod neceſſe putarem, breviter expoſui de meo erga te animo. Nunc ad alia venio: orationem meam tam valde tibi placuiſſe, quod ſcribis, plane laetor. Mi *Victori*, me vide, ſiquid unquam in dicendo fui; ſum enim natura ἀριστοκρατικώτατος, meque illud plurimum delectat ἄριστ' Ὀδυσσεῦ. Serius ad te reſcripſi, non quidem propter occupationes, ſed quia rumoris neſcio quid adflaverat, mox a certis hominibus audieram, te legatum iviſſe ad Pontificem Max. nec ante Kal. Apriles rediturum. Id cupio ex te ſcire, ſemper enim exiſtimavi, optimum Principem veſtrae reip. gratiam ali-

quam tibi repoſiturum pro tua maxima virtute. Quum Piſis proficiſcens, Florentiam veni, nec te, nec *Laelium Torellum*, virum, Dii boni, ſummum, cui omnia debeo, ſalutavi, quod ita properabam, ut nihil egerim παρέργον ὁδοῦ, nec vobis in ſuſpicionem venire debeo, aut negligentiae, aut ſuperbiae; qua enim ratione, ſalvo officio, potuiſſem hoc facere? in vos praeſertim, quibus propter ſingularem virtutem, & plurima in me merita, ſemper ero devinctiſſimus, & ad *Laelium* ſane literas dederam, quod non putaram me Florentiam iter facturum. *Garbo* etiam mandaram, ut tibi meo nomine multam ſalutem: verum de his ſatis. Aveo ſcire, quid agat *Spinus* tuus, ut ſe oblectet; amo illum, ut fratrem, doleoque meae erga illum voluntati parem non fuiſſe unquam adiunctam fortunam. Tu mi *Victori*, ſaepe aliquid ad me, non enim vereor, ne literae noſtrae hallucinentur. Ego magnum mihi ante pedes ſtruxeram cumulum *Diodori Siculi*. Siquid egero, ſcies. Vale, & *Iacobo* filio tuo Iuveni eruditiſſimo meo nomine ſalutem. Venetiis Idibus Aprilis MDL.

P. S. *Paulus Manutius* haeic egregius habetur ludimagiſter in inſtituendis pueris: hypodidaſcalum etiam nactus eſt periti ſſimum. Vterque ſellam habet cum pulvino. Sic ſperamus, Diis bene iuvantibus, optimum illud dicendi genus florere heic aliquando poſſe; &

ſane

ſane in illius officina viget illud *Iſocrateum* παρὰ μὲν τῶν εὐφυῶν: noſti reliqua. Enimvero in hoc differt optimus magiſter ab aliis, quibus neque cor, neque lingua (1).

XXXII.

IACOBVS LAVREVS P. VICTORIO S. P. D.

Antea miſiſſem ad te *Aelianum* de varia hiſtoria, quem nuper e graeco in latinum a nobis verſum edidimus, ſi te huiuſmodi munuſculis oblectari certo ſciviſſem. Quum vero ex *Franciſco Robortello* tui ſtudioſiſſimo didicerim, te familiariſſime libello hoc uti ſolitum, plurimumque hac rerum varietate refici, dedi conſeſtim operam, ut is ad te perferretur, eoque libentius, quod idem *Franciſcus* quaeſivit ex me, num ad eas literas, quas ad te proxime dedimus *Aelianum* adiunxiſſem. Vide quaeſo quanti te faciat homo doctiſſimus, neque mehercule iniuria. Nam & in conſuetudine quotidiana ſingularem humanitatem tuam, & in iis, quae conſcripſiſti, voluminibus mirificum ſe ingenium tuum fatetur agnoviſſe, idque omnibus etiam audientibus praedicat. Quum igi-

(1) *Vid. Victori Ep. ad Robort. Epp. lib. II. p. 37. quae inc. = Legi orationem tuam, Robortelle cariſſ. quam habuiſti iſtic prid. Kal. Nov. quo die iuventutis iſtius erudiendae fundamenta iecisti, ac libenter quidem legi &c.*

igitur negaſſem aliquid mihi eiuſmodi in mentem veniſſe, ſane viſus eſt graviter ferre, quippe qui, quantum coniectura adſequi potui, maluiſſet meas tibi literas, praeſertim quum nullae antea extitiſſent, graves reddi, quam inanes. Mitto igitur ad te *Aelianum*, atque ita mitto, ut initio mea ſponte miſſurus ſim, ſi quod ſcriptorum meorum genus probandum ſtatuiſſem; quoquomodo autem a me latinum factum animadverteris, obſes erit fidei meae, & perpetuae erga te obſervantiae. Nos quidem in eo praecipue elaboravimus, ne dum nimis Romane loqui volumus, a ſcriptoris voluntate diſcederemus. Quod ſi adſequutus ſum, gaudeo; ſin minus, obtrectatorum voculis, & tacitis admurmurationibus locum operuimus; qui quum eiuſmodi ſint, ut etiam in optimos viros iniqui ſint, iudices longe acerbiores, ſe data vel minima detrahendi occaſione praeſtabunt. Quorum ego ſermones iampridem teſtimonio *Ioannis Bernardi Feliciani*, & *Franciſci Robortelli*, nunc vero tuo munitus, nihil eſt, quod pertimeſcam. Inſurgens virtutis meae opinio, quam tamen exiguam, & prope nullam eſſe ſentio, deleri, aut labefactari non poterit, ſi tu, tuique ſimiles nos tuendos ornandoſque ſuſceperint. Quod ut facias, etſi abs te ſuperioribus literis acerrime contendi, ignoſcas tamen velim *Aeliano* meo, ſi quid eiuſmodi verecunde ſane non dubitarit petere.

De-

Decem, & amplius annos privato, obſcuroque docendi labore paene oppreſſi, honeſtiori provinciae praefici cupimus, ut ſordido vitae genere exſoluti, ad graviora ſtudia animum adplicemus, id quod fore confido, ſi tua me auctoritas complectendum, fovendumque putarit. Vale. Datum Venetiis Idibus Maii MDL. (1)

XXXIII.

IDEM P. VICTORIO S. P. D.

Vix tandem quum incidiſſem in *Franciſcum Strozzam*, cui meas ad te dederam literas, intellexi id, quod vehementer ſcire cupiebam, eas tibi redditas eſſe, non quod de hominis diligentia, aut erga me ſtudio dubitarem, ſed quia verebar, ne honeſtiſſimae legationis munus te a Florentia diſtraxiſſet, ibique eſſes, quo aliorum quoque Principum conſenſu inſignes viri hoc tempore convenerunt. Audivi, igitur te nondum urbe deceſſiſſe; parare tamen ea, quae ad iter faciendum idonea ſunt, quod ſi ita eſt Ἀδρηστειά τε φυλάσσοι σὲ ἡ πολλὺς ψευσαμένη νέμεσις: quae in te poſita ſunt, animi magnitudinem, ſingularem prudentiam, & egregiam in tractandis rebus ſolertiam tibi non defuturam confido. Quorum vero caſus, & fortuna imperium habet, eorum quidem impetum aliquando conſilio noſtro perfrin-

gi-

(1) *Reſpondit Victorius IV. Kal. Iun. 1550. Epp. lib. II. p. 36.*

gimus ; plerumque autem, inruente ictuum vi, oppreſſi in mediis negociis concidimus. Quare caeleſti cura, & ſuperiore Providentia muniti, & belliſſime navigamus, & diuturnis laboribus perfuncti, denique optatiſſimi portus quiete perfruimur. Tibi igitur Dii inmortales, id, quod inſtituiſti, fortunent, ut praeclare geſto Magiſtratu, una totius Italiae praedicatione excipiaris. Mihi te adhuc non ſcripſiſſe non miror, quando legatione impeditus, iam de diſceſſu cogitas. Adcipio voluntatem tuam, eaque contentus tamdiu me ipſum ſubſtentabo, quoad in patriam reverſus, me quam breviſſima ſchedula non indignum putaris. Nam etſi laborum tuorum fructus adparent uberrimi, monimentaque tua doctorum hominum opinionem vicerunt, ſiquid tamen manu tua ad nos ſcripſeris, praecipuum te mihi beneficium dediſſe exiſtimabo. Extulerunt me mirifica laetitia literae tuae, quas ſuperioribus diebus *Franciſcus Robortellus*, optime de nobis meritus, legendas dedit. Nam ad ſingularem elegantiam, & Romanum candorem, quem nunc vere recognovi, & admiratus ſum, adcedebat indicium non mediocre ſummae cuiuſdam humanitatis, & benevolentiae erga eum, cuius eximia doctrina Piſanam Academiam ornatam & auctam eſſe credimus. Haec quanti me facere putas? praeſertim quum *Franciſco Robortello* ita devinctus ſim, ut nihil con-

coniunctus eſſe poſſit. Quare a te, *Victori* mi, peto, & quaeſo, non pro mea erga te benevolentia, vel potius pietate, ſed pro iam confirmata liberalitate tua, ne me diutius tuarum deſiderio confici patiare, id quod erit, ſi *ζητήματα* mihi illa, de quibus proxima epiſtola tecum egi, aliquo ſcriptorum tuorum genere perſolveris. Vale & me ama. Pridie Kal. Maii MDL. Venetiis.

XXXIV.

BERNARDVS CARD. MAFEVS P. VICTORIO S. P. D.

Perbelle tu quidem, & acute, qui quum meam aliquam epiſtolam elicere cuperes, eiuſmodi ſcribendi argumentum delegiſti, quo non minus invitari poſſem ad reſcribendum, quam ſumma literarum tuarum elegantia deterreri. Quamquam ſane quo maiorem & latine ſcribendi laudem mihi tribuis, & literarum mearum expectationem tuam eſſe oſtendis; hoc iniquiorem reſpondendi conditionem mihi a te propoſitam eſſe intelligo, qui quum nulla ſum dicendi facultate praeditus, tum vero hoc exercitationis genus intermiſi iamdiu ſic, ut alias omnino res agam. Quare tu rationem tantummodo officii in reſpondendo mei ſpectes velim, nihil praeterea requiras. Nam quod nihi veterem gratulationis laetitiam renovas, ommemoratione honoris, & dignitatis ampliſ-

ſimae, qua iampridem ornatus fui, ſingulari quadam, & eximia *Paulli III.* Pont. Max. benignitate, atque liberalitate, ſummoque item *Alexandri Farneſii* erga me ſtudio, ac voluntate, equidem animum iſtum tuum libentiſſime amplector, cuius laetitia, & voluptas tanta videtur extitiſſe, ut quum poſtea Romae aliquando me conveniſſes, multaſque horas mecum fuiſſes, tamen longo etiam poſt intervallo, aliquod eius laetitiae teſtimonium in literis ad me tuis extare volueris. Sed profecto nihil mihi laetius, nihil optatius ex ipſis literis tuis adcidere potuit, quam quae de ipſius *Alexandri Farneſii* ſtudiorum curſu, & ratione perſcribis, illudque praecipue, eum te in iis duce, & magiſtro uti. Etenim cetera, quae de praeſtanti eius ingenio, illuſtrique natura, exponis, etſi mihi magnae voluptati fuerunt, tamen erant illa mihi iampridem cognita maxime, atque perſpecta; tantum optabam in his humanitatis, & literarum ſtudiis, ut aliquem haberet, qui eruditionis, ſcribendique laude, & gloria antecelleret, quod ei tam commode oblatum eſſe, vehementer laetor; facile enim mihi ſperare videor fore, uti praeclarum eius ingenium ſic a te quaſi ager quidam optimus colatur, ut quae ei & doctrinae, & eloquentiae ſemina mandaveris, haec eiuſmodi ferant fructus, qui vel ampliſſimam eius dignitatem, ſecundaſque res ornare, vel adver-

.rſis etiam ſolatium, ac praeſidium maximum dferre poſſint, quod quidem incredibili me voluptate adficit: cui enim omnia debeo & fortunarum, & dignitatis ornamenta, eum omnibus non ſolum corporis, & fortunae, verum etiam animi bonis abundare inprimis cupio: ſed hactenus ad epiſtolam tuam. Quod vero tu pridem Roma diſcedens mihi pollicitus es, non pauca in *Plautum*, & in alios latinae linguae probatos auctores ad me miſſurum eſſe, promiſſi illius tui te idcirco admonendum ſtatui, ut intelligeres, & me, idipſum ut praeſtes, exoptare, & omnia, quaecumque miſeris ingenii, ac ſtudiorum tuorum monumenta mihi cum ad legendum iucundiſſima fore, tum etiam ad literas, quales in te ſunt, ideſt reconditas, interioreſque cognoſcendas longe gratiſſima. Vale, teque a me plurimum amari exiſtima.

Roma XIII. Kal. Ianuar. MDLI. (1)

XXXV.

FRANCISCUS ROBORTELLUS P. VICTORIO S. P. D.

Etſi non dubito quin pro tua ſingulari humanitate, & praeclara in omnes doctos voluntate, *Cornelius Doncellinus* iuvenis optimus,

 atque

(1) *Victorii literae ad Cardinalem datae ſunt III. Eid. Dec. MDLI.*

atque ſcientiarum omni genere non quidem tinctus, ſed plane imbutus, qui iſtic iam multos menſes fuit, tibi cariſſimus ſit; volui tamen has ad te literas dare, ex quibus intelligeres, illum mihi longa conſuetudine coniunctiſſimum eſſe, meque illius cauſſa, omnia velle. Si me igitur amas, mi *Victori*, quantum & ego te amo, & me a te amari confido, effice, oro, ut mea hac commendatione, officia tua erga ſe multo cumulatiora *Cornelius* ſentiat. Nihil mihi hoc tempore gratius facere potes, tum enim *Cornelii* ipſius cauſſa, tum vero etiam fratris eius, quem mirabiliter amo, ob ſingularem doctrinam, & ſummam virtutem, res illius omnes opto tibi commendatiſſimas eſſe. Is inter medicos huius urbis, tum artis peritia, tum graecarum literarum ſcientia, quodque maximum eſt, fide, & bonitate ita excellit, ut ab omnibus iure laudetur, & ametur. Tu ex omnibus tuis officiis, quae in *Cornelium* iuvenem optimum, & gratiſſimum contuleris, praeterquamquod ſummam voluptatem, ac uberem fructum capies, me quoque, & fratrem ipſius tibi devinctiſſimos reddes. In meis ſtudiis nihil hilare eſt hoc tempore, cogor enim praeter naturam, inſtitutumque meum, paene dixerim etiam praeter fatum dicax eſſe in *Madium* (1) illum inportuniſſi-

(1) *Is eſt fortaſſe Vinc. Madius Philologus non obſcuri nominis, ad quem plures dedit Epiſtolas Bartholomaeus Riccius. Riccii Epp. lib. IV.*

tuniſſimum hominem, noſti corniculam illam, noſti ὑπώπιον illud noſtrum. Quid enim faciam, mi *Petre*, an ὑπεροραλέον ἢ μαχητέον; tu quaeſo conſilium da ἀπορῶ γάρ: te audimus multas centurias inſtruxiſſe. O praeclaras copias, o inſignem *Victorem*. Vale, meque ut facis, ama.

Venetiis XIII. Kal. Sextil. MDLI.

XXXVI.

CYNTHIVS IO. BAPT. GYRALDVS
P. VICTORIO TAMQVAM PATRI COLENDISS.

Etſi v. c. te nunquam de facie novi, tamen praeclara ingenii tui monumenta, quae multos iam annos edidiſti, te mihi uſque adeo demonſtrarunt, ut imaginem tuam, veluti in tabella feliciſſimo expreſſam pennicillo, obtulerint; quod ſane fecit, ut te licet abſentem, & non a me viſum, & amaverim plurimum, & obſervaverim, & licet omnia ingenii tui monumenta te ipſum praeſetulerint, tamen quae in *Ariſtotelis* rhetorica nuper edidiſti commentaria (1) hoc uſque adeo effecere, ut mihi viſus fuerim aliis in operibus tuis adumbratam quandam tui imaginem vidiſſe, iſtis vero in commentariis te ſpirantem propemodum ac penitus vivum; nullibi enim preclariſſimi ingenii tui opes, & varios, ac multiplices eruditionis tuae theſauros bonarum artium ſtudioſis, aut copio-

(1) *Anno ſcilicet MDXLVIII. fol.*

copioſius, aut liberalius erogaſti; his enim ipſis non obſcuratam modo, ſed propemodum extinctam dicendi rationem, claram, & conſpicuam temporibus noſtris in lucem revocaſti. Quod quum alias animadvertiſſem, tum hoc anno, quum *Ciceronis* oratorem Ferrarienſi iuventuti publice exponerem. Segetem enim, verum fatebor, quampiam totius artis rhetoricae ex iis ſeminibus, quae iſtis in campis iecisti, maxima cum utilitate conlegi; quae enim antea in *Ariſtotele*, & ob interpretum negligentiam, & ob corruptam *Ariſtotelis* lectionem erant innumerabilibus fere erroribus involuta, tu tua virtute priſtinae integritati reſtituiſti, & ab omni iniuria vindicaſti, & non modo *Ariſtotelem*, *Ariſtoteli* reddidiſti, ſed nodos illos, vel Gordiano inplicatiores non fregiſti ſane, ſed mira facilitate explicaſti: & quamquam non deſunt, qui tuis in lucubrationibus Momum agant, habent tamen plurima, quae admirentur, pauciſſima quae mordeant; quin vel inviti fateri coguntur, neminem hac tempeſtate extitiſſe, qui te felicius rem hanc & tentaverit, & abſolverit, teque reliquis ſpem eripuiſſe fatentur, tanti negotii provinciam adtingendi. Nam quamvis viam omnibus ſtraveris, tenebras diſcuſſeris, te illis anteſignanum propoſueris; timent tamen, ne ſi plus nimio progrederentur, in ſalebras inciderent, quae iter inceptum abrumperent,

nedum

nedum morarentur. Quum igitur tua virtus iamdiu effecerit, ut te tacitus amaverim, tuaque omnia probaverim, hos in *Ariſtotelem* commentarios admiratus fuerim, volui huius meae erga te voluntatis ſignificationem aliquam tibi dare, ut me quoque inter tui ſtudioſos reponas, ſciaſque *Giraldum* tibi uſquequaque addictum eſſe; cupereque ipſum nihil magis, quam ſuae in te benevolentiae aliquod teſtimonium apud te reponere, quod profecto eveniet, ſi tu iis in rebus, quae tibi commodo eſſe poſſunt, me, meiſque omnibus tuo arbitratu uterere. Vale. Kalen. Novemb. MDLI.

XXXVII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Eo mihi maiori voluptati fuerunt literae tuae, quo novi me meis literis calcar addidiſſe equo currenti; nam licet me non lateat te in omni humanitate excellentem ſemper aliquid agere, atque moliri, quod humano generi, & inprimis bonarum artium cultoribus commodo ſit, atque utilitati, tuumque nomen inmortalitati ac gloriae commendet ſempiternae, hacque de cauſſa tibi monitore vel impulſore, opus non eſſe; tamen non potui maiorem in modum non laetari, literas meas alacri animo tuo ad hoc munus ſtrenue, ac naviter obeundum ſtimulos, & faces addidiſſe. Illud vero mihi mo-

moleſtum fuit literas meas, veluti aeſtu quopiam, manibus multorum iactatas, ad te ſerius, quam par erat, perveniſſe, hac enim cunctatione, ac tarditate, literarum tuarum lectione diutius carui. Verum illarum ſuavitas, & elegantia, animique tui probitas, quam nunc demum in iis legendis novi, omnem mihi moleſtiam levavit; ſatiſque illas mature me adcepiſſe exiſtimavi, quum ſemel adceperim. Quod ais te vehementer optare eos non deeſſe, qui mortalibus operoſo illo in opere te praeclarius operam navent, maiorique uſui ſint ſuis lucubrationibus bonarum literarum ſtudioſis, facis tu quidem, quod virum probum, atque ingenuum decet, idque optas, quod nobis etiam omnibus eſt optandum; ſed quid eſt, quaeſo, quod tu, vel nos hac in re magis optemus? quum tibi non ſuperiorem modo, ſed ne parem quidem futurum videamus neminem? Omnibus enim, qui ad hanc rem adgredi voluerint, id incumbit negotii, ut cogitent potius quid ipſos praeteriiſſet, ſi ante te in eam rem nervos intendiſſent, quam quid tuae diligentiae addere poſſint. Vtinam noſtris temporibus tanti fieret haec recte dicendi facultas, quanti olim apud graecos, & apud latinos: haberent ſane homines noſtri multa in opere tuo, ut proximis etiam literis meis tibi ſignificavi, quae admirarentur, pauca vero, quae tibi indulgerent. Sed quando

haec

haec conſtans rerum humanarum viciſſitudo effecit, ut facultati oratoriae ſuus amplius non ſit honos, eaque tantum in probatorum auctorum ſcriptis decumbat, eo magis omnis literaria Reſpub. tibi debet, quo tu illi, non modo cadenti, ſed penitus lapſae, tuis vigiliis, tuo ſtudio, tuo labore, ac virtute opem tuleris, eamque iacentem erexeris, & veluti a nigris manibus revocaveris. Supereſt, ut te orem, quod mihi pollicitus es, praeſtes; crebrius ſcilicet ad me ſcribas, praeclaraſque cogitationes tuas mecum communices, quo tua opera & cultior evadam, & eruditior, teque in dies magis, ac magis admirer. Vale, & *Benedicto Varchio*, *Ludovicoque Dominico* ſalutem dicito meis verbis. Ferrariae Kal. Febr. MDLII.

XXXVIII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Quum *Hieronymus Sementius*, & generis nobilitate, & omnibus animi dotibus inſignis ad tuum pro noſtro Principe orator veniat; etſi paullo ante ſcripſi ad te, nolui tamen ipſum ſine meis ad te literis iſtuc adcedere, ut vel ex hoc intelligas, me nullam occaſionem praetermittere, qua me tui amantiſſimum cognoſcas. Vale, & me ama, curaque, ut quum *Lilius*, & *Baſſanus* fato functi ſint, tuque unus poſt omnes literarum proceres nunc ſuperſtes

ſis, te, & tibi, & nobis, quam diutiſſime ſerves. Ferrariae XIV. Kal. Aprilis MDLII.

XXXIX.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Ita Deus opt. max. *Victori* optime, omnia tua vota, reſque tuas omnes fortunet, teque mihi, & toti Reip. literariae quam diutiſſime incolumem ſervet, ut ego nulla negligentia hactenus a ſcribendi munere ceſſavi. Nemo enim eſt me promtior ad reſcribendum eorum literis, quos non amo modo, ſed colo, ac obſervo, inter quos quum tu principem locum obtineas, potes facile coniicere, quam aegre tulerim ceſſationem hanc meam non otioſam quidem, ſed moleſtam, & quam malas gratias habuerim iniquo fato meo, quod inſolitus quidpiam ſtomachi morbus, ac debilitas, unde mihi omnium membrorum ſupervenit laſſitudo, me uſque in hanc diem adeo vexaverit, ut non ſolum a ſtudiis omnibus me avocaverit, ſed omnes prope noctes inſomnes ducere coegerit, ita ut mei compos paene non fuerim. Nunc vero quum aliquantulum me receperim, egoque mihi divino auxilio reſtitutus fuerim, volo *Victori*, diuturnum ſilentium rumpere, & tibi, quod debeo, aliqua ſaltem ex parte perſolvere. Ago igitur gratias humanitati tuae, & pro munere egregio, pro

tua

tua hac de me benemerendi propenſa voluntate, proque hoc liberali, ac benigno animo tuo, quo ſtudia mea tuis lucubrationibus adeo iuvare curas, ut quum ego nihil de te benemeritus ſim, tu tamen ita de me benemereare, ac ſi beneficiis devinctus mihi omnia debeas. Sed ut ad munus tuum deveniam, perlegi libellum multis ad ornate dicendum praeceptis refertum, & innumerabilibus propemodum librariorum mendis tua cura purgatum: eſt enim apud me, qui Graecas literas optime callet, quocum *Demetrium* totum vidi. Sed quoniam *Franciſcus Davanzatus*, qui tuo nomine me proxime inviſit, ex te mihi dixit, te tua in illum commentaria propediem editurum, illa abs te ſummo deſiderio expecto, quo illis ducibus & lucidior mihi fiat, & clarior *Demetrius;* & inſideant altius animo, quae ille ad dicendum praecepit. Sed optarem te in illo exponendo, graecis vocibus latinas ſubiicere, ut pluribus prodeſſes; non enim omnes in graecis intelligendis adeo parati ſunt, ut aliena ope non indigeant, quam quidem qui illis te commodius praeſtet, video neminem. Adde etiam quod homo latinus, etſi tranſmarinas literas optime novit, genuino quopiam inſtinctu libentius in iis verſatur, quae ab eruditis viris latinis auribus tradita ſunt. Gaudet enim id honoris latinae linguae adcedere, quod ſcilicet ex bonis graecis bona latina

videantur. Quod in *Pauſania* vertendo adeo egregie praeſtitit *Amaſaeus*, ut ipſe *Pauſanias* ſe magis latinum probet, quam graecum (1). Et ni *Amaſaeum* inimica rebus mortalium fata nobis invidiſſent, ſperabam etiam *Athenaeum* latine loquentem proxime videre. Sed tecum erit iſte labor, *Victori* optime, in quo omnis literarum honos, & literatorum commodum prope recumbit. Dum vero in hanc rem incumbes, expectabo abs te vigilias illas tuas, quibus *Gellii* noctes aemularis (2), vix enim dici poſſet, quam magna animo conceperim, quamque mihi perſuaſerim omnia abs te feliciſſime fuiſſe tentata. Sed de his hactenus. Ego iamdiu optavi, *Victori*, linguam hanc, quae inter Italos hodie vivit, ac viget, qua paſſim ad animi ſenſa verbis exprimenda utimur, ea eſſe in exiſtimatione, ut nec graecae, nec latinae inviderет. Hoc enim hominem Italum, & diſciplinis inbutum non minus decere nunc arbitror, quam olim Romanos decuerit linguam latinam graecae parem efficere; quod ut illi feliciter, & magna cum laude conati ſunt, ita etiam adeo feliciter ſunt adſequuti, ut illam imperii magnitudini parem effecerint, & quae graeci nobis tradiderint, meliora reddiderint: & licet impe-

(1) *Prodiit haec verſio Romae MDXLVII. 4. Alexandro Card. Farneſio nuncupata.*
(2) *De Petri Victorii variar. lect. libris intelligit, qui Florentiae prodierunt A. 1553. fol.*

imperii maieſtas, & amplitudo tunc ad ſermonem eorum propagandum multum profuerit, noſtriſque temporibus res Itala eo redacta ſit, ut barbaris potius pareat, quam dominetur; nihilo minus id mihi ſemper perſuaſi nobis deſpondendum non eſſe animum: video enim eam eſſe ſermonis noſtri felicitatem, ut quod heroes illi Romani ſuis temporibus, & bello, & armis, & imperii vi praeſtiterunt, nos & ſcribendo, & loquendo adſequamur; ita ut nos verbis, & ſcriptis barbaros non minus nobis ſubiiciamus, quam illi bello, & armis ſuperarint, ſitque eadem vis linguis noſtris, quae olim eorum manibus fuit. Quando eos, qui rerum potiuntur, nobiſque loquendi leges, ut quondam Romani ſubiectis, inponere poſſent, noſtro ſermone adeo non dixerim delectari, ſed vinci, ut Hiſpani, Galli, & reliquae nationes, ac gentes, non minus noſtra, quam ſua lingua loquantur, publicoſque habeant magiſtros, qui illos ſermonem noſtrum doceant, ut quae a praeclaris noſtrae linguae viris luculenter, & ſplendide ſcribuntur, vel audiendo, vel legendo poſſint intelligere. Quod plane facit, ut rem Italam non penitus cenſeam ſuccubuiſſe, ſolerque hoc uno calamitates noſtras. Hoc igitur in cauſſa fuit, quod ego in hanc rem iampridem incubuerim, dederimque operam, ut meo etiam labore, meo ſtudio, meis lucubrationibus, tam praeclaram

pro-

provinciam pro virili parte foverem, conſuleremque ego etiam noſtris hominibus, illique linguae prodeſſem, quam vel ab ipſis incunabulis cum nutricum lacte ſugimus; quae quidem, non minus elegantiae, ſplendoris, ac ornamentorum capax eſt, nec minus apta ad omnes omnis generis materias explicandas, quam priſcis temporibus graeca, & latina, modo nos illi non deſimus, & dum peregrino ſermoni favemus, illam non minoris faciamus, quam par ſit. Hinc inter multa, quae a me tum carmine, tum ſoluta oratione ſcripta ſunt, etiam ad tragoedias, quae omne genus ſcripti facile ſuperant, animum adpuli, ut oſtenderem, & has materias ſatis feliciter poſſe tractari; quo in genere quum multa compoſuerim, multa in ſcaenam adduxi, adſiduis amicorum precibus devictus. Hanc quae *Orbecche* inſcripta eſt, quam, ut olim florem ſuum Agathon, ex ficta re, ſed, ni fallor, veriſimili materia, fictiſque nominibus compoſui, iam decennio edidi. Cuius ea in infelicitate fuit felicitas, ut multa praeclara ingenia excitarit ad hanc eamdem operam navandam, plures enim hac in lingua hoc decennio tragoediae adparuerunt, quam totis trecentis annis elapſis. Eam autem ad te mitto non modo Tuſcam, ſed in florentiſſ. Etruriae civitate natam, ut tu quoque videas, an id muneris ſatis ſtrenue obierim, iudiceſque quid de reli-

quis

quis meis ſperandum ſit, ſi illas forte in publicum mitterem. Et licet videam hanc eſſe Diomedis, & Glauci permutationem, quod ſcilicet aerea pro aureis dem; cupio tamen eam tibi ingratam non eſſe, ſi non alia de cauſſa, illa ſaltem, quod ab homine tui amantiſſimo ad te mittitur. Eam autem ſatis gratam tibi fuiſſe mihi perſuadebo, ſi tu ſeveriſſimi iudicis perſonam indutus, dederis operam, ut quae minus probaveris, tui ſtili acumine confoſſa ad me revertantur, ut ex hac una videam, quid mihi in reliquis agendum ſit. Erant mihi nonnulla ſuper *Ariſtotelis*, & *Horatii* poetica tecum communicanda, ſed ne epiſtolae fines tranſeam, ea tibi alias ſignificabo. Vale tibique perſuade, me tui eſſe amantiſſimum.

Ferrariae Pridie Non. Auguſti MDLII.

XL.

IDEM PETRO VICTORIO S.P.D.

Hanc *Gualteri* Scoti iuvenis, & moribus, & literis non minus, quam liberali indole clari, mihi oblatam ad te ſcribendi occaſionem praeterire nolui. Nam etſi paullo ante ad te literas dedi, nihilque nunc habeo, quod vel mea, vel tua interſit, quod tibi ſignificem; brevibus tamen his literis volui tibi ſalutem dicere, meque tibi plurimum commendare, teque etiam atque etiam rogare, ut me tui amantiſſimum

ſimum ames, & facias ſtudiorum, lucubrationumque tuarum quandoque participem. Vale, & *Paullum Iovium*, *Varchiumque* meo nomine ſaluta. Ferrariae VI. Kal. Octob. MDLII.

XLI.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Diuturnum ſilentium meum, *Victori* opt. rupit *Hercules*, in quem nunc incumbo, dum non modo eius labores, verum res omnes ab ipſo praeclare geſtas, quanta poſſum diligentia ex omnibus tum graecis, tum latinis auctoribus perquiro, non quidem quod me lateat multos extitiſſe, qui rem hanc conati ſunt, ſed, ut tempori, & occaſioni ſerviam, mihique ipſi morem geram. In his vero recenſendis iniecit mihi ſcrupulum Herculis, & Ioles amor, quem inter omnes latinae linguae auctores *Ovidius* ea in epiſtola, quam fingit Deianiram ad Herculem ſcribere, elegantiſſimis carminibus complexus eſt. Nam vehementer dubito, an eadem Hercules ſub Iole tulerit, quae ipſum ſub Omphale paſſum fuiſſe Poetae fabulantur, & an in eamdem ſententiam *Ovidius* deſcenderit. Et licet paſſim illius epiſtolae interpretes, & alii etiam iuniores id firmiſſime adſeverent, tamen ſum animi dubius, an id probem, quum videantur ea, quae *Ovidius* ſcribit, ad Omphalen referenda. Nam ex Lydia

non

non erat Iole, Lamona non pepererat, nec apud Meandrum flumen agebat. At vero ſi ea de Omphale intelligas, quid eſt, quod dicat *Ovidius?*

Vna recens crimen praefertur adultera nobis,
Vnde ego ſum Lydo facta noverca Lamo.

Qui enim potuit eſſe recens adultera Omphale, quum *Diodorus Siculus* graviſſimus auctor oſtendat, ſpatium xv. annorum plus minus, ab amore Omphales ad Deianirae nuptias fuiſſe interiectum? Qua ratione eam adpellat Deianira adulteram, ſi illam Hercules tanto intervallo, antequam Deianiram uxorem duceret, amabat? Et quum ea in epiſtola iniuriam ſibi ab Iole inlatam doleat, idque ſibi propoſuerit ſcribendum, quam, quaeſo, praeter rem, quam alieno tempore hanc de Omphale querelam, perinde ac novam, & recentem in medium adfert? Quare quum haec non modo anxium me teneant, ſed ceptum iter intercipiant, quominus progrediar, & non ſim neſcius, te veluti totius eruditionis oraculum priſcis his de rebus reſpondere, de te quaerere ſtatui, quid ſentiendum ducas, quid hac in re obſervaveris, quonam modo hic ſolvendus eſt nodus, haec evadenda ambiguitas, & an arbitrere, *Ovidium*, quum ea, quae Omphale Herculi inpoſuerat, commemoraverit, tacita quapiam conſequutione voluiſſe innuere, eadem illi ab Iole fuiſſe inpoſita, & an anti-

quorum quiſpiam eam habuerit opinionem; maxime enim in rem meam eſſet, ſi antiquorum aliquis id memoriae prodidiſſet. Te igitur per tuam eruditionem, & per noſtram neceſſitudinem, *Victori*, rogo, ut de his omnibus me certiorem facias, id enim mihi tam gratum erit, quam quod maxime. Anginae morbus, etſi ſua natura acutus, tamen totos XL. dies me maxima cum febre vexavit, nec adhuc ſum ſatis firma valetudine. Dum vero languerem, hos hendecaſyllabos Duci meo ſcripſi, quos ad te mitto, ut tua cura politiores fiant; item & ea carmina, quibus Kalen. Ianuarias ipſi felices optavi, fac quaeſo intelligam, quam tu illa vel probes, vel inprobes. Vale. Ferrariae VII. Kal. Aprilis MDLIII.

P. S. Diſceſſit a me nuper *Edmundus* Gallus, graece, & latine ſatis eruditus, qui filios meos utramque linguam docebat, nec quemquam adhuc inveni, qui id muneris obeat, & quum nihil magis cupiam, quam filios meos iis in artibus, quae homine libero dignae ſunt, proficere; te rogatum velim, ne mihi hac in re deſis, & ſi quem forte habes, qui & morum probitate, & mediocri ſaltem eruditione praeditus ſit, cures eum ad me venire: excipietur is quidem a me benigne, daboque operam, ut ipſum non poeniteat ad nos acceſſiſſe. Iterum vale, & me etiam tuarum lucubrationum participem effice.

PE-

XLII.

PETRVS ANGELIVS BARGAEVS P. VICTORIO S. P. D.

Etſi non temere ad eos, qui ſunt magnis occupationibus inpediti, ſoleam ſcribere; ne aut ineptus eſſe videar, aut meae potius utilitatis, quam alieni otii rationem ducere exiſtimer: tamen, quum in te non minorem eſſe humanitatem, quam doctrinam, quae certe ſumma eſt, omnes praedicent; non dubitavi fore, quin tu me magnopere reprehendendum eſſe non arbitrareris, ſi ego has literas ad te non curaviſſem perferendas, ex quibus praeſertim fueris intellecturus, neminem me habere, quem ego potius conſulendum mihi eſſe ſtatuam, quam te unum, quum forte adcidit, ut quod ego ignoro, huiuſmodi ſit, ut illud ab homine aliquo eruditiſſimo peti oportere exiſtimem. Neque enim is ſum, qui mihi tantum adrogem, ut non putem eſſe plurima, aut potius infinita, quae quum mihi ſint obſcura, tibi ceteriſque tui ſimilibus viris in omni genere doctrinarum verſatis perſpicua eſſe debeant. Sed ego fortaſſe arcem ex cloaca; quare ad id veniam, quod harum eſt caput literarum. In oratione *Ciceronis* pro domo ſua §. 17. locus eſt mihi quidem valde ignotus, & ut opinor, nonnihil a librariis depravatus. In quo vel reſtituendo, vel interpretando quum diu me torxerim, nihil invenire potui; quamo-

brem iure mihi eſſe conquieſcendum iudicaverim: eius haec ſunt verba: *nam quum tam moderata iudicia populi ſint a maioribus conſtituta: primum, ut ne poena capitis cum pecunia coniungatur: deinde, ne, niſi praedicta die, quis accuſetur, ut ter ante magiſtratus accuſet intermiſſa die, quam mulctam inroget, aut iudicet: quarta ſit accuſatio trinum nundinum prodita die, qua die iudicium, ſit futurum*, & reliqua. Non ignoro diem praedici, ac de capite civis per maximum conventum, ut lege XII. tabularum praecipiebatur, ferre conſueviſſe; quod & *Livius*, multis in locis teſtatur, & *Dionyſius* libro VII. copioſiſſime perſcribit; ſed illud me perturbat, quod ait, ter a magiſtratu intermiſſa die accuſari, antequam condemnetur, aut abſolvatur reus: poſtremo ſequi quartam accuſationem trinum nundinum. Putavi aliquando locum ita eſſe exponendum, ut quum aliquis adeſſe iubebatur, accuſari tum ſemel exiſtimaretur, deinde ſingulis nundinis agi de eius re conſueviſſe, ſic ut ſingulae nundinae, ſingulas accuſationes, quae tamen ad idem crimen pertinerent, complecterentur, dieque intermiſſa pro eo tempore, quod inter binas nundinas intercedebat, a *Cicerone* diceretur; atque haec huiuſmodi verba, quibus hic utitur e lege aliqua ſumta, atque in hunc locum translata fuiſſe ſum ſuſpicatus. Volui tibi meum hoc commentum explicare, ut certo ſcires, me

quid-

quidquid id eſt, quod me angit, quum tibi non minus ingenue, quam audacter patefecerim, futurum ſperaviſſe, ut tu quoque pro tua ſumma humanitate, admirabilique doctrina, non minus benigne, atque liberaliter, quam ſubtiliter, atque erudite mihi ad omnia reſponderes; quod ſi conſequar, & ego meis auditoribus, quibus eam orationem publice nunc interpretor, tuam ſententiam teſtari potero; & tu nobiliſſimis adoleſcentibus, cum diſcendi cupidiſſimis, tum tui amantiſſimis magnopere proderis: mihi quidem certe tam gratum feceris, quam quod gratiſſimum. Vale.

Piſis x. Kal. Aprilis MDLIII.

XLIII.

CYNTHIVS IO. BAPT. GYRALDVS P. VICTORIO S. P. D.

Etſi ab eo uſque tempore, quo alter noſtrum alteri literas dedit, ad hanc uſque diem nihil ad te ſcripſi, haeſit tamen ſemper intimis animi mei ſenſibus & iucundiſſima, & gratiſſima tui memoria. A ſcribendi vero munere ceſſavi, quod varii rerum caſus, variaeque fortunae viciſſitudines, inhumanaque ingratiſſimi diſcipuli ἀχαριστία me vehementer vexarunt. Ad ea enim animum coactus fui convertere, quae & uxori, & liberis, & mihi uſui forent. Nam quum ab obitu Principis mei *Herculis Ateſtini* ſecundi, cuius nomen ſemper mihi in

ore

ore verſabitur dulciſſimum; idem diſcipulus nihil intentatum reliquerit, quo adcepta beneficia, & adſiduos, diuturnoſque in eo erudiendo labores ingratiſſimo animo penſaret, omnemque tranquillitatis meae ſtatum indignis modis penitus turbaret; ego ne viro indigna paterer, vel alieno potius arbitratu, quam meo vitam viverem; neve ab eo, qui omnia mihi debebat, ea male nundinarer, quae ego totos ſexdecim annos, quibus ab arcanis *Herculis* epiſtolis fui, gratis conceſſeram; ſtatueram a concitatis turbis me iſtuc ad te recipere, eaque in patria, a qua maiores mei originem duxerunt, tua ope, atque favore, (quando iter ad Venetos, qui me ad ſe honeſtiſſimis praemiis vocarant, certaque filiis meis munera conſtituerant, mihi inpeditum fuerat) apud *Coſmum Medicem* Principem optimum, quod reliquum ſupereſt vitae pacate ducere, tecumque eſſe, ac de communibus ſtudiis tecum loqui, magnaque cum voluptate, ac uſu tecum verſari. Dum vero haec cogitabam, *Emanuel Philibertus* Sabaudiae Dux ampliſſimus me nihil tale putantem, ad otium literarium, quo nihil optatius nihil unquam mihi fuit antiquius, & ad humaniores literas profitendas Mondivium, quod Montem Regalem adpellant, quadringentorum aureorum nummum ſtipe propoſita, me vocavit. Habita igitur ab *Alphonſo* Principe meo clariſſimo, atque fortiſſimo

mo abeundi venia, conditionem adcepi; nihiloque minus huc libenter adceſſi, quam Florentiam veniſſem. Nam ſicut florentiſſima iſta in urbe *Giraldi* generis primordia noviſſem, ita his in locis maternum genus, nam mater mea ex patre hinc oriundo nata eſt, agnoſco, eoque iucundiſſime fruor. Qui ad hanc regionem acceſſus eo mihi etiam gratior fuit, quo heic inveni *Franciſcum Ottonaium* civem tuum, & egregiis moribus praeditum, in omnique Philoſophia probe verſatum, tuarumque virtutum buccinatorem adſiduum, mathematica magna cum laude profitentem, cuius cum urbanitas, tum rerum pulcherrimarum cognitio eum mihi valde coniunxit. Quum vero *Arlenius Arnoldus* vir tui amantiſſimus, & in omni literarum genere excellens, quocum vetus mihi eſt neceſſitudo, ut rem literariam in libris excudendis iuvaret, huc adpulerit, mecumque frequens ſit, multus ac honorificus de te inter nos ſermo ſaepiſſime habetur. Nam etſi numquam te hactenus vidi, tamen ut ea, quae abs te literarum memoriae tradita ſunt, recondita eruditione, & eleganti doctrina referta, te ſummum in re literaria virum, & in emendandis antiquorum auctorum ſenſibus diligentiſſimum oſtenderunt, ita me tibi arctiſſimo amoris vinculo devinxerunt; nihil eſt enim ad animos conciliandos vel aptius, vel adcommodatius ſtudiorum ſimilitudine. Non autem hoc dico, quod

quod ad eos ſcientiae gradus, ad quos tua te eruditio evexit, me perveniſſe cognoſcam, ſed quod ego etiam pro virili parte optimis artibus incubuerim. Et licet qui a quocumque de te apud me habetur ſermo, mihi ſit periucundus, meque ad te amandum ſemper magis, ac magis excitet, ille tamen iucundiſſimus fuit, quo idem *Arnoldus* mihi ſignificavit, te probitatem egregiam, ac benignitatem ſingularem cum pulcherrimarum literarum ſtudiis ſanctiſſimo foedere coniunxiſſe. Quam incorruptam animi integritatem, ac optimorum morum ſuavitatem ſum mehercle tota cogitatione complexus, & amantiſſime exoſculatus, valdeque laetatus, quod me pridem in amicitiam tuam receperis. Quid enim non laeter, me ab eo viro diligi, atque amari, qui in omni virtutum genere noſtris temporibus non modo excellat, ſed cum omni antiquitate ſit conferendus? poſſitque iure, ac merito, & totius eruditionis Pater, & optimorum omnium morum lumen adpellari? Iſta ipſa tua probitas, urbanitas, ingenuumque iſtud, ac liberale vivendi inſtitutum, ſingulariſque eruditio facit, ut plus quam credi poſſit, moleſte feram, quod fructu iucundiſſimae conſuetudinis tuae minime frui poſſim; vehementerque cupiam Deum aliquam honeſtam quampiam occaſionem mihi offerre, qua & Florentiam, & *Victorium* videre poſſim, & utriſque cum dignitate perpetuo frui.

frui. Verum poſtquam haec locorum intervalla nos ſeiungunt, & *Arlenii Arnoldi* iſtuc proficiſcentis occaſio ſe ſe obtulit, volui his literis tibi ſalutem dicere, & propenſam hanc meam erga te voluntatem ſignificare, animique mei quaſi pennicillo expreſſam faciem tibi oſtendere, ut ſcias, nihil inter tua te habere, quod adeo tuum ſit, quam me, vel quo magis, quam me pro arbitrio uti poſſis, quod ut re experiaris, te etiam atque etiam oro. Tu vero interea rem mihi omnium gratiſſimam feceris, ſi Principi iſti tuo, immo noſtro, cur enim ego eum Principem meum non appellem, ſub cuius imperio *Gyralda* gens floret? me plurimum commendaveris, illique meo nomine manum exoſculatus fueris, Gentilibuſque meis ex me ſalutem dixeris. Vale, & me ama. Ex Monte Regali IX. Kal. Iul. MDLIV.

XLIV.

IACOBVS BARONCELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Literas adcepi tuas omnino mihi gratiſſimas, eaque ipſa die communem calamitatem non certus nuncius, ſed ex ſermone rumor heic adtulit, Pontificem (1) ſcilicet ſummum, tam re-

(1) *Is eſt Marcellus II. quem Prid. Kal. Maii apoplexis invaſit, eique paullatim omnes ſenſus, atque ſequenti nocte vitam eripuit, quum per dies X. aegrotaſſet.*

repente e vita migraſſe. O ſpem fallacem; fragilemque hominum vitam! o praepoſteram gratulationem! ſed mihi tacere praeſtat, quam loqui. Nam unus ex omnibus minime ſum ad deplorandum Reipublicae Chriſtianae nomen, atque ad lamentandam Romae calamitatem adcommodatus. Si vero dolorem tuum pervulgata aliqua conſolatione abſtergere coner, merito inriderer; quid enim eſt tam adrogans, quam hominem ſapientia praeditum prope ſingulari nullo artificio, nullaque eloquentia conſolari velle? Tacebo igitur, pictoremque illum imitabor, qui, quod effingere pennicillo non poterat, velo contegebat. Redeo ad tuas literas pleniſſimas ſuavitatis, ex quibus intelligo, te ſtilum illius epiſtolae nuper ad te miſſae non inprobare. Ego, mi *Petre*, abs te longe omnium noſtri temporis eruditiſſimo, vere dicam, amari cupio, laudari vero, puto ineptiſſimum. Quod ſcribis te cum *Sylveſtro Aldobrandino* lectiſſimo & ornatiſſimo viro de re mea fuiſſe loquutum; ipſumque, ſi occaſionem nanciſcatur, ſuum mihi praeſidium polliceri, vehementer laetor, tuumque conſilium adprobo, tantumque me tibi debere confiteor, quantum perſolvere nunquam potero, etenim te multum operae ſtudiique, hac in re poſuiſſe animadverto: *Ludovicum* namque *Antinorium* adoleſcentem liberali doctrina politiſſimum libenter etiam mea cauſſa, ſi ſibi facultas dabitur, aliquid

quid effecturum narras, quem tu iuvenem iure ac merito veris, & divinis laudibus ornas; & ſane ipſi de tua commendatione gratulor; quae enim ſibi uberior laus, & verior contingere poteſt, quam a laudatiſſimo viro laudari? Facias igitur, obſecro, illum certiorem, me ita ſemper fuiſſe ſuum, ut omnia de me ſibi poſſit perpetuo polliceri; virtutem ſiquidem ipſius atque integritatem iamdiu ſum admiratus. Quod vero ad meum negocium adtinet, illud inprimis eſt verum, ut qui in iſta celeberrima urbe habitare, iuſque civile aliquo cum honore exercere velit, conſideret oportet, ut ſit, unde ſibi ſuppeditentur ſumtus ſaltem neceſſarii. In quo autem honeſto praeſidio ſpem conlocem, quaeſo cognoſce. Fratrem habeo natu maiorem, qui transmarinas utiliter gerit negociationes; hic me valde diligit, ad eum perſaepe confugi, ab eo opem petivi; ipſe vero mihi ſemper conſuevit eſſe adiumento: ad eum igitur ſcripſi, nummoſque ad vitam iſtic ſine moleſtia degendam mihi aliquot annis opus eſſe narravi; quare, qui mihi ſemel, ac ſaepius ultro eſt opitulatus, preces nunc meas, ut opinor, non deſeret: quod ſi quamprimum, ut ſpero, eveniet, tuque pro tua ſingulari humanitate negocium ages meum diligenter, Romae in iuris civilis facultate, quantulacumque illa in me ſit, exerceri potero, uſumque forſan ex illa, utilitatemque capere;

 remo-

remotus enim heic ab oculis populi omne ocium, tempuſque ſine honore contero. Nam quid ego diffitear, heic ſine aliqua virtutis exercitatione me vitam inhonoratam, & ingloriam vivere? Sed tu, ut inſtituiſti, me diligas rogo; tibique perſuadeas, incredibilem eſſe meam erga te benevolentiam, & obſervantiam. Vale. Florentia v. Eid. Maii MDLV.

XLV.

ROB. NOBILIS CARDINALIS P. VICTORIO S. P. D.

Literas tuas IV. Non. Iulii pomeridie nobis redditas legimus libenter: animum vero tuum erga nos recognovimus libentiſſime, quem iam tum cum Romae ſuperiore anno fuiſti, perſpexeramus; nullam enim tum officii partem erga nos praetermiſiſti. Sed factum eſt iniquiſſimo caſu, ut is, in quo omnem tuam ſpem collocaras, alieniſſimo omnium noſtrum tempore moreretur, quod mihi quum multis de cauſſis fuit iniucundum, tum ob id magnam moleſtiam adtulit, quod eo mortuo, noluiſti diutius Romae vivere, tum quum ſperaremus, fore ut perquamdiu te frui poſſemus. Sed illorum temporum ne meminiſſe quidem volo. Ad eam autem partem epiſtolae tuae, in qua me laudas, puto ſatius eſſe non reſpondere, quam aut adſentiendo, adrogantem videri, quum nihil earum laudum in me agnoſcam, aut

ne-

negando, tuum iudicium condemnare. Illud quidem te etiam, atque etiam rogo, ut ſi quod praeclarum opus aut inveniſti, aut ipſe ſcripſiſti, ad me cures quamprimum perferendum; nihil mihi, & *Octavio* Patri gratius facere potes. Quod reliquum eſt, omnem meam curam, diligentiam, & ſtudium tibi de me polliceri, non fallam fidem tuam. Pater meus te ſalutat, & valde amat. Vale. Dat. Romae III. Nonas Iulii MDLVI. (1)

XLVI.

CYNTH. IO. BAPT. GYRALDVS P. VICTORIO S.P.D.

Edidi nuper, *Victori* optime, breve de Ferraria, & *Ateſtinis* Principibus commentariolum (2): quod etſi tuo iudicio non ſatis dignum ad te mitto, ut & meum in te amorem, ac obſervantiam tibi teſtetur, & in his veſtris publicis ſolemnibus ludis pro me tecum ſit. Tu munus, licet tenue, ne deſpice, & me tuae virtutis, & ſingularis eruditionis admiratorem ama, quod mutuo facies. Ferrariae x. Kal. Iulii MDLVI.

XLVII.

(1) *Conſulenda Victorii ad eum Ep. lib. III. Epp. p. 55.*

(2) *Prodiit Ferrariae typis Franciſci Rubei A. MDLVI. 4. Exemplar vero quod Victorio obtulit, extat in Bibliotheca Victoria Romae.*

XLVII.

ANTONIVS BENIVENIVS P. VICTORIO S. P. D.

Miratus, credo, fueris, me Florentia prius diſceſſiſſe, quam te convenire potuerim, ac numquid velles rogare, quod mea in te obſervantia poſtulare videbatur, vereor igitur, ne, aut negligentiam meam accuſaveris, aut amorem deſideraveris; id autem, ut non ſine dolore, ita abſque mea aliqua culpa factum eſſe, compertum habeas. Quid enim? Tu tibi etiam atque etiam ruſticandum propoſueras, mihi vero ruri celeriter diſcedendum fuit propter domeſtica quaedam negocia, quae me valde urgebant. Quare etſi tibi ſatis hoc nomine purgatus eſſe debeo, ſtudio tamen erga te meo minime hercle ſatisfeci; id me adeo inpulit, ut ad te ſcriberem, quum primum moleſtiis quibuſdam liber fui, quas in domicilio capiendo, rebuſque noſtris diſponendis neceſſario ſubimus, quae quidem res, quod hactenus animadvertere potuerim, ſatis ex ſententia nobis evenit, cum ob alia, tum quod ii, qui ſimul vivunt, nobis amiciſſimi, & urbani, atque elegantes admodum viri ſunt, eruditionis autem eius, cuius neminem poeniteat; nonnulli vero iis ornati ſcientiis, quae animum taedio ſtudiorum ſeveriorum adfectum, recreare inprimis poſſint, ut *Franciſcus Ottonarius* noſter, quem tibi plane cognitum eſſe arbitror: nam

de

de *Carolo Oricellario*, *Baccio Valorio*, *Iulio Stufa*, non dubito, quorum rogatu ſalutem tibi adſcribere teneor: haec de privatis. Quod ad Gymnaſium adtinet, nihil eſt, quod hiſce temporibus de infrequentia diſcipulorum queramur. Doctorum autem ſtudium laudare plane poſſumus, quorum *Mainettus*, qui ad philoſophiam interpretandam, Bononia eſt hoc anno adcerſitus, luculentam, doctiſſimamque habuit orationem, ut ii teſtantur, qui & eam audiere, & germani illius, propriique auditores fuere: haec eadem habeas de *Cyriaco Stroza* publice in civilem philoſophiam praefato, & de *Petro Bargaeo* in eloquentiam. De nobis ſi quaeras, *Bernardum Vineam* in Doctorum collegium paullo antea cooptatum audimus, qui quidem expectationi, quam de illo conceperamus, praeclare reſpondet. Tu quum quid otii nactus fueris, ſi ad nos perſcripſeris, & quod prae manibus habeas, & quod publice interpreteris, gratiſſimum nobis profecto facies.

Piſis. Prid. Eidus Novembris.

XLVIII.

HIERONYMVS MERCVRIALIS MEDICVS PETRO VICTORIO S. P. D.

Hactenus doctiſſime *Victori*, per illuſtriſſimum Dominum meum tecum egi, ut *Lucretium* virum maximum ea modeſtia, qua debeo, contra

tra te defenderem: nunc vero quum ex poſtremis, quas ad ipſum dediſti, literis, non modo ab incoepta opera te non deſiſtere, verum etiam defenſiones meas, quaſi leves & vanas parvi facere perſpexerim, eas magis confirmare decrevi; illud unum hac laudabili occaſione me conſequuturum ſperans, ut a te viro omnium aetatis noſtrae doctiſſimo, quod maxime opto, multa edocear. Quare id ante cetera a te ſummopere peto, ne quae dixero, tui, quem omnium maxime veneror, incuſandi, aut meae opinionis, quod obſtinatae mentis homines facere ſolent, tuendae gratia dicta putes, ſed ne huius diſputationis veritas a quoquam deſideretur, neve *Lucretius* a me, qui eius auctoritatem maximi facio, indefenſus maneat. Et quoniam in iis, quas dixi, literis ad diſputationem de particula *cor* tantum reſpondiſti, de eadem ſolum a me ſermo habebitur. Scribebas enim ſtomachum ab antiquis καρδίαν eſſe appellatum, & idcirco *Thucydidis* verba male a *Lucretio* interpretata fuiſſe, qui καρδίαν non ſtomachum, ſed *cor* dicere maluit. Reſpondebam, ni fallor, ab antiquis non proprie ſtomachum, ſed tantum ventriculi os καρδίαν vocatum inveniri, quod *Rufus* Epheſius, & *Galenus* docent, neque abſurdum videri, ut latini potuerint, quemadmodum graeci, ſub cordis nomine, ventriculi os intelligere. Has rationes, quoniam tibi admodum pro-

probatae non ſunt, firmiores reddere conabor, atque illud inprimis dicam, *Lucretium* eo in loco minime in animo habuiſſe *Thucydidis* orationem in linguam ſuam exacte tranſferre, & propterea nequaquam damnandum, ſi quid apud ipſum ab auctoris graeci ſententia diverſum legatur; quod autem hoc ita ſit, omnibus perſpectum eſſe poteſt, qui latinis graeca conferentes, facile cognoſcunt, multa apud *Lucretium* mutata, tranſpoſita, diverſa, atque aliter intellecta, narratave, ac in *Thucydide* reperiantur, eſſe. Sed quum hoc in aliis ſexti illius libri locis pro comperto habeam, in hoc tamen a te notato, minime ipſum a *Thucydidis* ſenſu receſſiſſe credo; ad quod adſerendum tria mihi ſtatuenda ſunt. Primum apud veteres omnes, καρδίαν, aut os ventriculi, aut cor ipſum fere ſemper, ſtomachum raro ſignificare; id namque teſtatum ſaepiſſime fecit *Galenus*, cui magnam deberi fidem nemo inficiatur: alterum eſt στόμαχον apud graecos duo ſignificaſſe, aliquando ventriculum ſcilicet univerſum, ubi conficiuntur alimenta, frequentiſſime autem ductum illum, qui inter fauces, ac ventriculum collocatur, quemve Graeci, & praeſertim *Ariſtoteles* interdum οἰσοφάγον Latini gulam nominarunt, aliud ab his duobus στόμαχον Graecis deſignare raro obſervavi; quando *Homerum*, *Hippocratem*, *Platonem*, *Ariſtotelem*, *Rufum*, *Galenum*, non alio fere ſignificatu,

quam praedictis duobus unquam adcepiſſe, quiſque cognoſcere queat: quod ſi interdum pro ore ventriculi uſi reperiuntur, id non proprie, ſed καταχρηστικῶς ut Galenus VII. aphor. LVI. adſerit, feciſſe videntur; & ne quis *Pollucem* in II. lib. mihi adducat, ſtomachum, aſperam arteriam quoque vocatam dicentem, ſciri velim apud ipſum, ſtomachum eo in loco pro gulae principio, quod ductibus ambobus quaſi commune eſt, capi; ut etiam paullo infra. Nam & literam *Pollucis* mendoſam eſſe reor, quando ſcribit ὁ δὲ στόμαχος ἔρκεται μὲν ἔνδοθεν τῇ ῥάχει καταλείνει δέ εἰς πνεύμονα, ubi legendum puto εἰς κοιλίαν; ex his enim ſubſequentibus verbis ſic eſſe legendum adparet τοῦ δὲ στομάχου καταλήγοντος εἰς τὴν κοιλίαν. Tertium eſt ſtomachum Latinis quoque frequentiſſime ventriculum, ſaepe gulam ſignificaſſe; quod vero pro ore ventriculi ea vox fuerit uſurpata, numquam hactenus obſervavi: ſed ne haec temere adſerere tibi videar, quaeſo *Lucretii*, *Horatii*, *Celſi*, *Plinii*, *Caelii Aureliani* locos omnes perſcruteris, ubi ſtomachi mentio aliqua habeatur; facile, ſpero, intelliges, numquam aliud apud ipſos ſtomachum deſignare, niſi gulam, aut ventriculum. Quibus ita poſitis, neminem futurum arbitror, qui non iudicet, *Lucretium* latinae linguae obſervantiſſimum minime potuiſſe καρδίαν, quae *Thucydidi* ventriculi os ſignificabat, ſtomachi nomine quod nihil minus quam id ſonat, tranſferre,

ferre, & ideo ſatius ipſi viſum, ut Graecos imitatus, cor diceret; quod ſi auctores alii ea voce ita uſi non inveniantur, propter hoc abſurdi nil a *Lucretio* commiſſum fuerit, ſi loquendi libertate in multis aliis abſque crimine uſus, quum ſtomachum eo in loco tranſferre non poſſet, neque ſtomachi os dicere vellet, latinam vocem in graeca ſignificatione uſurpaverit, praeſertim quum tu optime memineris multa alia huiuſce generis penes ſcriptores ſemel tantum, praeter communem aliorum conſuetudinem, uſurpata inveniri. Porro quod dixerit *cor moeſtum*, alias ex *Galeno* rationem adtuli: nunc idem repeto, nihil in corpore noſtro aeque moeſtitiam parere, atque ventriculi os male adfectum, & propterea *Lucretium*, ſapienter *cor moeſtum* dixiſſe, ut eam partem, videlicet ventriculi os, proprie exprimeret, quam *Nemeſius* etiam in libro de nat. hum. cap. xx. ex *Galeni* ſententia τῆς λύπης ὄργανον ſtatuit: quid quaeſo, bone *Victori*, inconvenit, ut alibi cor pro ore ventriculi, alibi pro corde *Lucretius* noſter adceperit? certe quando dixit

Omnia tum vero vitai clauſtra lababant

feliciſſime ea *Thucydidis* verba μετὰ μεγάλης ταλαιπωρίας interpretans, id totum expreſſit, quod in oris ventriculi pravis adfectibus non raro evenire ſciunt medici, animi ſcilicet defectiones, ſyncopas, atque etiam interdum mortes.

Quare videre nequeo, cur hoc *Lucretio* non facile condonare tibi placeat. *Plutarchi* demum, quos ad *Alexandrum Farneſium* Cardinalem Dominum noſtrum miſiſti, reſtituti loci magnam tibi ſane laudem pepererunt: maiorem autem peperiſſent, niſi *Hieronymus Frobenius* Baſilaeenſis Typographus, multis annis ante hanc gloriam praeripuiſſet; quippe qui volumine opuſculorum *Plutarchi* graeco a ſe edito ita plane, quemadmodum tu prudenter conieciſti, eos reſtituit. Plura de hac re ad te non ſcribam, perſuaſum illud habens, te poſtquam rem hanc exactius conſideraveris, vel ſententiam mutaturum, vel ſaltem gravioribus rationibus eam comprobaturum. Interim ſcias velim, te a me plurimum obſervari, & coli, non tantum, quod videam Dominum meum te aeque ac quemvis alium aetatis noſtrae eruditum hominem aeſtimare, & incredibili amore proſequi, verum etiam quia animi tui ſingularis bonitas, nec non doctrinae praeſtantia, ita omnibus notae ſunt, ut qui te non diligat, ac veneretur, a nemine amari mereatur. Vale. Romae VIII. Eid. Dec. MDLVII. (1)

XLIX.

(1) *Conſule Victorii reſponſum dat. VI. Kal. Ian. 1567. Epp. lib. VI. p. 146.*

XLIX.

BARTOLVS RICHIVS HOLTSCHNVNDENSIS SAXO
PETRO VICTORIO S. P. D.

Eum qui ſemel tranſgreſſus ſit fines verecundiae, graviter oportere eſſe inpudentem, vel ego teſtis ſum locuples, qui nuper Romam quum irem, Florentino in oppido maxima adfectus a te, doctiſſime *Victori*, beneficentia, hinc hominem tibi commendare auſim. At vicit meum pudorem tua ſingularis humanitas, & petitio huius iuvenis tibi innoteſcere cupientis *Davidis Piſſeri* Lipſici, ut ego tibi eum, cariſſimum *Ioach. Camerario* noſtro Praeceptori ob ſtudium poetices, cuius fuit ſtudioſus admodum, & utriuſque linguae cognitionem, commendare non dubitem. Cui ſi quid humanitatis, ſtudii, operae tribueris, *Ioachimo* docenti bonas literas in patria eius, tributum putabis, ac me beneficio devincies, cuius memorem animum vel abſens utinam declarare poſſem; ſed quum re non poſſim, voluntate certe, qua boni quique proxime adcedentes ad naturam inmortalis Dei inprimis delectantur, deficiam numquam. De conventu Francofurtenſi Germanicorum Principum, & *Ferdinandi* Imperatoris coronatione huc certo eſt perſcriptum, quae utinam adflictiſſimae Reipub. Chriſtianae ſit ſalutaris. Ego confecto itinere Romano feliciter, nunc recta ad *Ioach.* meoſque cogito, teque diutiſſime in-

incolumem eſſe opto. Vale. Bononiae Prid. Kal. Martias anno Chriſti MDLVIII.

L.

BACCIVS VALORIVS P. VICTORIO S. P. D.

Antonius Benivenius omni eruditione perpolitus adoleſcens, paucos ab hinc dies, me tuis verbis ſalutavit; id vero mihi tam gratum fuit, quam quod gratiſſimum; & quum longus plane ſermo eſſet de tuis graviſſimis ſtudiis, nunciavit, te ad eum ſuper certo poeticae *Ariſtot.* loco dediſſe literas, petiiſſeque ab illo, ut omnem operam, ac curam ſuam interponeret, quo *Kyriaci* noſtri (1) opinionem expiſcaremur; quid autem ſentiret vir perquam doctus, & memor *Benivenius* ſcripſit id ad te cum libenter, tum pluribus etiam verbis diligenter. Nunc quod hominis ſententiam comprobet, forte evenit, ut dum *Ciceronis* Tuſculanam, quae eſt de tolerando dolore, explicabam, in locum inciderim, in quo ipſe nonnullos adfert *Pacuvii* verſus in Niptris: non ſum neſcius totum te hunc auctorem inbibiſſe quidem, & iampridem inbibiſſe, ipſum namque ſoluta oratione exprimis, verumtamen quum omnes vel graecos, vel latinos ſcriptores, quae tua eſt inexhauſta aviditas legendi, evo-

(1) *Kyriaci videlicet Strozzae in Piſana Academia Profeſſoris.*

evolveris, nec mirum mihi ſane videretur, id te fugiſſe hoc tempore; tu itaque totam rem examinabis, meamque fortaſſe intempeſtivam diligentiam aequi bonique feceris. Ego certe, quod mihi ut ad te ſcriberem, occaſioni fuit, idem tibi non ingratum fore duxi. Vale, ac me doctrinae tuae deditiſſimum amplectitor: ipſe enim, cum valeo, tum vero operam dabo, ne fruſtra conſuetudine, & conſiliis tuis uſus unquam videri poſſim: iterum vale. VII. Kal. Decembris MDLVIII. Piſis.

LI.

IO. BAPTISTA ARCVCIVS P. VICTORIO S. P. D.

Tantam quotidie ex novis hiſce tuis variarum lectionum libris voluptatem utilitatemque capio, ut iam cum aliorum veteribus, quos plurimum antea in manibus habebam, non ita ſim frequens: & profecto ſtultus eſſem, ac magis inſipiens, quam fuit olim Iudaeorum Populus, ſi, quum caeleſti nectare veſci liceat, velim nunc eo relicto, in quo omnes omnium ciborum ſuavitates experior, ad olera, quemadmodum illi, & ad Aegyptiorum ollas reverti. Dii te fortunent, doctiſſime & humaniſſime *Victori*, diuque nobis incolumem ſervent, magnum Italiae noſtrae ornamentum, & decus: qui politiſſimis ſcriptis effeciſti, haec ut aetas illi antiquorum feliciſſimae nihil prorſus invideat.

deat. Ego quidem certe iam te in oculis fero, & in medullis ſanctiſſime colo & obſervo: malo tamen ab aliis quam a me hoc ipſum intelligas. Sed redeo ad XIII. novos illos tuos variarum lectionum libros, quos mihi dono miſiſti, iamque ego totos devoravi, praeclaros ſane, ac ſuis omnibus numeris abſolutos: offendi pauca, dum legerem, quae modo tecum communicem oportet. Et primum libro XXXIV. cap. XXI. ubi loqueris de ficis nanis, & libro XXXVI. ad calcem V. cap. *vaſibus* ſexto caſu, pro *vaſis*, uteris: neſcio an ſit librarii erratum, an potius conſulto id feceris (1).

Libro XXVI. cap. VIII. poſt illa *Euripidis* verba de Crathi, ita ſcriptum eſt = Nam quod narrat, aquam eius fluminis flavam lanam rutilam reddere, mira quoque a *Theophraſto* tradita fuerant de vi ipſius, ut refert *Plinius* libro XXXI. cui tamen omnino non convenit cum *Euripide*: longe namque aliter potu illius aquae mutari colores tradit, ſive hoc ipſius culpa factum ſit, ſive Graeci ipſi auctores de hoc inter ſe diſſenſerint: inquit enim *Theophraſtus* in thuriis, Crathin candorem facere, ſybarim nigritiam bubus, ac pecoribus. = Adderem ego, *Ovidius* tamen apud nos libro ſua-

(1) *Ita revera legitur in prima editione Flor. per filios Laur. Torrentini* 1568. 4. *In altera vero editione Flor. apud Iunctas* 1582. *ſed caſtigata leguntur eiuſmodi menda.*

ſuarum Metamorphoſeon xv. ubi inducit *Pythagoram* mira quaedam de fluminibus canentem, videtur *Euripidem* imitari voluiſſe: carmina ipſius adiungam:

Crathis, & hinc Sybaris veſtris conterminus oris,
Electro ſimiles faciunt, auroque capillos.

Libro eodem, XVI. cap. reprehendis *Theodorum Gazam*, quod *Ariſtotelis* problematum ſectione xxx. problemate I. in quo multa acute more ſuo diſputat Philoſophus de atra bile, ὅθεν σίβυλλαι καὶ βακχίδες reddiderit, ex quo Sibyllae, & Bacchae: ipſe autem emendas βάκιδες, una litera demta. Vide, mi *Victori*, ne nihil inmutanda ſit vetus lectio; quum praeſertim tres fuiſſe Bacchides, qui divino quodam ſpiritu inſtincti futura vaticinarentur, ex quibus unus fuerit Baeotius, alius Athenienſis, tertius Arcas, notum ſit vel ex ipſo *Caelio*.

Cap. XXII. eiuſdem libri ſic legitur. = Nec tamen adfinis eſt ulli culpae M. Tullius, & quae ſequuntur, uſque ad illud = nam ſi de Ilio ſermo eſſet. Quomodo potuit Achilles eo honore adfici, qui ante excidium eius urbis extinctus fuit a Paride in praelio? Sed heic dicere aliquis poſſet, *Homerum* vocaſſe Achillem πτολίπορθον, quod occiderit Hectorem, Troiae propugnaculum.

Libro XXXV. cap. XX. *Catulli* verſus adducis

Nam te non viduas iacere noctes
Nequicquam tacitum cubile clamat,
Sertis ac Syrio flagrans amomo.

Non ſine conſilio enim veterem lectionem negligis, quae habet = *Sertis ac Syrio fragrans olivo*: quod ſi me amas, fac omnino intelligam.

Libro XXXVII. cap. II. omnia quae de loco *Plinii*, libro naturalis hiſtoriae X. cap. XII. diligentiſſime a te diſputantur, ut cetera, mihi quidem mirifice probantur: ſcire tamen vehementer cuperem, an alias apud *Ariſtotelem* ipſum ξένυς, ea ſignificatione inveneris.

Antiqua etiam illa inſcriptio, quam eodem libro, cap. VIII. dicis adcepiſſe ab illuſtri viro *Mario Columna*, Neapoli viſitur in aedibus adfinis mei *Hadriani Gulielmi Spathaphori*, bonarum literarum ſtudioſi: eius exemplum ſumma adhibita diligentia deſcriptum, libuit heic adponere, quod multa in hac noſtra inſcriptione longe aliter, quam in tua ſint, ſe habere perſpexerim. Bene vale, mi ſuaviſſime *Victori*, animae meae dimidium.

Neap. III. Non. Mart. MDLIX. (1)

DIS. MAN.
C. IOCVNDO C. F. ESQ. QVI XII. AN. VIX.
ET SEPTIES SPECTANTIB. PVB. (2) IMPP.
SER. GAL. OTH. (3) SIL. (4) A. VIT. (5) ET P. (6) R.
SALTAVIT CANTAVIT ET PLACVIT
PRO IOCIS QVIB. (7) CVNCTOS OBLECTABAT
SI QVID OBLECTAMENTI APVD VOS EST
MANES INSONTEM REFICITE ANIMVLAM
FAVSTVS NVNC INFAVSTVS (8)
PATER (9) ET SIBI FEC.

(1) *Eiuſmodi Ep. per errorem eius, qui illam ex archetypo exſcripſit, huc adlata eſt, quum ad A. 1569. referenda ſit, ut ex iis quae in ea continentur adparet.* (2) *Pub. omittit Victor.* (3) *Galba Othone* (1) *Silvio.* (5) *Vitellio.* (6) *Populo.* (7) *Quibus.* (8) *Haec paronomaſia veterem inſcriptionem non ſapit.* (8) *Pater filio.*

LII.

IACOBVS CORBINELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum mihi literas tuas *Antonius* (1) reddidiſſet, eaſque cupide perlegiſſem, eximia quadam gaudii magnitudine ſum elatus: primum quod ab eo viro miſſas intelligerem, quem ego ſemper magnum exiſtimavi: deinde quia ſingularem quamdam & mirificam benevolentiam praeſtitiſſent aliqua cum mea laude coniunctam. Mihi profecto, quum ceteris aliis in rebus, tum in mea cauſſa praecipue humanitas illa tua mirabilis viſa eſt, quum tu ſponte, nullo meo adductus unquam officio, tam familiariter laudi meae favere conatus es. Qua quidem ipſa re, hoc eſt, teſtificatione de me tua, tametſi inficiari non poſſum, me ſumma fuiſſe laetitia cumulatum, tamen ſpectata melius, ac ſubducta ratione vitae meae, quum ipſe me collegiſſem, ſtatui me nullo numero dignum eſſe; ſimulque non alienum dignitate tua exiſtimavi, vel potius proprie tuum eſſe, hoc eſt optimi civis, & viri optimi, excitare eos adoleſcentes, qui quaſi alumni diſciplinae

(1) *Forte Beniveniús*

tuae videntur, & eos ſtudioſe fovere, & amplexari; quam vero gloriam ſiquis raro tribuere ſibi poteſt, unus omnino, aut nemo unquam, ipſe es: neque haec ſunt occulta, poſita enim tanquam in excelſo, & illuſtri loco, quales e ludo tuo tui imitatione iuvenes extiterunt, quos non ſcientia ſolum erudiſti rerum praeclararum, ſed & eorum dignitatis, & ornamenti amplificatorem te ſummum praebuiſti. Fortunati igitur auditores tui, te vero etiam beatum cenſeo, quando non ea gloria contentus, quae tuum nomen inmortalitati commendavit, aliam qua nos ad Deos propius adcedimus, beneficio dando, deque aliorum commodis cogitando cupide conſectaris. Quod autem me tuis laudibus nunc florentem & auctum vis, facis tu quidem natura tua, ut cupias amplificare quamplurimos. Illa vero, quae non vario ſermone, ut ad me ſcribis, ſed una multorum voce ad te de me ipſo perlata ſunt, ex abundantia quadam amoris profecta videntur: quanta namque in *Bartholomaeo Barbadoro* humanitas ſit, & ſuavis amicitia, plane cognovi: potuit ille quidem nonnulla narrare de ratione ſtudiorum meorum, quae tibi video, & gaudeo probari, quantopereque laborem in Graecae linguae cognitione percipienda, & quantum ipſe profecerim, optime mihi ſum teſtis: & quoniam opinio illa, quantulacumque illa ſit, quam de me iudicio

nunc

nunc habes amicorum meorum, adeo mihi gravis eſt adverſaria, ut nullo modo, neque ullo unquam tempore nedum vincere, aliqua ex parte valeam exaequare, parce, fortaſſeque non importune aliquid adtingam, quo ſenſus animi mei tibi pateſcat, notiorque aliquo modo ſit, & illuſtrior. Ego etſi ſemper adamarim illorum ſtudiorum tractationem, eorumque uſum, & oblectationem ceteris voluptatibus antepoſuerim; tamen doleo me in eorum curſum eſſe paullo ſerius ingreſſum, quod iniquitate quadam fortunae factum eſt, & quibuſdam naufragiis rei familiaris meae, quae me, ſimul ac ſapere coepi, inpulerunt in eam mentem, ut viam illam pervulgatam inſiſterem iuris percipiendi, cuius me magnitudo, & perplexitas aliquot annos inplicatum miſere tenuerunt, meumque animum, non ſine morſu doloris a manſuetioribus muſis inflexerunt: verum quo me vehementius in iis legum ſtudiis involvebam, eo magis in minimis ea eſſe ponenda iudicabam, niſi cum iis, aut eloquentiae, aut aliarum ſtudia literarum coniunxiſſem; quae quidem quanto labore, vigiliiſque parentur, tu es omnium teſtis optimus: neque eo conſilio curſum illum ingrediendum ſtatueram, ut aliquem me inde putarem fructum conſequuturum, ſed tantum, ut ex hoc me eriperem vulgo patronorum. Hoc fuit in capeſſendis ſtudiis conſilium meum; quod equidem

illa

illa tanquam clades praeſtantium diſciplinarum ſaepe preſſit, & a quo in praeſentia, ſi unquam antea, clara voce ſentio me revocari. Pareo tamen, quantum in me fuerit, conſiliis iis, quae mihi ſuaviſſimis literis tuis adhibuiſti, nec non in ſumma etiam deſperatione, & diſcrimine rerum mearum, noſti tempora, & mores, omnes vias perſequar, quibus me poſſe pervenire quo volebam exiſtimavero. Vale. Piſis poſtrid. Non. April. MDLIX.

LIII.

GAB. BARRIVS FRANCISCANVS P. VICTORIO S. P. D.

Poſteaquam abs te deceſſi, diu mecum ſedulo cogitavi, quae mihi de *Laurentio Torrentino* retuliſti, quod hominibus blandiri ſoleat, & rem ad verba minime conferat. Quamobrem veritus ego ne, ut mihi dixiſti, rem in longum differens, me deceptum habeat, velim, ut librum meum pro Lingua latina nunc inprimendi provinciam ſuſcipiat: nam menſe Maio me in Calabriam conferre neceſſe eſt. Quare te, pro tua in omnes humanitate, & in latinam linguam, qua longe es praeditus, obſervantia ſingulari, obſecro, & obteſtor, ut apud illum librum ipſum commendans, perſuadeas, quo nunc ipſum inprimere velit, animumque ſuum hac in re, ut mihi pollicitus eſt, perſcruteris: nae iſtuc ego, dum enim inpri-

primitur prorſus adeſſe volo, ſcio, pollicito fruſtratus nequicquam adcedam; de qua re ad ipſum quoque ſcribo. Quod ſi nunc librum ipſum inprimere ſpoponderit, ad me ſcribas, atque interea te mihi honeſtam aliquam iuvenes literas docendi conditionem, qua iſtic honeſte, ac commode commorari valeam, reperias velim. Mallem tamen in caenobio aliquo Caenobitas docturus, ſi tamen huiuſmodi conditio reperiri poteſt, commorari, quam apud Laicos. Vale, & me mutuo ama. Romae Nonis Novembr. a partu Virgineo MDLIX.

LIV.

CAROLVS SIGONIVS P. VICTORIO S. P. D.

Lectis tuis literis incredibili profecto ſum animi voluptate perfuſus, quod ex iis intellexi, amorem erga te meum tibi non ſolum notum eſſe, verum etiam gratum. Nam de iudicio quid dicam? de quo te laborare non exiſtimo, praeſertim quum eo in loco ſita ſit laus tua, ut qui te non admiretur, & amet, is aut alienae gloriae invidus, aut plane omnis humanitatis expers haberi poſſit. Me vero, ut te non amarem ſolum, ſed etiam omnibus prope animi mei ſenſibus comprehenſum tenerem, admirabilis, quae in ſcriptis elucet tuis, quorum ego me cum multis ſtudioſum ſemper fuiſſe profiteor, doctrinae magnitudo tuae coegit,

git, auxit deinde etiam, ac plane cumulavit amorem meum perhonorifica multorum, inprimiſque ornatiſſimi viri *Petri Carneſecci* de tua probitate, & tuis moribus praedicatio, quo factum eſt, ut ego nihil iampridem ardentius cupiam, quam te, quem abſentem in oculis fero, non modo ut videam, ſed praeſens etiam praeſentem intuear, atque adloquar. Quod autem *Mureto* ſcribis, equidem te ab eo paullo liberius, quam dignitas poſtulabat tua, tractatum eſſe, pro eo, ac debui, moleſte tuli. Itaque quamquam ſplendori nominis tui labem nullam cuiuſquam reprehenſione adſpergi poſſe pro certo habebam, tamen pro mea erga te perpetua caritate non deſtiti, dum integra res adhuc erat, illum admonere, atque orare, ne hominem de omnibus elegantioribus literis optime meritum, in eo praeſertim libro, in quo ſtudia haec politiora ornaret, peſſime vellet adcipere; cui quum ille reſpondiſſet, ſe literarum cauſſa, quas illuſtrandas ſuſcepiſſet, nec *Victorio*, nec *Sigonio*, nec omnino cuipiam, ſi res ita tuliſſet, eſſe parſurum, exarſi aliquanto quam ſoleo vehementius, meque, ſi ea mente eſſe perrexiſſet, & *Sigonii*, & *Victorii* partes acerrime ſuſcepturum, & ipſe tum, & multis poſt etiam audientibus ſum profeſſus. Quid quaeris? his verbis viſus eſt ille nonnihil tum eſſe commotus. Itaque quum ex amicorum ſententia, quod in me ſcripſerat,

po-

poſtea deleviſſet, ac mecum etiam de reconcilianda gratia, quam inmutatam eſſe ſuſpicabatur, egiſſet, facile a me aequa omnia impetravit: etenim ab eo tempore ſic ego omnem & meae, & tuae defenſionis cogitationem abieci, ut quum alteram non neceſſariam eſſe intelligerem, ne alteram quidem temere mihi attingendam eſſe exiſtimarem; quod, ut ex ea laudem nonnullam etiam victus ſperarem, ſic ex hac quantum famae periculum ſubiturus, & quos de me hominum ſermones excitaturus eſſem, niſi pro dignitate rem confeciſſem, quam privata nulla provocatus iniuria ſuſcepiſſem, facile praeviderem. Quamobrem peto a te, ut hoc uno non leviſſimo, ut arbitror, ſummae meae erga te obſervantiae argumento contentus eſſe velis; qua quidem, ſi in certamen neceſſario deſcendiſſem, meam cauſſam a tua non fui ſeparaturus, ſed graves communis adverſarii petitiones eodem ſtilo propulſaturus. Illud autem perſuaſum, ac certum habeas, clariſſima multa ingenii, ac doctrinae tuae monimenta eam tibi toto terrarum orbe literarum iampridem gloriam comparaſſe, ut eam nulla unquam obtrectatio obſcurare, nulla omnino iniuria cuiuſquam inminuere poſſit. Vale, & me ad omnes res, quae ad te pertinere videantur, paratiſſimum eſſe exiſtima. (1)

Venetiis VIII. Kal. Decembr. MDLIX.

(1) *Exſtat Victorii reſp. dat. 4. Non. Dec. lib. IV. Epp. p. 76.*

LV.

IO. FASEOLVS P. VICTORIO S. P. D.

Rectiſſime omnino factum eſt a viro nobiliſſimo omnique laude digniſſimo *Petro Carneſecco* (1) qui, quantopere te colerem, atque diligerem, quod ei iampridem maxime notum erat, perbelle tibi enarrare potuit. Quatuor namque noſtra haec aetas in noſtris his ſtudiis, ac polita multarum rerum cognitione, qui haud domi taciti latuerint, ſed quantum in ipſis fuit praeclaris iuvenibus admodum profuerint, ac praeſtantiſſimos omnes utriusque linguae ſcriptores ſumma cum dignitate ſemper in manibus habuerint, non paucaque ſummopere commendanda, & ipſi pepererint, revera excellentes inprimis tulit viros. Mihi autem datum fuit, ut ex his duos non ſolum noverim, ſed multos etiam annos, graecos, latinosque libros interpretantes audierim, ipſiſque penitus intimus fuerim. At *Lazarus Bonamicus* (2) & *Benedictus Lampridius* ii ſunt, quos mea hac ora-

(1) *De Petro Carneſecco nobis erit ſuo loco diſſerendum.*

(2) *Hic patria Baſſanienſis, & ruſtici patris filius fuit. Marco Muſuro praeceptore uſus, graecas literas didicit. In Patavino gymnaſio humaniores literas maxima nominis celebritate profeſſus eſt. Vivere deſiit A. MDLII. aet. LXXIII.*

oratione ſignifico. Tertius *Romulus Amaſaeus* (1) ſuccedit, quod licet de ſuperiore loco numquam exponentem, ut optabam, viderim, attamen de facie novi, & familiariter cum eo ſum aliquando loquutus. Tu quartus, *Victori* optime, atque eruditiſſime, reliquus es, quem, ut illis omnibus viventibus ſemper venerati ſumus, ita iam deſideratis, ſubſpicere, atque admirari debemus: in quo hactenus infelicior fui, qui in duobus illis certe fueram feliciſſimus. Nam non ſolum illud ad hunc uſque diem conceſſum non fuit, ut te viderem, audirem, praeſentemque, quod percupiebam, adloquerer, ſed vix etiam antehac conſequi potui, ut tibi notus eſſem. Multis igitur, magniſque de cauſſis *Petro Carneſecco* optimo atque elegantiſſimo viro debeo, *Philippumque* iuvenem cordatum, & egregium aeque amo atque alterum fratrem, cuius etiam non pauca, ac minime obſcura extant erga me beneficia. At quod alter meam erga te voluntatem ſuo illo dicendi genere, tum nitido, tum artificioſo iam antea aperuerit, alter vero meas etiam literas oſtenderit; adeo mihi gratum fuit, ut nihil a Deo optimo maximo potius hoc tempore optandum videretur.

(1) *Fuit origine Bononienſis, ſed Vtini natus in Carnia ſaec. XV. Bononiae latinae graecaeque linguae mercenarius profeſſor, inde Patavium ad graecam linguam docendam adcitus eſt. Deceſſit Romae ante obitum Marcelli II. a quo plurimum diligebatur.*

Hinc namque factum eſt, ut ad te, tuamque amicitiam mihi aditus apertus, tuaeque benignitati fores ſint patefactae, unde illae iam ad me literae digreſſae, quae, ut mihi ſemper futurae ſunt perhonorificae, ita tuae erga me voluntatis perpetua etiam erunt pignora. Certemus itaque multis officiis in poſterum inter nos, quam rationem tu, ut tuae nobilitati, tuiſque moribus maxime convenit, recte, atque ordine proponis. Tu, ut inſtituiſti, me plurimum ama, meaque omni opera in tuis, amicorumque tuorum rebus omnibus ſine ullo reſpectu utere. Vale. Patavii Kal. Ian. MDLX. (1)

LVI.

CAROLVS SIGONIVS P. VICTORIO S. P. D.

Ad tuas literas v. Eidus Dec. datas reſpondi ſerius multo, quam aut officium, aut amor erga te meus poſtulabat; quum enim te & obſervem multum, ut virum doctum, & amem plurimum, ut a me, quod tuae literae indicant, non alienum, intelligo me ſubito ad te debuiſſe ſcribere. Quod ne facerem nihil aliud quam inanis officii ſpecies quaedam inpedimento fuit, quam dum ſtudioſius ſum ſequutus, vereor ne id commiſerim, ut a te, aut negligentis in ſcribendo hominis, aut parum diligenter amicitiam tuentis crimine accuſari iure poſ-

(1) *Huc pertinet Victorii Ep. lib. IV. Epp. pag. 78.*

poſſim. Volebam autem ad te librum cum literis quemdam mittere de iure Civium Romanorum a me modo conſcriptum. Cuius libri diuturna expectatio, non enim in eo deſcribendo Librarii aut feſtinationi, aut cupiditati meae ſatisfecerunt, me, ut vides, in hunc uſque diem cunctantem traxit. Peto igitur a te, ut me eo loco habeas, quo te habiturum in tuis literis polliceris, ideſt, ut me ames, ſi me amore tuo dignum eſſe intelligis, & de meis his ſcriptis quid ſenſeris amice ſcribas, erunt autem cum libris de iure Civium Rom. ſeptem etiam orationes coniunctae, Venetiis a me, ut ipſe intelliges, ſuperioribus his annis habitae; atque ita tibi perſuadeas nihil eſſe, quod ego malim, quam te, quanto a me colaris ſtudio, intelligere. Vale VII. Eid. Februarii MDLX.

LVII.

PETRVS MAPHAEVS P. VICTORIO S. P. D.

Genuam veni ad VIII. Kal. Febr. quinto abs te die. Incidit meus adventus in ipſas occupationes conventuum negotiatorum, qua re factum eſt, ut publica mea ἔντευξις in ante diem Kal. ſit dilata. Ex eo die quidquid egero, & quomodo ſe ſe initia dederint, ad te ſcribam; quando tua fecit ſingularis humanitas, ut meas tibi res curae eſſe mihi perſuaſerim. De libro non urgeo: quem tamen ut mihi libera-

raliſſime recepiſti, emendatum expecto, & ſimul aurea illa in *Homerum* ſcholia, quae tua ſolertia, virtuſque ab interitu vindicat, ad quod tempus expectemus, ſcire mirabiliter aveo. Vale, meque tui ſtudioſiſſimum, ac cupidiſſimum puta. Genua IV. Kal. Feb. MDLXIII. (1)

LVIII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Theonis librum correctum abs te diligentiſſime *Antonius Meliorius*, una cum tuis literis ad me perferendum curavit. De quo noli, quaeſo, expectare, dum tibi agam gratias: quibus verbis eae ſignificari, agique maximae poſſunt, iis me eſſe omnibus uſum exiſtima. Itaque fruar ego quidem tuo munere; & quemadmodum tu ſine ſumma erga me benevolentia non potuiſti hoc laboris, operaeque ſuſcipere; ſic mihi quotieſcumque librum illum legam, legam autem ſaepiſſime, ſingularis tua illa doctrina pari probitate, officioque coniuncta obverſabitur. Tu vero me in poſterum quoque ſi minus iudicio tuo, at conſtantiae cauſſa diliges; & quando ſpiritum tuum optimo cuique cariſſimum merito eſſe intelligis, valetudinem diligenter curabis. Genua Nonis Martiis MDLXIII.

LIX.

(1) *V. Ep. ad eumdem Victorii lib. V. 11. p. 109.*

LIX.

IOANNES ALBERTVS DEI GRATIA DVX MEGAPOLENSIS ETC. P. VICTORIO S. P. D.

Commentarios tuos in *Demetrium Phalereum*, vir doctiſſime, adcepimus, in quibus eruditionem tuam, diligentiamque non poſſumus non admirari. Quam etſi ex aliis quoque monumentis tuis, quae edidiſti tu quidem plurima, atque omni doctrinarum genere refertiſſima, facile perſpeximus, tamen ea eſt horum commentariorum elegantia, ut in his ipſe te ſuperaſſe videaris. Quare magnam tibi gratiam habemus, & a te petimus, ſi quid porro ſimile, edideris, nobiſcum communicare ne graveris. Quod *Ioannem Caſelium* optimis moribus, atque artibus informatum ad nos remiſiſti, feciſti nobis gratiſſimum, & ut idem in *Bernardo Bugenhagio*, & *Ioachimo Hano*, & *Samuele Fabricio* facias vehementer rogamus. Ex quibus quidem *Bugenbagius*, & *Hanus* parentibus nati ſunt nobiliſſimis, conſiliariis noſtris; *Samuel* vero civis noſter eſt, quem noſtris ſumtibus amplius triennio in Italia aluimus: eos omnes ſperamus tua opera ad nos reverſuros eſſe tales, quales volumus, & optamus, ideſt bonos, & honeſtos, & optimarum artium ſcientia ornatos. Quod, ut fiat, te iterum ſic rogamus, ut maiori ſtudio rogare nihil poſſimus. Nos tibi viciſſim officia noſtra deferimus.

Vale,

Vale, vir doctiſſime, & de ſtudioſa iuventute, ut caepiſti, optime mereri perge. Datae ex arce noſtra Neoſtadienſi Nonis Martii Anno MDLXIII.

LX.

PETRVS MAPHAEVS P. VICTORIO S. P. D.

Duram, *Victori*, ſemper eorum qui de ſcripto vertunt alieno conditionem putavi. Nam praeterquamquod ad incertum fructum certiſſimus labor impenditur; tanta eſt ſaepenumero tum rerum, tum verborum obſcuritas, non ut humani ingenii, ſed divinationis paene cuiuſdam ſit, poſſe vel ipſius auctoris conſilio, vel antiquitatis ignoratione, vel librariorum vitio occultas, penituſque reconditas abiicere, atque illuſtrare ſententias. Mitto duos illos in hoc genere tamquam ſcopulos; aut nimium attenuatae diligentiae in verbis ſingulis religioſe reddendis; aut nimis diſſolutae libertatis in verborum, ac ſententiarum vi, ſerieque ad ſuum arbitrium inmutanda.. Ac tu quidem quid hac tota de re ſentias, *Victori*, quaerere non eſt neceſſe, quum quid ſis ſequutus, adpareat. Etenim qui propter eximiam linguarum ſcientiam perfecti munus interpretis explere facile poſſes, quum & graecos omnes, latinoſque libros maximo ſemper ſtudio lectitaris, & in ea urbe natus altuſque ſis, ex qua recentioris hu-

huiuſce Italicae linguae omnis non ſolum ſuccus, ac ſanguis, ſed ornamenta etiam pigmentaque manarint: longe tamen aliis, atque iis ſane optimis, praeſtantiſſimiſque rationibus nomen tuum ad omnis poſteritatis memoriam commendaſti. Verum, ut dixi, perdifficili in loco verſantur, qui vel graeca ſcripta, vel latina convertunt. Itaque ſi quempiam aliquando offendi, qui meo iudicio, tametſi imbecillum id eſt, non omnino abſolutus, ſed tamen ferendus videatur eſſe, conatum laudo, difficultati ignoſco. Si quis vero ab omni laude ita felix extiterit, ut lineam, quod aiunt, ubique teneat, nuſquam haereat, nuſquam incurrat, qualem e latinis adhuc fortaſſe neminem, *Ciceronis* enim huiuſmodi interierunt vigiliae, e noſtris admodum paucos videmus fuiſſe, nae ego illum divino quodam beneficio multas praetervectum Syrtes, & quamvis parvo propoſito praemio, magnum quiddam adſequutum putabo; ſed in hac ipſa paucitate, qui praeſtent, non eſt meum exponere: neque vero tanta ſim adrogantia, ut meam tibi ſententiam inperitus, ac rudis adoleſcentulus, homini omnium eruditiſſimo ſapientiſſimoque praeſcribam. Vnum tantum in medium adferam, cuius lucubrationes nondum prodierunt in lucem, *Paullum Spinulam*, *Iacobi* F. Genuenſem (1). Is quum ad *Salluſtium* etruſca veſtra illa lingua donandum & uſus multum,

(1) *V. Ep. Victor. lib. V. pag.* 112. *ad Petrum Maphaeum.*

& acuminis plurimum adtuliſſet; omnia ſcriptoris illius ſenſa, figuras, preſſam denique brevitatem illam, purumque genus dicendi diſerte, atque eleganter, ut mihi quidem eſt viſus, expreſſit, nec mirum; ad ſummam enim ingenii praeſtantiam incredibilis adceſſit induſtria: ut etiam opus ſuum e vetere praecepto totum fere decennium in manibus habuerit, lentus ſcriptionum ſuarum, ac faſtidioſus probator. Nunc autem quum amicis promiſſum munus diutius debere non poſſet, quumque Venetias idcirco cogitaret, ut typis cudendum diligenter curaret, non putavit adhuc ſat ibi tutum id conſilium futurum, niſi *Petri Victorii* limatum illud iudicium, praeclaraque illa auctoritas adceſſiſſet. Itaque tota itineris commutata ratione, quum brevis per Galliam Tranſpadanam pateret via; hanc unam ob rem Florentiam ſibi divertendum exiſtimavit, te ut huiuſce rei totius arbitro ac moderatore uteretur. Hunc tu, etſi non dubito, quin pro eius virtute, proque tua in literatos homines voluntate libentiſſime ſis viſurus, tamen commendare tibi per literas volui, adſentor enim mihi ipſi, deque tua in me benevolentia, plus etiam quam concedit modeſtia, mihi polliceor, quum meam apud te commendationem aliquid ponderis habituram confido, aut ne me tuis tam honorificis iudiciis vix tibi notum ornaſſes; ego enim tanti me antea non putabam. Sed

ut

ut ad *Paullum* redeam, favebis, & conſules eius laudi, quemadmodum, & ipſius dignitas, & tua ſumma bonitas, & mea in te ſingularis obſervantia poſtulat. Doctum, atque elegantem, *Victori*, virum, & nobiliſſima, ex qua ortus eſt *Spinula* familia digniſſimum cognoſces. Vale, & duo lumina veſtrae Civitatis *Taurellium*, & *Varchium* ſaluta meis verbis.

Genua Idibus Maiis MDLXIII. (1)

LXI.

ANTONIVS AVGVSTINVS P. VICTORIO S. P. D.

Libenter legi literas tuas, quibus me de *Faerni* noſtri in Philippicas *Ciceronis* emendatione, atque obſervatione, ac de tuo iudicio in eo ſtudio certiorem facis. Multum quidem certe amiſimus, dum tam candidum ingenium, tam ſimplex pectus, tam multas in reſtituendis veterum ſcriptorum libris optime conlocatas lucubrationes perdidimus. Sed tuum erit hanc tantam iacturam tuis elegantiſſimis libris ſarcire. *Demetrium* tuum admiratus ſum, quamvis eum nondum totum perlegerim; expecto alia non minora, quando te nec in urbe, nec foris ceſſare unquam ſcio. De Tullianis verbis *confer cum hac nundinatione tua*, id ſolum dicam, me principio ita mutaſſe, excepta dictione *hac*, quum *Faernus* nondum veterem ſcri-

S 2 ptu-

(1) *Huc pertinet Victorii reſponſum lib. V. Epp. pag.* 113.

pturam ad me detuliſſet. Sed quum vidiſſem illic *hac in manum latione*, retinere volui antiqui libri primas ſyllabas, & ultimas illius, & ceterorum: itaque ſcribendum eſſe putavi *hac immani nundinatione*. Quod quamvis *Cicero*, alibi non uſurpet, ſatis eſt, ſi non ab eius dictione alienum ſit, & proximis verbis, atque ſententiae ſit adcommodatum. Vtitur *Cicero*, ni fallor, & *immani pecunia*, & *immani praeda*, & *immanibus poculis*, *pro magnis*. Nec quod plures literae addantur, eſt, quod te moveat, ut id reiicias; nam ſaepe ſimiles literae, vel ſyllabae, vel deſunt, vel duplicantur, & eſt facilis error heic *in manum* pro *in mani num*: & heic *numlatione* pro *nundinatione*; aut finge *nundinatione* aliquem ſcripſiſſe, num male faceret, qui *nundinatione* mutaret? Adcedit, quod in aliis libris eſt conſcriptum *nummatione*, vel *numeratione*, vel *nuntiatione*. Haec in ſcriptura ſequutus ſum. De ſententia autem malo cum veteri libro, quam tecum conſentire: utcumque ſit a te ingenioſe ratio excogitata, neque enim ideo *immanis nundinatio* dicitur, quod magna inde pecunia quaereretur, ſed quod multi eſſent in ea occupati, & magnus eſſet ementium numerus, & magna eſſet Conſulis turpitudo, qui domi ſuae nundinas, non quaſlibet, ſed frequentes celebraret. Sed tu haec melius diiudicabis: eſt hic doctiſſimus quidam Antiſtes, cuius nomen poſtea ſcies, qui me ad-

admonuit de iis locis tuarum lectionum variarum, quae ſeparatim conſcripta ſunt; tu poteris ea recognoſcere, & admonitionem hanc bene conſulere. *Laelium* noſtrum *Taurellium* iube ſalvere, & vale. x. Kal. Sep. MDLXIII. (1)

LXII.

NICOLAVS VOLATERRANVS P. VICTORIO S. P. D.

Tuam apud *Livium* animadverſionem diligentiſſimam, quam *Io. Franciſcus Lottinius* civis meus abs te legendam adceperat, eius nomine tibi tandem remitto, & ut mihi iterum, ac ſaepius commiſit, ſic equidem apud te enuncio, ſe etiam atque etiam illam vehementer probaſſe. Audivi enim quum diceret, nemo fere omnium, qui tempus aliquod hactenus in veterum monumentis conſumſerint, ea, quae tu diligentiſſime obſervaſti animadvertiſſe deprehenditur. Atque illud ipſum iter, quod certa nimirum coniectura conſequutus es, *Annibalem* Poenorum Ducem e Gallia Ciſalpina in Etruriam penetraturum habuiſſe, exquiſitis rationibus confirmavit. Ad haec adiecit te optimam lectitandi rationem oſtendiſſe, quae in omnibus auctoribus, ac praeſertim rerum geſtarum ſcriptoribus magno cum fructu legentibus adhibenda eſſet; & quamquam peracre *Lottinii* ingenium in rebus iudicandis perſpe-

(1) *Vid. Victorii Ep. ad Ant. Auguſtin. Epp. lib. V. pag. 112.*

ſpectum, ac plane cognitum habes, eamdem tamen tuo quidem permiſſu, legendam etiam dedi *Franciſco Medici*, qui te licet vehementer obſervet, & colat inprimis, eiuſmodi tamen vir eſt, ut quidquid de quacumque re ſentiat, vere, ac libere ſemper loquatur; & quod ad rem pertinere magnopere videtur, non ignarus eſt illorum itinerum, quae confici ſoleant ab iis, qui nec exiguas copias ex hac in illam regionem traducendi curam ſubſtineant. Hanc, inquam, animadverſionem tuam ſic diligentem, ſic veriſimilem iudicavit, ut *Loctinii* ſententiam ſit ſtatim ſequutus. Quorum alter, quum ſit optimarum artium ſtudiis eruditus, & alter rei bellicae ſcientia praeditus non vulgari, atque ambo hanc ipſam notationem in caelum verbis extulerint, quae mihi itidem paene ſyllabatim animadverſa eſt; qui fieri poteſt, ut eorumdem ſingulare iudicium repudiem, aut negligam? Id quod niſi temere, niſi inprudenter non committerem; quippe qui multa perſaepe iam egomet vidi a te ſtatim ingenio edita, quae prae ſe tantam ferrent facilitatem, & elegantiam, ut noſtri temporis luculenter ſcribentium nemini, quod eſt eruditiorum iudicium, concedere quidem certe videreris. Quamobrem Deo Opt. Max. gratias & agere, & habere mirificas, qui ad tuam, neſcio quo meo bono fato, amicitiam adrepſerim, eidemque multis etiam precibus ſupplicare, ut ad

ſum-

ſummam ſenectutem vivas, nunquam deſiſto, ut tua ipſius incredibili diligentia omnibus iis, quemadmodum hactenus conſueſti, eſſe adiumento poſſis, qui ſe ſe in omnium bonarum artium cognitione verſari valde oblectant. Sed quo tibi minus moleſtus ſim, non faciam longius, quum praeſertim haec eadem me tecum propediem conlecturum ſperem; propterea quod diutius ruſticari non debes, ſed te ad urbem referre, propter durum anni tempus, quod inſtat, iam oportet: Vale. Florentia x. Kal. Novembr. MDLXIII.

LXIII.

THOMAS HVBNERVS P. VICTORIO S. P. D.

Etſi iam antequam ad illuſtriſſ. optimaeque ſpei Principem meum *Ioachimum Fridericum* ſcriberes, *Petre Victori* vir clariſſime, quantus vir eſſes, quamque benefica natura, & verae virtutis amanti praeditus, ex editis abs te ampliſſimaque doctrina exuberantibus ingenii tui monumentis, non equidem ignorabam; tamen id ipſum ex epiſtola illa tua perſpexi quoque non obſcure; eſt ea enim cum graviſſime, ac prudentiſſime, tum vero etiam humaniſſime a te ſcripta, ut quum hinc amabilis nobis videretur, ac profecto etiam amaretur plurimum, ex illo admirationem, obſervantiamque tui in animo meo ſingularem facile pro-

Digitized by Google

procrearit. Nam quum nihil in omnibus humanis rebus ſit vera, elegantique doctrina praeclarius, nihil item virtute, eaque vivendi ratione, quae a barbarie longiſſime abſit, homine, eoque inprimis homine, qui ceteris mortalibus aliquando inperaturus ſit, dignius; quumque tu, *Victori*, Principem illum meum nobiliſſimum ad haec decora amanda, ac perſequenda, non ſolum horteris, atque accendas, ſed quodammodo etiam, quaſi viam monſtrans, deducas, quin hoc maximi facerem, teque propterea, vel longo ſpacio remotus benevolentia, & praedicatione honeſtiſſima proſequerer, facere nullo pacto potui. Itaque poſtquam de *Io. Caſelio*, optimo, doctiſſimoque homine, & fraterno arctiſſimoque amore mecum coniuncto cognovi, ipſum ad te hoc Vere profecturum eſſe, non ſolum vehementer adprobavi conſilium, ac voluntatem Principis mei ad te reſcribere inſtituentis, verum maxime quoque decere putabam, occaſionemque hanc avide prehendi, ut, quantam laetitiam ex egregia iſta erga Principem voluntate, & humaniſſimo facto tuo percepiſſem, ipſe tibi literis meis ſignificarem. Quod non eo quidem modo, tamque polite, ut te dignum eſt, homine omnium politiſſimo, praeſtare poſſum, atque primum etiam, quam id in partem, quod ab ignoto fieret, adcepturus eſſes, ſubverebar. Sed me contra haec ſingularis tua huma-

manitas, quam *Caſelius* una cum ceteris divinis animi, atque ingenii tui dotibus, laudibus, ac praedicatione ſua in caelum ferre ſolet, confirmavit, effecitque, ut quidquid pro illo facerem, te non plane inprobaturum eſſe mihi perſuaderem. Ita autem eſt: is, quem dixi, Princeps meus, optimo ac valde laudabili conſilio ab ineunte aetate literarum ſtudiis, iiſque artibus, ac moribus, qui Principum virorum proprii ſunt, inbutus & excultus eſt: neque prorſus falſa ea fama fuit, quae, ut commemoras, ad vos uſque de ipſo pervenit. Neque vero, quum & heroicam, optimamque indolem ab ipſa natura adceperit, & hanc ipſe cum ſua ſponte, tum meo aliquo ſtudio expoliri, melioremque, & ornatiorem fieri ſemper antehac optarit, unquam ab hac ratione ſibi diſcedendum exiſtimavit; quam ad rem, ſaluberrimam quidem illam, & quo rarior eſt, tanto maiori laude dignam, praeſtans *Caſelii* eruditio, & hauſta e tua ſchola prudentia, tum etiam amantiſſimae eiuſdem cohortationes, magno nobis adiumento fuerunt. Sed, mihi crede, *Victori*, non iam frigentem, & non lentis paſſibus incedentem, literae, auctoritaſque tua ſic inflammarunt, atque acuerunt, ut quum nobis omnibus antea diligentia diſcendi, ſummaque floreſcentis virtutis expectatione ſatisfaceret; nunc plane ſeipſum ſuperare, ardentiuſque, & incitatius ad metam ferri, ac properare videatur.

Magno igitur beneficio adfectos a te iudico, non ipſum modo Principem, & me, dum illum quidem in rectiſſimo inſtituto confirmaſti, mihi autem id, quod non erat difficillimum, facilius etiam effeciſti; verum patriam quoque meam univerſam, quae hinc quantas utilitates, quantaque gaudia, & quam adcommodata ad vitam bene beateque agendam ſubſidia expectare poterit? Quae te profecto, nam quod plurimi bonorum ſentiunt, id de omnibus adfirmare non dubito, poſtquam tam pulchre erga ſuum Principem, hoc eſt erga ipſam Remp. cuius ille perſonam non multo poſt geret, animatum intellexit, ſubſpicere, ferre in oculis, benevolentiaque non parva comprehendere coepit. Atque ego quidem nunc & illius, & meo nomine pro tanta humanitate, ſtudioque erga nos tuo, quantum neque expectavimus, neque de te unquam mereri potuimus, ſed tu inſigni liberalitate naturae tuae, & alta quadam, generoſaque praeclare de hominum genere merendi cupiditate adductus in nos ultro contuliſti; de hoc igitur maximas tibi gratias ago, & quamquam quomodò tibi hunc animum noſtrum reipſa probemus, ac declaremus, tanto terrarum intervallo diſiuncti, non animadvertimus; tamen quod in noſtra eſt poteſtate, te obſervare, & gratis, benevoliſque animis proſequi, & memoriam facti tui honeſtiſſimi latiſſime propagare numquam deſinemus: ut

ſi,

ſi, quod optamus, & confidimus, beata vita, Principe hoc meo *Ioachimo Friderico* Duce, aliquando potiemur, reliqui, atque adeo omnes, id nos ſecundum Deum tuo merito, & beneficio non minima ex parte adceptum referre intelligant. Ceterum ego te illud nunc etiam atque etiam rogo, ut me nulla quidem re magna commendatum hominem, & te, ita me dii ament, ex animo colentem, earumque literarum, quas in te pernobiles, & veriſſimas eſſe video, ſitientiſſimum, humanitate, benevolentiaque tua complectaris, hancque ad te ſcribendi voluntatem meam in bonam partem interpreteris: cuius rei etſi ſpem non dubiam animo iam concipio, tamen ſi utrumque *mihi per Ioannem Caſelium* ſignificaveris, tum vero me magnam felicitatis partem, qua perpetuo laetari queam, adſequutum putabo, meaque erga te obſervantia, ac pietas, ſi hoc in iis, quae firmiſſima ſunt, & ad ſummum iam pervenerunt, fieri modo poteſt, magis firmabitur, magnaque adceſſione augebitur. Quod ad te cum ſuis literis Princeps mittit, magnum ipſum non eſt, ſed certe ab animo tui amante, & tibi ſe ſe quovis modo oſtendere geſtienti profectum: quod tu item amanter adcipies, neque dubitabis, quae deinceps his in locis grata, & optata, a nobis in te, tuoſve proficiſci poterunt, eorum nihil a nobis, ipſoque in primis Principe praetermiſſum iri. Vale

vir Clariſſime, & mortalium commodis, optimarumque literarum ſtudiis, quibus te totum iampridem, ut adparet, conſecraſti, vive, floreque diutiſſime. Cuſtrini VII. Kal. April. Anno MDLXV.

LXIV.

IOACHIMVS FRIDERICVS DEI GRATIA MARCHIO BRANDENBVRGENSIS DVX POMERANIAE PETRO VICTORIO S. P. D.

Literas tuas, *Petre Victori*, quas ſuperiore anno hoc eodem menſe ad me dediſti, ego tardiſſime adcepi. Ea cauſſa eſt, cur ſerius, quam tu fortaſſe expectas, aut quam ipſe volebam, tibi reſpondeam: quod eo etiam brevius faciendum iam eſt, quod *Io. Caſelius*, vir & tibi, & mihi cariſſimus, domo in Italiam proficiſcens, contra quam ſtatuerat, egoque ſperabam, comitum ut intelligo ſuorum, qui moram non tulerunt, ac longi itineris gratia, ad me declinare de via nequaquam potuit. Eum ego tamen a meis literis vacuum ad te venire non ſum paſſus, non modo, ut meae ipſius cupiditati in hoc gratificarer, ſed quia mihi etiam diutius ſilendum non exiſtimabam, quam grata mihi iucundaque epiſtola illa tua, cum multa, elegantique doctrina, tum egregiae erga me voluntatis notis redundans extiterit. Vtrumque autem eius argumentum avide amplexus ſum,

ſum, quum in neutro horum quidquam in me deſiderari hactenus paſſus fuerim, tu me in utroque inflammatum oratione, atque auctoritate tua mirifice confirmaſti. Nam quod ad me prius adtinet, ab Illuſtriſſimis viris, Avo, Parenteque meo in literis, quaſi e cunis deductus ſum, earumque ſuaviſſimos fructus deguſtare adoleſcens coepi. Quumque initia moleſtiarum etiam ludibundus exhauſerim, contra fortunatorum hominum conſuetudinem, in qua plurimum erroris eſſe video; quod reliquum eſt moleſtiarum, atque laborum fortiter ſubſtinere, atque ſuperare contendam, ut aliquando, & verum decus, virtutem videlicet ipſam, adripiam, ac conſequar, & meis populis, ſi vivam, aliquid inpertiam beneficiorum. Quo animo quum ſemper fuerim, non potui non ſingulari amore complecti doctiſſimum virum *Io. Caſelium*, cuius ipſe mihi apud te teſtis erit. Neque enim quantam eruditionem a vobis ad nos adtulerit, obſcurum eſt, & non ſolum voluntatem, ſtudiumque ſuum mihi probavit, verum etiam optime de me hoc ſtadium currente, eſt meritus. Nec eo quoque utor libentius, quam & ipſo, & *Hubnero* meo, qui nunc ad te quoque ſcribit; eſtque uterque mihi cariſſimus, & ipſi inter ſeſe arctiſſime complectuntur. Quae habes in iis, de quibus ad me ſcribis, ſic velim, ut tu optas. Reliquum eſt, ut tibi pro tanta tua humanitate,

tate, qua me proſequi coepiſti, gratias agam, teque rogem, ut occaſionem nactus, ad me non raro ſcribas, quo mihi nihil erit gratius, neque dubites, quin te quoque amem, ac obſervem plurimum. Illud item cogitare, ac facere non praetermittam, ut aliquando tu, tuique reipſa intelligant, quanti apud me tua fuerit auctoritas, & quanto ſtudio eas, quas tu tantopere praedicas, ac colis, literas, teque ipſum amaverim. Vale, *Petre Victori* clariſſime, & cariſſime. Cuſtrini VII. Kal. Aprilis MDLXV. (1)

LXV.

GVLIELMVS SIRLETVS CARD. P. VICTORIO S. P. D.

Neque mihi vel ſine tuis literis quidquam exploratius eſſe potuit, quam te hac honoris mei amplificatione laetatum eſſe, & illis lectis nihil gravius, aut amantius ſcribi poſſe iudicavi. Quorum alterum mihi vetus amicitia noſtra facile perſuadebat, alterum effecit ratio, ac prudentia literarum tuarum: eſt vero *Victori* tanta auctoritas in teſtimonio tuo, quod ad alterius laudem adcomodaris, ut nihil ei aut ad voluptatem iucundius, aut ad exiſtimationem maius poſſit adcidere. Verumtamen, quia ne a te quidem alienum eſſe poteſt, quod tui ſimilibus gravibus, ac ſapientibus viris contin-

(1) *Vid. Epiſt. Victorii lib. I. Epp. ad German. p. 39.*

tingit interdum, quorum amor erga aliquem, etſi non omnino praecurrit iudicium, tamen ſic occupat, quum adceſſerit, ut, & opinio de eius dignitate, quem ament, uberior in dies ſit, & praedicatio liberalior; ipſe etiam amore provectus es in commemoratione laudum mearum, qui *Pii* Pontificis Max. in me adornando prudentiae pene, plus quam liberalitati tribuas. Ego vero quum & meipſum intueor, & hunc honorem, quanti ſit, aeſtimo, & ipſum ſpecto Pontificem Maximum, in quem privatim nullum meum, non modo inſigne beneficium; ſed ne paullo quidem illuſtrius officium ullum exſtiterit, facile intelligo hac eius in me benignitate nihil excelſius eſſe poſſe. Sed non pugnabo tecum vehementius, quin etiam te virum omnibus doctrinae, & virtutum ornamentis adfluentem, in hoc benevolentiae iudicio, non omnino negabo aliquid etiam veritati dediſſe; adfirmabo autem tibi omnem, quamcumque in me eſſe vis, & animi, & ingenii facultatem in maximum diſcrimen adductam eſſe. Securus enim antea verſabar in literis, & illud colebam non ſolum ingenuae voluptatis, ſed etiam liberalis ſolatii domicilium. Nunc ex tranquilla vita, & tanquam ex portu ſtudiorum, quaſi in altum abreptus, operam in Reipublicae navi dare cogor, optimo quidem, ac ſapientiſſimo Gubernatori, ſed tamen maxima tempeſtate, ac frementibus fluctibus.

bus. Quod niſi ei confiderem, cuius vel in ipſius Vicario mare, & venti nutum obſervant, conciderem animo, meque a quieto librorum uſu, in negotioſam, & periculoſam hanc amplitudinem vocatum eſſe vehementer dolerem; quamquam me etiam de huius officii difficillimo munere laborantem confirmat ea ſpes, eum, qui *Pio* Pontifici illam mentem dederit, ut mihi ab ambitione libero, ac nihil tale cogitanti gravem hanc perſonam inponeret, quo eam aliqua ex parte tueri poſſim, non conſilio, non auxilio defuturum. Ad conciliandum vero mihi Dei opem, & gratiam, quantum ipſo Deo adiutore potero, eo utar inſtituto, ut ſententiam, & actionem meam ab omni ſolutam cupiditate, liberam, & integram perpetuo regendam tradam Divino Numini. Vtinam modo a diuturna librorum conſuetudine, a quibus vereor ne diſiunctus ſim, aliquid ad Reip. utilitatem adferre, & illo privato aliquot annorum otio, publicum hoc negotium adiuvare poſſim. Haec ſumma eſt rationis, & cogitationis meae, de qua tecum, veluti cum altero me, liberius ſum loquutus, ut cuius tu mihi tamquam ſpectatae rei teſtimonium dediſſes, quum ſtudium, & conſilium ea de re meum cognoveris, tali tuo de me iudicio magis laetere. Bonis certe, & eruditis viris, virtutis etiam ſtudioſis, & artium optimarum, in quibus, etſi quantum ipſe profe-

cerim

cerim poenitet, tamen quia quidquid ſum, totum illis ſecundum Deum me debere intelligo; quod ſemper antea ſtudui, praecipuam operam, ac ſtudium meum profiteor. Quo nomine, veteriſque coniunctionis noſtrae cauſſa te praeferam omnibus, quod *Fabio Segnio* civi tuo coram oſtendi: quem, quod & amicum tuum, & virum, ac poetam bonum, mihi commendas: nemo eſt profecto, cuius aut teſtimonium apud me maiorem fidem, aut commendatio plus ponderis habere poſſit, quam tua. Itaque ei ſingularis animus, & voluntas mea nullo loco deerit. Vale.

Romae. x. Kal. Maii MDLXV. (1)

LXVI.

AVGVSTINVS PAGANELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quaerenti mihi, quid ad te potiſſimum ſcriberem, eruditiſſime *Petre*, non modo res ulla veniebat in mentem, quae te ipſo digna a me haberetur, verum ne quo pacto conſuetudinem meam ſervarem, quibuſque verbis id facerem reperiebam, κωλῷ enim εἰ παροικεῖς κἄν ἐνι σκάζειν μάθοις. Hi namque cum quibus conſuetudinem, familiaritatemque iunximus, a ſtudiis humanitatis non ſolum abhorrent, verum

Tom. I. V ipſa

(1) *Vid. Victorii Ep. Lib. V. Epp. pag.* 125.

ipſa tamquam levia, ac nullius momenti parvipendunt (1); adfirmant enim ſe non vulgares, ſed interiores diſciplinas, & reconditas ſcrutari, quod ſane ipſi videant, qui id quod *Accurſius*, aut *Bartolus* de *Titii*, ac *Seii* legato dixerint, pronuntiaverintque, ut magnum aliquod ſuſpiciunt, & admirantur; nos certe, etſi his lectionibus, quas adſidue audimus, animum excolere non deſiſtimus, libentius tamen in illud ſtudium incumbimus, in quo antea fueramus, neque adhuc Iuriſconſulti hi tantam dicendi vim habuere, ut ab ipſis penitus me animum avertere effecerint. Inſinuavi enim me in conſuetudinem *Petri Angelii*, ipſumque publice explicantem, atque adeo dilatantem M. *Tullii* Orationem pro domo ſua attente & diligenter audio, praeſertim quum ipſe commentarios in hanc Orationem ſcripſiſſe compertum habeam, quos decreviſſe etiam poſteris prodere, ac proferre in medium profiteatur. Quapropter locum in hac ab ipſo expreſſum, ac optime, ut videtur, reſtitutum cum animo ſtatui meo, ita enim in omnibus libris legitur = cur cum ego me exiſtimaſſem tuto omnino in civitate eſſe non poſſe, illuc irem? = nullam enim ſententiam ex hiſce verbis = illuc irem? = ſe colligere unquam potuiſſe adfirmat: quapropter paullum his verbis inmutatis ita eſſe

(1) *Sunt ii barbari Iuriſconſulti, qui numquam bonis literis bellum indicere deſtiterunt.*

eſſe legendum adſeverat = idem non irent? = Atque hanc ſe elicere ſententiam dicit, ut quum ego me exiſtimaſſem tuto omnino in civitare eſſe non poſſe, illi boni viri id ad ſe non pertinere arbitrati ſunt. Tu igitur, ſi tamen non moleſtum eſt, hanc ſcripturam in libris calamo exaratis an deprehenderis, aperies, *Paullus* enim *Manutius* ipſam adripuit, quum *Petrus* per epiſtolam illi ſignificaſſet, quod maximum inuſſit dolorem ipſi *Angelio*; adeo moleſte homines ferunt ſua in aliena converti, quum ipſi laudem nullam ex iis reportaturi ſint. Ego autem etſi in ſtudiis Iuriſprudentiae aetatem ago, tamen in portum humanarum literarum me confero; tanta enim in his ineſt iucunditas, ut ab iis nullo modo, nec diuelli, nec diſtrahi patiar. Quapropter te oro, ut mihi reſcribas, ex tuis enim mihi naſcetur epiſtolae argumentum. Vale. Datum x. Kal. Decembris Piſis MDLXV.

LXVII.

NICOLAVS CISNERVS P. VICTORIO S. P. D.

Iam fere ſeptem ſunt anni, quum tibi a doctiſſimo viro *Franciſco Robortello* commendatum, ſumma complexus es benevolentia, quam ego quum heic de te, *Nathane Chytraeo* praeſente, valde praedicarem, is a me contendit, ut ſibi meis literis quaſi aditum quemdam ad

 te

te darem. Etſi autem non id mihi ſumo, ut tantum ponderis has meas apud te literas habituras putem, quantum id temporis *Franciſci Robortelli* valuerunt, tamen eas propterea tibi non ingratas fore ſpero, quod meum in te animum, ſtudium, & obſervantiam teſtificentur. Nec dubito, quin id a te ſim inpetraturus, ut eadem humanitate *Chytraeum* hunc hominem doctum, & in ſcribendis verſibus mediocriter exercitatum ſis comprehenſurus; qua tua ſponte Germanos homines tui ſtudioſos, & literarum amantes, honoris tui cauſſa, ad te adcedentes proſequi ſoles. Id ſi feceris, & me tibi magis devinxeris, & hominem pudentem, & officioſum tibi in perpetuum obligaveris. Bene vale. Heidelbergae III. Eidus Martii anno MDLXVI.

LXVIII.

IO. CASELIVS P. VICTORIO S. P. D.

Advenimus huc, ut voluimus, ego v. Eid. Aprilis; amici noſtri poſtridie. Vrbis adſpectu exſatiari nequimus. *Ioachimus* Neapolim abiit, ubi aliquot menſes morari conſtituit. Sed aliud eſt quamobrem hanc epiſtolam exarem, ut ſcilicet tibi iterum gratias agam, qui nos adiuvare, & ornare numquam deſinas, ſed ſumma beneficia multitudine novorum cumules. Vt enim nunc priora praetereams; quanta ſunt

haec

haec, quibus ex te Romae fruimur? *Nicolao Nerio* literas tuas tradidi; humaniſſimus vir eſt, legit eas libentiſſime. Se, & omnia *Petro Victorio* debere, neque uſpiam nobis defuturum dixit, neque etiam nihil praeſtitit. Valde item me complexi ſunt, animumque in me quotidie declarant ſingularem *Hieronymus Meius*, & *Silvius Adrianus*. *Hieronymus* vero ille veteris muſicae ſtrenuus, atque acutus indagator, quam τῷ ὄντι μουσικὸς eſt? Sive hanc artem, ſive reconditas in ipſo literas, ſive ſermones, eruditionesve, an humaniores? ſive rectiſſimam, politiſſimamque ipſius vitae rationem intuearis. Magno tui coram obſervandi deſiderio tenetur, quem doctrinae, virtutiſque ſuae auctorem totis XIIX. annis non viderit, nec dubito quin aliquando iſtic tibi eam tantum ob rem inſperato adfuturus ſit. Non obſcure enim mihi hoc ſuum conſilium aperuit. Verum de his, & aliis, quae non ſine voluptate cognoveris, prolixiores tibi coram gratias agemus; id quod erit ante Kal. Iun. Vale. Roma IV. Eid. Maii MDLXVI.

LXIX.

IOACHIMVS HAN P. VICTORIO S. P. D.

Ardeo cupiditate te videndi, eamque veram voluptatem ſentiendi, quae ex literis humanioribus capi ſolet, atque doctiſſimis hominibus, ſed conſilio medicorum uſus, mihi iniunctum

ctum eſt, ne iter ſuſciperem ante autumnum. *Maranta* Romam profectus eſt, quo iniuriam ſibi a falſis teſtibus inlatam ulciſceretur, quorum antea dolis in carcere detentus erat. Cythiſi ſemen ab eo petere habebam in animo, ut id Florentiam tranſmitterem; etenim, ut auctor huius boni, mortalibus qui hoc ſeculo vivunt, ſic divitiis etiam illis ſolus abundat; petii enim ſemen a multis aliis, & praeſertim a familiari ſuo *Ferrante* Pharmacopola, qui Cythiſi plantam mihi in *Marantae* fratris horto admodum venuſtam monſtravit, ſed omnes ad eum ſolum quaſi manu me deducunt. Puteolos, Baiaſque vidi, & quamquam rudera nunc ſint; tamen ſitus ita oblectat, ut ad amoenitatem perficiendam nihil poſſit deſiderari. Tua auctoritas multum me iuvit, quamquam liberius ea uſus ſim, quam non oportebat apud *Nicolaum del Nero*, qui profecto vir eſt ſumma humanitate praeditus, & ſemper me ei debere fateor. Vale quam feliciſſime. Neap. Non. Maiis MDLXVI.

LXX.

ANDREAS PATRICIVS STRITERO P. VICTORIO S. P. D.

Gaviſus ſum incidiſſe in manus tuas librum meum, maxime vero partem illam libri abs te eſſe, ut ſcribis, perluſtratam; quae in caſtigandis, & non nihil explanandis *Arataeis Ciceronis*

tota

tota conſumitur. Quam partem equidem tanto avidius ab tui ſimilibus legi aliquando cupiebam, quanto magis eam, propter genus ipſum argumenti, remotam a popularibus ſtudiis, & vulgari intelligentia eſſe intelligebam: & niſi a vobis aliquando doctis hominibus legeretur, plane abiectam, ac neglectam fore praevidebam. Nunc autem ad hanc meam voluptatem, quam ex tua mearum ineptiarum lectione percepi profecto maximam, illa etiam adceſſio facta eſt multo maior, quod pars illa explicationum mearum illo potiſſimum tempore abs te legeretur, quo tu quoque ipſe, ut mihi ſignificas, in eiuſcemodi cogitatione verſarere, ac Graecum ipſum *Aratum*, auditoribus tuis interpretarere, & quod denique, id quod ego ſane facio, ut debeo, plurimi, ita tunc abs te adciperetur; ut mihi & de navata opera gratias agere, & de ſucceſſu ipſo gratulari minime omnium dubitares. Quod quidem ego totum etſi ex naturae magis, ingeniique tui bonitate, quam ex certo, atque conſtanti iudicio profectum eſſe intelligo, tamen haec tua equidem bonitas ſingularis magnopere me delectat, & labori illi meo magnam admodum, & uberem mercedem perſolvit; qui videam in optimi, & doctiſſimi viri conſpectum meas illas cogitationes perveniſſe, & quod ſemper optabam, ſine magno tamen faſtidio lectas eſſe: expecto & quod nam tuum ſit de reliquis noſtris iudicium, quod te

ad

ad nos confirmas perſcripturum. Quod ſi eiuſmodi fuerit, ut noſtra tibi quemadmodum ſperare te ſcribis, adprobentur, magnum profecto, & optatum ſtudii, ac diligentiae noſtrae fructum capiemus, ſin aliquid abs te deſideratum eſſe viderimus, uti quidem iam nunc fore divinamus, erit tamen, quod me in poſterum, ut opinor, acuere, tibique etiam obligatiorem reddere poſſe videatur. *Hipparchum* tuum avide expectamus, nec minus *Aratea* ipſa, mendis iam omnibus perpurgata ad publicam omnium utilitatem, atque uſum. Quae ſi ad nos primo quoque tempore miſeris, magno nos, & ſingulari munere adfeceris. Quod ſi me vero etiam tui profecto iam pridem amantiſſimum amare, ita ut cepiſſe videris, deinceps perrexeris, dabo operam, ut ne te eius rei unquam poſſit poenitere, idque, ut ita facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

Dublino Eid. Maii Anno Domini MDLXVI.

LXXI.

IOANNES SALCINIVS P. VICTORIO S. P. D.

Quarto Eidus Auguſti redditae ſunt mihi literae tuae Bononiae, quae dici non poteſt quantopere me, & ipſum *Noſcovium* oblectarunt, ac etiam perpetuo, ut ſcias, oblectabunt; Teſtes enim ſunt tuae erga gentem Polonam voluntatis propenſiſſimae. Quid enim poteſt dici pro-

propenſus? quam te tantum virum, ad me, in hac terra ex ultimis uſque Sarmatiae finibus peregrinum, tanta humanitate, ac benevolentia reſcribere? Itaque te tanta praeditum humanitate virum, non obſervabimus ſolum, ſed etiam, ut par eſt, colemus. Illud pace tua minime concedo, quod tu incredibili amore adductus, tantam cognitionem, & ſcientiam rerum noſtris tribuis, quod ſemper fuit, ac eſt proprium gentis veſtrae, quicquid vel humanitatis, vel literarum eſt in Polonia, id totum iure optimo merito debetur veſtrae Patriae, ac vobis eius doctoribus. Vtriuſque horum maiores veſtri maiorum noſtrorum animis, una cum religione ipſa, inſeruerunt ſemina, ita ut, & religionis, & humanitatis, & literarum incrementa, ac inrigamenta, ut ita dicam, non aliunde quaereremus, & expectaremus, quam a vobis, a quibus prima fundamenta ſunt iacta humanitatis, a vobis Italis, apud quos, & religionis Principem, in perſona Chriſti agnoſcimus, & bonas diſciplinas, ac humanitatis exempla a vobis diſcimus. Exemplo tibi eius rei ſunt tot examina iuventutis Polonae, quae quotannis in Academias veſtras tanquam ad mercaturam, bonorum ſtudiorum cauſſa per tot gentes, ac terras advolant. Diſcipulos nos veſtros agnoſcimus, vos magiſtros, & praeceptores optimos confitemur, quae propria veſtra laus eſt, & gloria, nolumus vos ea frau-

dari; quapropter, & nos ſic tecum agimus per literas, ut par eſt bonos diſcipulos cum graviſſimo, & optimo magiſtro. Sed quoniam peregrinando ſaepe loca mutamus, illud velim ſcias, nos Bononiae per hunc, & ſequentem menſem manſuros, poſt in Poloniam, revocantibus maioribus, ſumus ituri, quocumque tamen locorum literae tuae nobis adlatae fuerint, dabimus operam, ut illis quamprimum reſpondere poſſimus. Illud unum tibi adfirmo, ſi quid feceris, quo nomen adoleſcentis illuſtrari poſſit, nullam te in eo operam perditurum. Tandem bene vale, noſque ut caepiſti, tuo amore complectere. Bononiae XI. Kal. Septembris Anno Domini MDLXVI.

LXXII.

IVLIVS DE KOMERSTADT P. VICTORIO S. P. D.

Etſi vel ſola promiſſio mea non inmerito ad ſcribendum me nunc inpellere poterat, haud levem tamen inſuper mihi ad te literas mittere cogitanti ſtimulum admovit frequens, ac quotidiana mentis meae de tua ſingulari virtute, quam integro fere biennio, ſumma cum voluptate, atque ingenti cum fructu meo, & emolumento, ſatis expertus ſum, recordatio. Hinc ingens quoque mihi deſiderium naſcitur, ut excellenti prudentia tua, atque doctrina quamprimum rurſus mihi coram perfrui liceat.

Ve-

Verum Patria mea, atque amici quum ad ſe, antequam in Italiam redeam, me nunc vocent, & propterea diutius a te abeſſe cogar, quam propoſueram, has literas, praeſtantiſſime *Victori*, ad te mittendas duxi, quo ſatisfieret meis pollicitationibus, & tu cognoſceres me tuorum beneficiorum memorem, & ut officium honeſtatis, ac gratitudinis poſtulat, tui amantiſſimum, ac ſtudioſiſſimum eſſe. Iter quidem meum feliciter hucuſque ſatis perfeci: & iam heic in caſtris Caeſareis, ad Iaurinum Vngariae oppidum, Germani id Rabam, Itali Giaverinum nominant, poſitis moror. Turca hoc menſe Iullam, atque Sigetum duo munitiſſima loca ſummis furoribus acriter, ac ſaepius antea tentata, ſuam in poteſtatem redegit. Corinthiae, ac Stiriae regionibus noſtris, horum locorum amiſſio, minari videtur ingentia in poſterum ob Turcicas incurſiones pericula. Idcirco aut pace ineunda cum hoſte, aut armis, malis his praeveniendum erit. Labor tuus, quo laudes *Ioannae* Auſtriacae proſequutus es, omnibus, quibus illum exhibui legendum, ut par eſt, valde probatur, & is ad priſtinam laudem tuam, haud levem cumulum adiicit. *Rotermundum*, & alios, quos ſalutari per me iubebas, ad caſtra non adceſſerunt; quamobrem, quod voluiſti, agere cum illis non potes. Spero intra paucos menſes, iterum me Florentiae futurum. Interim, ut tuae benevolentiae, &

eloquentiae nervis palam faceres, quanti habendus ipſe ſit, pro cuius nomine inmortalitati conſecrando, veritas, & laus contendere, inter ſeſe potius, quam altera cedere alteri adhuc vellet, niſi tu peropportune utrumque conciliaſſes. Ego autem tantum hoc etiam nomine, qui multis antea tibi debeo, ut in maximi beneficii loco lectionem harum literarum ponendam mihi eſſe exiſtimem. Cuius ne intereat, finiaturve ratio, ut ſolet omnium quae referuntur, habere tibi gratiam malim, quam referrre. Quid enim libero homine dignius, quam ei ſe, & eſſe, & fateri obnoxium, qui diſciplinis omnibus excultus, ſemper agit aliquid, quo ceteri ad ſapientiae ſtudium, vel quemadmodum D. ait *Paullus* ad aemulanda meliora chariſmata excitentur? Quum haec ſcripſiſſem, converti me ad eam, quam ſcribis Duci Hadriae epiſtolam, cuius lectio, eo mihi fuit iucundior, quo magis adfirmare poſſum vera eſſe omnia, quae de illo praedicas, & quoad eius felicitatem, maior in dies fiet adceſſio, ſi te uno praedicante noverint omnes quid ſentire de praeſtantiſſimo Principe, & dicere debeant. Quod ſi eiuſdem epiſtolae argumentum amplificare potuiſſes ab optima filiorum inſtitutione, qui ſeptem numero certatim uno omnes itinere eo tendunt, ut virtutem Patris, & gloriam non adſequantur ſolum, ſed ſuperent etiam, atque ita illuſtriorem red-

dant,

dant, quid amplius ille optare poſſit, non video, multos ſiquidem & legimus, & audimus quotidie, qui filios divitiis valde onerent, ſed qui bonarum artium ſtudiis vel mediocriter ornare ſtudeant, nedum ornatos conſequantur, quaſi nihil hodie ſit, quod bene nummatum decoret ſuadela, venuſque; ita pauci ſunt, ut qui poſſit huic comparari, vix unus, aut alter reperiatur. Sed, quod nunc excluſus tempore minus potes, praeſtabis poſtea, atque eo quidem uberius, quo plenius id omne tecum, ut cupio, praeſens agam. Vale, meque tui valde ſtudioſum his adſcribe, quos habes cariſſimos. Florentiae pridie Kal. Maii MDLXVII.

LXXIV.

BARTHOLVS RICHIVS P. VICTORIO S. P. D.

Ego non deſino, doctiſſime *Victori*, recordari tui viri optimi, & doctiſſimi, longe diſiunctus ab Italia, parente omnis literaturae: quod ut apud te teſtatum facerem, volui haec brevibus ad te perſcribere, quum pluribus haud liceat. *Otto* (1) noſter, tuus diſcipulus, meus amicus, tui adſidue meminit, & merito, cui qualemcumque profectum ſtudiorum ſuorum adceptum fert omnem, teque peramanter cum tuis omnibus iuſſit ſalutari, brevi ſcripturus ipſe, quum

(1) *Haemius.*

quum forte hoc tempore cogeretur hinc abeſſe. Sed ei inopinatim adcidit, quod ſuos libros traditos mercatoribus veſtratibus *Turregianis* adſportandos in Germaniam, vel ſoluto precio vecturae, nondum receperit toto triennio elapſo, queis heic eget nobiſcum, de qua mora dolet admodum, quum in iiſdem, libros habeat abs te, & aliis donatos, caros, & raros. Velim mercatores alioquin diligentes & integros ſui officii admoneri, ac meas ad literas, ſi quas ſuperiore anno adcepiſti, reſponderi, reſponſione reddita iiſdem mercatoribus, qui huc ad nos traſmittent eamdem. Mitto ad te carmen quoddam Monachi cuiuſdam Hisfeldenſis, eſt autem Hisfeldium Coenobium Imperiale ad Fuldam flumen ſitum vicinum Haſſiae, ex eo genere, quod *Fabius* τῆς ματαιοτεχνίας eſſe adfirmat, cuius terni verſus adficiunt ſenſum, extantque plura eiuſdem farinae *Rabani* Monachi Fuldenſis. De rebus Germanicis ſic habeto: Lantgravium *Philippum* Patrem Haſſiae, natum annos LXIII. poſtremo die Martii nuper obiiſſe domi ſuae, quem biduo poſt inſequutus *Erneſtus* Dux Brunſwicenſis bellator inſignis, cuius virtuti debetur victoria parta ad ſanctum Quintinum, annis ab hinc decem. Grota Caſtrum, & urbs munitiſſima Thuringiae *Ioannis Friderici II.* Saxonici Ducis, capta ab Electore Saxonico Auguſto. Ad Eidus Apriles Dux captus, item proſcripti Romani Imperii nobiles ali-

morbo tum laborare, atque inpeditum eſſe, quominus ad me uberius ſcriberes. Verumtamen ſpero adfulxiſſe tibi divini numinis opem, & iſtum, quicumque fuit, morbum iamdudum depuliſſe. Id quod non modo pro mea erga te ſingulari benevolentia, ſed & reſpectu ad publicam utilitatem, quam video & profectam iam eſſe, & expectandam in poſterum ex tuis ſtudiis longe maximam, & ampliſſimam, precari non praetermiſi. Peto autem a te, ut me quamprimum de valetudine tua iterum certiorem facias: & ad me ſcribas ſaepius. Soleo enim ex tuis literis honeſtam ſane, & pergratam animo meo voluptatem capere: quod hactenus illae argumentum ſemper contineant, etiam quum tu argumento te caruiſſe quereris, quod delectet, iuvetque plurimum legentem. Itaque erit id officium tuum mihi omnino gratiſſimum. Ac perſuaſum tibi plane eſſe cupio, in nulla re, quae ad declarandam tibi animi erga te mei propenſam adfectionem pertineat, & in mea modo poteſtate poſita ſit, tibi benignitatem, amoremque meum eſſe defuturum. Vale, & vive feliciter, *Victori* cariſſime. Halae Saxonum ex Arce Sancti Mauricii X. Kal. Iul. MDLXVII.

LXXVI.

IO. CASELIVS P. VICTORIO S. P. D.

Bononiae adhuc eram, quum Mutina domum rediit *Carolus Sigonius*, quem abeſſe ſcripſeram.

ram. Itaque eius congreſſu unum, alterumque diem frui mihi contigit: erant autem perhumani eius ſermones, & eruditi de ſtudiis literarum: crebra iam, & perhonorifica de te mentio. Non obſcure etiam oſtendebat, ſive ita ſenſit, ſive ea eſt comitate, ſe praeſentia, verbiſque meis multum delectari, & ſubmoleſte ferre noſtram conſuetudinem ita pauciſſimis diebus, ſive horis potius terminari. Noſti enim haec ſolemnia, & eorum propria, qui ſtudiis, animiſque paullo coniunctiores ſunt. Ita denique diſceſſimus, ut ille me tui cultorem eſſe, ego illum mei non vulgarem amatorem intelligerem. Kl. ſext. Patavium venimus, ubi & meos amicos, noſtrates, & tuos, ut mihi mandaras, ſalutavi. Statim autem & *Donatum Iannoctium*, & *Ioannem Vincentium Pinellum* mihi divinxi, vel ut verius dicam, iam advenientem me de tuis literis, poſteriores enim, ut intellexi, eas, quas mihi dederas, anteverterant, acſi coram ipſe adfuiſſes, ſic amplexabantur, multiſque verbis, & omnibus officiis in primo ſtatim adceſſu, quam boni, doctique viri eſſent, quantum literis, virtutique deditos amarent, quanti facerent, quantumque iudicio tuo tribuerent, oſtendebant. Haec autem omnia prolixius, & familiarius, quum apud *Iannoctium* una eſſemus, cui prandio intererant complures quoque veſtri cives, iuvenes politiſſima iſta civitate, mihique iucundiſſima digniſſimi, & optimis diſciplinis ornatiſſimi, cuiuſmodi eos eſſe facile coniiciebam,

bam, qui cum tantae virtutis, & doctrinae viris viverent: ſed tamen opinionem hanc meam ipſorum modeſtia, atque ſermones confirmabant. Sed ut ſim brevior, ſcire te volo, & me tuis fuiſſe optatiſſimum, & hoc mihi nihil heic iucundius potuiſſe adcidere. Iam vero tibi hoc nomine non ſolum gratias ago; ſed multo magis te rogatum volo, ut quando huc aliquid dabis, ipſis oſtendas, te ex me cognoviſſe, omnia haec ab ipſis mihi gratiſſima obtigiſſe, quorum in perpetuum memorem me futurum profitear. Vale cum tuis, quos omnes, nominatimque *Iacobum* F. ſaluto. Patavio proficiſcens. VI. Eid. Sext, An. MDLXVII.

LXXVII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Bononia, Patavio, Venetiis, Oeniponte ad te ſcripſi Pridie Kal. Sept. Oeniponte ſolvimus, poſtridie Non. huc adpulimus; maluimus enim per Oenum, Iſtrumque navigare. Veni autem expectatiſſimus, non amicis ſolum, & notis, quorum partim heic illuſtribus legationibus fungentes, partim heic degentes offendi; verum etiam aliis non paucis, quos nunquam ante vidiſſem, tam hoſpitibus, quam aulae Caeſareae conſortibus; plane principibus viris. Horum ſplendidiſſimos quoſque nominare poteram, quorum alii te, propter me, & de meis verbis, ut mereris, ſuſpiciunt; plures me tua

cauſſa, quum me in tuis cariſſimis, atque familiariſſimis eſſe intellexiſſent, ſingulari benevolentia complectuntur. Hoc quoque video, non ſolum amore, qui tuus in me ſummus eſt, ſed etiam iudicio, quo tibi nemo eſt anteferendus, te mihi neſcio quid ſuavitatis tribuere ſolitum, quam boni, eleganteſque viri non adſpernentur. Adcedit, neque enim inficior, quod ipſe quoque magnis viris carus eſſe laboro, forte etiam ambitioſius, quam debebam. In his eſt heic, reliquos enim praetereo, ἵνα μὴ πάνυ χαῦνος δοκῶ, *Ioannes Crato*, vir clariſſimus, Medicus Caeſareus, qui me advenientem ita complexus fuit, & quotidie complectitur, acſi aetatem una vixiſſemus. Detulit item ſingularia mihi officia, & quibuſcumque potuit meritis ultro me cumulare contendit; quae quidem ſunt eiuſmodi, ut neque omnia admittere, neque omnia repudiare aut poſſim, aut debeam. Inprimis autem eius humaniſſimos, & doctiſſimos ſermones capto, quibus ego, ut ſaluberrimo animi alimento, valde delector, qui quidem de rebus privatis, iiſque, quae nunc publice geruntur, nonnulli ſunt; ſed plerique de literis, & doctis hominibus. De omni autem liberali doctrina, ut qui in omnibus eius partibus praeclare verſatus ſit, rectiſſime ſentit, ipſamque longiſſime diſiungit ab illa ſuperba, & pernicioſa eruditionis opinione, & ſimulatione, qua paſſim multi tument. Doctos autem homines, id eſt, ani-

animo, moribus, oratione bene politos, & profunda, veraque optimarum rerum cognitione abundantes, cum omnes, tum in his eos amat, & colit plurimum, qui generi mortalium in veterum ſcriptis e tenebris in lucem producendis, beneque illuſtrandis non ignobilem operam praeſtiterunt. Cuiuſmodi profecto poſt diuturnam optimarum rerum ignorantiam, primum Patrum noſtrorum, deinde noſtro ſeculo non pauci floruerunt; quod & nobis, & poſteritati merito gratulari & poſſumus, & debemus. In hoc vero ordine quum tu principem locum obtineas, nihil maluit *Crato*, quam ſuam, qua te proſequitur, benevolentiam innoteſcere, mihique ſe ante ad te literas dare conſtituiſſe retulit. Quod ego, id ut faceret, quum non ſolum confirmarem, ſed etiam rogarem, viſus eſt id mihi, & polliceri, & facere, cuius literae, & meo, & ipſius nomine erunt tibi gratiſſimae: animus vero viri optimi, communi enim vocabulo utor, quo tamen amplius nullum reperio, multo gratior. Quamquam vero neceſſe minime erat, ut eius ullam ego mentionem facerem, tamen hanc noſtram notitiam, & conſuetudinem quum ad te, cui mea nota eſſe oportere ſtatuo, ſcriberem, ſilentio praeterire non volui, etſi voluiſſem tibi minus dicto audiens fuiſſe, ipſe mihi viderer. Quod ad me praeterea adtinet, ante Kal. Novemb. hinc nos movebimus. Vt primum domi ero, aliam ad te Epiſtolam

adce-

adcelerabo; quin Lipſia quoque aliquid ſcribam. Vale, *Victori* Clariſſime, & ex me multum, multumque familiam omnem tuam ſaluta. Vienna. XII. Kal. Novemb. Anno MDLXVII. (1)

LXXVIII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Vienenſem faſciculum ad te perlatum certo eſſe non dubito, in quo erant complures meae epiſtolae, & una ad te *Io. Cratonis*, qui quum ſit vir doctiſſimus, tum nihil eſt eo neque integrius, neque ſolum ob excellentiam artis ſuae, ſed etiam his ipſis nominibus eſt gratiſſimus Imperatori *Maximiliano*. Poſtridie Non. Novembr. Vienna abivimus, quum ibi totum bimeſtre conſtitiſſem. Iter obliquum feci per Moraviam, ubi Comiti meo erat nonnihil negotii apud Boemici regni primatem *Bladislaum Perniſtenium*, virum non ſolum ſummae dignitatis, & ampliſſimarum fortunarum; ſed & ea humanitate praeditum, quantam in quoquam deſideres, & prudentia, quanta ad res maximas gerendas opus eſt. Ipſa autem regio ſatis ampla, & amaena, cum nullis prope rebus eget, tum frumento, vinoque abundat, in qua ſingularem mihi admirationem concitavit, quod in oppidis nonnullis vidi, videram autem in vita nunquam, neque me uſpiam viſurum exiſtima, & variarum gentium confluxum, & in

(1) *Reſpondit Victorius Epp. ad Germanos lib II. pag.* 75.

in ipſis ſex, ſeptemue religionum homines, ſi haec confuſio hoc nomine adpellari poteſt, & non potius deteriore, quam ſuperſtionis adpellatione digna eſt: quum ſingulae haereſes ſua templa, vel ſcholas haberent. XVI. Kal. Decembr. Pragam venimus, Principem Boemicarum civitatum: ibique non ſatis tuto tamen loco, quod neſcio quid lüis occultae ſerperet, in tertium diem manſimus, non tantum, quod amici nos tenerent, in quibus erant, qui te iſtic quoque obſervaverant, & de te ſtudioſe ſciſcitabantur; ſed etiam, ut & nos, & equos aliquantum conligeremus. XI. autem Kal. Dreſdam venimus, quae quum ſit ipſa civitas, etſi non ampla, tamen omnibus prope aedificiis pulcherrima, tum eſt regia *Auguſti* Septemviri creandis Imperatoribus Saxonici inſignis. Domi ſuae erat *Iulius* noſter *Comertſtadius*, qui magnam voluptatem, & ex tua epiſtola, quam ipſi ſtatim tradidi, ut qui & voluptatem amicis expoſuerit, & epiſtolam inter res ſibi chariſſimas ſtatim retulerit, & ex mea praeſentia, ſermonibuſque capit. Ibi autem quum eſſem, quidam, ex coniuratione Gothana, quae ſuperiore Aprili deleta eſt, de qua nihil pleni Florentiae cognoveramus, vir primae nobilitatis, capitali eoque graviſſimo ſupplicio adfectus eſt. Sed haec res Epiſtolae non eſt. Dreſda quum ab amicis vix me avellerem, & ut verum fatear ſubinvitus ab ipſorum complexu tam cito abirem, tamen quum *Iulius*

Li-

Lipſiam proficiſceretur , quo etiam mihi eundum eſſet, neque eam profectionem, quod multum ſua intereſſet, in aliquot dies reiicere poſſet , una cum ipſo Lipſiam proficiſcor: & quidem huc venimus IIX. Kal. *Iulius* poſtea ad ſuos rediit, relictis heic ad te literis, quas iſtuc neſcio cui curandas tradidit. Non tantum autem negotia domeſtica, ſed multo magis publicarum rerum perturbatio, nunc enim etiam omnes in armis ſunt, iter, quod iſtuc ſuſcepturus erat, ipſum hactenus inpedivit . Neque non ſe ad vos rediturum adfirmat . *Ioachimus Camerarius*, tuus totus eſt, ut ſcis, ad quem interea ſaepe adceſſi. Subinfirma eſt nunc valetudine, & quidem ſenex, non toto anno te minor, ut intelligo . Heic iam ſum in diem XIV. hodie enim abeo. Edidi enim heic πανήγυριν quandam ad Imperatorem meum, quam ad te mittam, quum commode potero, ut diuturnae meae profectionis aliquem fructum deguſtes . Vbi ceteros amicos, vel eorum aliquos videro, iterum ad vos aliquid dabo . Ianuario domi me futurum ſpero; tum nihil omnium neglecturus. Vale. Lipſia VI. Eid. Decembr. Anno MDLXVII. (1)

FINIS TOMI PRIMI.

(1) *Vid. Epp. ad German. Lib. II. pag.* 82.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google